

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Педагогічний факультет
Кафедра фахових методик і технологій початкової освіти

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

**Modernization of the Educational Environment:
Problems and Prospects in the Context
of European Integration**

*Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції*

Івано-Франківськ – 2022

Рекомендовано до друку вченою радою Педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»

Упорядниця:

**Тетяна Богданівна
Качак**

доктор філологічних наук, професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Модернізація освітнього середовища: проблеми та перспективи в контексті євроінтеграції: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Івано-Франківськ, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 19-20 травня 2022 р.) / Упор. Т. Качак. Івано-Франківськ, 2022. 290 с.

У збірнику вміщено матеріали конференції, присвячені дослідженню нових стратегій фахової підготовки педагогів у контексті євроінтеграції. Розглянуто особливості профорієнтаційної підготовки майбутніх учителів початкової школи, ефективність сучасних інноваційних педагогічних та інформаційних технологій в освітньому процесі ЗВО. Проаналізовано сучасні підходи до модернізації перепідготовки учителів Нової української школи. Статті збірника адресовано викладачам і студентам ЗВО II – IV рівня акредитації.

© Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2022

ЗМІСТ

НОВІ СТРАТЕГІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

- БАКУЛІНА Наталія**
ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ З ЄВРЕЙСЬКИМ
ЕТНОКУЛЬТУРНИМ КОМПОНЕНТОМ **10**
- БАЛТЯН Анна, ПРОСЕНЮК Анжела**
ВПЛИВ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ НА РОЗУМОВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЯКІ ВИМУШЕНО ПРОЖИВАЮТЬ ЗА МЕЖАМИ
УКРАЇНИ **14**
- БОГУШ Алла**
ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ВИКЛАДАННЯ
ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН МАЙБУТНІМ ФАХІВЦЯМ **19**
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
- БОНДАР Тамара**
ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО **22**
СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
- ГОРЛОВА Анастасія**
ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ **26**
УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
- КІЧУК Надія**
ВІЗІЯ СУЧАСНОЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ **31**
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
- КНЯЖЕВА Ірина**
ГОТОВНІСТЬ ДО СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ФАХОВОЇ **36**
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ВИХОВАТЕЛІВ
- КОНДУР Оксана**
ХАРАКТЕРИСТИКА НОВОГО ВЧИТЕЛЯ – ВЧИТЕЛЯ ДЛЯ ГРОМАДИ **41**
- ЛУЦАН Надія**
МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА **44**
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

МИХАЙЛИШИН Галина, СОРОКОЛІТА Ольга
ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 47

РУДЮК Тетяна
ПРОБЛЕМА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АД ЯК НОВА СТРАТЕГІЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 50

САБАДАШ Діана
ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ВОЄННОГО ЧАСУ 53

СКВОРЦОВА Світлана
РЕАЛІЗАЦІЯ НАСТУПНОСТІ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ МІЖ ПОЧАТКОВОЮ І БАЗОВОЮ ШКОЛОЮ 57

ФОМІН Катерина
ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ В США 62

ХАЛЛО Олександра
ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-ІНОЗЕМЦІВ 65

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА ПІДГОТОВКА
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

БОГДАНЕЦЬ-БІЛОСКАЛЕНКО Наталія, ФІДКЕВИЧ Олена
РОЗВИТОК НАВИЧОК САМООЦІНЮВАННЯ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ 68

ВОРОБЕЦЬ Олександр
ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ 71

ГОРОШКІНА Олена
МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 75

ЗУБЦОВА Юлія, МАНИЛО Юлія
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 80

КАЧАК Тетяна, КУЛЬЧАК Христина	
ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	85
КИЗИЛОВА Віталіна	
ЕФЕКТИВНЕ ЧИТАННЯ ТА ЕФЕКТИВНИЙ ЧИТАЧ: ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	88
КОВАЛЬ Петро	
МИСТЕЦТВО У ПРОФЕСІЙНІЙ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА	92
КОТИК Тетяна	
ПІДГОТОВКА УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	94
ЛПЧЕВСЬКА Інна	
ФОРМУВАННЯ ВІЗУАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ЯК СКЛАДОВА КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	97
ЛОБАЧОВА Ірина	
МНЕМОТЕХНІЧНІ АСОЦІАЦІЇ В НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	100
МАКСИМЕНКО Наталія	
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	104
МАЛІНОВСЬКА Наталія	
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ	108
МЕЛЬНИК Лариса	
ЗАСВОЄННЯ УКРАЇНСЬКОГО НОРМАТИВНОГО НАГОЛОШУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА РОБОТИ НАД УДОСКОНАЛЕННЯМ КУЛЬТУРИ МОВИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	111
МОРДОВЦЕВА Наталія	
ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВИПУСКНИКА ВИШУ ЯК КОМПЕТЕНТНОГО МОВЦЯ	115
ОЛЕФІР Ольга, ПАДУН Валентина	
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО ПЕРЦЕПТИВНОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ	119

- ОНОПРИЄНКО Оксана**
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, ЗУМОВЛЕНІ ВИКЛИКАМИ СЬОГОДЕННЯ **123**
- РОМАНИШИН Руслана**
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПСИХОЛОГІЇ ТА НЕЙРОНАУКАХ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ **126**
- РОМАНИШИН Руслана, МУХІНА Христина**
ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ **131**
- СЛИЖУК Олеся, ДЕВ'ЯТКО Наталія**
СТРАТЕГІЇ ЧИТАННЯ Й ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ФАНТАСТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5-6 КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ **135**
- СТРУК Анна, ДУБЛЯК Оксана**
ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ В РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ **138**
- УШНЕВИЧ Соломія, КОЛОТИЛО Ірина**
КАЗКОТЕРАПІЯ В СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ (УРОКИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ») **142**
- УШНЕВИЧ Соломія, ФЕДОРУК Вікторія**
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ У МОЛОДШІЙ ШКОЛІ **145**

**СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ**

- БАЙ Ігор**
ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ **149**
- БЕЙ Ірина**
ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННСВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ **153**

БЕРЕЗАН Валентина ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС СТУДЕНТІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	157
БЕРЕЗОВСЬКА Людмила ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	162
БЛИЗНЮК Тетяна ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ І НАВИЧОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	166
ДАНИСКО Оксана ХАРАКТЕРИСТИКА SAMR-ТЕХНОЛОГІЇ ТА РІВНІВ ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	169
ЗАМРОЗЕВИЧ-ШАДРІНА Світлана ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	173
ІЛЬЧЕНКО Олена ЄДНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ – ПРОВІДНИЙ ПРИНЦИП ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	177
КАЧАК Тетяна ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО СЕРВІСУ LEARNINGAPPS У ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	182
КАЧМАР Олександра ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН ТЕХНІКАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ	186
КИРСТА Наталія ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	189
КОМАР Ірина СУЧАСНІ ОНЛАЙН-СЕРВІСИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	193
КОТЛОМАНІТОВА Галина ПРИКЛАДНІ МЕТОДИКИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	197

КУЧЕРАК Ірина МОДЕЛЮВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ	201
ЛЕМКО Галина ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЄКТУ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ	204
ЛИТВИН Наталія ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	209
МЕТКО Андрій РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗФПО	212
ПАРШУК Світлана, СТАСЮК Вікторія ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	218
ПЕТУХОВА Любов, ВОЛЯНІЮК Анастасія ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТАЛОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	223
ПЕТУХОВА Любов, ЧЕПУРНА Світлана ЕЛЕКТРОННЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	228
РОМАНИШИН Руслана, ІЛЬНИЦЬКА Тетяна ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ КРАЄЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ	233
РОМАНИШИН Руслана, ЧОРНЕЙ Богдана ВИКОРИСТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ	237
СЕМЕНОВСЬКА Лариса, ЄРМОЛЕНКО Олександр НАРАТИВНИЙ ХАРАКТЕР ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРСОНАЛІЇ ВАСИЛЯ ЛОБУРЦЯ	242
СТАРОСТА Володимир ДЕЯКІ УМОВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	246
УШНЕВИЧ Соломія. ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	250

ХІМЧУК Ліліана, СЕМКІВ Іванна
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ **254**

ШЕВЧУК Лариса **260**
ДО ПИТАННЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ З МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕРЕПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

БАБИЧ Галина
ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ **264**

БАЛЬОХА Альона
ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНИХ ЗАСТОСУНКІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДНИЧОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ **267**

ВЕРБЕЩУК Світлана
ІННОВАЦІЙНІ НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ **270**

ВОРОБЕЦЬ Олексій
МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІЙ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ **277**

ІЛІЙЧУК Любомира
РЕАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ **280**

ПЕТРУК Оксана
ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ **284**

СУЩЕНКО Лариса
ВЕКТОРИ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОЦЕСУ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГА **287**

НОВІ СТРАТЕГІЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Бакуліна Наталія,
*кандидат педагогічних наук, провідний науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
Україна*

Bakulina Nataliia,
*Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Education),
Leading Researcher of the Department
of Teaching National Minority Languages and Foreign Literature
of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine,
Ukraine*

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ З ЄВРЕЙСЬКИМ ЕТНОКУЛЬТУРНИМ КОМПОНЕНТОМ

FEATURES OF EDUCATIONAL PROGRAMS FOR THE TRAINING OF FUTUR TEACHERS OF PRIMARY EDUCATIONAL INDTITUTIONS WITH A JEWISH ETHNOCULTURAL COMPONENT

Annotation. The abstracts of the report present the features of educational programs of the disciplines «Fundamentals of Jewish Education», «Methods of teaching Judaism in primary school» and «Methods of teaching Hebrew in primary school» as part of the educational-professional training program for masters in 013 Primary Education.

Keywords: Educational programs; primary education; teacher training; Jewish ethnocultural component.

Сучасні глобалізаційні процеси та цивілізаційні виклики сьогодення вимагають глибоких трансформаційних змін усіх сфер людського буття, зокрема потребують стрімкого та водночас виваженого реформування освітнього простору.

До того ж ураховуючи інтеркультурність світу й українського соціуму, особливої уваги потребує проблема підготовки майбутніх вчителів початкових класів шкіл із навчанням і вивченням мов національних меншин. Адже сьогодні як ніколи здобувач вищої освіти, який обрав педагогічний шлях, має бути не тільки спеціалістом із обраного фаху, а й мати високий рівень сформованих компетентностей і гідних особистісних якостей для навчання та виховання майбутнього покоління на засадах демократичних цінностей і національних інтересів нашої держави, а також усвідомлювати етнокультурні особливості представників різних етнічних спільнот полікультурного багатомовного

українського суспільства.

Єврейська спільнота була та залишається невід'ємною складовою народу України. За роки незалежності відродилися заклади освіти з єврейським етнокультурним компонентом, які потребують не тільки навчально-методичного забезпечення, а й сучасних кваліфікованих фахівців.

Тому виникла потреба у створенні освітніх програм, які б сприяли системній підготовці вчителів початкової ланки освіти, а саме мови іврит і предметів юдаїки у 1-4 класах закладів освіти з єврейським етнокультурним компонентом.

Так, було розроблено робочі освітні програми вибіркових навчальних дисциплін «Основи єврейської освіти» [1], «Методика навчання предметів юдаїки в початковій школі» [2] та «Методика навчання мови іврит у початковій школі» [3]. Ці програми було апробовано у 2020-2021 навчальному році та розглянуто і затверджено на засіданні кафедри педагогіки та психології ПУ ЗВО «МГПШ «Бейт-Хана» (Протокол № 01 від 26.08.2021 р.).

У 2021-2022 навчальному році програми було скориговано, удосконалено й упроваджено в освітній процес на базі Приватної установи «Заклад вищої освіти «Міжнародний гуманітарно-педагогічний інститут «Бейт-Хана» у рамках освітньо-професійної програми «Початкова освіта» підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, ступеня «магістр» у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 013 «Початкова освіта» [4], яка відповідно до процедури перегляду була оновлена та затверджена рішенням Вченої Ради (Протокол № 6 від 25.06.2021 р.) і введена в дію наказом ректора від 29.06.2021 р. № 01-18-1-кі/тр.

Структура робочих програм вибіркових навчальних дисциплін з основ єврейської освіти, методики навчання предметів юдаїки та мови іврит у початковій школі включає такі розділи:

- Опис навчальної дисципліни,
- Мета та завдання навчальної дисципліни,
- Компетентності та заплановані результати навчання,
- Зміст програми навчальної дисципліни,
- Структура навчальної дисципліни та її деталізація,
- Теми лекцій,
- Теми семінарських занять,
- Самостійна робота,
- Індивідуальні навчально-дослідні та науково-дослідні завдання,
- Методи навчання,
- Типи, види, форми та методи контролю,
- Критерії та порядок оцінювання результатів навчання,
- Методичне забезпечення,
- Рекомендована література.

Пропоновані курси базуються на провідних науково-педагогічних засадах компетентнісної парадигми навчання та на основі сучасних підходів у сфері освіти.

Зміст цих навчальних дисциплін характеризується міждисциплінарністю, має інтегрований і багатоаспектний характер і базується на взаємопов'язаному навчанні суміжних дисциплін гуманітарного циклу – педагогіки та психології, етнопедagogіки й етнопсихології, культурології й етнокультурології, психолінгвістики та порівняльного мовознавства, основ філософії, історії, соціології, а також єврейських мов, культури, історії, літератури, традиції, мистецтва єврейського народу.

Особливого значення змісту навчання набувають теми, які висвітлюють взаємопроникнення та взаємовплив української й єврейської культури, що сприяють розширенню та збагаченню світогляду та професійної компетентності майбутніх учителів.

Методика викладання цих курсів передбачає застосування як традиційних, так й інноваційних освітніх технологій і різноманітних форм організації освітнього процесу.

Водночас у змісті кожної навчальної дисципліни визначено мету, завдання та предмет навчання, виокремлено інтегральні, загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності та програмні результати навчання, чітко сплановано зміст відповідно до внутрішньопредметних навчальних модулів того чи іншого курсу.

Навчальні дисципліни з основ єврейської освіти, теорії та методики навчання предметів юдаїки та мови іврит у початковій школі було апробовано у ході здійснення освітнього процесу магістрів I та II курсів – майбутніх учителів. У ході багаторівневого оцінювання майбутні вчителі продемонстрували достатній і високий рівні сформованості професійної компетентності та досягли запланованих програмних результатів навчання. У свою чергу це підвищуватиме й рівень підготовки учнів молодших класів з опанування мови іврит, традиції та культури єврейської освіти й інших предметів юдаїки, що викладаються у закладах освіти з єврейським етнокультурним компонентом.

Розроблені освітні програми можуть стати моделлю й у ході конструювання подібних курсів для підготовки вчителів початкової ланки освіти представників інших національних спільнот України.

Крім цього набутий досвід може стати корисним і для створення вкрай актуальних нині інтегративних курсів із багатомовної й інтеркультурної освіти як в Україні, так і в європейському, і світовому освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Бакуліна Н. В. Основи єврейської освіти: робоча програма навчальної дисципліни спеціальності 013 Початкова освіта освітньо-професійної програми магістрів для здобувачів освіти I курсу. URL: https://www.bethana.org.ua/files/ugd/de9706_7b43e2a368d3439bb6ac9e1e33228054.pdf (дата звернення: 05.05.2022).

2. Бакуліна Н. В. Методика навчання предметів юдаїки в початковій школі : робоча програма навчальної дисципліни спеціальності 013 Початкова освіта

освітньо-професійної програми магістрів для здобувачів освіти II курсу. URL:https://www.bethana.org.ua/files/ugd/de9706_98e217691b41474282f41effbb6d16e5.pdf (дата звернення: 05.05.2022).

3. Бакуліна Н. В. Методика навчання мови іврит у початковій школі : робоча програма навчальної дисципліни спеціальності 013 Початкова освіта освітньо-професійної програми магістрів для здобувачів освіти II курсу. URL: https://www.bethana.org.ua/files/ugd/de9706_7e365157d809428dbdd2ed3d9d08d142.pdf (дата звернення: 05.05.2022).

4. Самордин А. П. Освітньо-професійна програма Початкова освіта підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, ступеня «магістр» у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 013 «Початкова освіта» / А. П. Самордин, С. В. Сапожников, О. І. Шиман, А. О. Теплицька, Н. Ю. Захарова, Є. Островська. URL: https://www.bethana.org.ua/files/ugd/de9706_f4ba3a9db59a494e840f0357fb56c16f.pdf (дата звернення: 05.05.2022).

References

1. Bakulina, N. V. (2021). *Osnovy yevreiskoi osvity: robocha prohrama navchalnoi dystsypliny spetsialnosti 013 Pochatkova osvita osvitno-profesiinoi prohramy mahistriv dlia zdobuvachiv osvity I kursu*. Available at: https://www.bethana.org.ua/files/ugd/de9706_7b43e2a368d3439bb6ac9e1e33228054.pdf. (accessed 5 May 2022). (in Ukrainian)

2. Bakulina, N. V. (2021). *Metodyka navchannia predmetiv yudaiky v pochatkovii shkoli: robocha prohrama navchalnoi dystsypliny spetsialnosti 013 Pochatkova osvita osvitno-profesiinoi prohramy mahistriv dlia zdobuvachiv osvity II kursu*. Available at: https://www.bethana.org.ua/files/ugd/de9706_98e217691b41474282f41effbb6d16e5.pdf. (accessed 5 May 2022). (in Ukrainian)

3. Bakulina, N. V. (2021). *Metodyka navchannia movy ivryt u pochatkovii shkoli: robocha prohrama navchalnoi dystsypliny spetsialnosti 013 Pochatkova osvita osvitno-profesiinoi prohramy mahistriv dlia zdobuvachiv osvity II kursu*. Available at: https://www.bethana.org.ua/files/ugd/de9706_7e365157d809428dbdd2ed3d9d08d142.pdf. (accessed 5 May 2022). (in Ukrainian)

4. Samordyn, A. P., Sapozhnykov, S. V., Shyman, O. I., Teplytska, A. O., Zakharova, N. Yu., . Ostrovska, Ye. (2021). *Osvitno-profesiina prohrama Pochatkova osvita pidhotovky zdobuvachiv druhoho (mahisterskoho) rivnia vyshchoi osvity, stupenia «mahistr» u haluzi znan 01 Osvita/Pedahohika, spetsialnosti 013 «Pochatkova osvita»*. [Elektronnyi resurs]. Available at: https://www.bethana.org.ua/files/ugd/de9706_f4ba3a9db59a494e840f0357fb56c16f.pdf. (accessed 5 May 2022). (in Ukrainian)

Балтян Анна

*магістрант факультету дошкільної педагогіки та психології
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
Україна*

Baltian Hanna

*Graduate student the faculty of preschool pedagogy and psychology
South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky,
Ukraine*

Просенюк Анжела

*кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри теорії та методики дошкільної освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського»,
Україна*

Proseniuk Anzhela

*PhD in Pedagogics, Seniorlecturer of department
theory and methods preschool education
South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky,
Ukraine*

ВПЛИВ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ НА РОЗУМОВИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЯКІ ВИМУШЕНО ПРОЖИВАЮТЬ ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ

INFLUENCE OF ARTISTIC WORKS ON MENTAL DEVELOPMENT OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE, WHO ARE FORCED TO LIVE OUTSIDE UKRAINE

Annotation. Variants of optimum combination of different kinds of art with leading (play) activity of preschool children are described. Briefly describes the initial stage of pedagogical research on the organization of a continuous process of development of preschool children who due to emergencies and forced life are outside the native environment.

Keywords: mental education, art, preschool-age children.

Події, що сталися останнім часом в Україні, не можуть не вплинути на дітей та їх подальший розвиток. Духовному світосприйняттю дітей нанесені великі рани, тому вони потребують професійної психологічної та педагогічної допомоги. Вирішення цієї вкрай важливої проблеми можливе за умови дотримання педагогічної етики, орієнтації на загальнолюдські гуманістичні цінності та інтереси дитини, своєчасного виховання дітей із збереженням

дитячої субкультури, художньо-естетичного виховання, розвитку творчого та особистісного потенціалу кожної дитини.

Реалізація поставлених завдань здійснюється відповідно до державних освітніх програм, Законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про дошкільну освіту», Конвенції ООН про права дитини (ст.28, 29 про право дитини на освіту), Концепції та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах. Таким чином, освітньо-виховний процес має бути безперервний, не залежно від становища, у якому опинилась дитина. Завдання батьків і вихователів – забезпечити цей процес. Особливо важкі труднощі переживають українці з 24 лютого 2022 року, коли необхідно пристосовуватись до нових умов в країнах Європи, що надали тимчасовий притулок українським сім'ям. Очевидно, що постала серйозна проблема протидії розумового розвитку дітей, що не володіють мовами цих країн, не встигли адаптуватись та налаштуватись на процес навчання.

Розумове виховання дітей дошкільного віку розглядається в тісному взаємозв'язку всіх компонентів всебічного розвитку особистості, у тісній єдності з провідними напрямками їхньої діяльності. Суть і завдання розумового розвитку дітей розкриті у роботах В. Г. Березіної, А. М. Богущ, І. Л. Вікентієва, С. Н. Карпової, Л. Г. Лисюк, С. Ю. Модестова, М. П. Оліяр, Л. В. Степанової, З.Є. Файчак та ін. Водночас окремі питання залишились недостатньо дослідженими або недослідженими взагалі, оскільки реалії життя вкотре нас змушують змінити своє бачення стосовно необхідності впровадження освітньо-виховного процесу в умовах надзвичайних ситуацій (Covid-19, карантинні обмеження, військова агресія Росії тощо).

В усі часи мистецтво відіграло величезну роль у формуванні особистості дитини, зокрема у розвитку її почуттів, емоційного відгуку на об'єкти та явища довкілля. Вміння бачити, розуміти й створювати прекрасне робить духовне життя дитини багатшим, цікавішим, дає йому можливість відчувати естетичну насолоду. Спілкування з творами мистецтва (картини, музика, театральні вистави, хореографічні постановки, тощо) відображають дійсність і сферу людських почуттів, що сприяє формуванню естетичного світогляду та розвиває свідомість дитини. Особливо важливим це є для дитини, котра знаходиться на початку активного сприймання й розуміння світу дорослої людини. А отже, мистецтво має великий вплив на всебічний розвиток дитини (А. М. Богущ, В.О. Інжестойкова, Т. І. Поніманська). Це звільняє освітньо-виховний процес від схоластичного навчання.

Зокрема, питання впливу засобів художніх творів різних жанрів мистецтва на розвиток розумових здібностей дітей дошкільного віку завжди розглядалися та вивчалися в нашій країні, оскільки здобутки нашого етносу надзвичайно багаті. Але інтегровані впливи художніх творів у творчу, художньо-продуктивну, трудову діяльність дітей дошкільного віку впроваджуються відносно нещодавно. Відтак постала гостра необхідність більш ретельного висвітлення основних положень стосовно впливу засобів художніх творів

різних жанрів мистецтва на формування розумових здібностей дітей дошкільного віку.

Мета нашого дослідження – обґрунтувати позитивний вплив засобів художніх творів різних жанрів мистецтва на розумове виховання дітей дошкільного віку.

В дошкільному віці знання все частіше поєднуються з розвитком пізнавального ставлення до навколишнього світу. Діти оволодівають порівнянням, узагальненням, класифікацією, у них формується загальний спосіб розумової діяльності: здатність швидко і точно зрозуміти завдання, планомірно і послідовно вирішувати його, вірно оцінювати результати. Розумова діяльність у дітей формується у процесі навчання під керівництвом дорослого. За допомогою казки, наприклад, збагачується обсяг знань, формується уявлення про добро і зло, вчинки, моральні якості. Мистецтво слова відображає дійсність у художніх образах, зображує найбільш типове, усвідомлюючи та узагальнюючи реальні життєві факти. Це допомагає дитині пізнавати життя, формує її власне ставлення до оточення.

В своїх працях відомий український педагог В. О. Сухомлинський підкреслював, що думка дитини невіддільна від її почуттів і переживань [5]. Емоційна насиченість процесу навчання, сприйняття навколишнього світу – важлива умова розумового розвитку дітей, творчого мислення. Дитяче мислення і пам'ять живляться яскравими образами, картинами, уявленнями. Художні твори, розкриваючи внутрішній світ героїв, змушують дітей хвилюватися, переживати радощі та печалі героїв як свої. Досвід роботи знаного педагога використовується в багатьох країнах світу. Казка, на його думку, є одним із засобів розумового виховання, який сприяє збагаченню об'єму знань і словникового запасу, розвитку пам'яті, вчить послідовно і логічно викладати думки.

Силу впливу мистецтва на дитину відзначали педагоги та мислителі минулих століть. Так, Я. А. Коменський говорив: «Більш ніж науками, потрібно займатися (з дітьми) мистецтвами». І. Г. Песталоцці зазначав: «Дорога до мистецтва є в той же час дорогою до людяності» [3]. Здібності не є вродженими, вони розвиваються в процесі становлення особистості. Вродженими є лише задатки або ж анатомо-фізіологічні особливості людини, спираючись на які можна розвивати здібності проявленої якості.

Одним із засобів розумового виховання виступає інтелектуальна гра. Все, що оточує дитину у грі – люди, предметний світ, природа, явища суспільного життя – є джерелом розумового розвитку. Досвід, який формується в інтелектуальній грі – природна дидактика життя. Гру ми повинні розглядати як певний вплив навколишнього середовища, в якому живуть діти. Особливу роль у процесі інтелектуальних ігор відіграють відповіді дорослих на численні запитання дітей, які є одним із показників їх розумового розвитку. Спочатку питання досить прості, головним чином інформаційного характеру. Пізніше розвивається допитливість та інтерес до предметів і явищ не лише

безпосереднього оточення, а й більш віддалених (О. М. Степанов, М.М.Фіцула) [4].

Люди, котрі захоплено грали, конструювали, збирали й розбирали різні пристрої в дитинстві та юності, різняться вмінням розв'язувати нестандартні задачі у своїй робочій діяльності. Найінтенсивніше мозок розвивається саме в ігрові періоди життя людини.

В нашому дослідженні ми інтегруємо образотворче мистецтво, музику, казки для розумового розвитку дітей дошкільного віку. **Образотворче мистецтво** допомагає розвивати творчі здібності дитини, просторову й ситуативну уяву; сприяє тренуванню пам'яті, спостережливості та концентрації уваги, а крім того, формує почуття естетики. Також воно є способом задоволення потреби у визнанні, переживанні радості від самостійності й пізнання власних можливостей. Інакше кажучи, даючи дитині кольорові олівці, фарби або пластилін, ми стимулюємо її руховий, сенсорний, інтелектуальний, емоційний та особистісний розвиток.

Музика, у свою чергу, сприяє розвитку мови, моторики й емоцій. Танець розвиває координацію рухів, а спів – відмінний спосіб для тренування мовлення, виправлення недоліків вимови і збагачення словникового запасу. Музика й мова задіюють схожі механізми в роботі головного мозку, що робить музику ідеальним засобом для вивчення мови та набуття комунікативних навичок. Отже, музика спроможна допомогти соціальному розвитку дитини. Завдяки спілкуванню з нею діти можуть звільнитись від заборон і забути про обмежуючі їх труднощі. Рухи та спів, які є вираженням музичної експресії, складають у дітей елемент їхньої природної активності й завдяки цьому знаходяться набагато ближче до дитини, дозволяючи їй «висловитись» і бути успішною. Елементи музичного твору, які чує людина, а саме ритм, динаміку, гармонію, штрихи, забарвлення звуку чи мелодії, резонують по всьому тілу, мозку й серцю. На думку Жака Далькроза (швейцарського композитора, творця ритміки як галузі музичної освіти), рух у такт з музикою активізує працю нервової системи дитини, інтенсифікує діяльність головного мозку, гармонізує психічну діяльність, стимулює фізичний і психічний розвиток. Це відбувається тому, що людина отримує враження через усю м'язово-нервову систему. Жак Далькроз уважав, що прагнення до гармонізації мозку й тіла має велике значення в реабілітації, а музика є тим елементом, який безпосередньо сприяє такій гармонізації. Емоції, що супроводжують спілкування з музикою, є не лише інтелектуальними емоціями, а й такими, що безпосередньо впливають на психосоматичні зв'язки в організмі дитини.

Вище згадане – це лише маленький приклад того, як світ відходить від старих штампів розвитку художньо-творчих здібностей особистості дитини і прямує до розвитку її творчого потенціалу в умовах нових викликів життя. Звичайно, це потребує часу та зміщення певних акцентів в освітньому процесі дошкільних закладів. Актуальним залишається питання підготовки фахівців до здійснення роботи по залученню дітей до мистецтва та розвитку їхніх художньо-творчих здібностей.

Отже, занурення до культурних здобутків людства активізує відчуття й світобачення дитини, її уяву та мислення, впливає на розвиток художньо-творчих здібностей, а також формує естетичний смак та духовно її збагачує. Дитина, що має безпосередній контакт з творами мистецтва, має більш розширені знання про світобудову та багатий словниковий запас, вільно й образно висловлює свою думку, швидше долає труднощі адаптації в незнайомому соціальному колі, а також знаходить оригінальні шляхи вирішення життєвих ситуацій. Тому варто звернути особливу увагу на значущу роль художніх творів у процесі розумового розвитку дітей дошкільного віку, їхньої гармонійної соціалізації та інтеграції у будь-якій країні.

Список використаних джерел

1. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс. 2014. 200 с.
2. Крутій К. Едьютейнмент: навчання як розвага. *Дошкільне виховання*. 2017. № 1, С. 2 – 6.
3. Семенов О. С. Формуємо творчо спрямовану особистість: перші кроки: навч. посіб. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2016. 156 с.
4. Степанов О. М., Фіцула М. М. Основи психології і педагогіки: навч. посіб., 2-ге вид. доп. Київ: Академвидав, 2006. 520 с.
5. Сухомлинський В.О. Батьківська педагогіка. Київ: «Рад.Школа». 1972. 244 с.
6. Шевчук А.С. Сучасні підходи до організації музичної діяльності дітей. *Дошкільне виховання*. 2000. № 2. С. 6 – 7.

References

1. Bila, I. M. (2014). *Psycholohiia dytiachoi tvorchosti*. Kyiv: Feniks. (in Ukrainian)
2. Krutii, K. (2017). *Ediuteinment: navchannia yak rozvaha*. *Doshkilne vykhovannia*. № 1, 2 – 6. (in Ukrainian)
3. Semenov, O. S. (2016). *Formuiemo tvorcho spriamovanu osobystist: pershi kroky: navch. posib*. Lutsk: PVD «Tverdynia». (in Ukrainian)
4. Stepanov, O. M., Fitsula, M. M. (2006). *Osnovy psykholohii i pedahohiky: navch. posib., 2-he vyd. dop.* Kyiv: Akademvydav. (in Ukrainian)
5. Sukhomlynskyi, V.O. (1972). *Batktivska pedahohika*. Kyiv: «Rad.Shkola». (in Ukrainian)
6. Shevchuk, A. S. (2000). *Suchasni pidkhody do orhanizatsii muzychnoi diialnosti ditei*. *Doshkilne vykhovannia*. № 2. 6 – 7. (in Ukrainian)

Богущ Алла

*доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України,
професор кафедри теорія і методика дошкільної освіти
Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
Україна*

Bogush Alla

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
full member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Professor of the Department of Preschool Education
Theory and Methodology K. D. Ushynskiy Southern Ukrainian National
Pedagogical University,
Ukraine*

**ІННОВАЦІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ
ВИКЛАДАННЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН
МАЙБУТНІМ ФАХІВЦЯМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

**INNOVATIVE ORIENTATION OF TEACHING LINGUISTIC &
DIDACTIC DISCIPLINES
TO FUTURE SPECIALISTS OF THE PRESCHOOL EDUCATION
OUTSIDE UKRAINE**

Annotation. Article presents an analysis of the understanding of the concept of "Innovation" in pedagogy, the Author's attitude to innovation, and the experience of teaching linguistic and didactic disciplines in the higher education institutions.

Keywords: innovation orientation, linguistic & didactic disciplines, future specialists, preschool education, teaching.

Метою статті є розкрити специфіку інноваційної спрямованості викладання лінгводидактичних дисциплін майбутнім фахівцям дошкільної освіти.

Інноваційна діяльність майбутніх фахівців дошкільної освіти була предметом дослідження таких українських учених, як Л. Ващенко, І. Дичківська, В. Захарченко, І. Зінчук, А. Литвинов та ін).

З'ясуємо сутність ключових понять дослідження.

Зазначимо, що розуміння поняття «інновації» та похідного від нього, «інноваційні технології», є неоднозначним, що приводить подекуди до ототожнення змісту суміжних понять. Зокрема, «інноваційні технології», «інноватика», «нововведення», а також «ретро-класичного педагогічного досвіду» як зарубіжного, так й українського. Так, наприклад, інноваціями називають класичний досвід таких українських учених, як С. Русової, І. Огієнка, К. Ушинського, В. Сухомлинського. До сучасних інноваційних технологій зарубіжжя відносять класиків зарубіжної педагогіки (О. Декролі, Дж. Дьюї,

Я.А. Коменського, Й. Песталоцці, М. Монтессорі, С. Френе, Р. Штайнера та ін.).

Отже, є необхідність уточнити поняття, які об'єднують феномен «інновації».

Передовсім необхідно вилучити категорично із плеяди «інновацій» класичний педагогічний досвід. Для кожної країни, в тому числі й України, це є «педагогічне надбання», «педагогічний скарб», яким ми пишаємось, і з яким знайомимо дітей із дошкільного дитинства, його вивчають у школах. А з класичним зарубіжним досвідом знайомимо старшокласників та здобувачів освіти у вищій школі. У свій час вони були новаторами в педагогічній науці.

За словниками та довідковою літературою у Вікіпедії, «інновація» означає винахід, нову ідею, новий продукт у галузі науки й техніки. Законодавче узагальнене визначення «інновації» позиційоване як новостворений продукт чи метод, науково-педагогічний винахід, який змінює як процес, так і його якісний результат. У науковий обіг термін «інновація» увів американський учений Й.Шумпетер як «втілення наукового відкриття».

У науковому педагогічному обігу функціонує термін «нововведення», тобто те, що недостатньо ще впроваджено, ті ідеї та винаходи, які були означені як «інновації», натомість для когось вони сприймаються ще й сьогодні як «відкриття». Виникає необхідність чітко розмежувати схожі, але не тотожні поняття.

Нововведення – це впровадження нових ідей, відкриття (тобто інновацій), які не були ще знайомі, тому чи тому суб'єкту, які вносять певні зміни у структуру чи зміст об'єкта. За А. Литвиновим, «інновації передбачають створення нововведень, які є перетвореннями, змінами в організації діяльності, її стилю та критичного мислення особистості» [Литвинов, 2019:14]. Отже, в педагогічній діяльності правомірним є термін «нововведення».

Педагогічні інновації у широкому значенні цього слова розуміємо як творчий освітній процес нововведень, спрямований на оновлення змісту, засобів, форм навчання і виховання, застосування нових (як за змістом, так і за формою) технологій, організаційних, діалогових, інтерактивних форм взаємодії викладача зі студентами, які змінюють характер набуття майбутніми фахівцями професійних умінь і навичок та засвідчують ефективність кінцевого результату [Богуш, 2020:6].

Інноваційну діяльність в освітньому процесі ЗВО розуміємо як інтегровану взаємодію викладачів – новаторів фахових дисциплін, активності студентів – виконавців та студентів – ініціаторів, готових не тільки до впровадження нововведень у процесі фахової підготовки, а й до ініціювання нововведень [Богуш, 2020:6].

Які ж нововведення було здійснено нами на факультеті дошкільної педагогіки і психології Університету Ушинського?

Розроблено нову фундаментальну наукову галузь – українська дошкільна лінгводидактика, що слугувала для розроблення нових навчальних дисциплін «Українська дошкільна лінгводидактика» для здобувачів освіти бакалаврату та

для студентів магістратури «Історія становлення і розвитку української дошкільної лінгводидактики» із відповідними підручниками й монографіями.

На підставі експериментальних даних розроблено і впроваджено ще новий цикл фахових дисциплін «Методика навчання української мови дітей в етнонаціональних ЗДО», «Методика ознайомлення дітей з українським народознавством», «Художньо-мовленнєва діяльність дітей у ЗДО», «Методика ознайомлення дітей із предметним і соціальним довкіллям у ЗДО», «Наукова школа з української лінгводидактики».

Було введено нові форми викладання лекційного матеріалу із залученням студентів, а саме: діалог, полілог, дискусії; використання попереднього досвіду студентів. Студентам пропонувалося виконати низку завдань до теми лекції, ознайомитись зі статтями, в яких висвітлено протилежні думки, ніж про це буде йти мова на лекції.

Отже, студенти були співрозмовниками, співвикладачами, це їх не тільки активізувало, а й спонукало до самостійних пошуків нового альтернативного матеріалу.

Щодо інших нововведень у сьогоденному освітньому просторі можна назвати всім відомі: онлайн-освіта, інклюзивна освіта, дуальна освіта, Stem – освіта, Всеукраїнський фестиваль із дошкільної освіти: «Сучасна інноваційна практика», фахові журнали тощо.

Отже, саме нововведення в організації освітньо-виховного простору у ВЗО є стимулом до активної творчої роботи студентів та якісного результату їхньої інноваційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Богуш А. Мовленнєво-методична спрямованість підготовки майбутніх магістрів дошкільної освіти. *Науковий вісник ПНПУ імені К.Д. Ушинського*. Вип. 3. (128). Одеса, 2019.
2. Богуш А. М. Педагогічний меседж інноваційної діяльності майбутніх фахівців. *Науковий вісник ПНПУ імені К.Д. Ушинського*. Вип. 2. (131). 2020.
3. Гончаренко С. У. Український енциклопедичний педагогічний словник. *Волинські обереги*. Рівне, 2011.
4. Василенко В. О., Шматько В. Г. Інноваційний менеджмент. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 440 с.
5. Рудік О. А., Березюк В.С.. Інноваційні технології у ДНЗ. Харків: «Основа», 2017.

References

1. Bogush, A. (2019). Speech-Methodological Orientation of Training Future Masters of the Preschool education (Movlennyevyyu-metodychna spryamovanist' pidhotovky maybutnikh mahistriv doshkil'noyi osvity). *Scientific Bulletin of K. D. Ushynskyi Southern Ukrainian National Pedagogical University*. Edition 3. (128). Odesa. (in Ukrainian)

2. Bogush, A. M. (2020). Pedagogical Message of the Innovative Activity of Future specialists (Pedahohichnyy mesedzh innovatsiynoyi diyal'nosti maybutnikh fakhivtsiv). *Scientific Bulletin of K. D. Ushynskiy Southern Ukrainian National Pedagogical University*. Edition 2 (131). (in Ukrainian)

3. Goncharenko, S. V. (2011). The Ukrainian Encyclopedic Pedagogical Dictionary (Ukrayins'kyy entsyklopedychnyy pedahohichnyy slovnyk). *Volynski Oberehy*. Rivne. (in Ukrainian)

4. Vasylenko, V. O., Shmatko V. G. (2005). Innovative Management (Innovatsiynyy menedzhment). Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)

5. Rudik, O. A., Bereziuk V. S. (2017). Innovative Technologies in Educational Institutions for Children (Innovatsiyni tekhnolohiyi u DNZ). Kharkiv. "Osnova". (in Ukrainian)

Бондар Тамара

завідувач кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту, доктор педагогічних наук, професор Мукачівського державного університету, Україна

Bondar Tamara

Head, the Department of Pedagogy for Preschool, Primary Education and Educational Management, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Mukachevo State University, Ukraine

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

WAYS TO ENSURE THE INCLUSIVE EDUCATIONAL SETTING IN PRIMARY SCHOOL

Annotation. The author raises the issue of innovations presented in the Procedure used to realize the right to education of children with disabilities in general education. It requires reconsidering the content of support for children with special educational needs at the first tier.

Key words: response to intervention, first level of support, inclusion, children with special educational needs, children with learning difficulties.

Нині увагу науковців і практиків у царині початкової освіти привертає зміст постанови від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» (далі – «Порядок»), що набув чинності в січні 2022 р. Унаслідок ухвалення нового документа, втратили чинність дві попередні постанови: постанова Кабінету

Міністрів України від 15 серпня 2011 р. № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»; постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 р. № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах».

Реалізація затвердженого «Порядку» вимагає оновлених підходів до організації інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти, особливо в початковій школі, через значущість початкової ланки освіти для досягнення подальшої успішності учнів.

У «Порядку» від 2017 року окреслено вимоги до кількості дітей з особливими освітніми потребами в класі, з огляду на порушення в здоров'ї. Для ефективності освітнього процесу в класі з інклюзивним навчанням запропоновано дві опції щодо кількості учнів з особливими освітніми потребами: одна-три дитини з порушеннями опорно-рухового апарату, затриманням психічного розвитку, зниженим зором чи слухом, легкими інтелектуальними порушеннями тощо; не більш як двоє дітей – сліпих, глухих, із тяжкими порушеннями мовлення, зокрема з дислексією, розладами спектру аутизму, іншими складними порушеннями розвитку (порушеннями слуху, зору, опорно-рухового апарату в поєднанні з інтелектуальними порушеннями чи затриманням психічного розвитку), або тих, які пересуваються на візках.

У новому «Порядку» виокремлюють 5 рівнів, відповідно до яких регламентована кількість дітей у класі за рівнями, де допускають не більше від одного учня, що потребує четвертого чи п'ятого рівнів підтримки; не більше від двох учнів, які потребують третього рівня підтримки; не більше від трьох учнів, які потребують другого рівня підтримки. Учні, які потребують першого рівня підтримки, розподіляють між класами без урахування кількості таких осіб. Важливо наголосити, що до з'єданого класу (класу-комплекту) учнів зараховують, незалежно від кількості таких осіб. За умови наявності в населеному пункті одного закладу освіти, учнів з особливими освітніми потребами розподіляють між класами такого закладу освіти без урахування кількості таких осіб.

Воєнний стан, у якому Україна перебуває з 24 лютого, також скорегував новий «Порядок», скасувавши вимоги до граничної кількості учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах. Заклад освіти не може нікому відмовити в організації інклюзивного навчання учня з особливими освітніми потребами та у створенні інклюзивного класу.

В аналізованому документі акцентовано увагу на першому рівні підтримки, який надають учням із труднощами в навчанні за рішенням закладу освіти. Як зазначено в постанові від 15 вересня 2021 р. № 957, таке рішення ухвалюють на основі висновку команди, що оцінювала потребу в наданні підтримки першого рівня. Команда досліджує стан на основі письмової заяви одного з батьків (іншого законного представника) учня, що формулюють у довільному варіанті. Підтримку першого рівня припиняють за рішенням

команди та / або письмовою заявою одного з батьків (іншого законного представника) учня [2].

До дослідницького фокусу потрапляє кілька колізій, що потребують розв'язання. По-перше, ідеться про не чітко виписаний процес спрямування учнів для одержання першого рівня підтримки, оскільки в «Положенні про команду психологічного супроводу» зазначено, що фахівці інклюзивно-ресурсного центру (далі – ІРЦ) проводять комплексне оцінювання, визначають рівень; уже на цій основі директор школи окремим наказом формує команду психолого-педагогічного супроводу для кожного учня індивідуально. У новому «Порядку» організації інклюзивного навчання зауважено, що в разі відсутності визначеного рівня підтримки (фахівці ІРЦ не діагностували рівень) таке оцінювання проводить команда психолого-педагогічного супроводу дитини в школі із залученням фахівця ІРЦ. Відсутність визначеного рівня не дає права директорові готувати наказ про команду психолого-педагогічного супроводу. Якщо рівень не визначили в ІРЦ і команду не сформовано, то в ході визначення рівня в школі лише представник ІРЦ має необхідну інформацію про дитину, а отже, може визначати рівень. Рішення фактично стає одноосібним. Нечіткість у поясненні дій педагогічного колективу щодо надання першого рівня підтримки може призвести до втрати дорогоцінного часу, протягом якого дитина з особливими освітніми потребами ще більше не встигатиме за ровесниками.

Для розуміння ситуації, що склалася, варто звернутися до досвіду США – країни-лідера в розбудові інклюзивної освіти. Перед рекомендацією батькам писати заяву на спеціальні освітні послуги (в аналізованому випадку – послуги психолого-педагогічного супроводу від 2 до 5 рівня) педагогічний колектив працює за моделлю «Реакція на втручання» («Response to Intervention» («RTI»)). Це трирівнева система психолого-педагогічного супроводу, що покликана допомогти вчителям, батькам і дитині зрозуміти причини відставання перед спрямуванням до спеціальної освіти.

На першому рівні вчителі працюють із доказовою / достовірною, якісною навчальною програмою з усіма учнями початкової школи (1-й рівень). За допомогою універсального скринінгу («universal screening») або оцінювання навчальних результатів («benchmark assessment») діагностують учнів «групи ризику». Із такими учнями проводять заняття в невеликих навчальних групах (2-й рівень), застосовуючи доказові методи, що поліпшує навчання. Заняття в групах (зазвичай, від трьох до п'яти учнів) доступні для всіх учнів за умови появи перших ознак труднощів у навчанні.

Результативність навчання кожного учня контролюють через оцінювання, що розроблене на основі навчальної програми. Учні, які проходять оцінювання, повертають до рівня 1, тобто припиняють додаткові заняття. Учні, які не можуть поліпшити навчальний результат, переходять до рівня 3, що забезпечує індивідуальне навчання учнів та послуги СО. Результати й інструменти моніторингу навчальних досягнень систематично документують. Варто наголосити на значущості моніторингу на всіх рівнях «РНВ», що вможлиблює вимірювання прогресу / динаміки навчання учнів. Інформація про

успішність учнів допомагає розробити стратегії раннього втручання, ідентифікувати учнів, які потребують додаткового психолого-педагогічного супроводу, ухвалити рішення щодо адаптації планів уроків, навчальної програми, методів навчання. Моніторинг також генерує діагностичну інформацію, що вможливорює ухвалення рішення стосовно розміщення учня чи його переміщення з рівня 1 до рівня 2 та навпаки. Таке превентивне втручання триває від 6 до 10 тижнів.

Якщо після того, як учень пройшов три рівні, які забезпечує школа, навчальні результати не змінилися, батьки учня звертаються по комплексне оцінювання до ІРЦ, що дає право на психолого-педагогічний супровід у середовищі загальної освіти чи в іншому місці, вибраному батьками. Основна відповідальність школи полягає в запобіганні переведенню учня на індивідуальну програму розвитку. Ґрунтовний аналіз моделі «Реакція на втручання» подано в дисертації «Тенденції розвитку інклюзивної освіти у США та Канаді» [1].

Задеклароване питання є нагальним, оскільки заклади загальної середньої освіти вже мають працювати за новим «Порядком». Водночас у педагогічних колективів та у фахівців інклюзивно-ресурсного центру відсутнє бачення щодо алгоритму дій із забезпечення підтримки першого рівня. Крім того, актуалізовані й підвищені вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Отже, розв'язання порушеної проблеми потребує докладної рефлексії запропонованих державою новацій.

Список використаних джерел

1. Бондар Т. І. Тенденції розвитку інклюзивної освіти у США та Канаді: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія. Хмельницький, 2019. 657 с.
2. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957. URL: <https://bit.ly/39Ebzuf> (дата звернення: 08.05.2022).

References

1. Bondar, T. I. (2019) *Tendentsiyi rozvytku inklyuzyvnoyi osvity u SSHA ta Kanadi [Trends in inclusive education in the United States and Canada]*. (Doctor of Pedagogical Sciences dissertation), Khmelnytsky. (in Ukrainian)
2. *Pro zatverdzhennia Poriadku orhanizatsiyi inkliuzyvnoho navchannia u zakladakh zahalnoii serednioii osvity: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 15 veresnia 2021 r.* [On approval of the Procedure for organizing inclusive education in general secondary education institutions: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of September 15, 2021]. Available at: <https://bit.ly/39Ebzuf>. (accessed 11 May 2022). (in Ukrainian)

Горлова Анастасія,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології
дошкільної та початкової освіти
Херсонського державного університету,
Україна*

Horlova Anastasiia,
*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Pedagogy and
Psychology of Preschool and Primary Education
of Kherson State University,
Ukraine*

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

FORMATION OF COMPETITIVENESS OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION

Annotation. The article examines the impact of European integration processes on the formation of competitiveness of future primary school teachers, identifies a system of "hard" and "soft" skills to increase the potential of future professionals, describes the course "Career Start" and identifies its importance in the context of successful career development. era of graduates of higher education.

Key words: primary school teacher, career, European integration, competitiveness, professional training in a higher education institution.

Успішна кар'єра, реалізація знань та навичок, накопичених під час навчання у закладі вищої освіти та професійної підготовки – сьогодні одна з найпривабливіших цілей для багатьох випускників. Особливо значущою ця проблема є для майбутніх вчителів початкової школи, оскільки саме від них залежить якість освітнього процесу на найпершій ланці шкільної освіти. Особистість першого вчителя залишається в пам'яті людини на все життя, тому правильний вибір місця роботи для випускника ЗВО та найперші кроки в професії визначають майбутню діяльність та потенціал професійного зростання.

Питання конкурентоспроможності вчителя досліджували Н. Бахмат, Н. Борисова, В. Бондарь, Н. Данилюк, О. Макара, Л. Ракітянська, А. Рябокрис та ін. Зв'язок конкурентоспроможності з освітнім середовищем та питаннями самовдосконалення майбутніх педагогів вивчали І. Габа, В. Зеленяк, О. Пинзеник та ін.

Конкурентоздатність – це якість, що свідчить про «високий рівень підготовленості до професійної діяльності та спроможність до постійного та неперервного навчання й самонавчання» [1, с. 258]. Для сучасного вчителя навички самоосвіти є базовими, оскільки мінливі умови сьогодення вимагають

від педагога постійного самовдосконалення, адаптації до нових умов (наприклад, опанування навичок для здійснення освітнього процесу в дистанційному форматі).

Педагог Л. Ракітянська зазначає, що «конкурентоспроможність фахівця в контексті євроінтеграційних процесів, ринкових умов праці розглядається сьогодні одним із першочергових показників і критеріїв його професіоналізму як фахівця нової генерації, здатного не лише професійно і компетентно виконувати свою роботу, а й бути готовим й спроможним витримувати виклики часу, зумовлені мінливим, швидкоплинним і нестабільним розвитком всіх сфер суспільного життя» [5, с.405].

У сучасній освіті особливого значення набуває підготовка активного, ініціативного вчителя, «здатного до постійного самовдосконалення, спроможного бути конкурентоздатним і реалізувати свій потенціал на користь суспільству; ефективність професійної підготовки майбутнього педагога залежить від сформованості в нього готовності до самовдосконалення» [3, с.178].

З метою інтеграції європейських стандартів у вищу освіту та підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців початкової школи колективом викладачів педагогічного факультету Херсонського державного університету розробляється курс «Кар'єрний старт», реалізацію якого заплановано у форматі «літньої школи» терміном у 5 днів, з поєднанням теоретичного матеріалу («живі лекторії» з якісним зворотнім зв'язком) та практичного (тренінги). Програма спрямована на підвищення рівня мотивації та підготовку до старту професійної діяльності здобувачів випускних курсів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, однак окремі теми курсу можуть бути фрагментарно впроваджені в освітній процес здобувачів інших спеціальностей.

Згідно з завданнями літньої школи «Кар'єрний старт» до можливостей успішного початку професійної кар'єри належить максимально повне використання фахових компетентностей, набутих в освітньому процесі закладу вищої освіти, сформовані лідерські якості, мобільність, вміння працювати в команді, розвинене системне та критичне мислення, навички ефективної комунікації. Слід зазначити, що саме фахові компетентності, специфічні вміння є «твердими» навичками вчителя початкової школи, а вміння співпрацювати та раціонально планувати час, лідерські якості, критичне мислення, комунікативність є «м'якими» навичками, що розширюють можливості педагога у професійній діяльності та сприяють її ефективності.

Сучасна молода людина, яка робить перші кроки в професії, має відповідати системі вимог, що сприятимуть її конкурентоспроможності на ринку праці. Теоретична та практична підготовка зміцнює стресостійкість молодого спеціаліста та допомагає адаптуватися до нових умов. В процесі навчання в літній школі «Кар'єрний старт» перед учасниками постає ряд завдань, розв'язання яких допомагає ефективному початку кар'єри:

- усвідомлювати мотив обрання професії, розуміти її затребуваність;

- володіти «твердими» (професійними) та «м'якими» навичками;
- вміти встановлювати діловий контакт з роботодавцем та колегами;
- знати сучасні технології кар'єрного просування, оцінки кар'єрного потенціалу, ефективні шляхи працевлаштування;
- вміти якісно складати ділові документи для працевлаштування (наприклад, автобіографія чи резюме);
- бути психологічно готовим до співбесіди, володіти сучасними методами самопрезентації і планування;
- знати ризики кар'єрних криз перших років у професії;
- знати основні аспекти відкриття та функціонування приватних закладів освіти; використовувати європейський досвід успішного старту професійної діяльності.

Мета кожного вчителя – оволодіти передовим педагогічним досвідом та «стати конкурентоспроможним, висококваліфікованим спеціалістом, який має унікальні професійні знання, природні здібності, учителем, який довів до високого рівня свою педагогічну майстерність, який прагне і досягає успіху» [4]. Саме тому впровадження подібного курсу / освітньої компоненти / сертифікованої програми є корисним джерелом теоретичних знань та практичних умінь для старту професійної діяльності.

Для формування сучасного педагога – «креативного, ініціативного, мислячого, самокритичного – необхідним є наявність інноваційно-творчого освітнього середовища» [2, с. 76]. Вважаємо, що формат «літньої школи» задовольняє дану вимогу та дозволяє поєднувати інструменти ІКТ, інноваційні технології та творчий процес.

А. Рябокрис зазначає, що під час освітнього процесу, а особливо самостійної роботи здобувачів в контексті самовдосконалення, необхідно «враховувати всі побажання студента та будувати співпрацю з ним таким чином, щоб повністю розкрити його потенціал» [6, с.425]. Формати «літньої школи» та подібні заходи мотивують здобувачів до саморозвитку, поєднання невеликих живих лекторіїв та тренінгів є ефективним інструментарієм розкриття потенціалу майбутніх педагогів.

Отже, конкурентоздатність свідчить про високий рівень підготовленості до професійної діяльності та спроможність до постійного та неперервного навчання й самонавчання. В контексті євроінтеграційних процесів та ринкових умов праці, конкурентоспроможність фахівця сьогодні є одним із першочергових показників і критеріїв його професіоналізму як фахівця нової генерації. З метою інтеграції європейських стандартів у вищу освіту та підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців початкової школи нами розробляється курс «Кар'єрний старт», реалізація якого запланована у форматі «літньої школи», з поєднанням теоретичного матеріалу («живі лекторії» з якісним зворотнім зв'язком) та практичного (тренінги). Програма спрямована на підвищення рівня мотивації та підготовку до старту професійної діяльності здобувачів випускних курсів першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 013 Початкова освіта, однак

окремі теми курсу можуть бути фрагментарно впроваджені в освітній процес здобувачів інших спеціальностей. Під час літньої школи «Кар'єрний старт» перед учасниками стоїть ряд завдань, вирішення яких сприятиме ефективному початку кар'єри: усвідомлювати мотив обрання професії, розуміти її затребуваність; володіти «твердими» (професійними) та «м'якими» навичками; вміти встановлювати діловий контакт з роботодавцем та колегами; знати сучасні технології кар'єрного просування, оцінки кар'єрного потенціалу, ефективні шляхи працевлаштування; вміти якісно складати ділові документи для працевлаштування (наприклад, автобіографія чи резюме); бути психологічно готовою до співбесіди, володіти сучасними методами самопрезентації і планування; знати ризики кар'єрних криз перших років у професії; знати основні аспекти відкриття та функціонування приватних закладів освіти; використовувати європейський досвід успішного старту професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бахмат Н. Конкуреноспроможність учителя початкової школи в умовах інформатизації освіти. Проблеми підготовки сучасного вчителя, Вип.9 (1), 2014. с.257-263.
2. Габа І.М. Вплив освітнього середовища ВНЗ на професійний розвиток особистості. Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / [за ред. С.Д. Максименка]. К., 2011. Т. XIII. Ч. 6. С. 74–82
3. Зеленьак В, Пинзеник О. Проблема готовності майбутнього педагога до самовдосконалення. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 24-25 жовтня 2019р., Мукачєво / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та інш. Мукачєво: Вид-во МДУ, 2019. 177-179 с.
4. Макара О. Ф. Конкуреноспроможний вчитель – головна умова інноваційного розвитку сучасного навчального закладу. URL: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/konkurentospromozhnii-vchitel---golovna-umova-inno.html> (дата звернення: 27.04.2022).
5. Ракітянська Л. Емоційний інтелект учителя як критерій його конкурентоспроможності. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 24-25 жовтня 2019р., Мукачєво / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та інш. Мукачєво: Вид-во МДУ, 2019. С. 404-408.
6. Рябокрис А. Тьюторська технологія як запорука у забезпеченні конкурентоспроможності майбутнього фахівця. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції, 24-25 жовтня 2019р., Мукачєво / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та інш. Мукачєво: Вид-во МДУ, 2019. С. 424-427.

References

1. Bakhmat, N. (2014). Konkurentospromozhnist uchytelia pochatkovoï shkoly v umovakh informatyzatsii osvity [Competitiveness of primary school teachers in the context of informatization of education]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, Vyp.9 (1), 257-263. (in Ukrainian)
2. Haba, I. M. (2011). Vplyv osvitnoho seredovyscha VNZ na profesiinyi rozvytok osobystosti [The influence of the educational environment of the university on the professional development of the individual]. *Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii* : zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H.S. Kostiuka APN Ukrainy / [za red. S.D. Maksymenka]. K. T. XIII. Ch. 6, 74–82. (in Ukrainian)
3. Zeleniak, V, Pynzenyk O. (2019). Problema hotovnosti maibutnoho pedahoha do samovdoskonalennia [The problem of readiness of the future teacher for self-improvement]. *Osvita i formuvannia konkurentospromozhnosti fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsii*: zbirnyk tez dopovidei III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 24-25 zhovtnia 2019r., Mukachevo. Red.kol.: T.D. Shcherban (hol.red.) ta insh. (pp.177-179. Mukachevo: Vyd-vo MDU. (in Ukrainian)
4. Makara, O. F. *Konkurentospromozhnyi vchytel – holovna umova innovatsiinoho rozvytku suchasnoho navchalnoho zakladu* [Competitive teacher is the main condition for innovative development of a modern educational institution]. Available at: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/konkurentospromozhnii-vchitel---golovna-umova-inno.html> (accessed 27 April 2022). (in Ukrainian)]
5. Rakitianska, L. (2019). Emotsiinyi intelekt uchytelia yak kryterii yoho konkurentospromozhnosti [Emotional intelligence of a teacher as a criterion of his competitiveness]. *Osvita i formuvannia konkurentospromozhnosti fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsii*: zbirnyk tez dopovidei III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 24-25 zhovtnia 2019 r., Mukachevo / Red.kol.: T.D. Shcherban (hol.red.) ta insh. (pp. 404 – 408). Mukachevo: Vyd-vo MDU. (in Ukrainian)
6. Riabokrys, A. (2019). Tiutorska tekhnolohiia yak zaporuka u zabezpechenni konkurentospromozhnosti maibutnoho fakhivtsia [Tutoring technology as a guarantee in ensuring the competitiveness of future professionals]. *Osvita i formuvannia konkurentospromozhnosti fakhivtsiv v umovakh yevrointehratsii*: zbirnyk tez dopovidei III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii, 24-25 zhovtnia 2019 r., Mukachevo / Red.kol.: T.D. Shcherban (hol.red.) ta insh. (pp. 424 – 427). Mukachevo: Vyd-vo MDU. (in Ukrainian)

Кічук Надія
доктор педагогічних наук, професор
кафедри дошкільної та початкової освіти,
декан педагогічного факультету
Ізмаїльського державного гуманітарного університету,
Україна

Nadiia Kichuk
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of Preschool and Primary Education, Dean of the Faculty of
Pedagogy, Izmail State University for the Humanities
Ukraine

ВІЗІЯ СУЧАСНОЇ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У КОНТЕСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

VISION OF MODERN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Annotation. As a result of the conducted pedagogical discourse the attempt to outline in a condensed form some parameters of vision of actual aspects of improvement of professional training of the teacher of modern elementary school is presented.

Key words: European educational space, soft skills, innovation competence, social communication.

Професійна підготовка майбутнього вчителя ніколи не зникала з видноколу педагогічної науки.

Не втрачає й донині своєї актуальності такий класичний вислів І. Франка: «Вчителем школа стоїть». Особливе значення окреслене набуває дотично вчителя початкової школи – особистості і професіонала, котрий перебуває біля витоків становлення дитини як школяра. Відтак, в якості пріоритету університетської освіти й постає якісна фахова підготовка студентів на основному етапі особистісно-професійного їх становлення як майбутніх педагогів. Ми поставили за мету – спираючись на результати проведеного педагогічного дискурсу та осмислення творчих ідей, закладених у передовому педагогічному досвіді креативних учителів Нової української школи, конкретизувати бачення деяких параметрів удосконалення процесу фахової підготовки учителів початкової школи саме в контексті євроінтеграції.

Професійна діяльність учителя початкового навчання є предметом різнопланових педагогічних досліджень сучасних учених (Н. Бібік, Я. Кодлюк, Л. Коваль, Л. Петухова, О. Савченко, А. Цимбалару та ін.), де континентом постає стратегія реформування освітньої галузі, котра відображена як у концепції «Нова українська школа» (2016 р.) і сконденсовано

представлена у Державному стандарті початкової школи (2018 р.), так і професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти із дипломом молодшого спеціаліста» (2020 р.).

Реальність, у якій відбувається життєдіяльність сучасної початкової школи, передусім відтворює недосконалість у професійній підготовці вчителя як модератора якісних змін у початковому навчанні «нушенят», адже вченим удалося здійснити моніторинг їх навчальних досягнень на етапі вже логічного завершення початкової ланки освіти (5). До того ж реальність, у якій українське суспільство перебувало до початку вторгнення ворога на Україну була одна, а тепер – інша. Останнє позначається як на духовній сутності освіти, так і її функціях. Результати педагогічного дискурсу засвідчують, що ученими внесено певні акценти й у трактування категорії європейського простору освіти (1 с. 195 – 225). Отже, сучасне бачення своєрідності фахової підготовки вчителя початкової школи в контексті євроінтеграції вирізняється певними акцентами. Зосередимо дослідницьку увагу на деяких з них із урахуванням, зокрема, експериментальних здобутків фахівців.

У зв'язку із зазначеним, привертає увагу експериментальний підхід всеукраїнського рівня, котрий склався на Одещині і базувався у КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» та набув назви «Навчально-методичне забезпечення підготовки вчителів в умовах реформування освітньої галузі у 2017 – 2022 роках». Здійснена аналітична робота в цьому плані дозволяє дійти певних узагальнень. По-перше, саме інноваційний характер професійної підготовки в умовах вищої школи вчителя початкових класів дозволяє досягати стійку позитивну динаміку його особистісно-професійного успіху. По-друге, повноцінне втілення вимог Державного стандарту початкової загальної середньої освіти уможлиблюється саме через наступність між ланками дошкільної та початкової освіти. По-третє, правомірним є твердження, що запровадження не лише інтегрованого, а й недискримінаційного підходів у навчанні складає важливий аспект підготовленості конкурентоздатного фахівця, яка базується на компетентному використанні у практиці (навчально-педагогічній, виробничій) комунікативно-ігрового методу. Як зауважують учасники зазначеного експерименту (5, с. 290 – 300), відкритим (на рівні поглиблення наукових уявлень) залишається проблематика формування у майбутнього вчителя початкових класів інклюзивної компетентності.

Підкреслимо, що самоцінність запровадженого пілотного дослідження (В. М. Герасименко, І.М. Герасименко, Л.К. Задорожна та ін.) є очевидною передовсім з огляду на оновлення змістової лінії організації освітнього процесу у Новій українській школі та саморефлексії досвіду втілення реформи.

Заклади вітчизняної вищої освіти, які мають багаторічний досвід підготовки саме вчителів початкової школи, нині вийшли на новий формат підвищення їх суто фахової культури. А саме: організацію на базі ЗВО навчально-наукових лабораторій системної практико-орієнтовної роботи, спрямованої на становлення креативного вчителя НУШ. Як переконує досвід,

зокрема, Ізмаїльського державного гуманітарного університету, доцільно у таку систему активно включати й університетську бібліотеку; тут у мапі сайту «Інформаційні ресурси бібліотеки – «Нова українська школа. Електронні підручники» (у тому числі й для осіб із порушенням зору), електронні версії хрестоматійної літератури для читання молодших школярів тощо. Сучасні освітяни здебільшого сприймають апріорі таке положення класичної педагогічної науки: «від творчості вчителя початкових класів до творчості дитини». Справа в тому, що тут віднаходимо ще один інструмент збагачення ресурсів сучасного закладу освіти саме інноваційного типу, адже у віковий період 6 – 10 років дитина здатна вже свідомо наслідувати авторитетного для неї дорослого. А психологічний механізм наслідування дотично молодшого школяра посилює його мотивацію до генерування та продукування усього нового у здійснювальній діяльності (ігровій, художньо-творчій тощо). Така індивідуальна спрямованість у розвитку креативності дитини слугує підґрунтям розвитку його відкритості у навчально-пізнавальній роботі як у «парах», так і в команді, тобто виробленню й удосконаленню так званих «м'яких навичок».

Натомість за сучасних умов, коли актуалізується вже визначений вченими перелік навичок особистості, потрібних для успішної життєдіяльності (зокрема, щодо її кар'єрного зростання в професії) змінюється фокус освітніх результатів. Так, згідно моніторингу експертів, обговореного на Всесвітньому економічному форумі (м. Давос, жовтень 2020 р.), на найближчі п'ять років, окрім першочергового значення аналітичного мислення, креативності та інноваційності, зацентрованого на навичках взаємодії з іншими. Йдеться про вагу лідерства у розв'язанні новопосталих проблем та формуванні ідей, а також навичок соціального впливу (6). У цьому ракурсі не менш вагомим вченими визнано і значення для здобувачів вищої освіти таких «м'яких навичок» (soft-skills), які позначаються на здатності сучасної молодшої людини вже на етапі опанування професії до самоменеджменту, працювати в команді, підготовленості до управлінських дій.

Отже, дбаючи про реалізацію професійного стандарту вчителя початкових класів, на часі особистісно-професійне мотивування здобувача вищої освіти до усвідомленого позитивно-активного ставлення до накопичення фахового значущих знань щодо організації інноваційної педагогічної діяльності, готовності реалізувати власну інноваційну компетенцію. До того ж, саморефлексія досвіду викладацької діяльності дозволяє констатувати, що у такий спосіб результативно формується і професійна підготовленість студентів до свободи вибору дії і здатність одночасно бачити перспективу щодо відповідального розв'язання фахових завдань своїми силами. А це посилює конкурентоздатність майбутнього вчителя компетентно діяти в умовах невизначеності. Адже особистісно-професійна його самореалізація відбуватиметься у фаховій ситуації, коли реалізуються освітні програми із притаманним розмаїттям, глибиною, динамікою.

На наш погляд, мають рацію ті вчені (зокрема, В. Ягоднікова), які поділяють позицію визнаного в освітній галузі експерта та дослідника

американської системи освіти Кена Робінсона. Так, у згорнутому вигляді це відтворено у його праці «Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту» (2018 р.), у такий спосіб: «сучасна школа має кинути виклик усталеній шкільній культурі й виробити нові засади співжиття» (4, с. 152 – 153). Така заувага додає нових нарисів проблемі готовності фахівця враховувати неповторну індивідуальність дитини. У цьому плані нам імponує наукова позиція А.М. Богуш, яка стверджує про важливість у сучасному закладі освіти, створюючи співіснування світу дорослих і дітей, повноцінно запроваджувати принцип дитиноцентризму. А це передбачає рівність окреслених «світів», суб'єкт – суб'єктну їх взаємодію, взаємний суверенітет, розвиток світу дорослих, об'єднання і гармонізація цих світів задля утворення «світу людей», прийняття кожного із суб'єктів освітнього процесу «безвідносно до норм дорослості та дитячості» (2).

Вважаємо, що візія сучасної фахової підготовки майбутнього вчителя початкових класів лежить у площині необхідного і достатнього ступеня сформованості іншомовної компетентності як суттєвого вияву його здатності до соціальної комунікації. А це набуває виключного значення нині, коли активізувалися процеси євроінтеграції. Як відомо, соціальна спрямованість є провідною характеристикою комунікації (повідомлення, зв'язку, спілкування), натомість за реалій сьогодення, коли оновлюються соціальні змісти освітньої сфери, саме іншомовна компетентність, зокрема, вчителя початкової ланки освіти, не лише збагачує ресурсність міждисциплінарних зв'язків у межах навчання молодших школярів (до прикладу, із іноземною мовою як освітнім компонентом), а й сприяє розширенню спектру соціальної комунікації педагога та вихованців. До того ж посилюючи при цьому потенціал академічної мобільності майбутніх педагогів вже на етапі університетської підготовки. Родзинкою у зазначеній площині вважаємо крос-культурний аспект, який нині досить активно вивчається лінгвістами (Ж. Горіна, І. Дроздова, О. Тріщук, Р. Якобсон та ін.), а також практиками запровадження крос-культурного підходу у викладанні іноземної мови у закладі вищої освіти (3).

Отже, представлене бачення деяких аспектів професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи з огляду на параметр євроінтеграції уможливило визнання, що на часі фокусування уваги в освітньому процесі вищої школи на здатності студентів організовувати процес пізнання молодших школярів, опанування стратегією розвитку інструментів пошуку навчально-пізнавальної інформації (зокрема, виокремлюючи в ній випадкове від істинного), набуття готовності ефективно комунікувати в освітньо-розвивальному середовищі.

Наше бачення сучасних акцентів щодо фахової підготовки сучасного вчителя початкової школи передбачає ще один вектор – готовність здобувача до освіти впродовж життя. Йдеться, зокрема, про налаштованість на особистісно-професійне зростання через сертифікацію. Вважаємо важливим, щоб майбутній фахівець із студентської лави був умотивований до самовдосконалення, спираючись при цьому на online освітні ресурси. Їх

перевагою вбачаємо не лише зручність, а й системність впливу на розвиток потреби у професійному спілкуванні, де оцінювання поточних особистісно-професійних досягнень здійснюють визнані освітяни – супервізори, а не чиновники. До прикладу, переможці фахового конкурсу «Педагогічний оскар Ізмаїльщини» у своєму онлайн - порт фоліо мали понад 13 сертифікатів, які отримані ними завдяки і дистанційним курсам («Недискримінаційний підхід у навчання», «Успішне вчителювання – прості рецепти на щодень» та ін.), і вебінарам («Інклюзивний ресурсний центр: принципи взаємодії дитини, батьків та закладу освіти», «Домедична допомога» та ін.), і участі як у проєктах – («Школа для всіх», «Навчаємося разом» та ін.), так і всеукраїнських олімпіадах («Всеосвіта – осінь 2021», «Онлайн – сервіси для вчителів», «Основи кібергігієни» та ін.).

Відносно перспективних напрямків дослідницького пошуку, то, нам видається, що поглибленого наукового осмислення потребують ідеї, котрі містять досвід альтернативних закладів освіти, де містяться конструктивні практики щодо пілотування нових ролей вчителя Нової української школи задля оновлення процесу фахової підготовки майбутніх педагогів.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В. Феномен освіти: монографія. Кн. 1. Поняття освіти: зміст та проблемне поле. / наук. ред. Н.В. Кочубей. Суми: університетська книга. 2020. 452 с.
2. Богущ А.М. Дитиноцентризм Василя Сухомлинського в педагогічному вимірі століття *Науковий вісник МНУ ім. В.О. Сухомлинського*. 2018. № 3 (62). Т 1. С. 17 – 21.
3. Коновалова В., Мирошніченко В. Крос-культурний підхід у викладанні іноземної мови у вищому навчальному закладі *Вісник НТУ «ХП»*. Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. Харків. 2013. № 69. С. 57 – 61.
4. Робін, Кен, Ароніка, Лу Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту: пер. з англ. Львів, 2018. 256 с.
5. Початкова школа у контексті шкільних змін: теорія, методика, практика, досвід: монографія / за ред. В.В. Ягоднікової, О.В. Кузнецової. Умань: Вид. «Сочинський М.М.» 2021. 422 с.
6. The Future of Jobs. Report 2020. October 2020. World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_ofJobs_2020.pdf.

References

1. Andrushchenko, V. (2020). *The phenomenon of education: a monograph. Book 1. The concept of education: content and problem area.* / Science. ed. N.V. Crested lark. Sumy: university book. (in Ukrainian)
2. Bogush, A. M. (2018). Vasyl Sukhomlynsky's child-centeredness in the pedagogical dimension of the century *Scientific Bulletin of MNU named after V.O. Sukhomlinsky*, 3 (62), T. 1, 17 – 21. (in Ukrainian)

3. Konovalova, V., Myroshnychenko V. (2013). Cross-cultural approach in teaching a foreign language in higher education. *Bulletin of NTU "KhPI". Series: Current issues of Ukrainian society*, 69, 57 – 61. Kharkiv. (in Ukrainian)
4. Robin, Ken, Aronika, Lou (2018). *School of the Future. A revolution in your school that will change education forever*: trans. from English Lviv. (in Ukrainian)
5. *Primary school in the context of school change: theory, methodology, practice, experience: a monograph* (2021) / ed. V.V. Yagodnikova, OV Kuznetsova. Uman: View. "Sochinsky MM". (in Ukrainian)
6. The Future of Jobs. Report 2020. October 2020. World Economic Forum. Available at: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_ofJobs_2020.pdf. (accessed 27 April 2022). (in English)

Княжева Ірина,

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки
Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського», Одеса,
Україна*

Knyazheva Irina,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Pedagogy,
State institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky», Odessa,
Ukraine*

ГОТОВНІСТЬ ДО СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-ВИХОВАТЕЛІВ

READY TO COMMUNICATE WITH CHILDREN AS A RESULT OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS-EDUCATORS

Annotation. У статті на основі аналізу наукових досліджень визначено сутність, структуру (ціле-мотиваційний, змістовий, операційний компоненти) й особливості сформованості готовності майбутніх педагогів-вихователів до спілкування з дітьми як важливого результату їхньої фахової підготовки в умовах закладу вищої освіти.

Keywords: фахова підготовка, майбутні педагоги-вихователі, готовність до спілкування з дітьми, структура, компоненти.

Демократичні перетворення в політичній, соціальній і духовній сферах суспільства, стратегічний євроінтеграційний напрям розвитку нашої держави зумовили суттєві зміни організації, змісту праці педагога-вихователя, що актуалізувало проблему підвищення професіоналізму педагогічних кадрів. Одним із реальних шляхів вирішення означеної проблеми є фахова підготовка

майбутніх педагогів-вихователів до спілкування з дітьми, адже процес спілкування педагога і дитини складає суттєвий компонент змісту професійно-педагогічної діяльності.

У роботах Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтєва, В. М'ясищева, К. Платонова, С. Рубінштейна та ін. виокремлені функційні та особистісні підходи до професійного становлення майбутніх фахівців. У ряді робіт розв'язуються проблеми підготовки студентів до спілкування та педагогічної взаємодії (О. Вербицький, В. Кан-Калик, Г. Ковальов, А. Мудрик, О. Опалюк, Ю. Сербалюк та ін.).

Готовність до різних видів діяльності як результат фахової професійно-педагогічної підготовки розглядалась у наукових дослідженнях О. Волошенко, Л. Гусейнової, І. Зязюна, Н. Кічук, Л. Кондрашової, Л. Кравцової, З. Курлянд, А. Ліненко, К. Розум, В. Сипченко, В. Уруського та інших вітчизняних учених.

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що проблема підготовки майбутніх педагогів до спілкування розв'язувалась в основному на рівні психологічних досліджень, а педагогічному аспектові було приділено менше уваги. Не зважаючи на відносно велику кількість робіт, присвячених проблемі спілкування, недостатньо вивченими залишаються питання, пов'язані з характером формування і становлення готовності майбутніх педагогів-вихователів до спілкування з дітьми.

Професійна підготовка педагога, як якість, є однією із підструктур особистості людини – за визначенням К. Платонова, складним структурним утворенням особистості – за термінологією А. Ковальова. Прибічники системного підходу вважають, що професійна підготовка фахівців – це складна психолого-педагогічна система із специфічним змістом, наявністю структурних елементів, формами відношень, особливостями навчального процесу, специфічними для даного фаху знаннями, вміннями та навичками. Л. Гусейнова [1] вважає, що професійна підготовка – це система, яка характеризується взаємозв'язком та взаємодією структурних та функціональних компонентів, сукупність яких визначає особливість, своєрідність, що забезпечує формування особистості студента відповідно до поставленої мети – вийти на якісно новий рівень готовності студентів до професійної діяльності.

Коллективом авторів під керівництвом Е. Карпової з'ясовано, що професійна підготовка педагога є станом у складних структурних перетвореннях особистості і локальним простором для прояву її можливостей у певній професії. Виділені рівні професійної підготовки майбутнього педагога. Об'єктний рівень характеризується тим, що професійна підготовка майбутнього педагога, що відбувається на об'єктному вимірі передбачає, що він володіє певною сумою знань, умінь, навичок як простою сукупністю. Об'єктний вимір професійної підготовки майбутнього педагога характеризується репродуктивною діяльністю, умоглядним ставленням до педагогічного процесу і його учасників, уявлення про педагогічний процес лінійні. Суб'єктний вимір професійної підготовки майбутнього педагога розпочинається з можливості

прояву себе в якості людини, що виявляє свою активність («Я хочу»), котра ґрунтується на підвалинах його здібностей («Я можу») [2, с. 94–96].

Підготовка майбутніх педагогів-вихователів до спілкування з дітьми розглядається як організований, систематичний процес формування професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, необхідних для успішного здійснення продуктивної взаємодії педагога і дітей з метою вирішення новопосталих освітньо-виховних завдань.

Результатом педагогічної підготовки є готовність майбутнього педагога до професійної діяльності. Формування готовності до професійної діяльності вивчалася українськими дослідниками, серед яких: А. Линенко, Г. Балл, Г. Костюк, Є. Мілерян, В. Моляко, П. Перепелиця, Л. Савенкова та ін., які підкреслюють, що готовність, як передумова будь-якої діяльності, є водночас і її результатом [3].

Слід підкреслити, що в сучасній науці існує різноманітність теоретичних положень щодо сутності і шляхів формування готовності студентів до різних сторін педагогічної діяльності. Одні розглядають готовність як установку (школа Д. Узнадзе [6]), якість особистості (Г. Балл, К. Платонов та ін.), психічний стан (М. Дьяченко, Л. Кандилович та ін.); інші – як синтез властивостей особистості (В. Крутецький, І. Слепцова та ін.), складне особистісне утворення (А. Линенко, Л. Кондрашова, К. Розум, Л. Савенкова, В. Сластьонін та ін.). Готовність педагога-вихователя до спілкування з дітьми полягає в умінні будувати і розв'язувати освітньо-виховні ситуації спілкування, у здатності ефективно використовувати їх арсенал для особистісного розвитку дитини.

На основі аналізу наукової літератури [1; 4; 5] розроблено структуру готовності майбутніх педагогів-вихователів до спілкування з дітьми, яка полягає в єдності ціле-мотиваційного, змістового і операційного компонентів, що забезпечують функційну реалізацію цієї характеристики в професійній діяльності. Визначено показники сформованості готовності педагогів-вихователів до спілкування з дітьми за означеними компонентами. Показниками ціле-мотиваційного компоненту вважали: прагнення включати дітей у спільну діяльність; віра в можливості і здібності кожного вихованця; уміння усвідомлювати потреби, мотиви, настрої дітей. Показники змістового компоненту: знання теоретичних основ організації спілкування педагога-вихователя з дітьми; його психолого-педагогічного забезпечення. Показники операційного компоненту: уміння здійснювати спілкування з дітьми (комунікативні вміння); володіння навичками саморефлексії - самоаналізу, саморегуляції.

На основі визначених критеріїв і показників за допомогою діагностичної методики, що включала тестування, методику визначення емоційних компонентів емпатії А. Меграбіана і Н. Епштейна, вирішення педагогічних ситуацій, спостереження, самоспостереження, самооцінку, аналіз діяльності студентів в процесі педагогічної практики і в аудиторних умовах, виділено

рівні сформованості у студентів – майбутніх педагогів-вихователів готовності до спілкування з дітьми: низький, задовільний, достатній.

Низький рівень – у студентів домінує відсутність прагнення до здійснення спілкування з дітьми, знання психологічних і технологічних основ організації спілкування з вихованцями безсистемні; переважає низький рівень розвитку емпатії і рефлексії, здатність до самоконтролю розвинуто слабо; уміння організувати, раціонально планувати, аналізувати і здійснювати акти спілкування з дітьми не сформовані; демонструють часті звертання за допомогою до викладача.

Задовільний рівень – у студентів проявляється прагнення до успішного виконання професійно-педагогічної діяльності, спілкування з дітьми; знання психологічних і технологічних основ здійснення спілкування з вихованцями не достатньо повні; розвинена здатність до реальної оцінки власної діяльності, емпатії і внутрішня мотивація до здійснення самоконтролю; уміння організувати, раціонально планувати, аналізувати і здійснювати спілкування з дітьми розвинені недостатньо повно; проявляється тенденція до самостійного здійснення, в разі потреби, корекційної роботи щодо власної педагогічної або квазіпедагогічної діяльності.

Достатній рівень – у студентів домінує прагнення до успіху в майбутній професійно-педагогічній діяльності, спілкуванні з дітьми; знання психологічних і технологічних особливостей організації спілкування з вихованцями систематизовані; уміння організувати, раціонально планувати, аналізувати і здійснювати спілкування з дітьми розвинені достатньо повно; домінує стійка внутрішня мотивація до здійснення самоконтролю, емпатії, розвинута самостійна реальна оцінка своєї діяльності.

Результати констатувального експерименту свідчать про те, що більшість студентів контрольної і експериментальної групи було віднесено до задовільного і низького рівнів готовності до спілкування з дітьми – 65% майбутніх педагогів-вихователів контрольної і 60% – експериментальної групи. До низького рівня готовності до спілкування з дітьми було віднесено 25% студентів контрольної і 30% майбутніх вихователів експериментальної групи. До достатнього рівня було віднесено по 10% студентів контрольної і експериментальної групи. Результати показали необхідність роботи, спрямованої на формування готовності майбутніх педагогів-вихователів до спілкування з дітьми.

Список використаних джерел

1. Гусейнова Л. В. Формування готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності : дис... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2005. 241 с.
2. Карпова Е. Е. Кононенко Н. В., Койчева Т. І., Листопад О. А., Нестеренко В. В. Розвиток творчої активності майбутніх педагогів: теорія і практика : Монографія. Одеса : ОДПУ, 2005. 306 с.

3. Линенко А. Ф. Теорія і практика формування готовності студентів педагогічних вузів до професійної діяльності : Автореф. дис. доктора пед. наук. 13.00.04. Київ: 1996. 44 с.

4. Опалюк О. М., Сербалюк Ю. В. Культура спілкування. Психологічні основи професійного спілкування. Навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Медобори, 2004. 192 с.

5. Розум К. В. Компонентна структура готовності майбутніх учителів гуманітарного профілю до запобігання і розв'язання конфліктів у навчально-виховній роботі з учнями. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка*. Суми, 2013. № 7(33). С. 163–168.

6. Узнадзе Д. Н. Психология установки. СПб. : Питер, 2001. 414 с.

References

1. Huseinova, L. V. (2005) *Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv muzyky do instrumentalno-vykonavskoi diialnosti* [Formation of readiness of future music teachers for instrumental and performing activities] : dys... kand. ped. nauk: 13.00.02. Kyiv. (in Ukrainian)

2. Karpova, E. E. Kononenko, N. V., Koicheva, T. I., Lystopad, O. A., Nesterenko, V. V. (2005) *Rozvytok tvorchoi aktyvnosti maibutnikh pedahohiv: teoriia i praktyka: Monohrafiia* [Development of creative activity of future teachers: theory and practice: Monograph.]. Odesa: ODP. (in Ukrainian)

3. Lynenko, A. F. (1996) *Teoriia i praktyka formuvannia hotovnosti studentiv pedahohichnykh vuziv do profesiinnoi diialnosti* [Theory and practice of formation of readiness of students of pedagogical high schools to professional activity]: Doctoral thesis abstract. Kyiv. (in Ukrainian)

4. Opaliuk, O. M., Serbaliuk, Yu. V. (2004) *Kultura spilkuvannia. Psykholohichni osnovy profesiinoho spilkuvannia* [Culture of communication. Psychological foundations of professional communication]. Navchalno-metodychnyi posibnyk. Kamianets-Podilskyi : Medobory. (in Ukrainian)

5. Rozum, K. V. (2013) *Komponentna struktura hotovnosti maibutnikh uchyteliv humanitarnoho profilu do zapobihannia i rozviazannia konfliktiv u navchalno-vykhovnii roboti z uchniamy* [Component structure of readiness of future teachers of humanitarian profile to prevent and resolve conflicts in educational work with students]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii: naukovyi zhurnal Sumskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni A. S. Makarenka*. 7 (33), 163–168. Sumy. (in Ukrainian)

6. Uznadze, D. N. (2001) *Psykholohyia ustanovky* [Psychology of installation]. SPb. : Pyter. (in Russian)

Кондур Оксана

*доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Kondur Oksana

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk,
Ukraine*

ХАРАКТЕРИСТИКА НОВОГО ВЧИТЕЛЯ – ВЧИТЕЛЯ ДЛЯ ГРОМАДИ

CHARACTERISTICS OF A NEW TEACHER – A TEACHER FOR THE COMMUNITY

Annotation. Modern requirements to the teacher for the implementation of the Concept «New Ukrainian School» taking into account the decentralization reform are described.

Keywords: Decentralization, Territorial Community, New Ukrainian School, Teacher, innovations.

Процеси децентралізації викликали модернізаційні зміни в освітній сфері, зокрема привели до реформування закладів освіти та нового бачення місії шкільного вчителя: вчитель стає залежним від потреб певної громади, якій підпорядковано заклад освіти. Тому сучасний підхід до педагогічної професії можна тлумачити як «вчитель для громади». Така нова, децентралізована модель освіти може бути зреалізована педагогічними кадрами, підготовленими за новими педагогічними стандартами, або ж кадрами, які пройшли відповідну перепідготовку. Нові стандарти, технології, методики цього процесу визначені Концепцією «Нова українська школа» [5]. Запропонована у цій концепції модель навчання фахівці характеризується як мультипрофільна.

На думку С. Воронова, «мультипрофільна модель навчання дозволяє уникнути зайвого перевантаження учнів: сильні учні можуть взяти в навчальному плані все по максимуму, а слабкі – здійснити вибір відповідно до своїх сил. Вона дає унікальну можливість кожному учню зробити власний вибір для оволодіння тією сумою знань, яка допоможе йому в майбутньому вступити в той чи інший вищий навчальний заклад» [2, с. 120].

Згідно моделі «Нова українська школа» параметри освітнього процесу мають поєднувати стандарти, розроблені МОН, та переваги децентралізації закладів освіти, що розширить можливості для творчості педагогічним колективам, сприятиме урахуванню регіональної специфіки. Реформування вітчизняної освіти за цією моделлю передбачає застосування компетентнісного підходу, веде до оновлення змісту та методів навчання, переорієнтації пріоритетності з процесу на соціально значущі результати.

Роль учителя в модернізованому освітньому середовищі полягає в тому, щоб стати натхненником для учнів, модератором, вміти знайти індивідуальний підхід до кожного учня та розкрити його таланти. Вчитель перетворюється з ретранслятора знань у духовного наставника кожного з учнів. Він повинен розкрити у них лідерські та патріотичні якості здобувачів освіти, виховати в кожного стійку особистість.

Реалізація моделі Нової української школи вимагає якісної підготовки педагогічних кадрів, що зумовлює потребу в чіткій детермінованості характеристики нового вчителя для громади.

На думку освітніх реформаторів, новий вчитель – вчитель для громади - зорієнтований на місцеві потреби, на відміну від ситуації, коли вчитель був «провідником держаної лінії» на місцях. Фахівці справедливо стверджують, що «сучасна школа неможлива без педагогів, які розмірковують над власною працею, що розвивають його і роблять це заняття, у свою чергу, найважливішим фактором освіти своїх підопічних. У сучасному суспільстві потрібний професійно-компетентний педагог, який володіє великим творчим потенціалом, високими духовно моральними якостями і новим педагогічним мисленням, новим баченням школи, учня, навколишнього світу». [6, с. 134].

Нові вимоги до вчителя можна класифікувати за такими критеріями:

1) *«головні вимоги, без задоволення яких в принципі неможливо стати кваліфікованим вчителем і вихователем, і додаткові, відповідність кожному з яких не є для педагога обов'язковим, але підвищує його навчальний і виховний потенціал, розширює його можливості впливу на учнів.*

2) *постійні вимоги, властиві педагогу будь-якого історичного періоду в будь-якому суспільстві, і мінливі, обумовлені особливостями даного етапу розвитку суспільства, в якому живе і працює педагог» [6, с. 134].*

Загалом більшість сучасних дослідників серед ключових складових професійної компетентності працівника освітньої галузі вважають актуальними наступні: інтелектуальну, психологічну, мотиваційну, проєктивну, методичну. Проте лиш деякі виокремлюють управлінську компоненту професійної компетентності, причому тільки на рівні базових вмінь. Як правило, під нею розуміють «здатність планувати, організувати й контролювати навчально-виховний процес та власну професійну діяльність для досягнення прогнозованого результату, конкретизувати цілі навчання з навчальних дисциплін і виховання» [4, с. 96]. Це досягається за допомогою створення професійної корпоративної культури та системи професійного орієнтування.

Нині вчитель - не єдине джерело знань та вмінь, які необхідно передати школярам. Тому його завдання - допомагати здобувачам освіти навчитися орієнтуватися у великій кількості інформації. У свою чергу реалізація Концепції «Нова українська школа» передбачає від вчителя вміння:

- застосовувати педагогіку партнерства, в основі якої – спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, здобувачем освіти і батьками;
- працювати на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти та компетентнісного підходу;

- використовувати можливості академічної мобільності, продовжувати власну професійну освіту, готувати авторські навчальні програми, розробляти і впроваджувати нові технології, методи, стратегії, способи та засоби навчання; активно пропагувати власну фахову думку;

- співпрацювати з іншими вчителями та учнями шляхом створення цифрових ресурсів, презентацій та проєктів;

- навчити учнів бути глобальними: спілкуватися з усім світом за допомогою сучасних цифрових засобів;

- мати розвинені навички інноватора [3, с. 18].

Для сучасного вчителя важливо бути ефективним методистом та організатором навчального процесу. У цьому контексті В. Вітюк зауважує, що «ефективність функціонування системи освіти значною мірою залежить від кваліфікованих педагогічних кадрів. А одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі модернізації освіти України є забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні міжнародних стандартів. Розв'язання цього завдання можливе за умови зміни педагогічних методик та впровадження інноваційних технологій навчання. На особливу увагу заслуговують питання інноваційної діяльності, творчого пошуку навчальних закладів, які готові до впровадження змін» [1, с. 6].

Таким чином, новий вчитель – вчитель для громади – повинен бути інформаційно грамотним, володіти освітніми інноваціями, вміти комунікувати із учнями, своїми колегами, громадою. Його роль трансформувалась із носія знань у наставника, провідника учня по його індивідуальній траєкторії.

Список використаних джерел

1. Вітюк В. В. Готовність педагогів до змін в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа». Педагогічний пошук. 2017. № 2. С. 3–6.

2. Воронова С. В. Мультипрофільна модель навчання – модель нової української школи. Наука і освіта. 2016. № 10. С. 120-124.

3. Зелюк В.В. Нова школа: новий учитель. Постметодика. 2016. № 2. С. 18-2.

4. Кондур О. Управлінська компонента професійної компетентності фахівця в освітній системі. Витоки педагогічної майстерності : зб. наук. праць. Вип. 21. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2018. С. 95-99.

5. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи / Ухвалено рішенням колегії Міністерства освіти і науки України 27.10.2016. К., 2016. 40 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/280/konczepczyia.pdf>

6. Яйло Д. К. Професійне вдосконалення педагога у контексті концепції нової української школи. *Нова українська школа в умовах викликів сучасності*: зб. тез доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 квітня 2019 року / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княжницької. Маріуполь: МДУ, 2019. С. 134-136.

References

1. Vityuk, V. V. (2017). Readiness of teachers to change the conditions of implementation of the Concept «New Ukrainian School». *Pedagogical search*, 2, 3–6. (in Ukrainian)
2. Voronova, S. V. (2016). Multidisciplinary model of education - a model of the new Ukrainian school. *Science and education*. № 10. P. 120-124. (in Ukrainian)
3. Zelyuk, V. V. New school: new teacher. *Postmethodology*, 2, 18-2. (in Ukrainian)
4. Kondur, O. (2018). *Management component of professional competence of a specialist in the educational system. Origins of pedagogical skill*: coll. Science. work. V. 21. Poltava. Nat. Ped. V. G. Korolenko University. (pp. 95 – 99). Poltava: PNPU. (in Ukrainian)
5. *New Ukrainian school: Conceptual principles of secondary school reform* (2016). / Approved by the decision of the board of the Ministry of Education and Science of Ukraine 27. 10. 2016. K. 40 p. Available at: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/280/konczepczyia.pdf> (accessed 20 April 2022). (in Ukrainian)
6. Yaylo, D. K. (2019). Professional development of a teacher in the context of the concept of a new Ukrainian school. *New Ukrainian school in the conditions of modern challenges*: coll. abstracts of the I All-Ukrainian scientific-practical conference, April 11, 2019 / for. ed. L.V. Zadorozhnaya-Knyagnytska. (pp. 134-136). Mariupol: MSU. (in Ukrainian)

Луцан Надія,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україн)*

Lutsan Nadia,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Professional
Methods and Technologies of Primary Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

INTERDISCIPLINARY INTEGRATION AS A PEDAGOGICAL CONDITION FOR PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS

Annotation. The article analyzes the essence of the integrative approach in the system of higher education, defines the concepts of «integration» and «integrative approach». The definition of "integration in education" as a pedagogical category is characterized.

Key words: integration, integrative approach, interdisciplinary integration, professional training.

Реформування освітньої системи України, інтеграція її в Європейський освітній простір істотно вплинули на розвиток всієї системи освіти, яка спрямована на забезпечення умов для якісної підготовки конкурентоспроможних на світовому ринку праці фахівців. Реформа освіти ставить нові вимоги до підготовки вчителя початкових класів.

Пошуки шляхів удосконалення системи освіти сприяли провадження інтеграції навчання. В Україні принцип інтеграції проголошений основним принципом реформування освіти поряд з принципами гуманізації та диференціації.

Питання інтеграції в наукових розвідках учених розкривається різноаспектно. Зокрема, інтеграцію психологічних і дидактичних принципів в освітньому процесі досліджували Г. Балл, І. Бех, Л. Виготський, В. Загв'язинський, І. Зязюн, О. Леонтьєв, С. Поляков, В. Рибалка, Е. Стоунс, Н. Тализіна, Л. Фрідман; теоретико-методологічних основ інтегративного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти досліджували М. Адамко, О. Антонова, Н. Божко, О. Вощук, І. Гузій, А. Коломієць, О. Надутенко, М. Опачко, Н. Подопрігора, Ю. Прищупа, З. Хитра та ін.; інтегративний підхід в удосконаленні професійної підготовки фахівців розглядався у працях В. Безрукової, О. Вознюк, Р. Гуревича, О. Дубасенюк, І. Лاپичак, О. Прометун, Л. Сидорчук, О. Стечкєвича, І. Фурси; педагогічний аспект інтеграції форм, методів, змісту навчання вивчали І. Козловська, П. Лузан, І. Яковлев та ін.

Розглянемо зміст поняття «інтеграція». Дефініція «інтеграція» походить від латинського слова «*integratio*», що означає заповнення, або «*integer*» – цілий. Це поняття має багато визначень у науковій літературі. Проілюструємо деякі з них, так у тлумачному словнику інтеграція розглядається як «акт чи процес поєднання двох чи більше частин таким чином, щоб вони функціонували разом» [4, с. 675]. У педагогічному словнику зазначено, що інтеграція є поняттям, що означає як стан зв'язності окремих диференційованих частин і функцій системи, організму в ціле, так і процес, що веде до такого стану [3, с. 229]. На думку І. Козловської, інтеграція є процесом взаємодії елементів (із заданими властивостями), що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується зінтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями із збереженням в його структурі індивідуальних властивостей вихідних елементів [1]. Отже, процес інтеграції сприяє підвищенню рівня цілісності й організованості будь-якої системи.

Аналіз наукових праць дає підстави розглядати інтеграцію в освіті як загальнонаукову методологію. Однак єдиного підходу до визначення поняття «інтеграція» не має. На нашу думку, Л. Масол «інтеграція – це стан внутрішньої цілісності, зв'язаності диференційованих частин і функцій

системи, а також процес, що веде до такого стану». Автор стверджує, що інтеграція – це утворення або відновлення цілісності, як вищої форми взаємодії, що передбачає не лише взаємовплив, а й взаємопроникнення її елементів.

За результати дослідження провідних науковців, викладених у психолого-педагогічних джерелах (М. Берулава, В. Белов, Р. Бунєєв, М. Іванчук, В. Максимова, Н. Світловська, В. Сидоренко, О. Сухаревська, Н. Чапаєв та ін.) з'ясовано, що в педагогіці під інтеграцією розуміють процес і результат цілеспрямованого об'єднання або злиття в одне ціле диференційованих структурних елементів змісту освіти, засобів, методів, організаційних форм навчання, що веде до виникнення нових якісних можливостей цієї цілісності, а також до змін властивостей самих елементів.

Реалізація інтегративного підходу в освітньому процесу спирається на системне застосування інтерактивних технологій, зокрема, розвитку критичного та професійного мислення, рівневої диференціації, модульно-блочного навчання, дистанційного навчання, технології проєктного навчання.

Отже, інтеграція в освіті розглядається і вивчається як педагогічна категорія, що забезпечує можливість створення взаємозв'язків між навчальними дисциплінами; визначає необхідність інтеграції змісту навчальних дисциплін для отримання цілісних знань; розкриває роль і місце міжпредметних зв'язків у системі освіти; характеризує методи викладу навчального матеріалу викладачем в процесі інтегративного підходу. На основі широкого аналізу категорії «інтегративний підхід в освіті» можна стверджувати, що це – багатовимірна, багатоаспектна, багатофункціональна категорія, тому реалізація інтегрованого підходу вимагає визначення таких понять, як: інтеграція професій; інтегроване навчання; інтеграційні складові змісту, форм, методів; інтегровані технології тощо.

Список використаних джерел

1. Козловська І.М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійної школи (дидактичні основи). Львів: Світ, 1999. 302 с.
2. Макхулі І. Формування готовності майбутніх учителів до роботи в школах національних меншин як сучасна міждисциплінарна проблема. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). С. 205–211.
3. Педагогічний словник / [за ред. М.Д. Ярмаченка]. К.: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
4. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English Sixth Edition; ed. by Sally Wehmeier. Oxford, University Press, 2000. 1540 p.

References

1. Kozlovska, I. M. (1999). *Teoretyko-metodolohichni aspekty intehratsii znan uchniv profesiinoi shkoly (dydaktychni osnovy)*. Lviv: Svit. (in Ukrainian)
2. Makhuli, I. (2017). Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do roboty v shkolakh natsionalnykh menshyn yak suchasna mizhdystyplinarna

problema. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia «Pedahohika i psykholohiia». Pedahohichni nauky*, 1 (13), 205–211. (in Ukrainian)

3. *Pedahohichniy slovnyk* (2001). / [za red. M.D. Yarmachenka]. K.: Pedahohichna dumka. (in Ukrainian)

4. *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English Sixth Edition* (2000). Ed. by Sally Wehmeier. Oxford, University Press. (in English)

Михайлишин Галина,

*доктор філософських наук, професор,
проректор з науково-педагогічної роботи*

*Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Mykhailyshyn Halyna,

*Doctor of Philosophy, Professor, Vice-Rector of Education
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk,
Ukraine*

Сороколіта Ольга,

*аспірантка, викладач-методист Івано-Франківського фахового коледжу
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Sorokolita Olga,

*PhD student, teacher-methodologist,
Ivano-Frankivsk Professional College
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk,
Ukraine*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

PECULIARITIES OF THE ORGANIZATION OF INTEGRATED LEARNING IN PRIMARY SCHOOL

Annotation. The main approaches to the organization of integrated learning in primary school are described.

Key words: integration, integrated learning, New Ukrainian school, Primary School.

За сучасними вимогами до шкільної освіти навчальні предмети повинні бути наповнені практичним змістом, прикладами та завданнями, з якими школяр має чи матиме дотичність в реальності. Досягнути ефективності такого навчання допомагає інтеграція, суть якої, на думку американського педагога Дж. Гіббоне, у поєднанні частини систем у такий спосіб, щоб результат об'єднання в сукупності перевершував їхнє значення до взаємодії. Інший

американський освітянин Ральф Тайлер описав інтеграцію шкільних предметів як «горизонтальні відносини навчальних програм».

Інтеграція з точки зору дидактики ґрунтується на взаємозв'язку змісту, методів та форм роботи. Вчитель поєднує навчальний матеріал з різних навчальних предметів. При цьому обирається певний предмет/явище, з яким пов'язують поставлену проблему міжпредметного характеру. Обраний предмет/явище вивчається різносторонньо і в результаті одержується творчий продукт як генерація різногалузевих знань. Особлива цінність результатів інтегрованого навчання у формуванні практичних навичків у школярів.

Існують різноманітні підходи до організації інтегрованого навчання. Найпоширеніші з них систематизовано на рис.1:

Рис.1. Підходи до організації інтегрованого навчання.

Прикладом мультидисциплінарного підходу є проведення інтегрованих уроків. О.Я. Савченко в [2] рекомендувала практикувати інтегровані уроки в початкових класах. Їх основна мета – це формування в молодших школярів цілісного світогляду про навколишній світ, активізація пізнавальної діяльності учнів, підвищення рівня засвоєння ними навчального матеріалу. Водночас під час інтегрованих уроків використовуються активні методи навчання, що сприяє розвитку комунікативних навичків, самоорганізації учнів, виявлення їх здібностей. Загалом посилюється ефективність розвивально-виховної функції навчання.

Типові освітні програми для початкової школи рекомендують наступні інтегровані курси:

- Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я.: інтегрований курс «Я досліджую світ», що поєднує 4 освітні галузі – природничу, громадянську й історичну, соціальну, здоров'язберезувальну; інтегрований предмет «Мистецтво»;

- Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б.: інтегрований курс «Я досліджую світ», у якому передбачено поєднання освітніх

галузей – мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної; інтегрований предмет «Мистецтво», у який об'єднано предмети «Образотворче мистецтво» і «Музичне мистецтво».

Основна мета інтегрованого курсу в початковій школі «Я досліджую світ», побудованого на основі міждисциплінарного підходу, полягає у формуванні в молодших школярів цілісної картини світу в процесі опанування соціального досвіду. Він охоплює систему знань про природу і суспільство, ціннісні орієнтації в різних сферах життєдіяльності, способи дослідницької діяльності.

При трансдисциплінарному підході вчитель розробляє та реалізує освітній проєкт задля розв'язання конкретної ситуації з використанням знань та навичок учнів з різних галузей. Метод проєктів – це один із організаційно-дослідницьких методів, завдяки якому учні набувають умінь застосовувати набутий навчальний досвід на практиці. Наприклад, проєкт «Створення кімнати народознавства» розвиває дослідницькі здібності школярів, коли вони шукають експонати. Водночас під час збирання колекції старожитностей учні дізнаються більше про історію рідного краю, видатних особистостей, особливості побуту краян, історію розвитку місцевих ремесел. Під час реалізації даного проєкту формуються знання із наступних освітніх галузей: громадянської та історичної, соціальної, мовно-літературної, технологічної, мистецької. Крім цього, проєкт має національно-патріотичне значення.

Результативність використання методів інтегрованого навчання залежить від рівня методичної підготовки вчителя, глибини володіння ним змістом навчальних предметів, вміння застосовувати інноваційні освітні методи та технології. Тому підготовка майбутнього педагога, який ефективно втілюватиме основні ідеї Концепції Нової української школи [1], – основне завдання педагогічних закладів фахової перед вищої та вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи / Ухвалено рішенням колегії МОН України 27.10.2016. К., 2016. 40 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/280/konczepczyia.pdf> (Дата звернення 01.05.2022).
2. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: Підручн. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

References

1. *New Ukrainian school: Conceptual principles of secondary school reform* (2016). / Approved by the decision of the board of the Ministry of Education and Science of Ukraine 27.10.2016. Kyiv., 2016. 40 p. Available at: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/280/konczepczyia.pdf> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)
2. Savchenko, O.Ya. (2012). *Didactics of primary education*. Kyiv: Gramota. (in Ukrainian)

Рудюк Тетяна,
*доктор пед. наук, доцент кафедри української мови,
методики її навчання та перекладу
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя,
Україна*

Rudiuk Tetiana,
*Associate Professor of the Department of Ukrainian Language, Methods of
Teaching and Translation of Mykola Gogol Nizhyn State University,
Ukraine*

ПРОБЛЕМА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ПРИНЦИПІВ АД ЯК НОВА СТРАТЕГІЯ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

THE PROBLEM OF IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLES OF AI AS A NEW STRATEGY OF PROFESSIONAL TRAINING OF TEACHERS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Annotation. The text of the abstracts considers the problem of implementation of the principles of AI as a new strategy of professional training of teachers in the context of European integration. The methodology of possible areas of work is offered.

Key words: digitalization, implementation, academic integrity, European integration, professional training.

Диджиталізація переважної більшості сфер сучасного життя визначає актуальність проблематики імплементації принципів АД як нової стратегії фахової підготовки педагогів у контексті євроінтеграції. Сучасний освітній процес потребує пошуку та реалізації ефективних напрямів виховання культури користувача, дослідника, сприяння формуванню загальновідомих цінностей АД, як-от: чесності, довіри, поваги, відповідальності, мужності [3]. Методично доцільним вважаємо своєчасне ознайомлення здобувачів із законодавчою базою; ключовими поняттями проблематики, особливостями роботи програм тощо. Наприклад, згідно зі ст. 42 Закону України «Про освіту», варто проаналізувати ключові дефініції та розглянути класифікацію порушень, а саме: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання [1]. Необхідно зважати на розвиток життєвих компетентностей, визнаних радою Європи (соціальної, полікультурної, інформаційної, творчої діяльності, саморозвитку, самоосвіти) [4]. На жаль, сучасний студент у переважній мірі поінформований лише щодо можливостей антиплагіатних систем як елементів контролюючої ланки, а, отже, констатуємо відсутність усвідомленого розуміння процесу; законодавчої складової; ключових понять; власних прав чи обов'язків; класифікації порушень і відповідних норм; можливих варіантів виходу із ситуації. Крім того,

такий підхід, на нашу думку, не дозволяє в повному обсязі вирішувати існуючі проблеми, оскільки у результаті окресленої роботи відбувається лише часткове загострення проблеми; формування у здобувачів образу своєрідної караючої структури з недостатньо зрозумілою етіологією діяльності. У даному аспекті методично виправданим і доцільним вважаємо реалізацію цілеспрямованих попереджувальних заходів, які б допомагали визначати не лише стратегії розвитку, а й запобігали фактам виникнення правопорушень. Вагомість і необхідність реалізації окреслених дій засвідчено справедливим явищем зростаючого рівня уваги вітчизняної та міжнародної наукової спільноти до вказаної проблеми. Отож, перед суспільством постає вельми необхідна закономірність потреби формування сучасного педагога та викладача як творців академічної культури молоді [2]. Крім того, на нашу думку, досить важливою є розробка й упровадження відповідного розділу в контексті методичних дисциплін, курсу чи спецкурсу, де було б чітко визначено можливості для формування досліджуваних понять і компетентностей. Цілком переконані, імплементація принципів АД має стосуватися не лише завершального етапу наукового дослідження, а й передбачати наявність цілої низки можливостей для відповідних ланок освітнього процесу; вільного обговорення та підтримки здобувачів на різних етапах виконання наукової роботи, а саме: від НУШ до студентства; закономірностей розробки й упровадження найрізноманітніших організаційних форм і методів формування принципів АД; широкої інформатизації підростаючого покоління; перспектив діалогічної взаємодії в рамках визначених керівних підрозділів і структур.

Досить важливим є ознайомлення із нормативно-правовою базою України й інших держав: законами, актами, внутрішніми документами; ключовими поняттями та принципами (добросесність, чесність та порядність, правдивість, прозорість, законність, повага, довіра, послідовне відстоювання, справедливність, самовдосконалення та вдосконалення, відповідальність, сумлінність, професіоналізм і подібне); особливостями роботи ефективних чи менш ефективних програм (PlagAware, PlagScan, StrikePlagiarism.com, Turnitin, Urkund, Tools, Academia, Unicheck, Viper, Detektor podobnih vsebin, Copyscape, Intihal.net, Dupli Checker, PlagiarismCheck.org, Plagiarism Software, DPV, DocMate та ін.); можливостями безперешкодного зв'язку із відповідними вітчизняними та міжнародними організаціями; керівництвом методичними вказівками; популяризація навчання та інформатизація суспільства. Маємо забезпечити високий рівень виховання академічної добросесної культури, яка повинна базуватися на загальнолюдських нормах і правилах поведінки.

Отже, проблема імплементації принципів АД в освітнє та наукове середовище України – це доволі масштабний процес, який не варто звужувати до функціональної сфери контролюючих заходів. Натомість необхідно говорити про дієві кроки забезпечення сучасного суспільства належною інформатизацією та популяризацією, методичними інноваціями, які б передбачали упровадження й викладання відповідних розділів, спецкурсів чи

дисциплін; виховання етики та культури наукових досліджень як нової стратегії фахової підготовки педагогів у контексті євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (Дата доступу 01.05.2022).
2. Добко Т. Академічна культура як необхідна передумова ефективного управління сучасним університетом в умовах автономії. *Університетська автономія*. Київ: Дух і Літера, 2008. С. 93-102.
3. Кодекс академічної доброчесності національного агентства із забезпечення якості вищої освіти : веб сайт. URL: <http://surl.li/arbui>. (Дата доступу 01.05.2022).
4. Положевець Л. Компетентність педагога – передумова успіху дитини. *Розвиток фахової компетентності педагогів у контексті модернізації змісту освіти: матеріали доповідей (статей, тез) учасників круглого столу онлайн (м. Луцьк, 18 червня 2020 року)/* упоряд. Т. Й. Жалко, О. П. Муляр. Луцьк: Волиньполіграф, 2020. С. 66-69.

References

1. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»*. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)
2. Dobko, T. (2008). *Akademichna kultura yak neobkhidna peredumova efektyvnoho upravlinnia suchasnym universytetom v umovakh avtonomii. Universytetska avtonomiia*. Kyiv: Dukh i Litera, 93-102. (in Ukrainian)
3. *Kodeks akademichnoi dobrochesnosti natsionalnoho ahentstva iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity : veb sait*. Available at: <http://surl.li/arbui>. (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)
4. Polozhevets, L. (2020). *Kompetentnist pedahoha – peredumova uspikhu dytyny. Rozvytok fakhovoi kompetentnosti pedahohiv u konteksti modernizatsii zmistu osvity: materialy dopovidei (statei, tez) uchasnykiv kruhloho stolu onlain (m. Lutsk, 18 chervnia 2020 roku)/* uporiad. T. Y. Zhalko, O. P. Muliar (pp. 66 – 69). Lutsk: Volynpolihraf. (in Ukrainian)

Сабадаш Діана,
*к. філ. н., доцент кафедри англійської філології
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Sabadash Diana,
*Candidate of Philological Sciences (Ph.D.), Associate Professor of the English
Philology Department at Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ВОЄННОГО ЧАСУ

BUILDING STUDENTS' STRESS RESILIENCE IN THE WARTIME EFL CLASSROOM

Annotation. In the article the author investigates the means of building students' resilience in the EFL classroom, such as specific changes in the lesson structure, range of topics, teaching methodology, technical means and cognitive component of the learning process.

Keywords: stress resilience, teaching methodology, cognitive development, virtual reality, EFL class.

The current situation in Ukraine, which is predetermined by the war, could provide a devastating effect on the educational system. Fortunately, it did not. The stress of COVID 19 lockdown with the subsequent distant learning to the great extend technically and methodologically prepared both the teachers and learners to the problems of the wartime. It supported the effective renewal of the teaching/learning process in the online format. Nevertheless, the psychological component of the educational process is considerably affected. War keeps people in a state of threat and uncertainty and prevents them from living their normal lives. To preserve our achievements and support our future generations, we have to build and demonstrate resilience in the face of the ongoing threat and uncertainty. The aim of this article is to determine the ways to combat the problems faced by students in the wartime learning process and to help them develop stress resilience in the process of English language learning. To achieve the aim were determined the following tasks: 1) investigate the notion of 'resilience'; 2) provide the means of building students' stress resilience in the EFL classroom.

Resilience is considered to be "the human ability to adapt in the face of tragedy, trauma, adversity, hardship, and ongoing significant life stressors" [Newman, 2005, p. 227]. Resilience is associated not with one definite characteristic or trait, but with many behaviors and actions which incorporate maintaining good relationships, having an optimistic view of the world, keeping things in perspective, setting goals and taking steps to reach them, and being self-confident [Luthar & Cicchetti, 2000].

Russ Newman pointed out, that a wide range of behaviors associated with resilience are rather ordinary and can be learned by almost everyone [Newman, 2005, p. 227].

Resilience is not only related to successful adaptation and recovery, but is also associated with psychological growth through stress management. Resilient people are more likely to worry less, have more cognitive flexibility and use more optimistic style to describe negative events. Higher levels of resilience are also associated with a growth mindset, purpose in life and positive beliefs about the self. In order to become more resilient, one should develop self-awareness, analyze existing strategies to manage challenges, and think what can be changed to respond more resiliently [Baker et al., 2021, P. 460-463].

The learning process has always incorporated some definite rates of stress, which can be associated with tight deadlines, pressure to meet targets, lack of control over workload, lack of support, organizational changes and role uncertainty [Baker et al., 2021, p. 459]. To reduce the influence of these stressful factors, university programs provide the broader range of options and autonomy as well as the flexible mentoring support. Student centered approach was amplified by the social emotional learning that leads to harmonious development within both the educational community and globalized society. All these stress combating aspects preserve their effectiveness in the wartime, but still some other measures should be taken to improve the outcomes. Resilience development is one of them. Being constantly influenced by wartime pressure, students should develop definite skills and be taught definite techniques of stress release. One of the possible and effective ways to do that is within classes, which students attend every day. English language classes are perfectly suitable for these purposes. The possible means of achieving these goals within the English lesson are described below.

Lesson structure plays an important role in the effectiveness of the material perception and particular skills acquisition. To develop students' resilience and to shift the focus from the traumatic experience to the educational purposes, class can be started from the yoga sequences, sitting meditation or breathing practices. These up to five minutes minor activities should precede the education sessions. Teacher can decide whether every time there can be a different technique used – to create interest and anticipation of the new activity, or the same one can become traditional – to create a kind of stability. The class can be ended with some interesting farewell, wishlists or pleasant recollections and associations.

A wide *range of topics* which can be introduced in the English language class also provides a foundation for resilience development. On the one hand, pleasant and positive topics can abstract students from stressful events. On the other hand, problematic topics can help in the activation of reflective thinking and reflective practices, as well as in the development of critical thinking. Supporting topics should be selected aiming at the definite goals.

Methodological component of the lesson planning should consider the differences in the perception of the information and the individual character of resilience formation processes. Different types of activities should be provided to meet each learner's needs.

Teacher should introduce different types of interaction between students. It contributes to the formation of strong social connections between students and involves social support to manage new challenges and students' emotional reactions to them.

Offering help and support to others has also been linked to building resilience, as it is related to strong reciprocal relationships, in which there is trust and emotional safety [Baker et al., 2021, p. 466]. Project work is rather helpful in providing mutual support. Students can be asked to analyze the existing brochure about the ways of combating stress and then to create their own ones. They can be invited to prepare microteaching sessions to investigate some interesting leisure activities.

English language classes provide opportunities to describe and share the experience and to get feedback in the form of an essay, narrative, article, video or interview.

Teacher can invite a professional English-speaking psychologist to the class to perform a training. In case the psychologist speaks Ukrainian, students can practice their translation skills, taking turns to be the interpreters.

Cognitive component of the learning process also plays its role in the resilience development through the English language learning. Learning a foreign language increases the size of the brain's language center, the areas of the brain responsible for forming, storing, and retrieving memories. Students able to speak a second language are more creative, are better at solving complex problems, and exhibit greater cognitive flexibility. They excel at planning, prioritizing, decision making and working on multiple projects at one time. Second language learning helps to develop better focus, concentration, attention, greater general intelligence, and superior overall cognitive abilities. It makes them more perceptive of their surroundings; helps them to understand others' points of view; and enables to delay immediate gratification in the pursuit of long-term goals. Learning a foreign language has the resulting benefits to self-image, self-esteem, and satisfaction. Consequently, it can make a person happier, smarter, and more resilient [Alban, 2021].

The *technical means* of online learning provide some new opportunities for the resilience acquisition. In the period of challenges faced by teachers in the process of wartime online learning and virtual reality (Altspace VR in particular) provide new opportunities for the effective and interesting interaction with students. It ensures the needs for anonymity (if required), shifts the emotional tension, supports self-expression of students, allows teachers to create incredibly interesting and creative spaces for traditional and unconventional activities (teamwork, role-playing games, quests, hot air ballooning, yoga, karaoke, etc.), diversifies and personifies the learning process. The teacher independently creates a space for virtual learning with the help of Altspace VR software resources and templates and adapts it to the specific learning activities. In the foreign language teaching, virtual reality contributes to a better visualization of thematic materials. Immersed in the world of a kind of game, modern students learn the necessary material without much effort.

Conclusion. Resilience is the person's ability to adapt in the face of stressful life circumstances. It is associated with a range of behaviors which mostly can be learned

by each individual. EFL classes are particularly suitable for the students' resilience development due to their flexible structure and multimodality. Lesson structure, range of topics, methodological and cognitive components of the teaching/learning process, as well as the technical means of online studies provide a fruitful foundation for obtaining certain skills of adaptation to the stressors.

References

1. Alban, D. *The brain benefits of learning a second language*. 2021. Available at: <https://bebrainfit.com/benefits-learning-second-language/> (accessed: 30 April 2022). (in English)
2. Baker, F. R. L., Baker, K. L., & Burrell, J. (2021). Introducing the skills-based model of personal resilience: Drawing on content and process factors to build resilience in the workplace. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 94(2), 458–481. (in English). <https://doi.org/10.1111/joop.12340>
3. Luthar, S. S., & Cicchetti, D. (2000). The Construct of Resilience: Implications for Interventions and Social Policies. *Development and Psychopathology*, 12, 857 – 885. (in English). <https://doi.org/10.1017/S0954579400004156>
4. Newman, R. (2005). APA's resilience initiative. *Professional Psychology: Research and Practice*, 6 (3), 227 – 229. (in English). <https://doi.org/10.1037/0735-7028.36.3.227>

Скворцова Світлана,
*член-кореспондент НАПН України,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри математики і
методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»,
Україна*

Skvortsova Svitlana,
*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
head of the department of mathematics and
methods of her teaching at Ushinsky University,
Corresponding Member of the National Academy
of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Ukraine*

РЕАЛІЗАЦІЯ НАСТУПНОСТІ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИКИ МІЖ ПОЧАТКОВОЮ І БАЗОВОЮ ШКОЛОЮ

IMPLEMENTATION OF FOLLOW-UP IN TEACHING MATHEMATICS BETWEEN PRIMARY AND BASIC SCHOOLS

Annotation. A comparative analysis of the State Standard of Primary Education and the State Standard of Basic Education is presented. Common and different in the structure of these documents and in the content of mathematical education are identified. The issue of continuity of teaching mathematics in primary and basic school in the educational program of S. Skvortsova and N. Tarasenkova and in the textbook of mathematics for 5th grade S. Skvortsova is considered.

Keywords: State Standard of Primary School, State Standard of Primary School, Mathematics Program, Mathematics Textbook for 5th Grade, continuity.

З 2018 року учні початкової школи навчаються за новим Державним стандартом початкової загальної освіти, створеним на засадах Концепції Нової української школи. Отже, у 2022 році випускники 4-х класів з вересня розпочнуть навчання в 5-му класі, й перейдуть до першого циклу базової загальної освіти. Таким чином, освітня реформа «Нова українська школа» поширюється й на базову школу через впровадження нового Державного Стандарту базової загальної освіти.

Нормативне забезпечення навчання математики в першому циклі базової освіти становлять Державний стандарт базової загальної освіти, Типова освітня програма і Модельні навчальні програми. Державний стандарт базової загальної освіти, затверджений Урядом 30 вересня 2020 року, є основою для реалізації реформи «Нова українська школа» в 5-9 класах. Документ містить опис компетентнісного потенціалу та вимоги до обов'язкові результати

навчання учнів у математичній освітній галузі, які є логічним продовження відповідних результатів, здобутих учнями у початковій школі.

В Держстандарті базової освіти, як і у Держстандарті початкової освіти, математична компетентність розглядається і як ключова і як предметна, що передбачає здатність розвивати і застосовувати математичні знання та методи для розв'язання широкого спектра проблем у повсякденному житті; моделювання процесів та ситуацій із застосуванням математичного апарату; усвідомлення ролі математичних знань і вмінь в особистому та суспільному житті людини

У Держстандарті базової освіти, як і у Держстандарті початкової освіти, для кожної освітньої галузі визначено мету, єдину для всіх рівнів загальної середньої освіти, а також ще й компетентнісний потенціал, що позначає здатність кожної освітньої галузі формувати всі ключові компетентності через розвиток умінь і ставлень; базові знання. Так само, як і у Держстандарті початкової освіти перелічено обов'язкові результати навчання учнів; рекомендовану, мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за циклами навчання (5—6, 7—9 класи).

Мету математичної освітньої галузі в Держстандарті базової школи визначено аналогічно до мети математичної освітньої галузі, визначеної у Держстандарті початкової школи. Метою математичної освітньої галузі є розвиток особистості учня через формування математичної компетентності у взаємозв'язку з іншими ключовими компетентностями для успішної освітньої та подальшої професійної діяльності впродовж життя, що передбачає засвоєння системи знань, удосконалення вміння розв'язувати математичні та практичні задачі; розвиток логічного мислення та психічних властивостей особистості; розуміння можливостей застосування математики в особистому та суспільному житті.

Завдання математичної освітньої галузі так само узгоджені у Державних стандартах початкової і базової шкіл. На відміну від завдань математичної освітньої галузі початкової освіти, в базовій школі розв'язується завдання розвитку математичного мовлення. Отже, навчання математики в першому циклі базової школи виконує низку значущих для загального розвитку особистості учня завдань математичної освітньої галузі, які визначено Державним Стандартом.

- формування здатності досліджувати проблемні ситуації та виокремлювати проблеми, які можна розв'язувати із застосуванням математичних методів
- моделювати процеси й ситуації, розробляти стратегії, плани дій для розв'язання проблем
- критично оцінювати процес і результат розв'язання проблем
- розвиток математичного мислення для пізнання і перетворення дійсності
- розвиток математичного мовлення

На відміну від Держстандарту початкової освіти у Держстандарті базової освіти, у додатку 7, подано компетентнісний потенціал математичної

освітньої галузі, який має бути врахований як у змісті навчальних завдань так і у методиці навчання. Отже, у Держстандарті базової освіти для кожної з 11 ключових компетентностей представлено які вміння та ставлення мають формуватися в учнів під час вивчення математичної освітньої галузі.

Наприклад, щодо ключової компетентності – інноваційність, то тут основний акцент має бути зроблений у методиці навчання – навчання математики має будуватися, як і у початковій школі це реалізовано у НМК С. Скворцової та О. Онопрієнко, як навчальне дослідження математичних об'єктів, створення і розв'язування проблемної ситуації, пошуку способів її розв'язування.

Для формування в учнів екологічної компетентності при вивченні математики слід добирати відповідні сюжети математичних задач та тематику навчальних проєктів, за прикладом підручників та навчальних зошитів з математики для початкової школи С. Скворцової та О. Онопрієнко. Крім того, числовий матеріал математичних завдань має бути пов'язаний із реальними фактами, які наявними в докільді. Такі завдання спонукають учнів зануритися в проблему, відшукати потрібну інформацію. Звичайно, пошук інформації відбувається за допомогою ІКТ, і тут важливий момент, пов'язаний із оцінюванням достовірності інформації, її критичного осмислення.

Таким чином, вчитель математики, так само як і вчитель початкової школи, має спрямувати свою діяльність як на формування математичної компетентності, так і на формування інших ключових компетентностей.

Очевидно, що завдання, засобом яких формуватимуться всі 11 ключових компетентностей, мають міститися у підручнику з математики, а також у підручниках має бути реалізована методична система навчання математики, яка спрямовує вчителя на формування в школярів зазначених умінь і ставлень.

Засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей є наскрізні змістові лінії. Ці наскрізні лінії мають бути враховані у підручниках математики з метою створення умов для формування не лише предметної, а й ключових компетентностей.

Якщо наскрізні змістові лінії мають бути представлені у підручниках математики, то формування наскрізних вмінь, які є спільними для всіх ключових компетентностей, має забезпечити вчитель, створюючи відповідне навчальне середовище.

У продовженні Додатка 7 подано блоки базових знань. Перший й концептуальний блок – методологія математики. Наступний блок, який в першому циклі базової освіти, як і у початковій школі, є системоутворювальним – це числа і вирази.

Аналогічно до Державного стандарту початкової освіти, у Державному стандарті базової освіти вимоги до результатів навчання учнів за математичною освітньою галуззю, які подано у Додатку 8, складаються з таких компонентів: спільні для всіх рівнів загальної середньої освіти загальні результати навчання учнів, через які реалізується компетентнісний потенціал галузі; конкретні результати навчання учнів, що визначають їх навчальний прогрес за освітніми

циклами. На відміну від Держстандарту початкової школи, у Держстандарті базової школи подано орієнтири для оцінювання, на основі яких визначається рівень досягнення учнями результатів навчання на завершення відповідного циклу.

У лютому 2021 року Міністерством освіти і науки України затверджено Типову освітню програму, в якій у Додатку 1 деталізовано щорічне і щотижневе навчальне навантаження по роках навчання. Маємо рекомендовану кількість годин математики у базовій школі, які у другому циклі початкової школи, – 5 годин на тиждень, але яка може бути збільшена до 6 годин, або зменшена до 4-х.

На підставі Державного стандарту Базової загальної освіти та Типової освітньої програми розроблено Модельні навчальні програми. 7 модельних навчальних програм затверджено наказом МОН України в липні 2021 року.

Серед модельних програм з математики звернемо увагу на програму С. Скворцової та Н. Тарасенкової, в якій максимально враховано наступність навчання математики у початковій і базовій школах. У пояснювальній записці до програми, визначено мету і завдання навчання математики, схарактеризовано її структуру. Програму структуровано за двома рівнями – традиційно за розділами, а також – за змістовими лініями, які реалізуються в межах кожного розділу. Тому у пояснювальній записці у динаміці схарактеризовано мету, зміст і результати навчання за кожною змістовою лінією для кожного року навчання. Програму, як і Типові освітні програми початкової школи, структуровано за змістовими лініями: числові системи, пропедевтика вивчення функції, вирази, рівності й нерівності, математичне моделювання, геометричні фігури й геометричні величини, аналіз даних. Ці змістові лінії відповідають блокам базових знань Держстандарту базової школи.

З іншого боку, на відміну від програм початкової школи, Модельну програму С. Скворцової та Н. Тарасенкової структуровано за розділами. Зміст навчання в 5-му класі розгортається від узагальнення й систематизації вивченого в початковій школі, далі розширюється множина натуральних чисел з нулем до чисел в межах трильйону, нарешті розширення множини чисел відбувається за рахунок спочатку звичайних, а потім й десяткових дробів, і потім вивчається середнє арифметичне, і з пропедевтичною метою – відсотки. Завершується програма 5-го класу повторенням вивченого.

В 6-му класі, також спочатку відбувається узагальнення і систематизація вивченого в 5-му класі, далі вивчається подільність натуральних чисел, що створює підґрунття для більш глибокого вивчення звичайних дробів. Наступний розділ – Відношення і пропорції дозволяє на іншому рівні розглянути відсотки, ввести поняття про прямо пропорційну та обернено пропорційну залежності. Розширення множини чисел відбувається за рахунок введення від'ємних чисел і вивчення арифметичних дій з раціональними числами. Так само, як і в 5-му класі, останній розділ передбачає повторення вивченого.

Зазначена Модельна програма реалізована у двох навчально-методичних комплектах: - 1) С. Скворцової та 2) Н Тарасенкової та ін. Підручники цих авторських колективів у лютому 2022 року одержали Гриф МОН України і були представлені для вибору вчителями.

Підручник математики для 5 класу С. Скворцової продовжує лінійку підручників математики для початкової школи С. Скворцової та О. Онопрієнко. В ньому максимально повно реалізовано наступність навчання математики між початковою і базовою школами, зокрема у структуруванні змісту за розділами. На перший розділ «Узагальнюємо і систематизуємо вивчене в початковій школі» відведено 30 годин, який передбачає розгляд раніш вивченого на вищому щаблі узагальнення. Наприклад, прийоми обчислення узагальнюються для всіх чотирьох арифметичних дій – додавання, віднімання, множення та ділення.

Список використаних джерел

1. Державний Стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 01.05.2022).

2. Державний Стандарт базової середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 01.05.2022).

3. Скворцова С. Математика. Підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. URL: <https://i-ranok.com/math5> (Дата звернення: 01.05.2022).

References

1. DERZHAVNYI STANDART pochatkovoї osvity. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (accessed: 1 May 2022). (in Ukrainian)

2. DERZHAVNYI STANDART bazovoї serednoi osvity. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text> (accessed: 1 May 2022). (in Ukrainian)

3. Skvortsova, S. Matematyka. Pidruchnyk dlia 5 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity. Available at: <https://i-ranok.com/math5> (accessed: 1 May 2022). (in Ukrainian)

Фомін Катерина

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна

Fomin Kateryna

Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Department of Pedagogy of Primary Education Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ІННОВАЦІЙНІ ОСВІТНІ СТРАТЕГІЇ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІКИ В США

INNOVATIVE EDUCATIONAL STRATEGIES OF MODERN PEDAGOGY IN THE USA

Annotation. The effectiveness of the strategy of modern US pedagogy, built on technocentrism, technological tools and educational materials such as educational software and web resources is analyzed. The opinion has been proved that it is unwise to rely solely on technology, excluding the importance of the human factor in the educational process.

Keywords: innovation, educational strategy, training of teachers, ICT.

Освітні виклики глобалізованого та мінливого світу ХХІ століття спричиняють значні зміни у сфері наукових досліджень та інформатизації, сприяючи вдосконаленню штучного інтелекту, робототехніки, щоразу ширшому використанню ІКТ в педагогічній галузі. Інновації в освіті розглядаються в контексті суспільної надсистеми, від якої очікують послідовності та масштабності задля забезпечення всіх учнів якісною підготовкою до життя та професійної реалізації. Згідно зі звітом Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСД), тиск, спрямований на підвищення рівності можливостей та покращення освітніх результатів для студентів, зростає в усьому світі. В США основний тиск на інновації чинять політичні, економічні, демографічні і технологічні сили як всередині країни, так і за її межами. Програма міжнародного оцінювання учнів (PISA) продовжує показувати невтішні результати середньої школи (Pew Research Center, 2020); велика кількість випускників середньої школи не готові до навчання в коледжі (College readiness, 2021); а роботодавці, у свою чергу, часто незадоволені випускниками коледжів.

Неправильно було б стверджувати, що американці не приділяють належної уваги чи байдуже ставляться до цієї проблеми. У Міністерстві освіти США існує Управління інновацій та вдосконалення, яке має на меті стимулювати освітні інновації шляхом впровадження нових стратегій та впровадження перевірених підходів до викладання та навчання. Університети та науково-дослідні організації відкрили центри та лабораторії інновацій

(Гарвардська інноваційна лабораторія, Президентська інноваційна лабораторія, скликана Американською радою з освіти, Центр інновацій в освіті при Університеті Кентуккі, NASA STEM Innovation Lab). Деякі заклади запровадили програми, орієнтовані на інновації (магістерська програма з технологій, інновацій та освіти в Гарвардській вищій школі освіти; магістр мистецтв в галузі освіти та інновацій в Університеті Вебстера). Створено нові організації (Міжнародний центр інновацій в освіті, мережа інноваційних шкіл, Центр реформування освіти). Регулярно проводяться конференції на цю тему (AERA, ASU-GSV Summit, National Conference on Educational Innovation, The Nueva School for the Innovative Learning Conference). Чудові книги були написані такими видатними новаторами як Енді Харгрівз (2003), Харгрівз і Ширлі (2009), Харгрівз та ін. (2010), Майкл Фуллан (2007, 2010), Йонг Чжао (2012), Пасі Сальберг (2011), Тоні Вагнер (2012), Міхай Чіксентміхайі (2013) і Кен Робінсон (2015).

Освітні інновації США невпинно пропонують щоразу більше способів отримання інформації та розвитку навичок. Завдяки комунікаційним інструментам (iPhones, iPad, Skype, FaceTime) ми можемо спілкуватися з будь-ким у всьому світі в режимі реального часу, візуально та в дорозі. Сьогодні ми в захопленні від онлайн-навчання, мобільного навчання, навчання в соціальних мережах, MOOC (масові відкриті онлайн-курси), віртуальної реальності, віртуальних і віддалених лабораторій, 3D- та 4D-друку та гейміфікації. Але чи можна сказати, що все це сприяє кращому навчанню? Чи насправді використовується потенціал ІКТ, щоб змінити освіту та підвищити результати навчання?

Дуже тривожним є те, що багато педагогів щиро вірять у те, що технологія вирішує всі проблеми, з якими вони зустрічаються в класі чи у віртуальному навчанні. Сьогодні все менше викладачів університетів усвідомлюють потребу в педагогічній майстерності, оскільки вони вважають, що технологія все одно вирішить усі труднощі з навчанням. Це переконання називається «техноцентризмом», яке поширене в дискусіях про вищу освіту та електронне навчання. Таке часто трапляється і в середній школі. На жаль, педагоги часто забувають, що комп'ютер – це лише розширення здібностей людини, а не заміник. Ми, як педагоги, повинні усвідомити, що для того, щоб технологічні інновації давали позитивний ефект у навчанні, їм мають передувати педагогічне дослідження та обґрунтована теорія; однак в реальність все зазвичай навпаки. Ми раді отримати новий гаджет і спробувати інтегрувати його в клас без попередньої оцінки проблем його впровадження та потенційних ефектів, серйозних досліджень або створення теоретичної основи на основі передової педагогічної теорії, яка забезпечує його ефективне використання. Освіта США потребує ефективних масштабних інновацій, які можуть допомогти досягти високоякісних результатів навчання в цілій системі та для всіх учнів. Запускаються процеси інтеграції американських та успішних міжнародних моделей навчання, створюючи умови в місцевих школах і коледжах, які сприятимуть і підтримуватимуть новаторів та освітніх

підприємців або освітян. Більше того, ці перетворення мають бути різноманітними, але систематичними, спрямованими на різні життєво важливі аспекти освіти. Глибокі, багатогранні та комплексні інновації, як матеріальні, так і нематеріальні, здатні швидко створювати масштабні ефекти.

Отже, користуючись перевагами ефективних освітніх технологій іноземних країн, ми повинні використати ці сучасні інструменти, але брати до уваги завжди те, що які б інновації ми не розробляли для освіти, скільки б технологій не інтегрували в навчання, людський елемент, учень і вчитель, повинен знаходитися на вершині системи. Коли ми намагаємося впровадити інноваційну освіту, ми часто залишаємо студентів поза увагою, їхній спосіб мислення, ставлення, поведінку, характер, метапізнання та робочу етику. Тим не менше, робимо все можливе, щоб покращити викладання. А насправді нам потрібно покращити навчання, оскільки це питання ставлення, а не здібностей. Саме тут криється найбільший потенціал для покращення освіти. Таким чином, найважливішою метою має бути не стільки вивчати STEM чи кілька іноземних мов одразу, скільки готувати інноваційних студентів, розвивати їхню ініціативність, самоефективність, сприяючи формуванню підприємницького мислення чи загалом орієнтованості на успіх, розумного прийняття ризиків та співпрацю. Щоб допомогти розвинути нові навички виживання, навички ефективної комунікації та критичного мислення, а також виховувати допитливих, творчих, незалежних і самостійних творців, ми повинні порушити наші шкільні системи та підготовку вчителів.

References

1. Crichton, D. (2015), Searching for the next wave of education innovation. *TechCrunch*. Available at: <https://techcrunch.com/2015/06/27/education-next-wave/> (accessed 23 September 2021). (in English).
2. Gibbons, S. and Silva, O. (2011), School quality, child well-being and parents' satisfaction. *Economics of Education Review*, Vol. 30, 2, 312-331. (in English).
3. Hoffman, A. and Holzhter, J. (2012), The evolution of higher education: innovation as natural selection, in Hoffman, A. and Spangehl, S. (Eds), *Innovation in Higher Education: Igniting the Spark for Success*, American Council on Education (pp. 3-15). Rowman & Littlefield Publishers Inc., Lanham, MD. (in English).
4. Serdyukov, P. (2017), Innovation in education: what works, what doesn't, and what to do about it?, *Journal of Research in Innovative Teaching & Learning*, Vol. 10, 1, 4-33. (in English). <https://doi.org/10.1108/JRIT-10-2016-0007>

Халло Олександра,
кандидат медичних наук, доцент кафедри гістології, цитології та ембріології Івано-Франківського національного медичного університету,
Україна

Khallo Oleksandra,
Doctor of medicine, Associate Professor at Ivano Frankivsk National Medical University. Department of Hystology, cytology and embryology,
Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-ІНОЗЕМЦІВ

FEATURES OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE FOREIGN DOCTORS

Annotation. The article considers the theoretical foundations of training future doctors. The difficulties in realization of professional teaching at Ukrainian medical higher educational institutions are determined.

Keywords: professional training, future doctors, higher medical education.

Стрімкий розвиток новітніх технологій актуалізує необхідність модернізації вітчизняної системи медичної освіти, переосмислення підходів до підготовки у вищих медичних навчальних закладах конкурентоздатних лікарів, спроможних швидко адаптуватися до змін у галузі охорони здоров'я.

У час глобального переходу до Суспільства знань медична освіта України перебуває у постійному процесі гармонізації зі світовим простором вищої освіти. Цьому сприяють відповідні директиви ЄС Всесвітньої федерації медичної освіти та документи Всесвітньої організації охорони здоров'я, якими визначаються основні вимоги до змісту, тривалості та системи контролю якості підготовки медичних кадрів.

Європейська орієнтація України, інтеграція нашої країни у світову спільноту актуалізують проблему модернізації змісту освіти у вищих навчальних закладах. Стратегічним завданням сучасної освітньої політики України є вихід на ринок міжнародних послуг та поглиблення співпраці у сфері вищої освіти.

Модернізація національної вищої медичної освіти, закономірно, вимагає практичних заходів задля досягнення відповідності стандартів фахової підготовки українських лікарів західноєвропейським критеріям професійної готовності медика.

Згідно з кваліфікаційними характеристиками, лікар повинен володіти, як мінімум, однією іноземною мовою на рівні професійного та побутового спілкування [3].

Якість медичної освіти в Україні, як і в ЄС, має базуватись на чотирьох принципах забезпечення якості у Європейському просторі вищої освіти (ESG):

- первинна відповідальність закладів за якість вищої медичної освіти, що надається із залученням студентства та громадськості до здійснення самооцінки такої діяльності;

- автономізація закладів вищої освіти, різноманітності освітніх програм і вибору освітніх траєкторій студентами і слухачами з відповідним контролем державними і недержавними організаціями;

– забезпечення якості медичної освіти сприятиме розвитку культури належної якості;

- врахування потреб та професійних очікувань майбутніх лікарів та суспільства в цілому.

Сьогодні в Україні навчається велика кількість іноземних студентів. Серед різноманіття спеціальностей іноземці здебільшого віддають перевагу медичним професіям. Підготовка таких студентів здійснюється як українською так і англійською мовами.

Іноземний студент-медик повинен бути налаштований насамперед на здобуття професійних знань, умінь та навичок. Важливою умовою для підготовки таких фахівців є поєднання теоретичних знань та практичних навичок. Майбутній лікар повинен бути підготовлений до того, щоб систематично опрацьовувати великий обсяг інформації не тільки англійською, а і українською мовами.

Загальна європейська тенденція визначає необхідність подолання мовних бар'єрів та культурних розмежувань, підготовки європейців (toequipall Europeans) для співпраці не лише у сфері освіти, культури та науки, а й у галузі медицини [4].

У сучасних психолого-педагогічних дослідженнях висвітлюються певні аспекти професійного становлення медиків та формування їх готовності до виконання професійних обов'язків також стали предметом окремих наукових досліджень. Проблема професійної підготовки майбутніх лікарів представлена в працях М. Дьоміної; формування професійної спрямованості учнів на медичну професію – Р. В. Іваненко та Ю. Є. Кьюшиної. У наукових працях І. С. Вітенка, Б. І. Ороховського, Б. А. Ясько та ін. професійна готовність розглядається в контексті аналізу особистісно-професійного становлення лікаря [1].

У монографії «Розвиток професійної спрямованості студентів вищих медичних навчальних закладів» [2] науковці В. М. Галузьяк та С. І. Тихолаз розкривають сутність і структуру професійної спрямованості майбутніх лікарів та визначають критерії та показники рівнів її сформованості. Авторами проаналізовано педагогічні умови та розроблено модель педагогічного супроводу розвитку професійної спрямованості, яка сприяє ціннісному ставленню до медичної діяльності та формує їх готовність до виконання професійних обов'язків у галузі охорони здоров'я.

Професійна готовність як особистісна психологічна якість фахівця є регулятором та необхідною умовою діяльності людини під час виконання своїх обов'язків. Аналізуючи сутність цього поняття, вчені дають різні його

визначення, розглядаючи як: 1) наявність в особистості певних здібностей (Б. Ананьєв, Н. Левітов, С. Рубінштейн); 2) якісну характеристику особистості (К. Платонов); 3) психологічний стан, суттєву ознаку установи (І. Блажава, Д. Узнадзе); 4) психологічну умову досягнення позитивного результату діяльності (І. Ладанов); 5) комплексну інтегральну характеристику особистості, яка обумовлена морально-вольовими якостями, переконаннями, сформованістю знань про професію та професійно необхідними навичками, практичними вміннями та стилем поведінки, (Р. Романенко; В. Серіков) [5].

Отже, процес організації навчання студентів-іноземців досить складний, та енергоємний. За період навчання у медичному ВНЗ відбувається підготовка студента як фахівця, якому необхідно вчитися працювати у медичній професійній галузі та набувати відповідні компетенції. Сьогодні дуже важливо бути гнучкими до викликів та постійно стежити за ситуацією на ринку праці.

Список використаних джерел

1. Вітенко І. С. Психологічні основи підготовки медичних кадрів. Х. : Основа, 1995. 158 с.
2. Галуз'як В. М., Тихолаз С. І. Розвиток професійної спрямованості студентів вищих медичних навчальних закладів : монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 228 с.
3. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.110101 «Лікувальна справа». Київ, 2003. 31 с.
4. Програма з англійської мови для професійного спілкування – English for Specific Purposes (ESP) National Curriculum for Universities / кол. авт. : Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. Київ : Ленвіт, 2005. 119 с.
5. Скоробагата О. М. Готовність до діяльності як психолого-педагогічна проблема. URL: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-01/08somppp.pdf> (Дата звернення: 01.05.2022).

References

1. Vitenko, I. S. (1995). *Psychologhichni osnovy pidghotovky medychnykh kadriv*. Kh. : Osнова. (in Ukrainian)
2. Ghaluzjak, V. M., Tykholaz S. I. (2016). *Rozvytok profesijnoji sprjamovanosti studentiv vyshhykh medychnykh navchalnykh zakladiv: monoghrafija*. Vinnycja : TOV «Nilan-LTD». (in Ukrainian)
2. *Osvitnjo-kvalifikacijna kharakterystyka specialista za specialnistju 7.110101 «Likuvaljna sprava»*. (2003). Kyjiv. (in Ukrainian)
3. *Proghrama z anghlijskoji movy dlja profesijnogho spilkuvannja – English for Specific Purposes (ESP) National Curriculum for Universities / kol. avt. : Gh. Je. Bakajeva, O. A. Borysenko, I. I. Zujenok ta in.* (2005). Kyjiv : Lenvit. (in Ukrainian)
4. Skorobaghata, O. M. Ghotovnistj do dijalnosti jak psykhologho-pedaghoghichna problema. Available at: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-01/08somppp.pdf> (accessed 23 May 2022). (in Ukrainian)

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА ПІДГОТОВКА
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Богданець-Білоskalенко Наталія,
доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання мов
національних меншин і зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
Україна

Bogdanets-Biloskalenko Nataliia,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, head of the Department
of Teaching National Minority Languages and Foreign Literature
of the Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine,
Ukraine

Фідкевич Олена,
кандидат філологічних наук, провідний співробітник відділу навчання
мов національних меншин і зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
Україна

Fidkevych Olena,
Candidate of Philological Sciences (PhD in Education),
Leading Researcher of the Department
of Teaching National Minority Languages and Foreign Literature
of the Institute of Pedagogy of NAES of Ukraine,
Ukraine

РОЗВИТОК НАВИЧОК САМООЦІНЮВАННЯ
В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

THE DEVELOPMENT OF SELF-ASSESSMENT SKILLS
IN PRIMARY SCHOOL PUPILS

Annotation. In this brief survey, the attention is focused on the development of self-assessment skills in primary school pupils in the context of formative assessment. Specifically, the examples of the charters of self-assessment, score books, and the principles of provision of the self-assessment process are cited.

Keywords: formative assessment, primary school pupils, self-assessment, score book

Формувальне оцінювання в контексті реалізації компетентнісного підходу до навчання стане ефективним, якщо буде спрямоване на вироблення у школярів умінь самооцінювання. Саме це дає їм змогу усвідомити себе

суб'єктом освітнього процесу і відповідати за результати та якість своєї навчальної діяльності.

Вироблення вмінь самоконтролю й самокорекції є одним із провідних завдань у початковій школі, адже вони зумовлюють розвиток рефлексії, критичного мислення, самостійності дітей. Проте розвиток умінь самооцінювання потребує системної і цілеспрямованої роботи вчителя.

Уже з перших уроків учитель має розвивати здатність дитини передбачати майбутні результати своїх дій та зіставляти їх з реальними, тобто проводити саморегуляцію.

Основними принципами організації процесу самооцінювання учнів є такі:

- учнівське самооцінювання передує оцінюванню роботи вчителем;
- учитель оцінює діяльність учня за тими самими критеріями, за якими проводилось самооцінювання учнів;
- учитель не тільки пропонує учням листи самооцінки, а й розробляє їх разом з учнями;
- використовуються різноманітні форми оцінювання: картки, листи самооцінки, щоденники досягнень, портфолію тощо.

У процесі самооцінювання учень/учениця аналізує не тільки засвоєння змісту навчання, а й свій емоційно-психологічний стан, характер та якість своєї навчальної діяльності. Наведемо приклади таких листів самооцінювання.

Лист самооцінювання засвоєння змісту навчання учнем/ученицею

Я добре зрозумів(ла) цю тему.

Я можу розказати, що я дізнався(лася) з цієї теми.

Я брав(ла) участь у її обговоренні на уроці.

Я ставив(ла) питання, якщо мені було щось незрозуміло.

Я самостійно знаходив(ла) матеріал з цієї теми.

Я підготував(ла) усне повідомлення з теми.

Лист самооцінювання емоційно-психологічного стану учня/учениці

На уроці мені було цікаво.

Своєю роботою на уроці я задоволений(а).

За урок я втомився(лася).

Мені подобалося працювати з іншими учнями.

Мій настрій на уроці був гарний.

Лист самооцінювання діяльності учня/учениці

Я активно працював(ла) на уроці.

Я ставив(ла) запитання про нове, незрозуміле.

Я самостійно виконував(ла) завдання.

Я старанно виконував(ла) завдання.

Я дотримувався(лася) правил поведінки під час уроку.

Я добре співпрацював(ла) з іншими дітьми.

Для оцінювання роботи в групі також доцільно використовувати листи самооцінювання:

Лист самооцінювання роботи у групі

Я був(ла) активний у групі.

Я уважно слухав(ла) інших учнів

Я ставив(ла) доцільні питання.

Я намагався(лася) відповідати на питання, які у нас виникали.

Я не відволікався(лася) від поставленого завдання.

Я висловлював(ла) свою точку зору.

Я пропонував(ла) ідеї.

Я допомагав(ла) учасникам групи.

Лист самооцінювання може бути доповнений письмовими завданнями, наприклад “У роботі групи мені більш за все сподобалося...” .

Для системного контролю за процесом самооцінювання та корекції навчальної діяльності учнів використовуються щоденники досягнень.

У щоденнику учні самостійно оцінюють свої досягнення, спираючись на заздалегідь запропоновані критерії, вироблені спільно з учителем. У 1-му та 2-му класах використовують малюнки, графічні позначки. Учитель систематично перевіряє ці щоденники, звіряє записи у них зі своїми нотатками. Це допомагає йому зробити висновок щодо подальшої спільної з учнями діяльності.

Під час самооцінювання учні та учениці вчаться брати на себе відповідальність за навчання, зростає їхня мотивація, адже вони починають відчувати свою значущість у процесі навчання. Школярі починають свідомо ставитися до процесу навчання, формується їхня незалежність від «зовнішнього контролю», розвиваються уміння «внутрішнього контролю».

Список використаних джерел:

1. Онопрієнко О. В. Формувальне оцінювання навчальних досягнень учнів: сутність і методика здійснення Український педагогічний журнал. 2016. № 4. С. 36-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2016_4_8 (Дата звернення: 02.05.2022).

2. Фідкевич О. Л., Бакуліна Н. В. Нова українська школа: теорія і практика формувального оцінювання у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти: Навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2020. 68 с.

3. Фідкевич О. Л. Богданець-Білокаленко Н. І. Нова українська школа: теорія і практика формувального оцінювання у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти: Навчально-методичний посібник. Київ: Генеза, 2021. 96 с.

References

1. Onopriienko, O. V. (2016). Formuvalne otsiniuvannia navchalnykh dosiahnen uchniv: sutnist i metodyka zdiisnennia [Formative assessment of learners' academic achievements: core principles and the methodology of provision]. *Ukrainskyi*

pedagogichnyi zhurnal, 4, 36-42. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2016_4_8 (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

2. Fidkevych, O. L., & Bakulina, N. V. (2020). *Navchalno-metodychnyi posibnyk "Nova ukrainska shkola: teoriia i praktyka formuvalnoho otsiniuvannia u 1-2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity"* [Educational guide "The New Ukrainian School: theory and practice of the formative assessment in the 1st-2nd grades of the general secondary school]. Kyiv: Heneza. (in Ukrainian)

3. Fidkevych, O. L. Bohdanets-Biloskalenko, N.I. (2021). *Navchalno-metodychnyi posibnyk «Nova ukrainska shkola: teoriia i praktyka formuvalnoho otsiniuvannia u 3-4 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity»* [Educational guide "The New Ukrainian School: theory and practice of the formative assessment in the 3rd-4th grades of the general secondary school]. Kyiv: Heneza. (in Ukrainian)

Воробець Олександр,

*аспірант кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені
Василя Стефаника, Україна*

Vorobec Oleksandr,

*graduate student of the Department of Professional Methods and Technologies
of Primary Education of the Faculty of Pedagogy Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University, Ukraine*

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

FORMATION OF INFORMATION AND COMMUNICATIVE COMPETENCE IN SECONDARY SCHOOL STUDENTS

Annotation. The concept of «competence» is described, the interpretation of the term is given. It was found that scientists identify a set of competencies, each of which is a set of individual abilities, skills and abilities, and, at the same time, an organic component of the formation of the personality of high school students.

Keywords: competencies, information and communication competence, pupils, secondary school, globalization, innovation.

Глобалізаційні процеси, що відбуваються у XXI столітті, стимулюють кожного з нас не стояти на місці, переорієнтовувати діяльність та коригувати стратегії розвитку (економічні, культурні, соціальні, політичні). Темпоритм, умови життя, сам соціум прагне виховання кращих з кращих, ініціативних, креативних, самостійних у своїх діях та рішеннях (і, у той же час, здатних уміло працювати в команді), відповідальних членів суспільства. У зв'язку з цим пріоритетне завдання середньої освіти, спрямоване на засвоєння системи знань, що було традиційним для шкіл ще декілька десятиліть тому, уже не є

актуальним сьогодні. Через це і спостерігаємо докорінне переосмислення змісту діяльності школи як освітнього центру, переформатування діяльності освітнього закладу з курсу «учити конкретним діям, розвивати навички та уміння» на курс «навчити вчитися». Це, у свою чергу, сприятиме розвитку учнівських особистісних якостей і творчих здібностей, умінь знаходити консенсус, розв'язувати проблеми, швидко діяти в екстремальних ситуаціях, і, як наслідок, відповідатиме сучасному соціальному запиту.

Тепер діапазон діяльності середньої школи стає значно ширшим: якщо ще наприкінці ХХ століття індикатором результатів навчання та виховання в школі був, по суті, атестат про завершення базової середньої освіти, то тепер цим показником стає комплекс умінь та навичок, що стають базисом, каркасом для подальшого успішного життя.

Педагогічна наука для номінації цього показника послуговується поняттям «компетентності» (у перекладі з латини «коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід»). Головне завдання середньої школи сьогодення – сформувати в учнів означені критерії, навчити власників послуговуватися цими знаннями в житті.

Існує цілий ряд компетентностей, які школа формує у своїх вихованців. Оскільки сучасних дітей вже мало цікавлять стандартні уроки з крейдою в руках, вони віддають перевагу мультимедіа, 3D- зображенням, комп'ютеризації в цілому. Тому доречним є звернути особливу увагу на формування в учнів середньої школи інформаційно-комунікативної компетентності.

Аналізуючи різноманітні дефініції поняття «компетентність», найбільш ґрунтовними визначення В. Дьоміна: компетентність – це рівень умінь особистості, що відображає ступінь відповідності певної компетенції і дає можливість діяти конструктивно в соціально мінливих умовах [2]. В Національному освітньому глосарії подане таке визначення цього терміну: «компетентність динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [4]. Отож під компетентністю можна вважати – набір знань, умінь, навичок, пережитого досвіду, що дозволяє індивідууму успішно жити в мінливих реаліях сьогодення, підлаштовуватися під його зміни, при цьому не втрачаючи власного «я».

Доцільно пригадати і основний постулат у розвитку освітньої ланки відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.: виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства і держави [6].

Звернемо увагу на інформаційно-комунікативну компетентність. Перш за все зацентруємо увагу на відсутності уніфікації самого терміну. Як уже зазначалося раніше, існують різні класифікації компетентностей. Зокрема, у матеріалах дискусій, зорганізованих у рамках проекту Програми розвитку

Організації Об'єднаних Націй «Освітня політика та освіта «рівний-рівному», 2004 р. у переліку ключових компетентностей знаходимо компетентність з інформаційних та комунікативних технологій (ІКТ) [7].

У poradniku для вчителя «Нова українська школа» за загальною редакцією Н. Бібік бачимо інформаційно-цифрову компетентність [5]. У робочій програмі Європейської Комісії «Ключові компетентності для навчання протягом життя. Європейська довідкова система» зазначена компетентність у цифрових технологіях [8].

Н.Баловсяк під інформаційною компетентністю називає інтегративне утворення особистості, яке віддзеркалює її здатність до визначення інформаційної потреби, пошуку відомостей та ефективної роботи з ними у всіх їх формах та представленнях – як в традиційній, друкованій формі, так і в електронній формі; здатності щодо роботи з комп'ютерною технікою та телекомунікаційними технологіями, та здатності щодо застосування їх у професійній діяльності та повсякденному житті [1].

Компетентність з інформаційних і комунікативних технологій є складним утворенням, оскільки акумулює в собі кілька аспектів:

- здібності застосовувати інформаційно-комунікативні технології в навчанні і (та) роботі та повсякденному житті;
- уміння раціонально використовувати ПК для розв'язання задач, (пошуку інформації, її систематизації, подання, передачі, зберігання);
- уміння критично оцінювати здобуті результати технологічної діяльності;
- здатності до швидкого реагування на зміни, готовність постійно самовдосконалюватися паралельно з розвитком комп'ютерної техніки як такої.

Говорячи про формування інформаційно-комунікативної компетентності в учнів середньої школи, звертаємо увагу на розвиток ІКТ-здібностей завдяки власним гаджетам учнів. Іншими словами, рекомендується під час навчання застосовувати принцип персоналізації. Учням набагато цікавіше виконувати завдання, наближені до їхнього життя, коли вони є безпосередніми учасниками того, що вивчається. Рекомендується педагогам апелювати до використання школярами Google-сервісів, що є стандартними у налаштуваннях на Android. Серед них: пошукова система Google, Google-диск (де в режимі онлайн над одним документом можуть працювати кілька осіб), електронна пошта Gmail для обміну файлами різних форматів, особистої переписки, Google-maps (ресурс для орієнтування на місцевості, пошуку відповідних місць по всьому світі) та ін. таким чином, учні навчаються завдяки власному смартфону.

Тобто інформаційна компетентність – це обізнаність особи в комп'ютерній техніці (комп'ютерна грамотність) з умінням адаптувати ці знання, підлаштовувати їх до конкретної ситуації. Таким чином, формування означеної компетентності породжує в учнів прагнення до самостійності, пізнання нового, бажання розвиватися в заданому руслі. В. Логвіненко справедливо зазначає, що формування ІКТ-компетенції фахівця полягає в активізації самоосвітньої

діяльності студентів за рахунок залучення змісту та форм професійної підготовки, які здатні виконувати стимулюючу і розвиваючу функцію [3].

Таким чином, школа ХХІ століття, як освітній центр, переформатовує власну діяльність з площини теоретичної в площину практичну. Таке перекваліфікування діяльності вимагає переосмислення освітньої парадигми в цілому, коли на перший план починає виходити компетентнісний підхід до навчання.

Формування саме інформаційно-комунікативної компетентності в учнів середньої школи має бути чи не пріоритетним завданням в освіті ХХІ століття, так як вона, по суті, є основою будь-якої іншої компетентності. Сучасний школяр як репрезентант майбутнього своєї країни має в першу чергу володіти усім арсеналом користування технічними засобами.

Список використаних джерел

1. Баловсяк Н. Х. Структура та зміст інформаційної компетентності майбутнього спеціаліста. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2006. № 4 (11). С. 3–6.
2. Демин В. А. Профессиональное образование компетентного специалиста: понятие и виды. Мониторинг образовательного процесса. 2000. № 4. С. 35–41.
3. Логвіненко В. Г. ІКТ-компетентність та ІКТ-компетенція майбутнього фахівця. *Теорія та методика навчання математики, фізики, інформатики* : зб. наук. пр. : у 3 т. Кривий Ріг : Нац Мет АУ, 2008. Т. 3, вип. VII. С. 121–131.
4. Національний освітній глосарій: вища освіта. 2-е вид., перероб. і допов. / за ред. В. Г. Кременя. Київ : Видав.дім «Плеяди», 2014. 100 с.
5. Нова українська школа: poradnyk dlia vchytelia / підзаг.ред. Н. М. Бібік. Київ : Видав. дім «Плеяди», 2017. 206 с.
6. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. №344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
7. Програма розвитку ООН (ПРООН). URL: <http://za.nrav.org/rivniy-rivnomu-vseukrayinska-blagodiyna-asotsiatsiya/>
8. Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework. Brussels: European Commission, 2004. 20 p.

References

1. Balovsiak, N. Kh. (2006). Struktura ta zmist informatsiino I kompetentnosti maibutnoho spetsialista [Structure and content of information competence of the future specialist]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova*. Seriiia 2: Komp'uterno-orientovani systemy navchannia[Scientific journal of NPU named after M. P. Drahomanov Series No 2. Computer-Oriented Learning Systems], 4(11), 3-6. (in Ukrainian)
2. Bibik, N. M. (Ed.).(2017). *Nova ukrainska shkola: poradnyk dlia vchytelia* [New Ukrainian School: Teacher Advisor]. Kyiv: Vyd. dim «Pleiady». (in Ukrainian)

3. Demin, V. A. (2004). Professional'noe obrazovanie kompetentnogo spetsialista: ponyatie i vidy [Vocational education of a competent specialist: concept and types]. *Monitoring obrazovatel'nogoprotsessa* [Educational process monitoring], 4, 35-41. (in Russian)

4. *Key Competences for Lifelong Learning. A European Reference Framework.* (2004). Brussels: European Commission. (in English)

5. Kremen, V. H. (Ed.). (2014). *Natsionalny I osvittii hlosarii: vyshcha osvita* [National Education Glossary: Higher Education]. Kyiv: Vydav. dim «Pleiady» (in Ukrainian)

6. Lohvinenko, V. H. (2008). *IKT-kompetentnist ta IKT-kompetentsiia maibutnoho fakh I vtsia. Teoriia ta metodyka navchannia matematyky, fizyky, informatyky* [ICT competency and ICT competence of the future specialist] (T. 3, vol. VII, pp. 121-131). KryvyiRih: NatsMetAU. (inUkrainian)

7. *Pro natsionalnu stratehii u rozvytku osvityv Ukraini do 2021 roku* [On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine until 2021]. No 344/2013. Available at: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

8. *Prohrama rozvytku OON (PROON)*[United Nations Development Programme (UNDP)]. Available at: <http://za.nrav.org/rivniy-rivnomu-vseukrayinska-blagodiy-na-asotsiatsiya> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian).

Горошкіна Олена,

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України, Україна*

Goroshkina Olena,

*doctor of pedagogical sciences, professor,
Head of the Department of Ukrainian Language and Literature
Institute of Pedagogy of the National Academy of Pedagogical Sciences of
Ukraine, Ukraine*

МЕТОДИ І ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

METHODS AND TECHNIQUES OF FORMATION OF KEY COMPETENCES IN STUDENTS AT UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Annotation. The author describes the options for supplementing traditional methods of teaching the Ukrainian language with techniques that promote the development of key competences of students.

Keywords: method, reception, key competences, students, Ukrainian language lesson.

Компетентнісний підхід до навчання української мови визначає посилення прикладного характеру мовної освіти, що уможлиблює застосування теоретичних відомостей як інструменту пошуку ефективних шляхів розв'язання навчальних і життєвих завдань, пояснення ситуацій, явищ.

Зміна завдань в умовах зміни векторів освіти від традиційної (знаннєвої) парадигми до компетентнісної, що передбачає забезпечення всебічного розвитку особистості, її пізнавальних здібностей, критичного мислення, емоційного інтелекту спричинила перегляд не тільки змісту й результатів освіти, а й дидактичного інструментарію. Упродовж кількох десятиріч запити традиційного навчання успішно забезпечували методи, які відображали пріоритетність знаннєвого компонента, що спричинило ототожнення рівнів сформованості тієї чи тієї компетентності з рівнем засвоєння теоретичного матеріалу; визначило як домінувальні суб'єкт-об'єктні стосунки між учителем та учнями

Для розв'язання пріоритетних завдань, що стоять перед освітянами сьогодні, потрібні інші методики, технології навчання української мови, ключовими елементами яких є методи. Особливої актуальності набуває формування в здобувачів освіти одинадцятьох ключових компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти. Це спонукає вчителів до пошуку ефективних методів і приймів формування компетентностей.

У лінгводидактиці досі не розроблено досконалої класифікації методів, що забезпечувала б суб'єктність учасників освітнього процесу, спрямовували їх на новий освітній результат, сприяли розвитку особистості кожного учня. У практиці навчання української мови виразною є тенденція до вивищення ролі дидактичного інструментарію, який номінують то методом, то прийомом, то елементом технології чи технологією. Н. Голуб, намагаючись виявити причину чисельного зростання методів навчання виявила, «що типовими причинами є наявність варіантів, різновидів одного методу, кожен із яких почасти згадують як окремий метод, а також сплутування понять «метод» і «прийом», «метод» і «методика», «метод» і «технологія» [1]. Почасти можна побачити в педагогічних відкритих джерелах сплутування понять, наприклад: кейс-метод, метод кейсів, ситуаційний метод, метод ситуативного моделювання; «види діалогового навчання», «діалогові технології», «діалогові види роботи», використання їх як синонімічних. У попередніх публікаціях ми вже привертали увагу до означеного аспекту [2].

В умовах нинішньої ситуації, що характеризується трансформацією змісту навчання, що відображено в розробленні нових модельних програм; змін формату навчання, спричинених всесвітньою пандемією, війною, розв'язаною росією проти України, що активізували динамічний розвиток дистанційного навчання, складно запропонувати універсальну класифікацію методів навчання. До того ж зазначимо, що вчителі української мови і літератури завжди послуговувалися різними класифікаціями методів навчання, про що свідчать результати онлайн-опитування, проведеного науковими співробітниками відділу

навчання української мови і літератури Інституту педагогіки НАПН України в 2020-2021 навчальному році [3].

Як уже зазначалося, останнім часом на уроках української мови зусилля вчителів спрямовані на формування в здобувачів освіти ключових компетентностей. З огляду на це актуальною стала проблема вибору методів і прийомів формування означених компетентностей. На нашу думку, для цього доцільно доповнити традиційні методи низкою прийомів, що сприяють розвитку критичного мислення, формуванню вмінь розв'язувати проблеми, працювати в команді, приймати рішення, керувати емоціями, ефективно спілкуватися, формулювати припущення, генерувати нові ідеї.

Кожен із методів має свої переваги й відповідну сферу застосування. Значні можливості для засвоєння учнями орфоепічних норм української літературної мови надає *метод повідомлення (слово вчителя)*, функції якого в умовах компетентісно орієнтованого навчання розширюються й ускладнюються. Цей метод застосовують на всіх етапах уроку: під час пояснення нового матеріалу, закріплення, коли вчитель своїми доповненнями й поясненнями сприяє усвідомленню вивченого, узагальнювального повторення, коли вчитель підводить підсумки роботи над певною темою чи розділом курсу мови й окреслює шляхи подальшої роботи здобувачів освіти. Загальновідомо, що пояснення характеризується монологічністю, однак широкий спектр реакцій робить його певною мірою діалогізованим. До діалогу спонукають запитання, що можуть «зачепити учнів», пов'язані з використанням матеріалу, який вивчається, за межами уроку.

Останнім часом слово вчителя зазнає трансформацій, оскільки педагог намагається забезпечити активну взаємодію всіх суб'єктів освітнього процесу, використовуючи прийом запитань, спонукаючи учнів до висловлення власних думок, формулювання гіпотез тощо. Почасти слово вчителя завершується колективним обговоренням чи вправою, яка дає змогу застосувати здобуті знання.

Слово вчителя – це й спосіб звернення до учнів, впливу на їхні почуття, думки, поведінку, і різноманітні види зв'язку етапів уроку в єдине ціле, і пояснення нового матеріалу, тлумачення слів, мовних термінів.

Поширеним методом, що передбачає усну діалогічну форму педагогічного спілкування, є бесіда. Практика засвідчує, що вчителі застосовують різні види постановки запитань: фронтальне опитування, взаємоопитування, білетне опитування (вибір запитань здійснюється за білетами), ланцюжкове опитування, експрес-опитування. Так, на початку уроку «Поглиблене повторення вивченого з фонетики в 1-4 класах. Голосні й приголосні звуки» (5 клас) доцільно поставити учням запитання, що спонукають учнів до актуалізації опорних знань: 1. Що таке «звуки мови»? 2. Які звуки називаємо голосними, які – приголосними? Яка між ними різниця? 3. Чому ця тема важлива?

Формуванню в учнів мотивації до навчання української мови загалом й означеної теми зокрема сприяють: 1. Для чого людині потрібно знати звуки

мови? 2. Наскільки важливо бути уважним до вимови кожного звука? 3. Що спільного в словах *айфон, диктофон, смартфон, телефон*? 4. Чому важливо, користуючись цими приладами, дотримуватися правильної вимови?

На рефлексійному етапі уроку вчитель здійснює підбиття підсумків, обговорення труднощів, які виникали під час роботи, а також можливостей застосовувати здобутий навчальний досвід у життєвих ситуаціях. І тут важко переоцінити роль бесіди: *Що нового ви дізналися сьогодні? Які почуття викликала у вас тема уроку? Чи на всі запитання ви одержали вичерпну відповідь? Що було найважливішим на уроці? Чому не треба відкладати важливе на потім?*

Значне місце в освітньому процесі посідає метод роботи з підручником, що сприяє вдосконаленню навичок самостійної роботи учнів з літературою, які надзвичайно важливо в контексті неперервності освіти.

Для формування ключових компетентностей здобувачів освіти метод роботи з підручником можна доповнити такими прийомами, як-от: виділення ключових слів у тексті; ранжування інформації (я знаю і розумію; я знаю, але не дуже розумію (цей матеріал є складним для мене), я не знаю (цей матеріал є новим для мене); заповнення таблиць «Знаю – хочу дізнатися – дізнався (дізналася)»; добір запитань до теоретичних відомостей, представлених у підручнику; доповнення прикладів, наведених у книжці, власними; складання карт пам'яті, колажів, схем, таблиць за результатами опрацювання мовних відомостей; добір заголовка до тексту; сенкан; кластер тощо.

Одним із традиційних, проте незмінно важливих, є метод спостереження. Традиційно педагоги організовували спостереження над «поведінкою» мовних одиниць у текстах. Не менш важливо спиратися в процесі спостережень на життєвий досвід дитини, спонукаючи її уважно спостерігати за довкіллям. Наприклад:

I. Прочитайте текст. Складіть подібний про свої враження від звуків природи (шуму струмка, співу пташок тощо).

Ви чули колись, як закипає чайник? Авжеж, чули! Та чи слухали? Отак, щоб цільово, свідомо записуючи звуки від зростаючого шепотіння й ш-ш-ш-шипіння, яке прискорено переходить у хрип-п-п-п-п, по тому булькання-й-белькотіння і аж до промовистого «кляццц» із повільним видиханням втомленої від натуги води (М. Титаренко).

II. Уявіть літній ранок з усіма його звуками й барвами. Запишіть усі звуки (а в дужках – розшифрування до них), якими повниться ця пора доби. Які звуки – голосні чи приголосні – переважають? Чому?

Одним із ефективних методів навчання української мови в школах є *метод вправ*. Нині складником методу вправ стали компетентнісно орієнтовані завдання (КОЗ), призначення яких полягає в тому, щоб показати учням життєві ситуації застосування здобутих на уроках української мови знань, набутих умінь і навичок.

Значна частина КОЗ побудована на матеріалі тексту, тож для формування будь-якої ключової компетентності вчителі активно застосовують такі прийоми,

як аналіз тексту відповідної тематики, що дає змогу учням виокремити проблему, порушену в ньому; висловлення припущень, що уможлиблює вибір шляхів розв'язання проблеми; прогнозування результатів тощо. Наприклад: *Прочитайте текст уголос, уставляючи потрібні букви. Чи траплялася у вашому житті подібна ситуація? Чи впевнено себе почуває людина в такій ситуації? Що треба зробити, щоб уникнути прогалин у знаннях?*

Ти сидиш на уроці й несподівано усвідомлюєш, що нічого не розумієш із того, про що ..оворить учитель. Він уживає імена та вислови, про які ти не маєш поняття, і хоч ..ав не ловиш, анічо..ісінько не можеш зба..нути. На твоє запитання сусід по парті із здивуванням відповідає: «Так це ж було минулого тижня. А про те ми ..оворили місяць тому. Еге ж... Але тобі довелося два тижні хворіти вдома, а ще раніше відпроситися з уроку на репетицію вистави». Тепер усе зрозуміло: ти маєш про..алини в знаннях (За А. Чольвінською-Школік).

Спостереження за освітнім процесом засвідчують, що в процесі навчання української мови вчителі активно застосовують метод проєктів, що передбачає застосування низки проблемно-дослідницьких, пошукових завдань, спрямованих на реальний, практичний результат.

Отже, для формування в учнів ключових компетентностей доцільно доповнювати традиційні методи навчання української мови прийомами, що сприяють розвитку критичного мислення, формуванню вмінь розв'язувати проблеми, працювати в команді, приймати рішення, керувати емоціями, ефективно спілкуватися, формулювати припущення, генерувати нові ідеї.

Список використаних джерел

1. Голуб Н. Категорійний апарат сучасної української лінгводидактики: проблеми і перспективи. *Українська мова і література в школі*. 2013. №3. С.2-8.
2. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Сторителінг на уроках української мови: до проблеми дидактичної номінації. *Вісник Глухівського національного університету імені О. Довженка*. 2021. № 3 (47). С. 97-102.
3. Горошкіна О.М., Бондаренко Н.В., Новосьолова В.І., Попова Л.О. Методи навчання української мови у версії вчителів-предметників. *Проблеми сучасного підручника*. 2021. № 2. С. 55-63.

References

1. Holub, N. (2013). Categorical apparatus of modern Ukrainian linguodidactics: problems and prospects. *Ukrainian language and literature at school*, 3, 2-8. (in Ukrainian)
2. Holub, N.B., Goroshkina, O.M. (2021). Storytelling in Ukrainian language lessons: to the problem of didactic nomination. *Bulletin of Hlukhiv National University named after O. Dovzhenko*, 3 (47), 97-102. (in Ukrainian)

3. Goroshkina, O.M., Bondarenko, N.V., Novoselova, V.I., Popova, L.O. (2021) Methods of teaching the Ukrainian language in the version of subject teachers. *Problems of a modern textbook*. 2, 55-63. (in Ukrainian)

Зубцова Юлія,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Запорізького національного університету, Україна
Zubtsova Yuliia,
Candidate of Pedagogy Sciences, Associate Professor in the Department of Pre-school and Primary School Zaporizhzhia National University, Ukraine

Манило Юлія,
здобувач освіти Запорізького національного університету, Україна
Manylo Yuliia,
higher education applicant Zaporizhzhia National University, Ukraine

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОЄКТУВАННЯ ОСВІТНЬО-РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

PREPARING POTENTIAL TEACHERS FOR DESIGNING EDUCATIONAL DEVELOPMENTAL ENVIRONMENT IN PRIMARY SCHOOL

Annotation. The article is devoted to the issue of creating an educational environment that can provide a set of opportunities for self-development of all subjects of the educational process. The importance of improving the content of professional training of future teachers to create an effective educational environment in primary school is substantiated.

Keywords: environmental approach, educational and developmental environment, vocational training, future primary school teachers, pedagogical conditions

Реформування національної системи освіти, актуалізує потребу підготовки педагогічних кадрів, які здатні працювати згідно з сучасними орієнтирами, що окреслено в Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа». Серед проблем, які потребували змін та визначені в Концепції, є ідея створення освітнього середовища, яке здатне забезпечувати комплекс можливостей для саморозвитку

всіх суб'єктів освітнього процесу. Саме середовище закладу освіти має сприяти розвитку особистості, підготовки до самовдосконалення та навчання протягом життя. Освітнє середовище, допомагає дітям почуватися комфортно, сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей, спонукає до появи пізнавальних інтересів, залученню дітей до щоденних видів діяльності, сприяє соціальній взаємодії, зменшує кількість проблем з поведінкою дітей.

Успішність цього процесу залежить від професійної діяльності вчителя, який має бути гнучким, вирізнятися інноваційним мисленням, здатним приймати зважені та конструктивні рішення.

На важливості підготовки вчителів початкових класів до створення належного освітнього середовища наголошено в Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти» (з дипломом молодшого спеціаліста), Державному стандарті вищої освіти для спеціальності 013 «Початкова освіта» та інших документах. Так, перед учителем Нової української школи постає завдання створення освітнього середовища, яке б сприяло вільному розвитку дитини.

Аналіз актуальних досліджень показав, що теорію середовищного підходу розробляли: М. Басов, В. Караковський, З. Курлянд, Ю. Мануйлов, Т. Менг, Л. Новікова, Н. Селіванова, М. Федорова. Педагогічні аспекти створення освітнього середовища розглядали Г. Балл, І. Бех, Є. Бондаревська, Г. Бутенко, М. Князева, Н. Крилова, С. Максимова, О. Пехота, В. Рибалка, Н. Рибка, С. Сергєєв, А. Цимбалару та ін.

Дослідженню питань професійної підготовки майбутніх учителів приділяли увагу такі вчені, як А. Алексюк, В. Андрущенко, І. Бех, С. Вітвіцька, О. Дубасенюк, М. Євтух, І. Зязюн, О. Комар, В. Кремень, В. Кузь, Н. Ничкало, І. Підласий, Н. Побірченко, С. Сисоєва, В. Сластьонін та ін.

В ході аналізу психолого-педагогічної літератури педагогічними умовами підготовки майбутніх педагогів до проєктування освітньо-розвивального середовища в початковій школі було визначено такі:

- 1) підвищення рівня обізнаності щодо проєктування освітньо-розвивального середовища;
- 2) формування практичних вмінь щодо проєктування освітньо-розвивального середовища;
- 3) застосування отриманих знань та відпрацювання отриманих вмінь під час педагогічної практики;
- 4) створення сприятливого освітньо-розвивального середовища у ЗВО.

Так, враховуючи насиченість навчальних планів обов'язковими освітніми компонентами відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта», заклади освіти можуть ввести відповідні спецкурси у блок вибіркових дисциплін. Іншим вирішенням такої проблеми, може бути введення модулів в обов'язкові дисципліни або теми.

Оскільки складові освітньо-розвивального середовища мають різні

компоненти (фізичне, дидактичне, психологічне тощо), відповідної тематики можна торкатися в межах таких дисциплін: «Педагогіка», «Загальна (вікова, педагогічна) психологія», «Педагогічні (інноваційні) технології в початковій школі», «Теорія і методика виховання», «Дидактика початкової освіти», а також методики навчання освітніх галузей у початковій школі.

Серед тем лекцій, які можна пропонувати викладачам є такі: Характеристика освітньо-розвивального середовища початкової школи. Структура та особливості формування освітньо-розвивального середовища початкової школи. Принципи організації освітньо-розвивального середовища. Етапи моделювання освітньо-розвивального середовища. Педагогічні умови створення освітньо-розвивального середовища. Особливості освітньо-розвивального середовища інклюзивного класу тощо.

Під час лекційних занять викладачі можуть підвищувати обізнаність здобувачів освіти щодо моделювання та створення освітнього-розвивального середовища, аналізуючи разом зі студентами вітчизняний та зарубіжний досвід.

Корисним для ознайомлення студентів є різні сучасні посібники, зокрема інформаційний посібник авторства В. Косика «Новий освітній простір. Сучасне обладнання: інформаційний посібник», збірник нормативно-правових актів щодо матеріально-технічного забезпечення галузі освіти, укладачем якого є О. Низковська та О. Чуприна тощо.

На дисциплінах психологічного спрямування студентів можна ознайомлювати з психологічними умовами, які передбачають створення толерантного, емоційно наповненого освітнього середовища, яке має бути спрямоване на стимулювання і мотивацію усіх учасників освітнього процесу; використання стимулів, які підвищують пізнавальну активність молодших школярів; виявлення індивідуальних особливостей характеру дітей тощо.

Надзвичайно важливим є формування вмінь застосовувати набуті знання під час практичних занять, а саме вміння:

- аналізувати особливості середовищного підходу та його значущості у розвитку особистості молодшого школяра;
- знаходити необхідну інформацію, здійснювати рефлексію проведеної роботи, визначаючи рівень ефективності впливу розвивального освітнього середовища початкової школи;
- розробляти педагогічні умови для виявлення рівня розвитку кожного школяра та його потенційних можливостей, з метою врахування їх в освітньому процесі загалом та створенні освітньо-розвивального середовища зокрема;
- самооцінювати рівень готовності до створення освітньо-розвивального середовища тощо.

Неабияке значення у підготовці до створення освітньо-розвивального середовища відіграє навчальна та виробнича педагогічна практика. Студенти мають змогу спостерігати, аналізувати створене вчителем освітнє середовище, брати участь у його облаштуванні. Наприклад, важливо, щоб студенти під час безперервної практики, яка проходить в одному класі, як правило, протягом 3-4

тижнів, забезпечували формування в учнів моделей поведінки, що відповідають загальноприйнятим цінностям. Значущість такої тези обумовлена тим, що поетапне розширення освітнього середовища сприяє формуванню в учнів позитивного ставлення до суспільства і себе у ньому. В результаті такої діяльності формується активна життєва позиція, що проявляється в реальних діях, вчинках, розуміння власного способу життя у світі, формуванню позитивної «Я»-концепції.

Враховуючи те, що важливе значення для формування готовності до створення освітньо-розвивального середовища в початковій школі має створення комфортного освітнього середовища в закладі вищої освіти, викладачам варто дотримуватися таких вимог:

- інформативність лекційних занять;
- доступність інформації про консультації;
- можливість здійснення вибору дисциплін, на яких студенти можуть поглибити свої знання щодо облаштування освітнього середовища в початковій школі;
- наявність різних видів пізнавальної діяльності;
- стимулювання творчості студентів;
- дотримання індивідуального підходу до студентів та демократичного стилю спілкування;
- створення атмосфери особистісно орієнтованої педагогічної співпраці учасників освітнього процесу;
- надання можливості для самостійних досліджень.

Особливого значення слід надавати лабораторіям, що імітують середовище класу НУШ, відповідно їх облаштовувати, залучаючи до такої роботи студентів.

Освітнє середовище закладу вищої освіти має комплекс умов та матеріальних, фінансових, технічних, організаційних ресурсів для здобуття якісної освіти майбутніми фахівцями, забезпечує можливості для загальнокультурного та особистісного розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу.

Таким чином, соціальне замовлення на вчителя, який має дотримуватися в своїй професійній діяльності концептуальних засад НУШ загалом та створення освітнього середовища зокрема, обумовлює відповідну підготовку у закладі вищої освіти. Студенти мають розуміти, що в закладі загальної середньої освіти має бути створене середовище, яке забезпечуватиме для всіх суб'єктів освітнього процесу можливості ефективного саморозвитку. Такий простір має бути методично гнучким, варіативним, мати сприятливий психологічний клімат, а фізично – відповідати потребам усіх без винятку дітей, в тому числі з особливими освітніми потребами, і забезпечувати участь дітей як в освітньому процесі, так і в створенні середовища. Відповідне середовище має бути організоване і в закладі вищої освіти, яке має формувати у студентів повагу до пізнавальної діяльності як до засобу задоволення своєї освітньої потреби та отримання професії.

Список використаних джерел

1. Баль А. Середовищний підхід у вихованні особистості. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2014. Випуск 50. С. 156-161.
2. Олексенко К. Розвиток освітнього простору майбутніх учителів до проектування освітньо-розвивального середовища здобувачів початкової освіти. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2019. № 77. С. 126-128.
3. Писарчук О. Т. Організація освітньо-розвивального середовища в системі підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Тернопіль : Вектор, 2015. 60 с.
4. Цимбалару А. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 1. С. 41-50.

References

1. Ball, A. E. (2014). Environmental approach in the education of personality. *Psychological and pedagogical problems of rural school*, 50, 156-161. (in Ukraine)
2. Oleksenko, K. (2019) Development of the educational space of future teachers to design the educational and developmental environment of primary school students. *Humanitarian Bulletin of Zaporizhia State Engineering Academy*, 77, 126-128. (in Ukraine)
3. Pisarchuk, O. T. (2015) Organization of educational and developmental environment in the system of training future primary school teachers. Ternopil: Vector. (in Ukraine)
4. Tsymbalaru, A. (2016) Educational space: essence, structure and mechanisms of creation. *Ukrainian pedagogical journal*, 1. 41-50 (in Ukrainian).

Качак Тетяна,
дактор філологічних наук, професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна

Kachak Tetiana,
Doctor of Philological Sciences, Professor of the Department of Professional Methods and Technologies of Primary Education, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Кульчак Христина,
здобувач освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна

Kulchak Khrystyna,
higher education Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

CRITICAL THINKING DEVELOPMENT TECHNOLOGIES AND THEIR ROLE IN FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS

Annotation. The article highlights the role of technologies in developing critical thinking in the training of future teachers. Peculiarities of using the methods «Six Hats», «Bloom's Chamomile», «Press», and «Fishbone» during the study of the discipline «Children's Literature and Methods of Teaching Literary Reading» are indicated.

Keywords: critical thinking, technologies, methods, children's literature

Стрімкий розвиток освіти та суспільні виклики зумовлюють потребу підготовки висококваліфікованих педагогів, які прагнуть до самореалізації і самовираження, здатні критично мислити та вміти раціонально оцінювати ситуацію, аналізувати різноманітні потоки інформації й вчити цьому школярів. Технології розвитку критичного мислення стають обов'язковою складовою змістової та методичної роботи у процесі вивчення усіх дисциплін під час підготовки та формування професійної компетентності майбутніх учителів.

У цій студії – аналіз використання методів, стратегій та прийомів технології розвитку критичного мислення у процесі реалізації змісту й завдань літературної освіти студентів спеціальності «Початкова освіта».

Значну увагу цій проблемі присвятили знаніауковці М. Ліпман, Д.Халперн, Д. Дьюї, Д. Клустер, Р. Пауль, Д. Брукфілд та інші. Над вивченням цього питання працювали також і українські дослідники, зокрема О. Пометун, В. Козир, С. Терно, Т. Воропай тощо.

Р. Джонсон зазначає, що критичне мислення – це «особливий вид розумової діяльності, що дозволяє людині винести раціональне судження щодо запропонованої їй точки зору або моделі поведінки» [Цит за. 1]. Д. Халперн під критичним мисленням розуміє «такий тип мислення, до якого вдаються при вирішенні завдань, формулюванні висновків, імовірної оцінки та прийнятті рішень» [5]. Варто взяти до уваги також трактування даного поняття Американською філософською асоціацією: «Критичне мислення – це цілеспрямоване, саморегулююче судження, яке завершується інтерпретацією, аналізом, оцінкою і інтерактивністю, також як поясненням очевидних, концептуальних, методологічних, або контекстних міркувань, на яких ґрунтується це судження [6]. Проаналізувавши різні джерела, з'ясовуємо, що критичне мислення – це достатньо складний процес творчого перетворення отриманої інформації шляхом аналізу та оцінки, її сприйняття та усвідомлення за допомогою власної розумової діяльності.

Технології критичного мислення є важливими під час підготовки до професійної діяльності майбутніх учителів, оскільки сприяють детальному аналізу отриманої інформації, її осмисленню та засвоєнню. Вони допомагають активізувати мислення та увагу, цим самим залучають до активного обговорення та пошуку шляхів вирішення поставленої проблеми. Наприклад, під час вивчення дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» доцільним є застосування стратегії «Дерево рішень», прийому «Фішбоун», інтерактивного методу «Шість капелюхів мислення», методів «ПРЕС», «Читання з позначками», «Ромашка Блума», «SWOT-аналіз» тощо. Дані методи й прийоми сприяють активному розвитку критичного мислення у здобувачів освіти.

Пропонуємо детальніше ознайомитися із практичним використанням різних методів під час вивчення творів сучасної дитячої літератури. Опрацьовуючи твір Лесі Мовчун «Арфа для павучка» [3], доречним було б використання інтерактивного методу «Шість капелюхів». Цей прийом допомагає глибше замислитися над вчинками героїв твору – Павучків, а також виділити позитивні і негативні сторони даного оповідання. Так, ті, хто обере білий колір капелюха, зможуть поділитися з усіма змістом твору; червоний капелюх допоможе висловити емоції, які викликав у них маленький Карпик та інші павучки; зелений – сприятиме прояву творчості, висвітлення нових ідей та пропозицій стосовно сюжету оповідання тощо. Майбутні учителі не тільки самі опанують запропоновану схему аналізу твору, а й отримають практичні навички щодо організації подібної роботи зі школярами.

Стратегія «Ромашка Блума» буде актуальною під час розгляду твору Галини Кирпи «Мій тато став зіркою» [2]. За допомогою шести блоків запитань студенти зможуть глибше зануритися у зміст оповіді маленької дівчинки,

батько якої загинув на війні, та проаналізувати його. Наприклад, блок «Оціночні запитання» дасть змогу замислитися над позитивними (міцний зв'язок між батьком і дочкою; сміливість і бажання відстоювати незалежність своєї держави; щирі емоції дівчинки, її співчуття іншим) і негативними (війна; втрата батька; дорослішання у юному віці тощо) моментами, порушеними у творі. «Практичні запитання» змусять замислитися над власним ставленням до війни, а також поставити себе на місце героїв твору, цим самим по-справжньому відчувати увесь спектр емоцій.

Під час опрацювання оповідання Ірен Роздобудько «Я зніматимуся в кіно» [4] доречно використовувати метод «ПРЕС», який допоможе студентам зосередити увагу на деталях твору, а також висловити свої враження стосовно вчинків та якостей головної героїні. Таким чином можна організувати дискусію, у ході якої студенти зможуть активно брати участь у обговоренні твору, ділитися своїми думками, та висувати власні ідеї стосовно іншого закінчення історії про самовпевнену дівчинку, яка потрапила у кумедну ситуацію.

Під час використання технологій розвитку критичного мислення при підготовці майбутніх педагогів доцільно організувати групову роботу. Студенти матимуть змогу ділитися між собою власним досвідом, поглядами та думками, спільно працювати над вирішенням певної проблеми, а також над аналізом твору, який буде запропоновано. Дані методики можна застосовувати і в умовах дистанційного навчання.

Технологія розвитку критичного мислення є обов'язковою складовою професійної підготовки майбутніх педагогів, оскільки отриманий досвід студенти згодом зможуть застосувати у власній практиці, а це сприятиме розвитку нашої освіти, внесенню змін у застарілі тенденції та стереотипи. Таким чином ми переходимо до навчання, яке орієнтоване на свідоме самостійне мислення, пізнання світу шляхом критичного оцінювання інформації.

Список використаних джерел

1. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчати: наук.-метод. посібник / за наук. ред. О. І. Пометун. Харків, 2007. 190 с.
2. Кирпа Г. Мій тато став зіркою. Л.: Видав. Старого Лева, 2015. 38 с.
3. Мовчун Л. Арфа для павучка. Л.: Видав. Старого Лева, 2011. 48 с.
4. Роздобудько І. Я зніматимуся в кіно. URL: <https://cutt.ly/VHz02hd> (Дата звернення: 15.05.2022).
5. Халперн Д. Психологія критичного мислення. URL: <https://cutt.ly/6Hz13yV>. (Дата звернення: 13.05.2022).
6. Facione, P.A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction (The Delphi Report). URL: <https://www.qcc.cuny.edu/socialsciences/ppacorino/CT-Expert-Report.pdf> (Дата звернення: 13.05.2022).

References

1. Facione, P.A. Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction (The Delphi Report). Available at: <https://www.qcc.cuny.edu/socialsciences/ppecorino/CT-Expert-Report.pdf> (accessed 13 May 2022). (in Ukrainian)
2. Khalpern, D. *Psykhologhiia krytychnoho myslennia*. Available at: <https://cutt.ly/6Hz13yV>. (accessed 13 May 2022). (in Ukrainian)
3. Кирпа, Н. (2015). *Mii tato stav zirkoiu*. L.: Vydav. Staroho Leva. (in Ukrainian)
4. Movchun, L. (2011). *Arfa dlia pavuchka*. L.: Vydav. Staroho Leva. (in Ukrainian)
5. Rozdobudko, I. *Ya znimatymusia v kino*. Available at: <https://cutt.ly/VHz02hd> (accessed 13 May 2022). (in Ukrainian).
6. Vukina, N. V. (2007). *Krytychne myslennia: yak tsomu navchaty: nauk.-metod. posibnyk / za nauk. red. O. I. Pometun*. Kharkiv. (in Ukrainian)

Кизилова Віталіна,

*докторка філологічних наук, професорка,
професорка кафедри філологічних дисциплін
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
Україна*

Kyzylova Vitalina

*Doctor of Philological, Professor,
at the Department of Philological Disciplines
Luhansk Taras Shevchenko National University,
Ukraine*

ЕФЕКТИВНЕ ЧИТАННЯ ТА ЕФЕКТИВНИЙ ЧИТАЧ: ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

EFFECTIVE READING AND EFFECTIVE READER: TO THE PROBLEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Annotation. The thesis highlights the problem of forming effective reading skills in the process of working on the educational component "Effective Reading", which is introduced into the practice of first (bachelor's) students of the educational program "Primary Education" of Luhansk Taras Shevchenko National University.

Key words: reading literacy, effective reading, higher education seeker, educational component.

Сучасні освітні реформи в Україні значною мірою стосуються й системи вищої школи. Новітні стандарти вищої освіти містять програмні компетентності та програмні результати навчання; вони актуалізують проблему читацької грамотності здобувача освіти, його уміння сприймати значний масив текстової інформації з різних джерел, осмислювати й аналізувати її. Крім того, освітні цілі продовжують зміщувати акценти від виключно накопичення та запам'ятовування інформації до залучення ширшого контексту знань, розуміння й осмислення інформації з метою брати повноцінну участь у житті сучасного суспільства, яке ґрунтується на знанні і є основою для успіхів в різних галузях і напрямках освіти [3, с. 4]. Зазначене актуалізує потребу володіння високим рівнем читацького уміння, навичками ефективного читання, які передбачають пошук, відбір, тлумачення, інтегрування й оцінювання інформації з усього наявного масиву текстів. Надто це стосується здобувачів освіти ОП «Початкова освіта», оскільки основи ефективного читання формуються в дітей початкової ланки навчання, а завдання вчителя початкової школи – сформувати навички читацької грамотності молодших школярів, навчити їх практикам ефективного читання, оволодіти методичними аспектами оволодіння читацької грамотності в дитячому й дорослому віці.

Відтак, важливого значення набуває запровадження в закладах вищої освіти освітніх компонентів, спрямованих на формування читацької грамотності, ознайомлення з основними техніками й методиками ефективного читання, вироблення умінь швидко та якісно сприймати й опрацьовувати текстову інформацію.

Таким є освітній компонент вільного вибору «Ефективне читання», що у 2021 – 2022 н.р. опрацьовують здобувачі першого (бакалаврського) рівня ОП «Початкова освіта». Його мета – ознайомити з основними складниками ефективного читання (швидке, правильне, виразне, критичне, аналітичне, усвідомлене тощо), системою технік і прийомів, що використовують для повного й глибокого засвоєння інформації, виробити уміння працювати з текстами різних стилів, сформувати систему навичок ефективного читання.

У 2022 році видано навчальний посібник «Ефективне читання» [1], в якому презентовано матеріали освітнього компоненту. *Читацька грамотність* визначається як розуміння, використання, оцінювання, осмислення писемних текстів і виявлення зацікавленості ними з метою досягнення певних цілей, розширення своїх знань і розвитку читацького потенціалу, готовності до активної участі в житті суспільства [3]. Ефективне читання – система технік і прийомів, яку використовують для повного та глибокого вивчення певної проблеми/питання. Ефективне читання спрямоване на якість, на отримання міцних знань про предмет, явище, факт тощо [2].

Змістове наповнення освітнього компоненту передбачає опрацювання таких тем:

- ***Ефективне читання як невід’ємний складник навчального процесу.*** Поняття *ефективне читання*. Відмінності ефективного читання від традиційного. Методи і принципи організації ефективного читання.

• **Читацька грамотність та ефективне читання.** Читання як засіб розвитку розумових здібностей. Етапи читання. Техніки ефективного читання. Стратегії запам'ятовування прочитаного. Методи розвитку читацьких здібностей.

• **Читацька грамотність як освітня мета.** Зміни в характері читацької грамотності. Рамковий документ PISA 2018 (основні зміни). Процеси читання.

• **Текст як комунікативна одиниця.** Загальне поняття про текст як одиницю мовлення. Ознаки тексту. Засоби зв'язку в тексті. Класифікація текстів. Модель тексту.

• **Цифрове читання й цифровий / електронний текст.** Важливість уміння цифрового читання. Цифровий/електронний текст: функції, структура. Характеристика електронних текстів та їх класифікація.

• **Курс «Літературне читання» в системі початкової освіти, його роль у формуванні ефективного читача.** Мета початкової освіти. Мовно-літературна освіта в програмах нової української школи. Вимоги до змісту літературної освіти й очікуваних результатів навчання у програмах Савченко О., Шияна Р.

• **Швидке читання.** Психологічні й лінгвістичні основи розвитку швидкості читання. Темп читання і самостійна робота з книгою. Основні техніки швидкочитання. Вправи для розвитку темпу читання.

• **Правильне читання.** Норми вимови як компонент правильності мовлення і правильності читання. Наголос. Синтаксичні й пунктуаційні норми в контексті правильного читання. Вправи й завдання на удосконалення навичок правильного читання.

• **Аналітичне читання.** Аналітична робота над текстом як засіб навчання ефективного читання. Види аналітичної роботи над текстом. Труднощі в процесі читання та розуміння інформації, що міститься в тексті. Лексичне значення слова і словниковий запас. Робота над незнайомими словами в тексті. Лексично й фразеологічно неподільні одиниці та їх інтерпретація в тексті. Методика аналітичної роботи над текстом.

• **Критичне читання.** Критичне читання як процес. Критичне читання і критичне мислення. Методика навчання критичного читання. Технології критичного читання.

• **Художній твір. Виразне читання художнього твору.** Художній твір як явище мистецтва і як текст. Художній твір в контексті літературного розвитку й літературної освіти дитини. Виразне читання і сприйняття художнього твору. Компоненти виразного читання. Технічні показники виразного читання. Засоби логіко-емоційної виразності читання.

• **Усвідомлене читання художнього твору.** Поняття свідоме читання. Показники свідомого читання. Тема, ідея, головна думка художнього твору. Творчий задум автора. Розуміння предметного (фактичного) змісту тексту. Підтекст художнього твору. Ставлення до прочитаного.

• **Ефективне читання й ефективний читач.** Читання й самоосвіта. Практики ефективного читання. Мета читання. Вибір книг. Результативність читання.

Суттєве місце в роботі відведено проблемі цифрового тексту, його характеристикам; навичкам, необхідним для успішного опрацювання текстів такого типу, а також умінням самостійно створювати різні моделі цифрових текстів.

Посібник «Ефективне читання» [1] містить тези лекцій, матеріал до практичних занять (план, вправи, завдання й запитання), завдання для самостійної роботи, модульної контрольної роботи, контрольні запитання до курсу, список основної літератури. Сумлінне опрацювання теоретичного матеріалу, виконання контрольних-тренувальних і модульних робіт, завдань для самостійної роботи дасть змогу здобувачам освіти удосконалити навички ефективного читання, допоможе викладачеві реалізувати програмові вимоги до освітнього компоненту.

Список використаних джерел

1. Кизилова В. В. Ефективне читання : навч. посіб. для студ. закл. вищої освіти. Лисичанськ : Вид-во Держ. закл. «Луган. нац. у-т імені Тараса Шевченка», 2022. 120 с.

2. Скролити не гріх: що таке ефективне читання і як його розвинути. Читомо: веб сайт. URL : <https://www.chytomo.com/skrolyty-ne-hrikh-shcho-take-efektyvne-chytannia-i-iak-joho-rozvynuty/> (дата звернення 17.01.22).

3. PISA 2018. Рамковий документ з грамотності читання Doc.: CY7_NPM(1603)05a_FRW_ReadingFramework_1.docx Укладено: Пірсон, міжнародним партнером (Core B). 66 с. URL: https://dniokh.gov.ua/wp-content/uploads/2016/12/Ramk_doc_chytannya.pdf (дата звернення : 04. 09. 21).

References

1. Kyzylova, V. (2022) *Efektyvne chytannia* [Effective reading]. Lysychansk: Vyd-vo Derzh. zakl. «Luhan. nats. u-t imeni Tarasa Shevchenka. (in Ukrainian).

2. *Skrolyty ne hrikh: shcho take efektyvne chytannia i yak yoho rozvynuty* [Scrolling is not a sin: what is effective reading and how to develop it]. Retrieved from: <https://www.chytomo.com/skrolyty-ne-hrikh-shcho-take-efektyvne-chytannia-i-iak-joho-rozvynuty/> (accessed 17.01.22). (in Ukrainian).

3. PISA 2018. *Ramkovyi dokument z hramotnosti chytannia*. Doc.: CY7_NPM(1603)05a_FRW_ReadingFramework_1.docx [PISA 2018. Reading Literacy Framework Document. Doc.: CY7_NPM(1603)05a_FRW_ReadingFramework_1.docx]. Retrieved from: https://dniokh.gov.ua/wp-content/uploads/2016/12/Ramk_doc_chytannya.pdf (accessed 04. 09. 21). (in Ukrainian).

Коваль Петро,
доктор педагогічних наук, професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна

Koval Petro
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Professional Methods and Technologies of Primary Education, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine

МИСТЕЦТВО У ПРОФЕСІЙНІЙ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА

ART IN THE PROFESSIONAL SKILLS OF A TEACHER

Annotation. The importance of improving the professional skills of teachers is considered, which is possible with high-quality psychological and pedagogical training of teachers, where an important role in the formation and development of professional qualities of future professionals play disciplines of the humanities.

Key words: professional skill, art, psychological and pedagogical training.

Сьогодні сучасні підходи до навчально-виховного процесу з урахуванням особливостей кожного школяра, студента, вимагають пошуку нових шляхів, (методик, моделей, різноманітних засобів тощо) які б дали можливість розкрити молоду людину як особистість. Тому сучасні підходи до навчально-виховного процесу в закладах освіти різних рівнів вимагають саме таких шляхів, де особливо професійна підготовка студентів закладів вищої освіти поєднувалася з формуванням їхньої особистісної готовності де засоби мистецтва сприятимуть більш ефективній підготовці майбутніх фахівців, особливо педагогічного профілю.

Для використання мистецтва у професійній підготовці студентів ЗВО, в якій мистецька складова відіграє важливу роль, викладачу необхідно володіти високою педагогічною майстерністю яка формується із цілого ряду професійно-педагогічних умінь і навичок, які в своєму поєднанні дадуть можливість в повному обсязі втілити у навчально-виховний процес авторську модель професійної підготовки студентів закладів вищої освіти.

Досягти професійної підготовки високого рівня можна лише за умови якісної психолого-педагогічної підготовки педагогічних кадрів, де важливу роль у формуванні та розвитку професійних якостей майбутнього фахівця відіграють дисципліни гуманітарного циклу. Однак, суспільна значущість професії педагога висуває особливі вимоги до його моральних, вольових, професійних та цілого ряду інших якостей які забезпечуються різними видами мистецтва. В той же час важливою вимогою є глибокі знання свого предмета, методики, уміння опрацьовувати різні види інформації, а також володіння

інформаційними технологіями. Сьогодні педагогічна майстерність забезпечується глибокими знаннями, зацікавленістю проблемами науки. Усе це необхідно для того, щоб розкривати притягальну силу знань, предмета, науки, процесу навчання. Учень, студент повинен бачити в педагогові розумну, знаючу, думаючу, закохану в знання людину. Чим глибші знання, чим ширший кругозір, ширша наукова його освіченість, тим більшою мірою він не тільки викладач, а й вихователь.

Тобто, професіоналізм фахівця визначається в даний час не тільки володінням широким спектром професійних знань, умінь та навичок, а також спроможністю подати себе, як гармонійно розвинену особистість, вдало використовувати свої професійні та загальноосвітні, мистецькознавчі знання, проявляти індивідуальні особливості, пропагувати високу культуру й морально-етичні та естетичні цінності. Такий підхід до формування професійної майстерності передбачає обґрунтовану, впевнену, конструктивну поведінку і, головне, вміння тактовно й ввічливо відстоювати свою позицію.

Отже, удосконалення професійної майстерності є неперервним процесом, що дає можливість виявити творчий підхід у виборі різноманітних форм і методів, прийомів і правил, методик і умов та цілого ряду інших складових, що дозволило б підготувати висококваліфікованого фахівця, як гармонійно розвинену особистість з урахуванням її індивідуально-психологічних особливостей. Тому, для його самовдосконалення необхідно шукати різноманітні засоби та шляхи їх активного впровадження у навчально-виховний процес серед яких є і мистецтво.

Котик Тетяна

доктор педагогічних наук, професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна

Kotyk Tetiana,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Professional Methods and Techniques of Primary Education, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ПІДГОТОВКА УЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

PREPARING TEACHERS FOR THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLIGENCE OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN

Annotation. We are talking about the features of emotional intelligence of teachers and the formation of students' ability to manage their own destructive emotions in order to prevent the emergence of emotional situations.

Key words: emotional intelligence, student training, emotion management

Професійна діяльність учителя не може бути ефективною без розвиненого емоційного інтелекту, який тлумачать як здатність до розуміння емоційних станів – власного та інших людей - та керування ними. Відтак професійне зростання сучасного вчителя не можливе без самопізнання своїх емоційних станів, що є відображенням взаємодії з реальним світом, і без навичок саморегуляції, що є запорукою убезпечення від професійних стресів та емоційного самознищення.

Щоденні обов'язки вчителя передбачають взаємодію з колегами, учнями, їхніми батьками для вирішення проблем і прийняття рішень, а ще ж є у вчителя сімейні проблеми, власні потреби. Не все встигається і не все вирішується водночас, тому доводиться тамувати дратівливість, долати відчай, стримувати спалахи гніву, що не заспокоює, а відбивається на особистісних якостях, псує стосунки з учнями та колегами.

За таких обставин важливо навчитися керувати власними деструктивними емоціями, розуміти власні емоції та настрої інших людей, щоб вчасно попередити виникнення емоціогенних ситуацій.

У професійному стандарті «Учитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» [3] передбачено таку обов'язкову трудову функцію вчителя, як «Рефлексія та професійний саморозвиток», що зумовлює необхідність самооцінювання й визначення сильних і слабких сторін власної педагогічної діяльності, у тому числі її емоційної складової, та усвідомлення потреби в саморозвитку задля набуття необхідних професійних компетентностей.

За даними дослідження О.Новак [2], лише незначний відсоток учителів (16%) володіє високим рівнем емоційного інтелекту, а більше третини їх (38%) – має низький його рівень. Більшість учителів не розуміють емоції інших людей за зовнішніми проявами та відчувають значні труднощі в керуванні власними емоціями, дуже песимістично оцінюють власні можливості впливати на емоційні стани учнів та їх змінювати. Найбільш проблемними компонентами власного емоційного інтелекту вчителі визнали здатність, а точніше нездатність, керувати власними емоціями, невміння здійснювати емоційну саморегуляцію.

Серед особистісних якостей, за які люблять учителів, пріоритети учні надають емоційно-комунікативним та емпатійним, а саме: веселості, доброзичливості, чуйності, ввічливості, справедливості, повазі, доброти, а також упевненості, відповідальності, рішучості, витримці.

Отже, важливість високорозвиненого емоційного інтелекту для успішної професійної діяльності та недостатній рівень сформованості його основних компонентів у вчителів зумовлюють необхідність наполегливої роботи з його подальшого розвитку в усіх суб'єктів освітнього процесу, у тому числі й майбутніх учителів.

Незважаючи на розбіжності в трактуванні змісту та компонентів емоційного інтелекту вчителів, науковці спільні в думці про те, що це інтегроване динамічне утворення, структуру якого складають емоційний, когнітивний та діяльнісний компоненти, що в єдності забезпечують вимоги педагогічної професії, її гуманістичної сутності.

Нормативні освітянські документи [3] та висновки з наукових досліджень [1] щодо того, які елементи емоційного інтелекту є базовими для професійних компетентностей учителя початкової школи, в основному, збігаються, оскільки наголошується на значущості для педагогічної діяльності таких особистісних якостей і складових емоційного інтелекту, як емпатія, здатність до саморегуляції, комунікативність.

Справа за тим, щоб учителі могли визначити свої психолого-емоційні проблеми і спроектували власну програму професійно-особистісного зростання.

Саме для цього на заняттях із студентами-майбутніми вчителями використовуємо систему роботи для розвитку здатності керувати емоціями та емоційними ситуаціями. Постійними, але не єдиними компонентами такої системи роботи є вправи для зняття психологічної напруги перед спілкуванням на занятті та різні види рефлексивної діяльності.

Під час кожного заняття для зняття емоційної напруги, створення позитивної мотивації для спілкування використовуємо вправу «Компліменти», під час якої студенти по ланцюжку передають одне одному привітання, приємні побажання, слова вдячності та захоплення. Головне правило, якого необхідно дотримуватися – це всі слова та вияви емоцій неодмінно мають бути щирими.

Рефлексія як усвідомлення власних переживань стала звичайним видом роботи під час занять. Використовуємо різноманітні види рефлексивної діяльності, а саме:

- перспективну, що розвиває вміння планувати власну діяльність, передбачати її наслідки залежно від ставлення до неї;

- ретроспективну, що дозволяє зрозуміти причину отриманих позитивних чи негативних результатів праці;

- порівняльну, що допомагає встановити залежності, тенденції чи закономірності результатів праці від емоційних станів та ціннісного ставлення до діяльності;

- позитивну, що допомагає визначити позитивні емоції від різних видів діяльності та зрозуміти їх вплив на настрій, ставлення до життя;

- негативні, які дозволяють дійти висновку щодо впливу негативних емоційних станів на якість кінцевого продукту діяльності;

- групову чи індивідуальну, що допомагає отримати більшу інформацію про емоційні переживання та краще зрозуміти себе та інших.

Так, до прикладу, під час ретроспективної рефлексії використовуємо вправи «Мапа тіла» або «Які в мене потреби?», що спонукають дати відповіді на запитання такого характеру: Що змусило задуматися? Над чим потрібно подумати? Що взяти із собою? Де пошукати відповідь на запитання для реалізації потреби? тощо. Для групової рефлексії використовуємо ігри-симуляції, скажімо, такі як: «Студія 1+1», в якій під час ефіру відбувається зустріч з відомим фахівцем, його розмова з диктором та їхні відповіді на запитання глядачів; або рефлексивні інтерв'ю «Передай мікрофон далі», «Вуличне опитування» тощо.

Крім того, у межах зазначених видів рефлексії виокремлюємо емоційну, що допомагає вербалізувати та зрозуміти емоційний стан на різних етапах навчальної діяльності; когнітивну, або змістову, що сприяє розвитку критичного мислення, та діяльнісну, що розвиває здатність до планування та відповідальності. Щоб допомогти студентам розвинути рефлексивні вміння, пропонуємо їм записати в «Щоденниках вражень» твердження, які розпочинаються так: Сьогодні я дізналася...; Я виконувала завдання...; Я навчилася...; Я змогла...; Мені було корисно дізнатися...; Мене здивувало, що...; Я розповім... про/що... тощо.

Усі види рефлексивної діяльності привчають студентів застосовувати прийоми самопізнання за допомогою аналізу, порівняння, роздумів та формувального самооцінювання.

Зазначені види рефлексивної діяльності допомагають студентам самостійно продукувати нове знання, а відтак відбувається формування здобувачів, виробників, творців знання, а не споживачів.

Отже, ефективне керування емоціями передбачає конструктивну взаємодію між інтелектуальними та емоційними процесами, в результаті чого налагоджується гармонія між розумом і почуттями, знижується інтенсивність неприсмних переживань.

Список використаних джерел

Дерев'янку С. П. Методичні засоби діагностики емоційного інтелекту. *Психологічні науки*. Вісник. 2015. №128. С.95-99. URL: <https://cutt.ly/3Jv5eew>.
(Дата звернення: 05.05.2022).

1. Новак О.О, Шляхи розвитку емоційного інтелекту педагогічних працівників. *Постметодика*. 2010. №6 (97). URL: <http://surl.li/ccvys>. Дата звернення: 05.05.2022).

2. Професійний стандарт «Учитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». URL: <http://surl.li/ccvyy>. Дата звернення: 05.05.2022).

References

1. Derevianko, S. P. (2015). *Metodychni zasoby diahnostryky emotsiinoho intelektu*. *Psykhologichni nauky*. Visnyk, 128, 95-99. Retrieved from: <https://cutt.ly/3Jv5eew> (in Ukrainian)

2. Novak, O. O. (2010). *Shliakhy rozvytku emotsiinoho intelektu pedahohichnykh pratsivnykiv*. *Postmetodyka*, 6 (97), Retrieved from: <http://surl.li/ccvys>. (in Ukrainian)

3. *Profesiinyi standart «Uchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity»* Available at: <http://surl.li/ccvyy>. (in Ukrainian)

Ліпчевська Інна

*аспірант, науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
Україна*

Lipchevska Inna

*PhD candidate, research fellow
of Ethnic Minorities Languages and Foreign Literature Teaching Department
at the Institute of Pedagogy
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Ukraine*

ФОРМУВАННЯ ВІЗУАЛЬНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНІВ ЯК СКЛАДОВА КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

FORMING OF STUDENT'S VISUAL LITERACY AS A COMPONENT OF MODERN PRIMARY SCHOOL TEACHER COMPETENCE

Annotation. Reforming of educational system involves re-thinking of its content and updating of methods, forms and tools according to purposes of competence-oriented learning. The results of teacher's survey on using of

visualization in primary school educational process show not full understanding of the meaning of visual literacy concept. We state the importance of pointing the primary school teacher's attention on actuality and expediency of using of methods of visualization in educational process, necessity of student's visual literacy formation on the basis of competence, activity and personally-oriented approaches.

Keywords: visualization; visual literacy; primary education; competence of primary school teacher

Реформування системи освіти передбачає переосмислення її змісту та оновлення методів, форм та засобів відповідно до цілей компетентнісно-орієнтованого навчання. Зокрема, одним з нововведень Нової української школи є впровадження візуалізації в освітній процес початкової освіти, що обумовлено активним використанням візуального контенту в усіх сферах життя суспільства, а також «візуальною спрямованістю» сприйняття сучасних учнів та характерним для них феноменом кліпового мислення.

На сьогоднішній день актуальним стає аналіз реальної ситуації з впровадження візуалізації в школах України, зокрема обізнаності вчителів з питання формування візуальної грамотності в учнів.

Відповідно до проведеного опитування, в якому прийняло участь 187 вчителів з понад 45 шкіл з 12 областей України (48.9% респондентів) та м. Києва (51.1% респондентів), переважна більшість вчителів (98.9%) зазначає доцільність формування візуальної грамотності учнів у початковій школі та, водночас, надає перевагу використанню візуалізації як засобу (121 респондент, 64.7%), а не методу (62 респонденти, 33.2%) навчання. Пріоритетність останньої складової визначив 51 вчитель (27,3%).

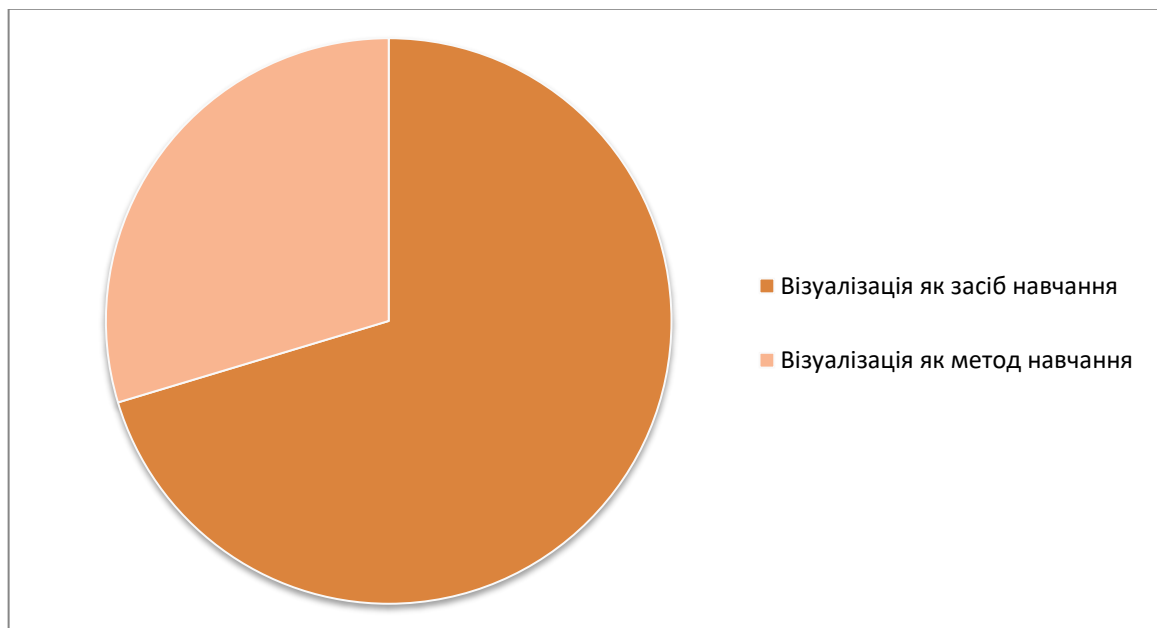

Рис.1: Використання візуалізації на уроках у початковій школі

Зазначене протиріччя свідчить про неповне розуміння педагогами суті поняття візуальної грамотності. Адже візуальна грамотність – це вміння не

тільки «читати» (тобто, сприймати), але й «писати» (створювати) візуальний контент. У її структурі поєднуються візуальна перцепція, візуальне мислення, візуальне навчання, візуальна комунікація та візуальна мова. Саме у контексті діяльнісного підходу візуальну грамотність внесено в освітні програми США, Австралії, Великобританії, Німеччини, Франції та інших країн.

Компетентність з візуалізації інформації доцільно відносити до загального (метапредметного) змісту освіти. Фундаментом, на якому вона формується, є вміння споглядати та спостережливість, а її складниками можна виділити:

- знання мови візуалізації (синтаксису та семантики),
- вміння та навички її застосування для опрацювання інформації та комунікації у стандартних та нестандартних ситуаціях,
- орієнтованість особистості на використання візуалізації у навчанні, роботі та інших видах повсякденної діяльності, усвідомлення її переваг.

З точки зору педагогічної доцільності, візуалізація на уроках:

- сприяє розвитку пізнавального інтересу учнів до змісту предмету, вмотивовує їх до навчання;
- спрощує сприйняття, запам'ятовування та усвідомлення навчальної інформації, формування умінь та навичок дітей (а отже, дозволяє вчителю інтенсифікувати навчальну діяльність, виокремити та перерозподілити ресурс часу на уроці).

Раціональне використання методів візуалізації в початковій школі не тільки «підживлює» наочно-образне мислення учнів, а і сприяє розвитку словесно-логічного та візуального мислення. Також, відповідно до сучасних поглядів, багатозначність візуальних образів є підґрунтям для розвитку критичного мислення дітей.

Підсумовуючи зазначене вище, констатуємо важливість акцентування уваги вчителів початкових класів на актуальності та доцільності використання методів візуалізації в освітньому процесі, необхідності формування візуальної грамотності учнів на засадах компетентнісного, діяльнісного та особистісно-орієнтованого підходів.

Список використаних джерел

1. Gonzalez Aguilar A., Paletta F. C. Visual learning: origins, approaches and new orientations. *Education for information*. 2019. Vol. 35, no. 3. P. 197–207. URL: <https://doi.org/10.3233/efi-190290> (date of access: 09.05.2022).

2. Toledo Museum of Art. Visual literacy and critical thinking, 2015. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2jR8zWqyHBY> (date of access: 09.05.2022).

3. Toledo Museum of Art. Visual Literacy, 2012. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=UxDnQKXwe8M> (date of access: 09.05.2022)

4. Ліпчевська І. Візуалізація в освіті: сучасний підхід до використання наочності. *Світ дидактики: дидактика в сучасному світі*: зб. матеріалів

References

1. Gonzalez Aguilar, A., & Paletta, F. C. (2019). Visual learning: Origins, approaches and new orientations. *Education for Information*, 35(3), 197–207. <https://doi.org/10.3233/efi-190290> (in English)
2. Toledo Museum of Art. (2012, 10 Aug). *Visual Literacy* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=UxDnQKXwe8M>(in English)
3. Toledo Museum of Art. (2015, 18 Feb). *Visual literacy and critical thinking* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=2jR8zWqyHBY>
4. Lipchevska, I. L. (2021). Vizualizatsiia v osviti: suchasnyi pidkhid do vykorystannia naohnosti. *Svit dydaktyky: dydaktyka v suchasnomu sviti* (pp. 196–197). Kyiv. (in Ukrainian)

Лобачова Ірина,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Україна

Lobachova Iryna,
*PhD in Philological Sciences, Associate Professor of the
Primary Education Theory and Practice Department
SHEI «DonbasStatePedagogicalUniversity»,
Ukraine*

МНЕМОТЕХНІЧНІ АСОЦІАЦІЇ В НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

MNEMOTECHNICAL ASSOCIATIONS IN TEACHING ENGLISH TO FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Annotation. Attention is paid to the effective method of memorizing foreign language words – mnemonic. Peculiarities of implementing mnemonic associations in English language teaching are considered. The practical value of using mnemonic techniques for learning English is clarified.

Keywords: mnemonics, mnemonic associations, foreign language speech competence, mind maps, semantic groupings.

Освітній простір сьогодення розширює можливості вивчення іноземних мов для майбутніх педагогів і фахівців із різних галузей: пропонує інноваційні техніки і прийоми для ефективного запам'ятовування нового іншомовного лексичного і граматичного матеріалів. Крім того, акцент робиться на

довготривале використання іншомовних слів у мовленнєвій комунікації. Для отримання такої результативності викладачами активно застосовуються прийоми мнемотехніки.

З'ясовано, що мнемонічні техніки – це прийоми для запам'ятовування слів, виразів, цілих текстів, що тісно пов'язані з органами чуттів особистості, яка створює образи, ребуси, зрозумілі лише їй, відповідно до власного уявлення і мислення. Для усвідомленого використання такої техніки мова має бути поєднана в логічні ланцюжки, яскраві картинки, випадки з життя, звуки та пісні тощо. Процес запам'ятовування в кожного студента індивідуальний, крім того, у візуалів, аудіалів, дигіталів та кінестетиків він сильно різниться. Ураховуючи цей факт і можливості мнемотехніки, її можна застосовувати для кожного типу, запропонувавши студентам вигадати власні приклади з новими лексемами[2].

Відзначимо, що асоціативне запам'ятовування під час вивчення нових іншомовних слів дозволяє знайти певний зв'язок із тим, що є максимально схожим із ним, що можна без зусиль згадати і відтворити (“smart” – розумний: смарт-годинник, смартфон; “cheater” – шахрай: знайомий усім, хто полюбить комп'ютерні ігри; “screenshot” (звичайна функція сучасного телефону), “chillout” («відпочинок» у молодіжному сленгу), “relax” (використовується для заспокоєння когось), “selfie” (розповсюджений вид фото) тощо. Так, метод мнемонічних асоціацій працює для кожного по-своєму[4, с. 120]. Можна використовувати й образи людей: наприклад, щоб запам'ятати слово “handsome”, треба уявити ту людину, яку вважаємо красивою (стосовно чоловіків); “beautiful” (стосовно жінок) легко вивчити, бо всі знають про «б'юті салони». Такі прийоми працюють не лише з окремими словами, а й з цілими реченнями. Якщо зацікавилися певною маркою чи компанією, то найкращий спосіб поповнення лексики – вивчити її гасло (Apple: Thinkdifferent; Nokia: Connectedpeople; Nike: Justdoit!).

З'ясовано, що для кожного окремого типу сприйняття будуть ефективними різні мнемонічні методи:

1) картки – ідеальний спосіб привернути увагу візуалів, адже на них можуть бути не лише переклади, значення, а й малюнки. Це стосується побутових слів і предметів. Для вивчення абстрактних понять і термінів треба буде вигадати власні асоціативні складники;

2) розумові карти будуть ефективними для дигіталів, бо побудова зв'язків, розміщення інформації в певній логічній послідовності відіграють значну роль для того, хто це створив[1];

3) фонетичні асоціації є важливими для аудіалів, яким простіше запам'ятати інформацію на слух (“light” – легкий: кока-кола «Лайт» (легка, тому що без калорій; “gum” фонетично схоже на слово «жим» – вправа, що виконується в спортзалі).

Мнемонічні асоціації краще створювати самостійно за зрозумілою ознакою та укласти свій словник асоціацій, використовуючи такі прийоми:

1) стікери – добре відомий засіб запам'ятати слова в реальному вигляді, тобто починаючи вивчати тему «Меблі» англійською, можна наклеїти стікери

на меблі у вітальні, коридорі або спальній кімнаті для запам'ятовування слів і фраз. Крім того, це сприятиме довготривалому запам'ятовуванню;

2) смислове групування допоможе швидше розібратися з новою лексикою та граматику. Варто розподілити слова з теми на дві-три категорії: іменник, дієслово; іменник, прикметник і дієслово. Краще добрати однокореневі слова (translate, translation; read, reading; difference, different, differ) [3];

3) аудіальні вправи – це готові асоціації, що сприймаються на слух і не вимагають згадування образу або схожого виразу; достатньо лише повторювати його вголос певну кількість разів;

4) римування стане в пригоді під час вивчення кольорів, одягу, неправильних дієслів (Я в крамниці *buy–bought–bought найкрутіший сноуборд і поїхав go - went–gone, щоб місцевість see – saw – seen*);

5) асоціограми – універсальний метод, що працює для всіх типів особистостей, головне – знайти потрібне зображення: комусь допоможе власний малюнок, для когось краще знайти готову картинку або уявити кадр із конкретного фільму[5]. З останнім особливо добре вивчати цілі вирази, куди можна непомітно запровадити граматику. Наприклад, вивчаючи модальні дієслова, викладач робить «скріншоти» деяких сцен із серіалу, який студент дивився вдома та запитує його, що каже герой. Практичне застосування цього безмежно: непряма мова, фразові дієслова або умовні речення – усе це буде легко запам'ятати з візуальним підкріпленням. Також можна намалювати або зробити фото в одній із кімнат і, залежно від теми заняття, підписати, а потім назвати кожен предмет у цій локації.

Отже, мнемотехнічні асоціації допомагають покращити запам'ятовування фраз і виразів, урахувавши особливості пам'яті залежно від типу сприйняття. Доведено, що асоціативні картинки швидше обробляються мозком, ніж слова. Головне – чітко й асоціативно для себе провести графічну паралель із новою іншомовною лексемою або виразом для ефективного запам'ятовування.

Список використаних джерел

1. Лобачова І. Імплементация концептуальных карт для підвищення іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ. 2016. № 2 (56). С. 315–321.

2. Agnieszka Murdoch. How to use mnemonics to learn vocabulary in any language. URL: <https://www.5minutelanguage.com/how-to-use-mnemonics-to-learn-vocabulary-in-any-language/> (Дата звернення: 27.04.2022).

3. James Granahan. How to use mnemonics to remember new vocabulary. URL: <https://www.memrise.com/blog/how-to-use-mnemonics-to-remember-new-vocabulary/> (дата звернення: 27.04.2022).

4. Lobachova I. The Methodological Aspect of Using Associated Exercises for Working with Wimmelbuch at English Lessons in Primary School. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. Слов'янськ : ДДПУ, 2018. Вип. 7. С. 119–

126.URL: <http://pptma.dn.ua/files/2018/7/10.%20Lobachova%20119-126.pdf> (Дата звернення: 27.04.2022).

5. *Suzannah Young*. Learning a Language: Learning Vocabulary with Word Association Techniques. URL: <https://www.bls-courses.co.uk/learning-language-learning-vocabulary-word-association-techniques/> (Дата звернення: 27.04.2022).

References

1. Lobachova, I. (2016). Implementatsiia kontseptualnykh kart dlia pidvyshchennia inshomovnoi i komunikatyvnoi ikompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv [Implementation of Concept Maps to Increase the Foreign Language Communicative Competence of Future Professionals]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, 2 (56), 315–321. (in Ukrainian)

2. Agnieszka, Murdoch. (2015). How to Use Mnemonics to Learn Vocabulary in Any Language. Available at: <https://www.5minutelanguage.com/how-to-use-mnemonics-to-learn-vocabulary-in-any-language/> (accessed 27 April 2022). (in English).

3. James, Granahan. (2017). *How to Use Mnemonics to Remember New Vocabulary*. Available at: <https://www.memrise.com/blog/how-to-use-mnemonics-to-remember-new-vocabulary> (accessed 27 April 2022). (in English).

4. Lobachova, I. (2018). The Methodological Aspect of Using Associated Exercises for Working with *Wimmelbuch* at English Lessons in Primary School. *Profesionalism pedahoha: teoretychni I metodychni aspekty*, 7, 119–126. Retrieved from: <http://pptma.dn.ua/files/2018/7/10.%20Lobachova%20119-126.pdf> (accessed 27 April 2022). (in English).

5. *Suzannah, Young* (2017). Learning a Language: Learning Vocabulary with Word Association Techniques. Available at: <https://www.bls-courses.co.uk/learning-language-learning-vocabulary-word-association-techniques/> (accessed 27 April 2022). (in English).

Максименко Наталія,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна

Maksymenko Nataliia,
Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Department of Professional Methods and Technologies of Primary Education and Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

TRAINING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS FOR REALIZATION OF INTERACTIVE LEARNING IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Annotation. The problems of training future primary school teachers for realization of interactive learning in Ukrainian language lessons are studied. The attention is focused on the fact that readiness of future teachers to implement interactive technologies in professional activity should be based on modern approaches to modeling educational process in primary school.

Keywords: training for professional activity, future teachers, interactive learning, Ukrainian language.

Останнім часом в освітній процес педагогічних закладів вищої освіти активно впроваджуються інноваційні технології. Відбувається не тільки теоретичне осмислення методології та методики їхньої реалізації, а й збагачується арсенал розширення та розробки нових методів й прийомів, запроваджуються адекватні форми роботи. Важливе місце в цій системі посідає інтерактивне навчання.

Використання інтерактивних технологій в системі підготовки майбутніх педагогів у ЗВО розглядали такі вчені як І. Гладка, О. Єльнікова, Г. Коберник, В. Мартинюк, Н. Павленко, О. Павлик, Л. Тополя та ін.

Науковці Н. Бібік, В. Бондар, Л. Ващенко, І. Гавриш, В. Землянська, О. Савченко, І. Хижняк, О. Чиж, І. Шапошнікова та ін. акцентують увагу на широкому спектрі освітніх завдань, які доведеться розв'язувати майбутньому вчителю в школі.

Результати аналізу наукових джерел дозволили виділити основні напрями актуальних наукових досліджень з означеної проблеми.

До них відносяться такі:

- цілеспрямоване забезпечення емоційних контактів і позитивних комунікативних переживань молодших школярів у процесі взаємодії з метою створення ефективного освітнього середовища в початковій школі;
- гармонійне поєднання пізнавальної та фізичної активності дітей;
- мотивація й активізація рефлексії учнів в освітньому процесі;
- системне навчання молодших школярів на основі застосування різних форм і методів навчальної взаємодії;
- формування навичок соціальної взаємодії учнів;
- стимулювання батьків до інтерактивного спілкування [2].

На думку науковців, результатом процесу підготовки майбутніх учителів початкової школи має бути сформованість їхньої професійної компетентності, що дозволить їм здійснювати ефективну педагогічну діяльність.

Підготовка майбутніх фахівців до впровадження інтерактивних технологій у початковій школі передбачає реалізацію комплексу педагогічних заходів, спрямованих на:

- засвоєння теоретичних основ інтерактивних технологій;
- формування спеціальних професійних умінь, необхідних для впровадження означених технологій в освітній процес;
- стимулювання та мотивацію навчальної активності студентів, розвиток позитивної рефлексії щодо використання інтерактивних технологій [1].

Такий підхід зумовлює багатокомпонентність структури підготовки майбутніх фахівців до означеної діяльності. Вважаємо, що професійна підготовка має становити впорядковану, цілісну динамічну систему, яка функціонуватиме згідно з метою, завданнями та принципами діяльності вищої педагогічної школи. Її слід спрямовувати на формування мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів, вдосконалення системи їхніх знань, умінь та навичок, розвиток творчого підходу до організації освітньої діяльності молодших школярів.

Конкретизувати теоретичні основи важливо під час проведення зі студентами практичних занять, на яких доцільно використовувати інтерактивні методи навчання. До прикладу, під час проведення *організаційного* етапу заняття з методики навчання української мови налаштувати студентів на діяльність та спрямувати на обговорення певної проблеми можна на основі використання прийому «відкритий мікрофон». На *мотиваційному етапі* може відбуватися формування позитивної мотивації діяльності, використання прийому групового очікування; *навчально-пошуковому* – виокремлення ключових проблем теми, формулювання завдань, обговорення та робота в групах, використання прийомів «мозкового штурму», «навчання в групах», «занурення». *Рефлексивний підсумковий етап* може полягати у з'ясуванні й усвідомленні основних компонентів діяльності, порівнянні реальних результатів з очікуваними з використанням прийому «акваріум».

Як зазначають О. Пометун та Л. Пироженко, не слід надмірно захоплюватися «іграми заради самих ігор». Відповідно, доцільно майбутнім учителям на одному занятті з молодшими школярами використовувати одну

(максимум дві) інтерактивні вправи [4], адже використання інтерактивних технологій в освітньому процесі не має бути самоціллю, а лише засобом підвищення його ефективності.

Як зазначає Л. Охріменко, самоаналіз студентами власних особистісних змін та досягнутих навчальних результатів у процесі практичних занять сприяє тому, що вони усвідомлюють себе в статусі вчителя, оцінюють власні дії, зосереджують увагу на новоутвореннях, які виникають у їхньому особистісному досвіді [3].

Таким чином, інтерактивні методи сприяють створенню ситуацій, що допомагатимуть студентам активно оволодівати методичною майстерністю, мистецтвом швидкого та ефективного вирішення навчальних завдань, удосконалювати комунікативні уміння, розвивавати критичне мислення.

Важливим є те, що отримані в процесі навчання теоретичні знання та практичні вміння мають бути успішно реалізовані студентами під час виробничої практики. Під час використання інтерактивних технологій у початковій школі майбутні вчителі мають враховувати мотиви навчання дітей, створювати позитивну атмосферу на уроках, використовувати суб'єктний досвід учнів, сприяти досягненню ними успіху, надавати можливість молодшим школярам використовувати набуті знання у практичній діяльності.

Формуванню готовності майбутніх учителів до впровадження інтерактивних освітніх технологій в освітній процес початкової школи сприяє застосування комп'ютерної техніки, що підсилює інтенсивність спілкування та взаємодії всіх учасників освітнього процесу.

Нові інформаційні технології навчання – це потужні та універсальні засоби отримання, опрацювання, зберігання, передавання, подання різноманітної інформації; виконання рутинних, технічних, нетворчих операцій, пов'язаних із дослідженням різних процесів і явищ. Їхнє використання надає можливість для інтенсивного та продуктивного спілкування студентів, істотної інтенсифікації навчально-пізнавальної діяльності, зменшує навчальне навантаження та сприяє вдосконаленню освітнього процесу.

Є. Бондарчук, акцентуючи увагу на поєднанні інтерактивних і комп'ютерних технологій, зазначає, що це значно підвищує якість навчання майбутніх вчителів. Насамперед, це проявляється в тому, що вони стають для студентів засобом пізнавальної діяльності, перевірки власних гіпотез, ефективного розв'язування навчальних задач тощо [1].

Отож, готовність майбутніх учителів до впровадження інтерактивних технологій у початковій школі має включати знання методологічних та психолого-педагогічних основ інноваційного навчання, сучасних підходів до моделювання освітнього процесу в початковій школі.

Теоретичні знання мають реалізуватися на практиці через систему професійних умінь педагогічно доцільно використовувати в освітньому процесі інтерактивні технології, створювати комфортні умови для навчання молодших школярів, за яких кожен учень відчуватиме свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Список використаних джерел

1. Бондарчук Є. Інтерактивні технології – шлях до створення ситуації успіху у навчальній діяльності молодшого школяра. *Початкова школа*. 2017. № 11. С. 1-6.
2. Козінцева Т. Критичне мислення як засіб формування та розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2018. № 2. С. 10-16.
3. Охріменко Л. Організація групової роботи учнів під час вивчення української мови в початкових класах. *Початкова школа*. 2017. № 12. С. 10-14.
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник. Київ: Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.

References

1. Bondarchuk, Ye. (2017). Interaktyvni tekhnolohii – shliakh do stvorennia sytuatsii uspikhu u navchalnii diialnosti molodshoho shkoliara [Interactive technologies are the way to create situation of success in educational activity of junior pupil]. *Pochatkova shkola*. № 11. pp. 1-6. (in Ukrainian)
2. Kozintseva, T. (2018). Krytychne myslennia yak zasib formuvannia ta rozvytku tvorchykh zdibnostei molodshykh shkoliariv [Critical thinking as a means of forming and developing creative abilities of junior pupils]. *Pochatkova shkola*. № 2. pp. 10-16. (in Ukrainian)
3. Okhrimenko, L. (2017). Orhanizatsiia hrupovoi roboty uchniv pid chas vyvchennia ukrainskoi movy v pochatkovykh klasakh [Organization of pupils' group work during studying Ukrainian language in primary school]. *Pochatkova shkola*. № 12. pp. 10-14. (in Ukrainian)
4. Pometun, O., Pyrozhenko, L. (2004). Suchasnyi urok. Iteraktyvni tekhnolohii navchannia: naukovo-metodychnyi posibnyk [Modern lesson. Interactive learning technologies: scientific and methodical manual]. Kyiv: Vydavnytstvo A.S.K. (in Ukrainian)

Маліновська Наталія,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і
психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської
Рівненського державного гуманітарного університету,
Україна*

Malinovska Nataliia,
*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Associate Professor of Department of
the Preschool Pedagogics, Psychology and Special Education
named after Professor T. I. Ponimonska,
of the Rivne State University of the Humanities,
Ukraine*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE EDUCATORS FOR WORK WITH THE PRESCHOOL CHILDREN IN AN INCLUSIVE ENVIRONMENT

Annotation. Article reveals the content of training the preschool specialists to work with children with special educational needs. The components of professional readiness of the future preschool teachers to work in an inclusive education environment have been described.

Keywords: children with special educational needs, inclusive education, professional training of future preschool teachers.

Інтеграція Української держави у світовий освітній простір, зміна освітньої парадигми з традиційної на особистісно орієнтовану зумовлюють потребу вдосконалення підготовки фахівців дошкільної освіти, здатних ефективно здійснювати професійну діяльність.

Одним із чинників якісної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти є формування у них професійної готовності до освітньої діяльності в умовах інклюзії.

Проблеми інтеграції дітей з особливими освітніми потребами до навчання в загальноосвітньому навчальному закладі, їх реабілітації та соціалізації досліджували В.Бондар, О.Волошина, Т.Євтухова, В.Ляшенко, О.Столяренко, П.Таланчук, В.Тесленко, І.Холковська, О.Хорошайло та інші. Вчені розглядають інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітній простір України як один із напрямів гуманізації системи освіти, що полягає в особистісній орієнтації освіти, створенні рівних можливостей для дітей в здобутті якісної освіти відповідно до здібностей та індивідуальних можливостей.

Сучасні вітчизняні науковці В.Бондар, В.Гриньова, В.Зарецький, М.Євтух, А.Колупаєва, В.Лозова, В.Синьов, А.Шевцов розглядали питання професійної

підготовки педагогів до освітньої роботи з дітьми, які мають порушення психофізичного розвитку.

Інклюзивна освіта, за визначенням В.Бондаря, – це спільне перебування і навчання осіб, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, з їхніми здоровими однолітками [1]. Сучасний заклад вищої освіти повинен сформувати у майбутніх вихователів професійно-особистісну готовність до роботи в умовах інклюзивного навчання [2].

Феномен «готовність майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку в умовах інклюзії» розглядаємо в руслі особистісно орієнтованого підходу як інтерактивне особистісне утворення; результат ефективної організації психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, сукупність особистісних якостей, які дозволяють реалізувати завдання інклюзивної освіти.

Аналіз наукових джерел дає можливість виокремити компоненти професійної готовності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзії: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, особистісний, рефлексивний. Розкриємо їх детальніше:

- ✓ мотиваційний компонент включає позитивну мотивацію до майбутньої професійної діяльності, бажання працювати в обраній галузі;

- ✓ когнітивний компонент – система професійних знань, володіння якими сприяє успішній професійній діяльності;

- ✓ операційно-діяльнісний компонент складається з умінь адаптувати зміст та методи навчання до можливостей і потреб дітей з особливими освітніми потребами, застосовувати в освітньому процесі систему корекційних заходів, спрямованих на захист кожної дитини від будь-яких форм фізичного або психічного насилля;

- ✓ особистісний компонент охоплює творчу активність педагога – особистісні та професійні якості, які дозволяють розвивати творчий потенціал дітей з особливостями психофізичного розвитку, враховуючи їхні можливості;

- ✓ рефлексивний дозволяє здійснювати рефлексію, а також процеси самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення [3; 5].

Результат сформованості кожного компоненту – це розвиток ціннісно-смислових орієнтацій педагога, а результатом сформованості всіх компонентів є готовність майбутнього вихователя здійснювати професійну діяльність.

У навчальних планах спеціальності Дошкільна освіта ступеня вищої освіти бакалавр Рівненського державного гуманітарного університету введено навчальну дисципліну «Інклюзивна освіта», метою якої є засвоєння здобувачами вищої світи теоретико-методичних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивної освіти.

Під час проведення лекційних та семінарських занять з цієї дисципліни увагу студентів зосереджують на тому, що інклюзія в освітньому закладі неможлива без толерантного ставлення усіх учасників освітнього процесу один до одного. Широко використовуються інтерактивні методи навчання, у ході яких майбутні вихователі навчаються критично мислити, розв'язувати складні

завдання на основі аналізу відповідної інформації, приймати обдумані рішення, брати участь у дискусіях. Такі прийоми інтерактивної взаємодії як «мозковий штурм», «дебати», «акваріум», «нові ідеї», «вікторина» дозволяють студентам висловлювати свою думку, погляди, давати оцінку, а почувши аргументи партнера, інколи відмовитися від власної позиції або змінити її.

На практичних заняттях студенти аналізують досвід роботи закладів дошкільної освіти, інклюзивно-ресурсних центрів (публікації, статті в мережі Інтернет).

На нашу думку, для формування професійної готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзії слід передбачати у дисциплінах спеціальності формування певних умінь і навичок роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку; готовність співпрацювати з батьками різних категорій дітей, з корекційними педагогами і спеціальними психологами. Доцільним є включення у зміст педагогічної практики роботи в закладах дошкільної освіти з інклюзією.

Отже, якісна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до професійної діяльності в умовах інклюзії є важливим чинником модернізації національної системи дошкільної освіти.

Список використаних джерел

1. Бондар В. І. Інклюзивне навчання та підготовка педагогічних кадрів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Сер. 19. Корекційна педагогіка та психологія*. Вип. 15. 2010. С.39-42.
2. Кузава Ірина, Ярмолюк Марія. Формування професійної готовності майбутніх вихователів до впровадження інклюзивної освіти. *Науковий вісник східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Розділ IV. Спеціальна педагогіка та соціальна робота. 2 (304). Т. 2. 2016. С.75-81.
3. Мартинчук О. В. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Вісник психології і педагогіки*. Електронний збірник наукових праць. Випуск 9. 2012.
4. Машкіна Людмила. Формування фахової компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в освітньому процесі закладів вищої освіти. *Молодь і ринок*. 1(168), 2019.
5. Шевченко В. М. Професійна підготовка фахівців дошкільної освіти до роботи в умовах інклюзивного навчання. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 18. Т.3. 2019. С.137-141.

References

1. Bondar, V. I. (2010). Inclusive Training and Training of Pedagogical Personnel (Inklyuzyvne navchannya ta pidhotovka pedahohichnykh kadriv). *Scientific Journal of the National Research University named after M. P. Dragomanov. Series 19. Correctional pedagogy and psychology*, 15, 39-42. (in Ukrainian)

2. Kuzava, I., Yarmoliuk, M. (2016). Formation of Professional Readiness of the Future Educators for the Introduction of Inclusive Education (Formuvannya profesiynoyi hotovnosti maybutnikh vykhovateliv do vprovadzhennya inklyuzyvnoyi osvity). *Scientific Bulletin of the Lesya Ukrainka Eastern European National University*. The IV section. Special Pedagogy and Social work. 2 (304). VOL. 2, 75-81. (in Ukrainian)

3. Martynchuk, A.V. Preparation of Future Teachers for Professional Activity in the Context of Inclusive Education (Pidhotovka maybutnikh pedahohiv do profesiynoyi diyal'nosti v umovakh inklyuzyvnoyi osvity). *Bulletin of psychology and pedagogy*. Electronic collection of scientific papers. Issue 9. 2012. (in Ukrainian)

4. Mashkina, L. (2019). Formation of Professional Competence of Future Teachers of the Preschool Children in the Educational Process of the Higher Educational Institutions (Formuvannya fakhovoyi kompetentnosti maybutnikh vykhovateliv ditey doskil'noho viku v osvith'omu protsesi zakladiv vyshchoyi osvity). *Youth and the market*, 1 (168). (in Ukrainian)

5. Shevchenko, V. M. (2019). Professional Training of the Preschool Education Specialists for Work in the Conditions of Inclusive education (Profesiyna pidhotovka fakhivtsiv doskil'noyi osvity do roboty v umovakh inklyuzyvnoho navchannya). *Innovative pedagogy*, 18 (Vol. 3), 137 – 141. (in Ukrainian)

Мельник Лариса,

*кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін
навчально-наукового інституту педагогіки і психології
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
Україна*

Melnyk Larysa,

*Candidate of Philological Sciences, docent of the Department of Philological
Disciplines Institute of Pedagogy and Psychology
State Institution Luhansk Taras Shevchenko National University,
Ukraine*

**ЗАСВОЄННЯ УКРАЇНСЬКОГО НОРМАТИВНОГО
НАГОЛОШУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА РОБОТИ НАД
УДОСКОНАЛЕННЯМ КУЛЬТУРИ МОВИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

**ASSIGNMENT OF UKRAINIAN REGULATORY EMPHASIS AS A
COMPONENT OF WORK ON IMPROVING THE LANGUAGE CULTURE
OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS**

Annotation. The theses focus on the main aspects of mastering accentuation norms in the context of forming and improving the language culture of future primary

school teachers; Exercises aimed at students' elaboration of complex cases of emphasis on philological cycle classes are presented.

Key words: language culture, accentology, accentuation norms, emphasis, future primary school teachers, language personality, language learning in the philological cycle.

Педагог передусім реалізується в мовній діяльності, а тому важливо не тільки те, що він говорить, але й як. Мовно-мовленнєва підготовка посідає чільне місце в професійній освіті майбутніх учителів початкової школи. Важливою ознакою сформованої мовної особистості виступає висока культура мови, тобто дотримання мовних норм усної і писемної літературної мови (акцентуаційних, графічних, орфографічних, стилістичних тощо), а також свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовно-виражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування. Культура мови починається із самоусвідомлення мовної особистості. Вона зароджується й розвивається там, де носіям національної літературної мови не байдуже, як вони говорять і пишуть, як сприймається реалізація мови в різних середовищах суспільства або в контексті інших мов. У сучасних умовах, коли точиться російсько-українська війна, функціонування власної державної мови, володіння й послугування нею громадянами України набуває особливого ідентифікуючого й консолідуючого значення.

Головним завданням культури мови є виховання навичок літературного спілкування, пропаганда й засвоєння літературних норм у слововживанні, граматичному оформленні мови, вимові та наголошуванні; несприйняття суржику тощо. Однією з основних комунікативних ознак культури мови є правильність – дотримання мовних норм, зокрема, акцентуаційних, що передбачають правильне наголошування слів та їх форм. Про акцентуаційні норми як складник культури мови, зокрема, йдеться у працях В. Кизиловой та Н. Левуна [4; 5].

До аналізу системи українського акцентування, закономірностей наголошування різних частин мови зверталися вітчизняні мовознавці В. Винницький, В. Задорожний, Н. Клименко, М. Пилинський, М. Погрібний, В. Русанівський та ін. «Наголос залежить від багатьох чинників: традиції наголошування, морфемної структури, довжини слова, характеру кінцевої фонемі його основи, а також від прагматичного фактора (ступеня освоєння наголосу носіями мови)», – зауважує В. Задорожний [2, с. 49]. Здобутки української акцентології стали лінгвістичним підґрунтям досліджень з методики вивчення українського нормативного наголошування здобувачами освіти на заняттях філологічного циклу, зокрема праць О. Біляєва, В. Вашуленка, С. Головащука, О. Горошкіної, С. Карамана, Л. Мацько, М. Пентиліюк, С. Семчинського, Н. Тоцької та ін.

Мета нашої розвідки – на основі аналізу літератури з лінгводидактики й українського мовознавства, державних документів у галузі мовної освіти розкрити теоретичні й практичні аспекти засвоєння нормативного

наголошування слів української мови майбутніми вчителями початкової школи на заняттях філологічного циклу.

На думку І. Фаріон, «Наголос входить до поняття акцентуаційної норми, яку вважаємо фонетико-орфоепічною піднормою. Теперішня система наголошення має давню мотивацію, тому через неможливість пояснити сучасними фонетико-морфологічними законами справляє враження чогось дуже «примхливого» і почасти несистемного... Однак український наголос має також свою систему. Для нас важливі функційно-практичні характеристики наголосу, що беруть участь у розрізненні лексичних або граматичних значень слова, у виразності та нормативності наголошення» [6, с. 48].

Той факт, що при виробленні акцентуаційних норм українська мова зазнала низку труднощів професор В. Кизилова пояснює строкатістю наголошування в різних говорах нашої мови, а також впливом сусідніх мов, насамперед російської (південь і схід України) та польської (західна Україна) [4, с. 85].

Для українського наголосу притаманні такі особливості: 1) він вільний (не закріплений за якимось постійним для всіх слів місцем): *зАклад, писАти, зАголОвок*; 2) він рухомий (тобто часто змінює своє місце в різних формах одного й того ж слова): *учИтель – учителІ* [1]. У мовах з різномісцевим наголосом, відповідно, і українській також, наголос у повнозначних словах є прикметою окремого слова чи класу слів і виконує таким чином словорозпізнавальну функцію. Це досить важлива функція словесного наголосу, завдяки якій наголос служить одним із формальних засобів системної організації лексики..., виконує смислорозрізнявальну функцію... і форморозрізнявальну [3, с. 72].

Як бачимо, система наголошування в українській мові складна й потребує комплексного підходу до її опанування. З огляду на це пропонуємо виділити різні групи вправ, спрямовані на:

- словорозрізнявальний наголос;
- нормативне наголошення різних наголосових типів різних частин мови;
- форморозрізнявальний наголос;
- подвійний (варіантний) наголос;
- інтерферентний наголос;
- наголошення запозичених слів;
- складні випадки наголошування тощо .

В українській мові багато слів, що часто вживають із помилковим наголосом, і, на наш погляд, насамперед вони потребують окремого опрацювання студентами. Тож наведемо приклади вправ на складні випадки наголошування.

1. Прочитайте слова, правильно їх наголошуючи.

КрОпивА, горобІна, неНависть, дОнька, сирОватка, щЕлена, щІпці, покАзник, різнОвид, жалюзІ, м'Язовий, корІсний, тонкІй, плОский, різкІй, спІна, дичина, дробовИй, ознаАка, спиртовИй, восковИй, черговИй, пАростковий, пологОвий, експЕртний, решІтчастий, пІдлітковий,

алкогОльний, істівнИй, цілодобовИй, кістковИй, Очний, стОляр, фОльга, пОристий, предмЕт, проникнИй, буриштинвИй.

2. Спишіть. Поставте наголос у словах.

Міліметр, обмін, кулінарія, діалог, бородавка, запитання, проміжок, метонімія, новина, осока, каталог, похвала, подушка, камбала, вимоги, вільха, русло, компроміс, співбесідник, череуха, сприйняття, завдання, різновид, визнання, шофер, приятель, глибина, арахіс, винагорода, джерело, експерт, середина, примірник, пізнання, псевдонім, течія, маркетинг, успіх, чорнослив, кілометр, гребелька, живопис, центнер, посланець, цінник.

Отже, мовно-мовленнєва підготовка майбутніх учителів початкової школи включає удосконалення їхньої культури мови, зокрема, опанування ними акцентуаційних норм. Система українського наголошування складна для засвоєння. Нерідко однотипні лексеми з низки причин наголошуються по-різному, інколи наголос може бути подвійним. В усному мовленні часто трапляються помилки, що виникають унаслідок змішування рухомого і нерухомого наголосів, інтерферентного впливу інших мов тощо. Запропоновані нами види вправ (на словорозрізнявальний наголос, нормативне наголошення різних наголосових типів різних частин мови, форморозрізнявальний наголос, подвійний наголос, інтерферентний наголос, наголошення запозичених слів, складні випадки наголошування тощо) потребують подальшої розробки.

Список використаних джерел

1. Загнітко А. П., Познанська В. Д., Омельченко З. Л., Мозгунов В. В. та ін. Українська мова: Словник-довідник. Донецьк: Центр підготовки абітурієнтів, 1998. 144 с. 1998. URL: <http://litmisto.org.ua/?cat=1>. (Дата звернення: 27.04.2022).
2. Задорожний В. Б. Про один «дивний» наголос у «Словарі української мови». *Мовознавство*. 2005. № 5. С. 47–56.
3. Караман С. О., Караман О. В., Плющ М. Я. [та ін.]. Сучасна українська літературна мова : навч. посібник для вищ. навч. закл; за ред. С. О. Карамана. Київ : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
4. Кизилова В. В. Теорія і практика мовленнєвої комунікації : навчальний посібник. Луганськ : СПД Рєзніков В. С., 2009. 168 с.
5. Левун Н. В. Шляхи засвоєння акцентуаційних норм української мови. URL: https://otherreferats.allbest.ru/languages/01100194_0.html. (Дата звернення: 27.04.2022).
6. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей): монографія. [3-є вид., доп.]. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. 332 с.

References

1. Zahnitko, A. P., Poznanska, V. D., Omelchenko, Z. L., Mozghunov, V. V. et al. (1998). *Ukrainska mova: Slovnyk-dovidnyk* [Ukrainian language: Dictionary-reference book]. Donetsk: Tsentr pidhotovky abituriientiv. Retrieved from <http://litmisto.org.ua/?cat=15> (accessed 27 April 2022). (in Ukrainian)

2. Zadorozhnyi, V. B. (2005). Pro odyn «divnyi» naholos u «Slovari ukrainskoi movy» [About one «strange» emphasis in the «Dictionary of the Ukrainian language»]. *Movoznavstvo – Linguistics*, 5, 47-56. (in Ukrainian)

3. Karaman S. O., Karaman O. V., & Pliushch M. Ya. et al. (2011). *Suchasna ukrainska literaturna mova* [Modern Ukrainian literary language]. Kyiv: Litera LTD (in Ukrainian)

4. Kyzylova, V. V. (2009). *Teoriia i praktyka movlennievoi komunikatsii* (Theory and practice of speech communication). Luhansk: SPD Rieznikov V. S. [in Ukrainian]

5. Levun, N. V. (2019). *Shliakhy zasvoiennia aktsentuatsiinykh norm ukrainskoi movy* [Ways of mastering accentual norms of the Ukrainian language]. Retrieved from: https://otherreferats.allbest.ru/languages/01100194_0.html (accessed 27 April 2022). (in Ukrainian)

6. Farion, I. D. (2013). *Movna norma: znyshchennia, poshuk, vidnova* (kultura movlennia publichnykh liudei) [Language norm: destruction, search, restoration (culture of speech of public people)]. 3-ye vyd., dop. IvanoFrankivsk: Misto NV (in Ukrainian).

Мордовцева Наталія,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін
навчально-наукового інституту педагогіки і психології
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»,
Україна*

Natalia Mordovtseva

*Candidate of Pedagogic Sciences, docent of the Department of Philological
Disciplines Institute of Pedagogy and Psychology
State Institution Luhansk Taras Shevchenko National University, Ukraine*

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ВИПУСКНИКА ВИШУ ЯК КОМПЕТЕНТНОГО МОВЦЯ

FORMATION OF LANGUAGE PERSONALITY OF A GRADUATE GRADUATE AS A COMPETENT SPEAKER

Annotation. The theses focus on the priority aspects of the formation of the language personality of a graduate of a higher education institution as a competent speaker – methods, techniques, principles of language learning in the philological cycle.

Key words: language, language personality, methods, techniques, principles of language learning.

Реалії сьогодення, пов'язані з російсько-українською війною, вже не тільки спонукають усіх громадян України зрозуміти роль власної мови у державі, а

вимагають нарешті чіткого усвідомлення нами ким ми себе ідентифікуємо, якщо послуговуємось своєю мовою, а відтак і національною приналежністю. Абсолютно солідарні із висловлюваннями докторки філологічних наук Ірини Фаріон, у розвідці «Мова сьогодні – ціна життя», що мова – кордон і зброя, дім і фортеця, шлях з минулого в майбутнє – в безсмертя, і далі – «Особливість українських реалій в тому, що саме мова тривалий час заступила собою відсутність Української Держави. Питання мови було питанням влади і панування. Не комунікації. Саме звідси сотні указів заборон української мови з боку держав окупантів...» [4].

Чимало наукових розвідок присвячені теоретичним і практичним аспектам формування мовної особистості як комунікативно компетентного випускника закладу освіти (Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, Л. Мацько, М. Пентилюк, Т. Симоненко, О. Семенов, В. Тихоша та ін.), водночас це питання постійно є в колі зору дослідників, адже динамічні зміни в освіті знов і знов спонукають зосереджувати увагу на цьому питанні.

Процес формування мовної особистості складний, багатогранний і хронологічно не обмежений. На думку О. Глазової, на формування мовної особистості впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники, серед яких дослідниця виділяє: стан мови, її унормованість, рівень розвитку і досконалість її підсистем, стилістична диференціація, тобто придатність мови для забезпечення всіх мовних потреб громадянина і суспільства; сприятлива для функціонування й розвитку мови суспільно-політична ситуація; традиція використання мови суспільством; повноцінне функціонування мови в усіх сферах життя: державницькій, політичній, правовій, економічній, науковій, освітній, культурномистецькій, творчій, виробничій, побутовій та ін. (*об'єктивні*); спроможність мовця здобувати мовну освіту й досконало володіти мовою; внутрішня готовність мовця здобувати мовну освіту й удосконалювати її рівень; моральна потреба вдосконалювати і виражати свою особистість засобами мови; розуміння і виконання мовних обов'язків громадянина; належний рівень мовної культури (*суб'єктивні*) [1].

О. Горошкіна зазначає, що важливою особливістю мовної особистості є її постійний інтелектуальний розвиток, розвиток психічних процесів пам'яті зорової та слухової, мислення – абстрактного (понятійного) й образного (художнього), спостереження, уяви – репродуктивної (відтворювальної) й творчої. Мовну особистість характеризує духовне багатство та здатність берегти й розвивати мовні традиції національного мовленнєвого етикету [2].

Формування й удосконалення зазначених якостей у випускників закладів вищої освіти відбувається на заняттях філологічного циклу, адже своєрідність навчання мови вимагає виділення певних принципів в якості пріоритетних, такі як: принцип науковості, наступності та перспективності, систематичності й послідовності, зв'язку теорії з практикою, наочності, самостійності та активності, міцності засвоєння знань та ін. (*загальнодидактичні*); принцип взаємозв'язку рівнів мови, історизму у вивченні мови, функційно-комунікативна спрямованість у навчанні мови, принцип пріоритетного

використання як дидактичного матеріалу до заняття художніх текстів, переважно класичних, принцип професійного спрямування навчального матеріалу (*методичні*).

Л. Рускуліс, з'ясовуючи, що принципи є своєрідними вихідними постулатами діяльності викладача, виступаючи вихідною точкою взаємодії суб'єкта й об'єкта навчання, становлячи єдину систему, доповнює принцип взаємозв'язку у вивченні лінгвістичних дисциплін; принцип оперування лінгвістичною термінологією; принцип компаративного аналізу мовних одиниць; принцип системного впровадження ІКТ-технологій. На думку вченої, реалізація пропонованої системи принципів допомагає організувати навчальний процес, обрати оптимальні методи, прийоми, засоби та форми навчання [3].

Серед сучасних методів формування мовної особистості здобувачів освіти умовно виділяємо такі: методи, спрямовані на поступове ускладнення і поглиблення мовленнєвознавчих понять та розвиток рецептивної мовленнєвої діяльності (метод символічного бачення тексту, метод пізнавального бачення тексту (схеми, таблиці та ін.), метод створення психологічної ситуації, метод аудіативних вправ, самостійна робота з навчально-пізнавальною літературою, робота з електронними носіями знань, Інтернетом, риторичний аналіз тексту, метод тестів тощо.); методи, спрямовані на поступове ускладнення і поглиблення мовленнєвознавчих понять та розвиток продуктивної мовленнєвої діяльності (метод інтерпретації тексту, інтерактивні методи, метод творчих робіт, проекти, редагування тексту, рецензування студентських висловлювань, метод асоціацій, мовленнєвий тренінг, сенкен, розумовий штурм, „портфоліо” тощо).

Отже, мовну особистість оцінюють відповідно до її інтелектуального рівня, особливостей мисленнєвої діяльності, поглядів на світ, способів оволодіння знаннями й уміннями мовного спілкування.

Список використаних джерел

1. Глазова О.П. Мовна особистість як homo loquens – людина, яка творить і сприймає висловлювання. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9052/1/O_Glazova_MD_1-2_IPPO.pdf . (Дата звернення: 27.04.2022).

2. Горошкіна О. Формування мовної особистості випускника профільної школи: лінгводидактичний аспект. URL: http://enpui.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2318/30_Goroshkina.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Дата звернення: 27.04.2022).

3. Рускуліс Л. Принципи навчання в методичній системі підготовки майбутнього вчителя української мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2017, № 7 (71). С. 125-134. (Дата звернення: 27.04.2022).

4. Фаріон І. Мова сьогодні – ціна життя. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/618a57d0b3926/> (Дата звернення: 27.04.2022).

References

1. Hlazova, O. P. Movna osobystist yak homo loquens – liudyna, yaka tvoryt i spryimaie vyslovliuvannia [Linguistic personality as homo loquens - a person who creates and perceives expressions]. Available at: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9052/1/O_Glazova_MD_1-2_IPPO.pdf. (in Ukrainian)
2. Goroshkina, O. Formuvannia movnoi osobystosti vypuskyka profilnoi shkoly: lnhvodydaktychnyi aspekt [Formation of language personality of a graduate of a profile school: linguodidactic aspect]. Available at: http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2318/30_Goroshkina.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (accessed 27 April 2022). (in Ukrainian).
3. Ruskulis, L. (2017). Pryntsypy navchannia v metodychnii systemi pidhotovky maibutnoho vchytelia ukrainskoi movy [Principles of teaching in the methodical system of preparation of the future teacher of the Ukrainian language] *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 7 (71), 125-134. (in Ukrainian)
4. Farion, I. Mova sohodni – tsina zhyttia [Language today is the price of life]. Available at: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/farion/618a57d0b3926/> (accessed 27 April 2022). (in Ukrainian).

Олефір Ольга,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка,
Україна

Olefir Olga,
Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Special Education and Social Work of PNPУ named after VG Korolenko,
Ukraine

Падун Валентина,
асистент кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка,
Україна

Padun Valentyna,
Assistant of the Department of Special Education and Social Work of PNPУ named after VG Korolenko,
Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕРЦЕПТИВНОЇ СФЕРИ У ДІТЕЙ ІЗ ЗАЇКАННЯМ

PECULIARITIES OF THE SOCIO-PERCEPTIVE SPHERE IN CHILDREN WITH STUTTERING

Annotation. The author identifies the features of the social-perceptual sphere in children of older preschool age with stuttering. It is determined that the formation of social abilities is characterized by a combination of internal and external factors.

Keywords: preschoolers, stuttering, socio-perceptual sphere, social readiness.

Проблема соціально-перцептивної готовності до навчання в школі є предметом теоретичних і експериментальних досліджень. Виділившись в окремий структурний компонент психологічної готовності, соціально-перцептивна готовність стала об'єктом спеціального аналізу філософів (Л. Буєва, Б. Паригін, А. Брудний та ін.), психологів (Г. Андрєєва, А. Бодальов, Ю. Гільбух, Т. Ілляшенко, О. Ковальов, І. Кон, І. Мартиненко, А. Обухівська, О. Леонтєв, М. Лісіна, Б. Ломов, Ю. Ханін та ін.), педагогів (С. Кондратьєва, Т. Мальковська, Н. Пахомова, В. Тарасун, М. Шеремет та ін.).

У дослідження Л. Арутюнян, М. Буянов, Л. Беякова, Л. Кроль, О. Михайлової, П. Тяпугіна, А. Олександровська наголошується, що у дітей із заїканням соціальні стосунки з батьками, ровесниками порушуються поступово в міру хроніфікації мовленнєвого дефекту й ускладнень її вторинними явищами. Дитина починає уникати мовленнєвого спілкування, особливо з

незнайомими людьми. При спробах говорити в неї посилюються вегетативно-судомні порушення й супутні рухи.

Характерною особливістю заїкування є логофобія – страх мовлення, яка остаточно формується в шкільному віці. Поява логофобії різко посилює заїкання, сприяє появі шкільної і соціальної дизадаптації і невротичному розвитку особистості. При неврозоподібній формі заїкування соціальні стосунки у дітей, на думку Л. Белякової, суттєво відстають від норми [2].

У дітей дошкільного віку із заїканням Г. Волкова виявила дисгармонійний розвиток особистості. Він виявляється в агресивності, підвищеному почутті провини, емоційній вразливості, соціальній незрілості, у використанні захисних видів реагування у важких ситуаціях. За даними Г. Волкової (1994), в конфліктних ситуаціях афект у заїк дуже високий (в 20 разів вищий, ніж у здорових дітей). Афективні стани на різні фрустратори у них виникають частіше, ніж у дітей із нормальним мовленнєвим розвитком [5]. Вони підтримуються і ускладнюються мовленнєвим порушенням, деякими рисами симптомокомплексу заїкування, загострюються в конфліктних ситуаціях. Афективні стани спотворюють самооцінку особистості дітей із заїканням, перешкоджають правильному реагуванню на конфліктні ситуації, які виникають в процесі спілкування.

В результаті у дітей із заїканням, виникає внутрішня суперечність між бажанням вирішити ситуацію і наявними можливостями. При неадекватно завищеній самооцінці, прагненні до самоствердження в конфліктних ситуаціях виражається надмірно активно, агресивно й самовпевнено. При неадекватно заниженій самооцінці прагнення до самоствердження в конфліктних ситуаціях виражається у формі пасивного протесту, прихованої агресії, негативізму і є захисним механізмом проти страху виявитись не на рівні вимог, які висуваються соціумом. Негативізм, протест, прихована і відкрита агресія, супроводжуються афективними переживаннями, які у майбутньому стають джерелом формування дисгармонійної особистості [4].

У відповідності до дослідження Г. Волкової, у дітей із заїканням частіше спостерігається гальмуючий варіант розвитку особистості. Він формується в умовах гіперопіки, при якій у дитини пригнічується самостійність, ініціатива, активність. У старшому дошкільному віці яскраво виявляються пасивність, невпевненість у своїх силах. У меншій кількості дітей із заїкуванням Г. Волкова визнає наявність невротичного формування особистості [2].

Серед дітей чотирьох-семи років Г. Волкова виділяє дітей з негативною і аутистичною поведінкою. Діти з нестійкою формою спілкування спочатку охоче вступають в контакт, але потім стають байдужими, неуважними, пасивними. Вони з труднощами входять у проблемну ситуацію своєї діяльності й в підсумку відмовляються виконувати потрібне завдання [2].

Діти з негативною поведінкою замкнуті, іноді з агресивними реакціями, реакціями невротичного характеру. Вони можуть проявляти майже аутистичну поведінку, начебто вони не потребують колективу однолітків або спілкування з дорослими [1]. Ця думка підтверджена дослідженнями О. Михайлової, вона

наголошує, що діти із заїкуванням володіють дуже низькою соціально-перцептивною компетентністю, не усвідомлюють ролі невербальних засобів спілкування. У них відсутня установка на партнера зі спілкування, міміка і пантоміміка заїк відображає, як правило, не реакцію на партнера зі спілкування, а власні відчуття, пов'язані з мовленнєвими труднощами, їх спілкування носить аутокомунікативних характер.

На бідності й одноманітності міміки, скутості й невпевненості постави тіла дітей із заїканням наголошують Л. Белякова, М. Буянов, П. Тяпугін та ін. У дітей із заїканням порушене живе спілкування із співрозмовником, їх обличчя під час мовлення амімічне, жести не супроводжують та не ілюструють мовлення. Природні рухи замінюються уловками, руховими ритуалами.

Окремо Л. Арутуян зупиняється на аналізі „мови очей” в процесі спілкування дітей із заїканням. Напружена внутрішня робота в процесі мовлення, постійне почуття провини, очікування невдач сприяє тому, що діти із заїканням в процесі спілкування ніколи не дивляться на співрозмовника.

Таким чином, відчуваючи дефіцит вербального мовлення, діти із заїканням не намагаються його компенсувати, використовуючи немовленнєві засоби спілкування. По суті при заїканні відбувається блокування всіх каналів невербальної інформації, яка забезпечує успішність протікання соціально-перцептивної складової спілкування. Внаслідок цього у дітей із заїканням знижується потреба в спілкуванні, яка провокує вимушену комунікативну ізоляцію, і сприяє появі труднощів соціальної адаптації цієї категорії дітей.

О. Садовнікова, О. Рау вивчили мовленнєвий і комунікативний статус особистості дитини із заїканням і виділили його характерні риси: 1) половина дошкільників із заїканням погано адаптована в колективі однолітків; 2) яскраво вираженої залежності між соціально-психологічним статусом дитини і ступенем тяжкості її заїкання не виявлено, але автори відзначили, що більшість лідерів мала неврозоподібну форму заїкання і стали лідерами, можливо, через меншу концентрацію на своєму мовленнєвому дефекті.

При аналізі даних, одержаних за проективними малюнковими тестами, умовно були виділено три групи дітей, які заїкаються, що відрізнялися за рівнем порушення спілкування. Перша характеризувалася наявністю вираженого порушення спілкування. Друга група відрізнялася наявністю окремих ознак порушення спілкування. У третьої групи були відсутні порушення у спілкуванні. При первинному обстеженні випробовуваних жодної дитини, яку б можна було віднести до третьої групи, автори не зафіксували. Тільки 10% дошкільників із заїканням, можна було вважати відносно компетентними у соціально-перцептивній сфері. Порушення спілкування в сім'ї і колективі були зафіксовані у дітей, які займали різні соціометричні позиції. Лідери та активні діти, благополучні у сфері спілкування в сім'ї. Проте діти із статусом активних страждають тяжким порушенням спілкування в групі. Адаптовані діти, навпаки, характеризуються тяжким порушенням спілкування в сім'ї, і не таким вираженим порушенням спілкування в колективі. Відторгнені діти в більшості, показали тяжке порушення у сфері спілкування.

При збільшенні порушення спілкування в сім'ї зменшується адаптованість дитини в групі, підвищується нестійкість самооцінки. Ця нестійка, суперечлива самооцінка характерна, на думку О. Садовнікової, О. Рау для дітей із заїканням.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження О. Садовнікова, О. Рау прийшли до висновку, що у дітей із заїканням у дошкільному віці спостерігаються відхилення в особистісному й комунікативному статусі. Окрім цього, був визначений зв'язок між порушенням спілкування у сім'ї дитини та її соціально-психологічним статусом. Найблагополучнішими в соціометричному плані виявилися діти, у яких порушення спілкування з сім'єю було найменше вираженим [4].

Отже, визначивши і проаналізувавши психолого-педагогічні особливості дітей дошкільного віку із заїканням, можна зробити висновок, що при наявності цього порушення у дитини з раннього віку починає формуватися своєрідне ставлення до свого мовленнєвого дефекту, і своєрідно розвивається соціально-перцептивна сфера спілкування, яка безпосереднім чином впливає на формування соціальної готовності до навчання в школі.

Список використаних джерел

1. Михайлова Е. А. О роли и специфике невербальных средств в процессе коммуникации заикающихся. *Логопед в детском саду*. 2005. № 2. С. 25 – 30.
2. Поварова И. А. Коммуникативные нарушения в структуре субъективного отражения качества жизни заикающихся. *Практическая психология и логопедия*. 2006. № 4. С. 34 – 36.
3. Поварова И. А. Заикание: диагностика и коррекция темпоритмических нарушений устной речи. СПб. : Речь, 2005. 275 с.
4. Шилова Е. А. Работа с заикающимися дошкольниками в условиях логопедической группы детского сада. *Логопедия*. 2005. № 2. С. 54 – 62.
5. Яковлев С. Б. Коррекция заикания у дошкольников. *Логопед в детском саду*. 2006. № 2. С. 40 – 43.

References

1. Mykhailova, E. A. (2005). O roly y spetsyfyke neverbalnykh sredstv v protsesse kommunykatsyy zaykaiushchykh. *Lohoped v detskom sadu*, 2, 25 – 30. (in Russian)
2. Povarova, Y. A. (2006). Kommunikatyvnye narusheniya v strukture sub'yektivnoho otrazheniya kachestva zhyzny zaykaiushchykh. *Praktycheskaia psykholohyia y lohopedyia*, 4, 34 – 36. (in Russian)
3. Povarova, Y. A. (2005). Zaykanye: dyahnostyka y korrektsyia temporytmicheskyykh narusheni y ustnoi rechy. SPb. : Rech. (in Russian)
4. Shylova, E. A. (2005). Rabota s zaykaiushchymysia doshkolnykamy v uslovyakh lohopedycheskoi hruppy detskoho sada. *Lohopedyia*, 2, 54-62. (in Russian)
5. Iakovlev, S. B. (2006). Korrektsyia zaykanyia u doshkolnykov. *Lohoped v detskom sadu*, 2, 40 – 43. (in Russian)

Онопрієнко Оксана,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач
відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
Україна

Onopriienko Oksana,
Doctor of Pedagogical Sciences, Senior researcher,
Head of the department of primary education, Institute of Pedagogy
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Ukraine

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ, ЗУМОВЛЕНІ ВИКЛИКАМИ СЬОГОДЕННЯ

CURRENT ISSUES OF TRAINING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS DUE TO TODAY'S CHALLENGES

Annotation. The publication draws attention to the flexible response of the education system to modern challenges, highlights the need to provide future teachers with methodological and instrumental means of implementing professional functions.

Key words: future primary school teachers; diagnostic activities of a teacher; pedagogical higher education institutions; professional functions; learning outcomes.

Вітчизняна освіта зустрілася з численними викликами, що зумовлені назрілими соціально-економічними процесами в країні та світі. У глобальному вимірі впливовими чинниками для освіти XXI століття є постійно зростаюча конкуренція на ринку праці, високий рівень технологізації індустріального виробництва й громадських послуг, виникнення нових сфер діяльності та професій. Такі процеси зорієнтовують національні освітні системи на відкрите і гнучке навчання [1], результати якого сприятимуть адаптуванню особи до обставин, що швидко змінюються. Це, своєю чергою, позначається на відповідній трансформації напрямів підготовки майбутніх фахівців для загальної середньої освіти.

Нині питання оновлення напрямів розвитку освіти загострилось у зв'язку з численними викликами, зумовленими надзвичайними та масштабними за своїми наслідками ситуаціями – спочатку тривалими пандеміями, а потім – воєнним станом у країні. Професор Микола Слюсаревський [2] визначив та обґрунтував психологічні виклики нашого часу за чотирма групами, а саме: виклики українцям як спільноті; виклики ментальному здоров'ю особистості; виклики психологічному благополуччю та розвитку дитини; виклики українським психологам як фаховому співтовариству. Таку класифікацію цілком слушно екстраполювати на галузь педагогіки. Остання із наведених позицій, пов'яжеться із різними векторами докладання зусиль фахівців

педагогіки, серед яких чільне місце займають проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи з урахуванням актуалітетів сьогодення.

Підготувати майбутнього вчителя початкової школи до ефективної та результативної професійної педагогічної діяльності на компетентнісній основі визнається наразі суспільно значущим завданням у контексті забезпечення ґрунтового оновлення системи освіти. До перспективного напрямку фахової підготовки студентів в умовах вищого навчального закладу з-поміж інших віднесемо формування основ культури діагностувальної діяльності, що буде застосовуватись як інструмент оперативного реагування у швидкозмінних умовах організації та здійснення освітнього процесу в початковій школі.

Дослідники проблеми формування у студентів такого роду діяльності шляхом опанування дослідницько-діагностувальними вміннями – Олександр Малихін і Марина Загорулько [3], обґрунтували структурно-функційну модель цього процесу, що охоплює мотиваційно-дослідницький, когнітивно-конструктивний, діяльнісно-проектний і рефлексійно-діагностувальний складники. За їхніми висновками, сформованість такої діяльності у професійному житті дасть змогу вчителю ефективно планувати виконання діагностувальної роботи; аналізувати й узагальнювати необхідну інформацію про всі компоненти освітнього процесу та індивідуально-психологічні й індивідуально-типологічні особливості суб'єктів освітнього процесу; добирати або створювати діагностувальний інструментарій для визначення індивідуально-психологічних й індивідуально-типологічних особливостей учнів початкової школи; вчасно корегувати освітній процес задля забезпечення досягнення максимальної ефективності засвоєння знань учнями початкової школи; діагностувати навчальні досягнення і результати навчання учнів відповідно до вимог освітніх програм тощо [3].

Отже, діагностування як особливо організована педагогічна дослідницька діяльність є різноплановим і багатофункціональним процесом, неодмінним складником професійних функцій учителя, що забезпечує дослідження стану компонентів освітнього процесу. Одним із актуальних об'єктів реалізації діагностувальної діяльності вчителя назвемо проблему дослідження навченості учнів початкової школи на етапі, коли діти повинні продовжувати системне шкільне навчання після вимушеного переривання звичного перебігу освітнього процесу, викликаного передбачуваними (канікули) або надзвичайними (карантин, воєнний стан) подіями. Діагностування навченості дозволяє виявити й схарактеризувати стійку властивість особистості, суттєвим компонентом якої є здатність до навчання.

Навченість здобувача освіти має комплексний характер, який виявляється на кількох рівнях: рефлексорному (сенсомоторні реакції); когнітивному (фактичні знання, практичні операції і дії); інтелектуальному (узагальнені знання, системи ідеальних операцій і дій). У шкільному навчанні навченість учнів розглядається як сприйнятливність до засвоєння нового змісту навчання і готовність до переходу на нові рівні розумового розвитку; як результат попереднього навчання й основа для подальших навчальних досягнень. У ході

діагностування навченості молодшого школяра визначають характер прояву у нього низки показників, а саме: темп просування в опануванні знань і формуванні вмінь, легкість цього освоєння (відсутність напруги, стомлення, переживання задоволення від навчання), гнучкість в перемиканні на нові способи і прийоми роботи, міцність збереження освоєного матеріалу. На основі аналізу результатів діагностування навченості вчитель робить висновки, необхідні для подальшого планування освітньої діяльності, визначення напрямів взаємодії з учнями та їхніми батьками та ін.

Наведений приклад засвідчує, що, з одного боку, діагностувальна діяльність як об'єкт опанування студентами підносить їхню майбутню професію на рівень дослідника-практика, а з іншого – її сутність дозволяє оперативно реагувати на властиві певному часу вимоги та обставини.

Список використаних джерел

1. Ярова О. Тенденції розвитку початкової освіти в країнах Європейського Союзу (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) : монографія. Київ, 2018. 434 с.
2. Слюсаревський М. Соціально-психологічний стан українського суспільства в умовах повномасштабного російського вторгнення: нагальні виклики і відповіді. *Вісник НАПН України*. 2022. № 4 (1). С. 1 – 11.
3. Загорулько М. О., Малихін О. В. Дидактичний потенціал психолого-педагогічних дисциплін у контексті формування дослідницької компетентності майбутніх вчителів початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 8/2020. Т. 2. С. 63–66.

References

1. Iarova O. (2018). *Tendentsii rozvytku pochatkovoї osvity v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu (kinets XX – pochatok XXI st.) : monohrafiia* [Trends in the development of primary education in the European Union (late twentieth - early twentieth century.): Monograph]. Kyiv. (in Ukrainian)
2. Slyusarevskiy M. (2022). *Sotsialno-psihologichniy stan ukrayinskogo suspilstva v umovah povnomasshtabnogo roslyskogo vtorgnennya: nagalni vikliki i vidpovidi*. *Visnik NAPN Ukrayini*. [Socio-psychological state of Ukrainian society in the conditions of full-scale Russian invasion: urgent challenges and answers. Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine], 4 (1), 1 – 11. (in Ukrainian)
3. Zagorulko M. O., MalihIn O. V. (2020) *Didaktichniy potentsial psihologo-pedagogichnih distsiplin u kontekstI formuvannya doslidnitskoYi kompetentnostI maybutnIh vchitelIv pochatkovoYi shkoli*. *PedagogIka formuvannya tvorchoYi osobistostI u vischly I zagalnoosvItlnIy shkolah* [Didactic potential of psychological and pedagogical disciplines in the context of formation of research competence of future primary school teachers. Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools], 8 (T. 2), 63 – 66. (in Ukrainian)

Романишин Руслана,
доктор педагогічних наук, доцент, професор
кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна

Romanyshyn Ruslana,
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of
Professional Methods and Technologies of Primary Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ПСИХОЛОГІЇ ТА НЕЙРОНАУКАХ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

USE OF MODERN RESEARCH IN PSYCHOLOGY AND NEUROSCIENCE TO PREPARE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Annotation. The article deals with the computational activity of elementary school students from the point of view of neuropsychological studies. On their basis, computational activity is attributed to higher mental functions that are inherent only to man and are formed throughout life. The regularities of constructing the process of formation and mastering of knowledge and skills in elementary school students are established. This process is ensured by the work of the cortex of the cerebral hemispheres. The computation, like any higher mental function, is provided by the integrative activity of the entire brain. The value of each part of the brain to the quality of the computational activity can be estimated only from the point of view of neuroscience. The study of local lesions of the brain makes it possible to establish various disorders of mental processes, due to the fallout of certain components of mental activity.

Keywords. computational activity, elementary school pupils, higher mental functions, the process of computing knowledge and skills formation, the system of brain regions that provide computational activity.

За умов розвитку суспільства та сучасних технологій особливе місце посідає питання модернізації шкільної освіти, передовсім початкової, яка покликана закласти міцний фундамент у подальшому навчанні людини впродовж життя. Для цього у випускників початкової школи має бути сформована спроможність застосовувати математику у навчальних і практичних ситуаціях, яка увиразнена у понятті математична компетентність школяра.

Сучасні тенденції в освіті зумовлюють переосмислення окремих підходів до процесу формування обчислювальних навичок та врахування напрацювань

нейронаук про функціонування та розвиток мозку дитини, даних вікової фізіології і психології про вікові періоди розвитку дитини, педагогічної психології про ефективну організацію процесу формування розумових дій. Проблема формування обчислювальних навичок в молодших школярів актуалізується ще й з огляду на те, що на навчання до початкової школи сьогодні приходять діти – представники іншого покоління, для яких відкрито віртуальний світ, у якому вони звикли перебувати змалечку. Цей світ їх приваблює більше, аніж реальний, своєю яскравістю, динамічністю, доступністю до будь-якого контенту. Тому навчати сучасних школярів так, як навчали учнів попередніх поколінь, не можна. Актуалізує пошук нових підходів до навчання учнів Концепція державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа (НУШ)» на період до 2029 року (Постанова КМУ № 988-р), яка наголошує на навчанні з урахуванням вікових особливостей фізичного, психічного та розумового розвитку дітей, формування у школярів умінь XXI століття, до яких Європейською комісією віднесено й навички з обчислень.

Основою пізнавальних процесів є мозок людини, тому для побудови ефективних методик навчання, зокрема формування обчислювальних навичок, потрібно знати, як функціонує мозок людини під час виконання обчислювальної діяльності, і однією з основ при проектуванні й моделюванні процесу навчання має бути врахування психологічних та нейрофізіологічних особливостей сучасних дітей – учнів початкової школи. З'ясування передумов обчислювальної діяльності дітей можливе на основі досліджень нейропсихологічної науки, яка розкриває фізіологічну сторону процесу (О. Леонт'єв).

Розвиток мозку дитини розглядається нейрофізіологами за двома напрямками – функціональним розвитком та розвитком нейронного апарату (М. Безруких). Функціональний розвиток мозку розглядається як прояв психічної діяльності індивіда і його описують з допомогою поняття «психічні функції», які являють собою форми психічної діяльності. У нашому дослідженні обчислювальна діяльність визначається як вища психічна функція (ВПФ) (Л. Виготський, Л. Цветкова). Необхідною передумовою розвитку ВПФ є вікове дозрівання різних структур мозку, з одного боку, і, навпаки, розвиток ВПФ здійснює стимулювальний вплив на розвиток і дозрівання відповідних мозкових структур загалом.

Оскільки до обчислювальної діяльності залучені різні аналізаторні системи – оптична, просторова, сомато-просторова, мовленнєво-рухова та ін., то основою обчислень є спільна робота потиличних, тім'яних, скроневих і лобових систем мозку, яку ми будемо називати системою зон мозку, що забезпечують обчислювальну діяльність.

Вікові характеристики структурного і функціонального розвитку мозку визначають рівень розвитку пізнавальних (когнітивних) функцій. У 5-6-річному віці простежуються найбільш істотні зміни в перетворенні нейронного апарату і відбувається ключова перебудова морфологічної структури функціональної

організації мозку, яка триває до 7-ми років (М. Безруких). До 6-ти років, унаслідок значних перебудов функціональної організації мозку, нейронні мережі створюють усі передумови для реалізації інтегративної діяльності мозку як основи цілеспрямованої поведінки і пізнавальних процесів у дітей. Вік від 5-ти до 7-ми років характеризується інтенсивним морфофункціональним дозріванням кори великого мозку та істотним зростанням динамічності нервових процесів. Отже, на початку шкільного навчання на рівні розвитку мозку дитини створюється готовність до навчальної діяльності. Подальші важливі зміни в перебудові нейронного апарату і функціонального розвитку мозку відбудуться в 9-10-ти років.

За показниками структурного та функціонального розвитку мозку дитини учні початкової школи готові до опанування поняття числа та набуття обчислювальних навичок. З одного боку, певний рівень структурного і функціонального розвитку мозку є необхідною умовою формування в молодших школярів обчислювальних навичок, а з іншого – правильно організований процес навчання, який задіює комплекс (потиличних, тім'яних, скроневих і лобових) зон мозку, сприяє його розвитку. Молодший шкільний вік також характеризується кращим запам'ятовуванням та збереженням у пам'яті конкретних відомостей, подій, предметів, тобто образної інформації, на відміну від словесно-логічної.

На думку Д. Медіна – молекулярного біолога-еволюціоніста, який займається проблематикою розвитку мозку та генетикою психічних розладів, директора Центру вивчення мозку при Тихоокеанському університеті Сієтла, керівника відділення біоінженерної медичної школи при держуніверситеті Вашингтона, – які б функції не приписувалися окремим частинам мозку, усе ж не існує двох людей з однаковою мозковою організацією, які однаково розв'язують проблему та ідентично обробляють її на сенсорному рівні. Учені виявили 14 окремих ділянок, які відповідають за різні аспекти людського інтелекту, розсипаних по всьому мозку, наче когнітивний магічний пил [1, с. 104]. Ці ділянки становлять підґрунтя теорії P-FIT (*Parietal-Frontal Integration Theory* – теорія тім'яно-лобової інтеграції). Коли за ділянками P-FIT спостерігали під час заглиблення людини в роздуми, то з'ясувалося, що різні люди використовували різноманітні комбінації цих ділянок для розв'язання складних проблем [2].

При характеристиці обчислювальної діяльності було встановлено, що до її виконання задіяна не якась одна (обчислювальна діяльність не зосереджена в одній частині), а різні ділянки мозку людини. Вони розташовані в різних частинах головного мозку, однак функціонують як єдине ціле та мають здатність до перебудови завдяки заміні одних компонентів іншими. Ці частини часто розташовані в різних ділянках мозку, однак об'єднані функціонально для виконання одного завдання та одержання кінцевого результату і складають функціональну систему.

На основі сучасних нейродосліджень з'ясовано, що хоча всі люди мають однакові ділянки кори, які спеціалізуються на обробці даних, однак для

виконання складних завдань, включаючи і завдання з обчислень, різні люди залучають різні ділянки. Це пояснює те, що різні люди для виконання тих самих обчислень використовують різні способи [3].

Встановлено, що у процесі розвитку дитини та в результаті виконання нею вправ змінюється функціональна структура процесу і формування діяльності на наступних етапах може опиратися на вже іншу систему зон, які спільно працюють.

Як наслідок розвитку нейронного апарату мозку утворюються нейронні зв'язки, які змінюють індивіда, а їхня кількість та міцність є характеристикою досвіду, який перетворюється у *навички*. На основі досліджень нейронаук було з'ясовано, що навичка є елементом селективної зміни мозку, результатом реорганізації та утворення нових стійких нейронних зв'язків. Такі анатомічні зміни в мозку викликає процес навчання. Процес формування навички, у тому числі й обчислювальної, та його тривалість також обґрунтовані на основі нейропсихологічних досліджень. Встановлено, що перші нейронні зв'язки утворюються, коли дитина зрозуміла пояснений матеріал та попрацювала з ним 1-2 рази. Стійкішим такий зв'язок стає тоді, коли в результаті тривалої практики вивчений фрагмент матеріалу застосовується в різних контекстах. Стійкі нейронні зв'язки утворюються під час *інтервального* повторення протягом тривалого часу, а вироблення нової звички триває в середньому від 21 до 28 днів. Експериментально доведено, що мозок формує нові навички та зв'язки протягом 7 днів від початку постійних занять. Однак набута нова навичка без тренувань зникає так швидко, як і з'являється.

Досліджено та з'ясовано, що для виконання обчислень у дитини мають розвинутися певні зони мозку, які беруть участь в *обчислювальній діяльності*, а з іншого боку – виконання обчислень розвиває ці зони. Тому мозковою основою обчислень є спільна робота *потилічних, тім'яних, скроневих і лобових* систем мозку, яку ми в нашому дослідженні називали *системою зон мозку, що забезпечують обчислювальну діяльність*. Кожна з цих зон робить свій внесок у забезпечення обчислювальної діяльності. Цей внесок кожної частини мозку було встановлено на основі нейропсихологічного методу аналізу порушених психічних процесів, коли з великою точністю можна розкласти злиті психічні процеси, які протікають у нормальних умовах, на складові частини і знайти принцип їхньої взаємодії.

Цей підхід уможливив зрозуміння складної генези та структури обчислювальної діяльності, усвідомлення її значущості та допоміг запобігти помилкам при методичних розробках і, як результат, – уникнути труднощів під час засвоєння знань та формування навичок.

За результатами досліджень нейронаук встановлено, що за показниками структурного та функціонального розвитку мозку, починаючи з шестирічного віку, діти вже готові до опанування поняття числа та набуття обчислювальних умінь та навичок. На цей час припадає також інтенсивний розвиток всіх *когнітивних функцій*.

За результатами аналізу літератури з нейропсихології встановлено, що труднощі у виконанні обчислень можуть виникати як у дітей зі збереженим психічним розвитком – дискалькулія, так і через недорозвинення/ураження певних відділів головного мозку – акалькулія. Акалькулія пов'язана з низкою нейропсихологічних відхилень, які вимагають нейропсихологічної корекції і медикаментозного лікування, тому в нашому дослідженні були розглянуті проблеми в обчислювальній діяльності, пов'язані з дискалькулією, яка притаманна дітям зі збереженим інтелектом. Визначені можливі шляхи корекції дискалькулії через застосування відновлювального навчання (О. Лурія, Л. Цветкова). Зокрема корекція дискалькулії повинна враховувати психічну структуру процесу засвоєння знань та формування навичок, яка базується на засадах принципу планомірно-поетапного формування розумових дій і завершується інтеріоризацією – переходом зовнішніх дій з речами або їх заміниками у внутрішні – ідеальні дії в розумовому плані.

Список використаних джерел

1. Медіна Д. Правила розвитку мозку дитини. 3-тє вид. / пер.з англ. Т. Рибчак. Київ : Наш формат, 2017. 320 с.
2. Мельник В. С. Кора півкуль великого мозку. Вищі мозкові функції та їх порушення. *Український науково-методичний молодіжний журнал*. 2012. № 4. С. 84–87.
3. Оклі Б. Навчитися вчитися. Як запустити свій мозок наповну. 3-тє вид. / пер. з англ. А. Замоцний. Київ : Наш формат, 2020. 272 с.
4. Романишин Р. Я. Теоретико-методичні засади формування обчислювальних навичок в учнів початкової школи : монографія. Івано-Франківськ : ТзОВ «ВГЦ «Просвіта», 2020. 424 с.

References

1. Medina, D.(2017). Pravyly rozvytku mozku dytyny. 3-tie vyd. / per.z anhl. T. Rybchak. Kyiv : Nash format. (in Ukrainian)
2. Melnyk, V. S. (2012). Kora pivkul velykoho mozku. Vyshchi mozkovy funktsii ta yikh porushennia. *Ukrainskyi naukovo-metodychnyi molodizhnyi zhurnal*, 4, 84–87. (in Ukrainian)
3. Okli, B. (2020). Navchytysia vchytysia. Yak zapustyty svii mozok napovnu. 3-tie vyd. / per. z anhl. A. Zamotsnyi. Kyiv : Nash format. (in Ukrainian)
4. Romanyshyn, R. Ya. (2020). Teoretyko-metodychni zasady formuvannia obchysliuvalnykh navychok v uchniv pochatkovoї shkoly : monohrafiia. Ivano-Frankivsk : TzOV «VHTs «Prosvita». (in Ukrainian)

Романишин Руслана,
*доктор педагогічних наук, доцент, професор
кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Ruslana Romanyshyn,
*Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of
Professional Methods and Technologies of Primary Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

Мухіна Христина,
*студентка I курсу ОР «Магістр» педагогічного факультету
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Mukhina Khrystyna,
*1st year student of the Faculty of Education
of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ НА ОСНОВІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

ORGANIZATION OF RESEARCH ACTIVITY IN JUNIOR SCHOOLCHILDREN IN MATHEMATICS LESSONS BASED ON COMPETENCE APPROACH

Annotation. The article reveals the organization of research activities in junior high school students in mathematics lessons based on the competence approach. The need to increase the attention to the issue of professional training of future primary school teachers has been identified. It is established that the purpose of pedagogical activity of the teacher - to form the competent personality of the younger schoolboy on the basis of development of cognitive interest

Keywords: Junior student, research activity, competence approach, mathematics lessons, primary school teacher

У сучасних умовах розвитку освіти ринок праці потребує педагогів, котрі у своїй роботі передовсім будуть орієнтуватися на розвиток особистості учня, тобто учителів, які навчатимуть дитину бути творчою та самостійною. Водночас виховання креативної особистості школяра неможливе без права педагога на власну творчість, який повинен мати відповідні умови для того, аби здійснювати пошуки своєї технології здійснення навчально-виховного процесу.

Тож педагогічна творчість має дві складові: творчість учителя і творчість учнів, що є невід'ємними одна від одної та взаємодоповнюючими.

Проте нинішня система освіти взагалі та система підготовки майбутніх учителів початкової школи зокрема недостатньо сприятливо впливають на розкриття потенціалу студентів. Потребує уваги питання професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, зокрема формування їхньої творчої особистості [1, с. 10].

Процес реформування вищої освіти на основі впровадження компетентнісного підходу, що є ключовим у процесі модернізації вищої освіти в Україні, з підготовки майбутніх учителів початкової школи визначено вимогами Державного стандарту вищої педагогічної освіти та науково-методичними розробками. Активна творча діяльність учителя має позитивний результат у тому випадку, коли базується на двох засадах: розвитку творчої активності студентів у вузі та подальшій організації творчого пошуку вчителя в школі.

Саме тому одне з головних завдань навчання майбутніх учителів у виші є розвиток їхніх творчих здібностей, нестандартного мислення, формування вмій та навичок здійснювати в майбутньому навчально-виховний процес на творчому рівні. Тільки за умови, що педагог передусім акцентуватиме увагу на розвитку потенційних творчих можливостей дитини, формуванні її творчої особистості, він зможе оволодіти тими формами, методами і засобами педагогічної діяльності, які забезпечують розвиток креативних ідей особистості, мотивів, особистісних якостей, здібностей, що сприяють успішній творчій діяльності.

У своїх дослідженнях науковці зазначають, що ефективність розвитку творчої особистості учнів значною мірою визначається підготовкою вчителів до формування творчої особистості учня в навчально-виховному процесі [2, с. 10].

Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів – актуальна проблема педагогічної науки і практики. Це складний процес який охоплює зміст навчання, методи, форми організації навчальної діяльності, засоби навчання. Зважаючи на те, що реалізація компетентнісного підходу має діяльнісно-особистісний характер (О. Савченко), формування компетентностей в учнів можна представити як гнучку модель організації навчального процесу, зорієнтованого на розвиток їхньої індивідуальності та самореалізації у діяльності.

Відповідно до цього для формування в учнів предметної компетентності необхідно створити педагогічні умови. Однією із таких вимог є розгортання змісту навчання та процесу його реалізації відповідно до структури предметної компетентності. В умовах переходу від знаннєвої парадигми освіти до компетентнісної закономірно відбувається трансформація пріоритетів функцій: інформативна функція вчителя як транслятора інформації поступається організаційній та управлінській функціям організатора доцільної учнівської діяльності.

Компетентнісний підхід у навчанні є актуальною проблемою сьогодення, особливо у початковій школі. Мета педагогічної діяльності вчителя – сформулювати компетентну особистість молодшого школяра на основі розвитку пізнавального інтересу, навчити самостійно мислити, озброїти необхідними для цього знаннями, вміннями та навичками [3, с. 12].

Пріоритети педагогічної діяльності: набуття базового досвіду предметної діяльності; розвиток здатності розв'язувати у повсякденному житті реальні проблеми – від побутових до виробничих; багатовимірність, тобто охоплення та розвиток усіх особистісних якостей учня; визначення та відображення функціональної грамотності учня.

Розглянемо структуру математичної освіти та її компоненти:

1) змістовий (математичні знання, математичні поняття, властивості арифметичних дій, які відбиваються у програмі з математики);

2) операційний або математичні уміння і навички (обчислювальні, графічні, вимірювальні);

3) творчо-діяльнісний (формування в учнів досвіду навчально-творчої діяльності);

4) особистісний (цілеспрямоване формування у молодших школярів емоційно-оцінного ставлення до предмета) [4, с. 12].

Аналіз науково-педагогічної літератури переконує в тому, що майбутнього вчителя потрібно знайомити з методичними принципами роботи з розвитку здібностей учнів, такими як принцип активної самостійної діяльності учнів, принцип урахування індивідуальних та вікових особливостей учнів, принцип постійної уваги до розвитку різних компонентів математичних здібностей, принцип змагання, принцип професіоналізму, принцип яскравості, принцип повного навантаження учнів.

У сучасних умовах розвитку освіти слід зосереджувати увагу на гуманістичній спрямованості педагога у стосунках з учнями, глибоких знаннях навчального матеріалу з предметів, що викладаються в початковій школі, зокрема математики. Напрями вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів до навчання математики повинні розроблятися з урахуванням принципів сучасної освітньої системи.

Вважаємо, що один із шляхів підвищення рівня якості такої підготовки студентів – це опрацювання науково обґрунтованих методичних систем навчання із фахових дисциплін, що допомагатиме активізації навчально-пізнавальної, науково-дослідницької діяльності майбутніх фахівців, сприятиме розкриттю їхнього творчого потенціалу, збільшенню ролі самостійної та індивідуальної роботи і ґрунтуватиметься новітніх педагогічних та інформаційних технологіях навчально-виховного процесу [5, с. 12].

Саме у вищій школі студент повинен надбати, розвинути творчі вміння, якості, здібності, які в подальшому сприятимуть успішній професійній діяльності, зокрема у викладанні математики.

Важливу роль для розвитку творчої активності студентів відіграє педагогічна практика, оскільки вона безпосередньо сприяє формуванню

практичних умінь і навичок при викладанні математичної освітньої галузі у початковій школі. Організація самостійної роботи з курсу «Методика навчання математичної освітньої галузі» передбачає виконання системи завдань дослідницького характеру, які сприяють оволодінню загальними і частковими питаннями методики викладання математики. Одною із форм науково-дослідної діяльності є написання курсової роботи. Її мета – формування в студентів рефлексивної позиції, яка орієнтує його на усвідомлення й аналіз власної діяльності під час викладання курсу, на педагогічну творчість, самостійну дослідницьку діяльність. Тематика курсових робіт може бути пов'язана з одним із розділів методики викладання математики або з проблемами розвитку сучасної початкової математичної освіти.

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що професійно-педагогічна готовність студентів до розвитку творчої активності молодших школярів на уроках математики є інтегративною якістю особистості. Вона є складною системою, адже складається з різних мотивів, психологічних якостей, установок, професійних знань, умінь і навичок, а також досвіду особистості, що сприяє успішному здійсненню професійної діяльності в аспекті збагачення творчого потенціалу учнів, який своєю чергою визначається ступенем сформованості творчої особистості. У його основі лежить спрямованість на творчість у професійній діяльності.

Питання організації дослідницької діяльності потребують подальшого дослідження, зокрема, визначення провідних психолого-педагогічних факторів, які впливають на ефективність підготовки майбутніх вчителів до розвитку творчої активності учнів.

Список використаних джерел

1. Байбара Т.М. Методика навчання природознавства в початкових класах : навчальний посібник. Київ : Веселка, 1998. 334 с.
2. Зимняя И.А., Шашенкова Е.А. Исследовательская работа как специфический вид человеческой деятельности. Ижевск, 2001. 98 с.
3. Марченко О.В. Організація науково-дослідницької діяльності учнів у загальноосвітньому навчальному закладі. Нива знань: Науково-методичний альманах. 2004. № 4. С. 48–52.
4. Онопрієнко О., Скворцова С. Інтеграція у навчанні молодших школярів математики. Початкова школа. 2017. № 9. С. 22–29.
5. Скворцова С., Онопрієнко О. Урок-дослідження з математики у початковій школі. *Початкова школа*. 2015. № 12. С. 13–17.
6. Черненко Г.М. Формування дослідницьких умінь у молодших школярів при вивченні природознавства. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/11946/1/Chernenko.pdf> (Дата звернення: 25. 05. 2022).

References

1. Baibara, T. M. (1998). *Metodyka navchannia pryrodoznavstva v pochatkovykh klasakh : navchalnyi posibnyk*. Kyiv : Veselka. (in Ukrainian)
2. Zymniaia, Y. A., Shashenkova, E.A. (2001). *Yssledovatel'skaia rabota kak spetsyfycheskyi vyd chelovecheskoi deiatelnosti*. Yzhevsk. (in Russian)
3. Marchenko, O. V. (2004). Orhanizatsiia naukovo-doslidnytskoi diialnosti uchniv u zahalnoosvitnomu navchalnomu zakladi. *Nyva znan: Naukovo-metodychnyi almanakh*, 4, 48–52. (in Ukrainian)
4. Onopriienko, O., Skvortsova, S. (2017). Intehratsiia u navchanni molodshykh shkoliariv matematyky. *Pochatkova shkola*, 9, 22–29. (in Ukrainian)
5. Skvortsova, S., Onopriienko, O. (2015). Urok-doslidzhennia z matematyky u pochatkovii shkoli. *Pochatkova shkola*, 12, 13–17. (in Ukrainian)
6. Chernenko H.M. Formuvannia doslidnytskykh umin u molodshykh shkoliariv pry vyvchenni pryrodoznavstva. Available at: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/11946/1/Chernenko.pdf>. (accessed 25 May 2022). (in Ukrainian)

Слижук Олеся,

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української літератури
Запорізького національного університету,
Україна*

Slyzhuk Olesia,

*Candidate of Pedagogy Sciences, Associate Professor in the Department
of Ukrainian Literature Zaporizhzhia National University,
Ukraine*

Дев'ятко Наталія,

*здобувач освіти Запорізького національного університету,
Україна*

Deviatko Natalia,

*higher education applicant Zaporizhzhia National University,
Ukraine*

СТРАТЕГІЇ ЧИТАННЯ Й ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ФАНТАСТИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 5-6 КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

STRATEGIES OF READING AND INTERPRETATION OF FANTASTIC LITERATURE IN 5-6 CLASSES OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Annotation. The article considers the system of working with the text of fantastic works in literature lessons during the adaptation cycle of the modern school. It is proved that the combination of cognitive and communicative approaches to reading and interpretation of works is the most effective.

Keywords: student-reader, fiction, reading strategies, interpretation, adaptation cycle.

Художні твори з фантастичними елементами багатогранно представлені у модельних навчальних програмах для 5-6 класів з української літератури, зарубіжної літератури, інтегрованих курсів. Вони займають важливе місце в шкільній літературній освіті: сприяють формуванню понять про реальне і фантастичне в художніх творах, розвивають уяву й творчі здібності учнів, впливають на їхні світоглядні орієнтири. Дослідженню стратегій сприйняття літературних творів присвячені наукові праці Н. Грицак, О. Ісаєвої, Т. Качак, О. Орлової, Т. Яценко та ін.

Мета статті – описати застосування сучасних стратегій роботи з текстом фантастичних творів під час адаптаційного циклу загальної середньої освіти.

Аналізуючи значення сучасних фантастичних творів у формуванні світогляду дітей та підлітків, А. Гребенюк приходять до висновку, що «виховання з допомогою застосування фантастики гордості за свою країну, спонукання до всебічного розвитку, активного пізнання світу і необхідності цей світ захищати, є дуже актуальним. Фантастика в доступній формі зображає світ, виділяючи окремі його аспекти, підносить їх у цікавій оповіді, даючи ідеали і приклади для наслідування, стереотипи – значною мірою формує світогляд. Особливо це стосується сучасної фантастики, необмеженої в засобах і видовищності» [1, с. 9]. Отже, виправданим є введення до шкільних курсів літератури для текстуального вивчення літературних творів з фантастичними елементами. Водночас вони вимагають ретельної підготовки вчителя до уроків, продумування стратегій читання й інтерпретації учнями, які ґрунтуються на врахуванні їхніх вікових та індивідуальних особливостей.

Тоді як дорослі читачі вже мають читацький досвід та вищий рівень читацької грамотності, учні потребують мудрого керівництва вчителя, яке допоможе зрозуміти авторські інтенції. Особливо це стосується фантастичних творів, у яких створений автором світ значно відрізняється від навколишньої дійсності, а підлітки 5-6 класів сприймають літературні твори наївно-реалістично. Прогалину в цьому сприйнятті можна подолати, використовуючи новітні стратегії читання. Як зазначає О. Ісаєва: «Важливо навчити школярів помічати сигнали, які посилає твір читачеві, розкодовувати ті внутрішні «гачки», якими «чіпляє» текст того, хто його сприймає. Так, первинна інтерпретація твору починається вже з осмислення його назви, розмірковувань над передмовою чи зверненням до читачів, якщо вони є, розглядання обкладинки книжки, ілюстрацій» [3, с. 27].

Плануючи ознайомлення школярів з новим для них літературним твором, варто орієнтуватися на синтез двох підходів:

- комунікативного (взаємодія автора й читача);
- когнітивного (сприймання, обмірковування й інтерпретація інформації).

Плануючи стратегії сприйняття й інтерпретації літературних творів, слід враховувати також особистий досвід учнів-читачів, адже на думку В. Ізера:

«читач часто відчуває себе втягнутим у хід подій, які в момент читання здаються для нього реальними, навіть якщо насправді дуже далекі від його власної дійсності. факт, що цілком різні читачі по-різному піддаються впливові "дійсності" окремого тексту, достатньо наочний приклад того як літературний текст трансформує читання у творчий процес, що далекий від простої перцепції написаного. Літературний текст активує наші власні здібності, надаючи нам змогу відтворювати світ, представлений у тексті. Продуктом цієї творчої активності є те, що можна було б назвати дійсним виміром тексту. Цей дійсний вимір не є самим текстом, ні не є уявою читача, він надходить разом із текстом і уявою» [3, с. 350]. Отже, орієнтація на розвиток уяви й фантазії учнів є неодмінною складовою стратегій роботи з текстом фантастичних творів.

Як свідчать дослідження сучасних учених, існує пряма залежність між тим, чи знає людина стратегії запам'ятовування інформації, і читацькою грамотністю. Так, ще у 2009 році PISA визначила найбільш ефективні способи запам'ятовувати прочитане, зокрема:

- обговорювати прочитану інформацію з іншими;
- підкреслювати важливі частини тексту під час читання;
- узагальнювати текст своїми словами.

Отже, на різних етапах вивчення фантастичних творів у 5-6 класах, з метою поглиблення поняття про їх специфіку, найбільш ефективним є поєднання стратегій критичного читання, інтенсивного читання та стратегії запитань. Це дозволить оцінити ідейний зміст та структурні елементи (поєднання реального й фантастичного) під час їх первісного читання й інтерпретації.

Список використаних джерел

1. Гребенюк А. Значення сучасних фантастичних творів у формуванні світогляду дітей та підлітків. *Педагогічний пошук*. 2016. № 1. С. 7 – 9.
2. Ізер В. Процес читання, феноменологічне наближення. *Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст.* : Вид. 2-ге, допов. / за ред. М. Зубрицької. Львів : Літопис, 2001. С. 349–366.
3. Ісаєва О. Формування читача-інтерпретатора у сучасній українській школі. *Дивослово*. 2016. № 2. С. 25–27.
4. Качак Т. Б. Інтерпретаційні аспекти художніх текстів для дітей. *Літературний процес : методологія, імена, тенденції* : зб. наук. праць (філолог. науки) : № 4 / редкол.: Бондарева О., Борисенко К., Буніятова І. та ін. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. С. 62–65.

References

1. Grebenyuk, A. (2016). The value of modern fiction in shaping the worldview of children and adolescents. *Pedagogical search*. 1, 7–9. (in Ukrainian).
2. Iser, V. (2001). The process of reading, phenomenological approximation. *Word. Sign. Discourse. Anthology of world literary and critical thought of the twentieth century.* : Kind. 2nd, ext. / for ed. M. Zubrytska. Lviv : Litopys, 349–366.

(in Ukrainian).

3. Isaeva, O. (2016) Formation of the reader-interpreter in the modern Ukrainian school. *Dyvoslovo*, 2, 25–27. (in Ukrainian).

4. Kachak, T. B. (2012). Interpretive aspects of literary texts for children. *Literary process: methodology, names, trends: coll. Science. works (philological sciences)*: 4 / editors: Bondareva O., Borisenko K., Buniyatova I. and others. Kyiv: Kyiv. Univ. B. Hrinchenko, 62–65. (in Ukrainian).

Струк Анна,

доктор педагогічних наук, професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна

Struk Anna,

Doctor of pedagogics, professor, Department of Professional Methods and Technologies of Primary Education and Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Дубляк Оксана,

аспірант кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна

Dubliak Oksana,

graduate student of the department of Professional Methods and Technologies of Primary Education and Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ВИКОРИСТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ФОЛЬКЛОРУ В РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

THE USE OF UKRAINIAN FOLKLORE IN THE DEVELOPMENT OF CHILDREN SPEECH IN THE PRIMARY SCHOOL

Annotation. The article is devoted to the problem of using Ukrainian folklore for the development of children speech in the primary school. It has been found that the problem of speech development of children is especially difficult and multidimensional, since it is at a younger school age that the basics of linguistic competence and characteristics of a national-linguistic personality are formed. It is emphasized that the Concept of the New Ukrainian School is aimed at shaping the communicative competence of children. Attention is drawn to the fact that, despite the numerous studies of the vocal development of younger pupils by folklore, the expediency of using these facilities in the vocational activity of elementary school

children requires proper and thorough coverage. The prospects for further research in this area are identified.

Keywords: language, speech, Ukrainian folklore, children, primary school.

Розбудова міцної незалежної держави, входження України до європейського освітнього простору неможливі без національного самоусвідомлення народу, засвоєння українцями культурної спадщини попередніх поколінь, оволодіння словниковим багатством рідної мови. У цьому контексті стратегічний документ «Нова українська школа» є методологічним орієнтиром у формуванні особистості, спроможної не лише здобувати знання, а й уміло застосовувати їх у процесі власної життєдіяльності та розвитку. Особлива роль при цьому відводиться фольклору, який завжди виступає як вираження національного духу, свідчить про неповторність і унікальність кожного етносу, має непересічну моральну й естетичну цінність.

Український фольклор є невичерпним джерелом народної мудрості, важелем формування системи ціннісних орієнтацій та гармонійного розвитку людини, є живим народним словом, що сприяє розвитку мовлення. Розвиток мовлення людини розпочинається у дитячому віці, тому саме національний фольклор, який, по суті, є живою народною мовою, сприяє формування мовленнєвих умінь і навичок молодших школярів. Більше того, у шкільному віці закладається основа для навчання й розвитку особистості школяра, який, за концепцією Нової української школи, є «цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до критичного мислення; патріот з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватор, здатний змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя» [3].

Проблема вивчення творів усної народної творчості в початковій школі не є новою, їх розглядають здебільшого в контексті музично-художнього, морально-естетичного та творчого виховання учнів у процесі їх навчальної діяльності та дозвілля. Найбільш вагомими в цій галузі є дослідження В. Анікіна, А. Богуш, В. Кучинського, М. Лановик, Г. Мільченка, Л. Осадченка, М. Стельмаховича й інших.

Поняття «фольклор» (від. англ. *folk* – рід, народ, *lore* – знання, народна мудрість) – це народна творчість, у якій «художнє відображення дійсності відбувається в словесно-хореографічно-музичних формах колективної народної творчості, що висвітлює світогляд життя трудящих мас і нерозривно пов'язана з їхнім життям і побутом» [1, с. 61].

Український фольклор є потужним засобом розвитку мовлення молодших школярів, адже він сприяє формуванню здатності дитини до конструювання власних висловлювань, думок (мовленнєва компетентність), поживляє спілкування дитини з ровесниками (комунікативна компетентність), сприяє формуванню здатності дітей висловлювати свої естетичні враження й почуття за допомогою вербальних засобів (художньо-естетична компетентність).

На думку М. Стельмаховича, дитина, засвоюючи «материнську» мову, водночас ознайомлюється з усною народною творчістю, фольклор, як зазначає вчений, – «це не тільки засіб розвитку мовлення, а й активний поширювач знань з історії народу» [4].

Особливу роль М. Стельмахович відводив різноманітним дитячим іграм із фольклорними компонентами – ігровими приспівками та піснями-примовлянками. На його думку, ігрові приспівки та примовлянки прикрашають дитячі забави. В ігрових приспівках та примовлянках подається інструктаж щодо організації та ходу гри, розподілу ролей між ними. Діти, граючись, приспівують, словесно коментують свої дії.

Аналізуючи дитячий фольклор, М. Стельмахович зазначає, що сила дидактичного впливу текстових пісень-ігор надзвичайно велика. З огляду на це, вони вчать дитину володіти словом, здійснювати аналіз своїх і чужих учинків, узгоджувати свої дії з діями інших, дотримуватись етичних норм поведінки, спонукають до сміливості, вчить бути дисциплінованими, витривалості, спритності й винахідливості, пробуджують мистецький хист до художнього слова, виробляють гарну поставу, грацію, красиву ходу, танцю, співу, пантоміми, хореографічного й театралізованого мистецтва [4].

Цінність фольклору, на думку вченого, полягає в тому, що в ньому естетичні і позаестетичні функції нерозривно пов'язані між собою, взаємозумовлені і проникають одна в одну. Фольклор немислимий без зв'язків з працею, побутом, звичаями, обрядами народу. В ході аналізу фольклорних творів М. Стельмахович дійшли висновку, що через народну творчість краще і ясніше передаються з покоління в покоління характерні звичаї, погляди і думки, властиві кожному народові зокрема. Дитячий фольклор – національне явище. У ньому відображено духовне обличчя народу, його національний характер, працю, побут, світогляд, все те, що забезпечує людині перебування в злагоді з природним станом речей. У цьому розумінні збереження фольклору як живого явища допомагає зберегти живий етнос.

Слушними є поради А. Богуш щодо використання усної народної творчості в процесі розвитку мовлення дітей. Так, учена наголошує на тому, що дітям варто пропонувати найкращі зразки народної мудрості – малі фольклорні жанри: колісанки, забавлянки, утішки, лічилки, примовки, заклички, приспівки, адже саме вони «легкі для наслідування, водночас уводять дитину у світ дорослого побутового життя, прилучають до споконвічних національних цінностей, традицій, звичаїв» [3].

За твердженням А. Богуш, діти із задоволенням слухають народні фольклорні твори, вони приваблюють малюків своїм емоційним змістом і змушують прислухатися до звучання рідної мови, збагачувати дитячий словник народними виразами, і це не випадково, «адже всі вони містять надзвичайну образність рідного слова».

У контексті зазначеного вище можна цілком погодитися із думкою А. Залізняка, яка підкреслює, що через усну народну творчість діти не тільки опанують рідною мовою, а й освоюючи її красу, залучаються до культури свого

народу, отримують перші враження про неї [2, с.19]. З цього випливає, що фольклор позитивно позначається на формуванні усіх трьох згаданих вище компетентностей учнів початкової школи.

Отже, використання фольклору, його різноманітних жанрів є ефективним засобом і важливим чинником успішного навчання молодших школярів мовлення адже скоромовки, мирилки, утішки, лічилки, примовки, заклички збагачують словник учнів новими поняттями, виховують інтерес і любов до рідного слова та забезпечують водночас соціалізацію школярів.

Список використаних джерел

1. Богущ А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2002. 407 с.
2. Залізник А. М. Усна народна творчість як засіб розвитку мовлення дітей. *Київський науково-педагогічний вісник*. 2017. №10 (10). С.16-20.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. К., 2016. 34 с.
4. Стельмахович М. Г. Педагогічні умови ефективного використання українознавства в системі родинного виховання. *Українське народознавство і проблеми національного виховання школярів*. Івано-Франківськ, 1995. С. 44-48.

References

1. Bogush, A. M, Lysenko, N.V. (2002). Ukrainian ethnography in preschool: textbook. way. Kyiv: Higher School. (in Ukrainian).
2. Zaliznyak, A. M.(2017). Oral folk art as a means of developing children's speech. *Kyiv Scientific and Pedagogical Bulletin*,10 (10), 16-20. (in Ukrainian).
3. *New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform*. (2016). K. (in Ukrainian).
4. Stelmakhovych, M.G. (1995)Pedagogical conditions for the effective use of Ukrainian studies in the system of family education. *Ukrainian ethnography and problems of national education of schoolchildren*. Ivano-Frankivsk, 44-48. (in Ukrainian).

Ушневич Соломія,
*кандидат філологічних наук, доцент кафедри фахових методик і
технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Ushnevych Solomiia,
*Candidate of Sciences (comparable to the academic degree of Doctor of
Philosophy, Ph.D), Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

Колотило Ірина,
*студентка 2 курсу ПО(ск)-21групи
Спеціальності 013 «Початкова освіта»
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Kolotylo Irina,
*2nd year student, software (sk) -21group Specialties 013 «Primary education»
Carpathian National Vasyl Stefanyk University,
Ukraine*

КАЗКОТЕРАПІЯ В СИСТЕМІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ (УРОКИ «УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ В ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ)

FAIRY TALE THERAPY IN THE SYSTEM OF PRIMARY EDUCATION (LESSONS «UKRAINIAN LANGUAGE AND READING IN AN INTEGRATED COURSE»)

Annotation. The fairy-tale therapeutic influence of literary texts on the development of the emotional intelligence of junior students is revealed. Textbooks on the Ukrainian language and reading are analyzed to study the place and role of folk and literary tales in the formation of speech skills.

Keywords: fairy tale, fairy tale material, primary school, educational purpose.

Оскільки сучасна казкотерапія використовується з розвиваючою, діагностичною і корекційною метою, то й форми реалізації даної технології повинні бути різні. Удосконалення використання технології казкотерапії на уроках «Української мови та читання» в інтегрованому курсі сприятиме не лише ефективному оволодінню навичками усвідомленого і виразного читання, переказування, аналізу змісту творів, а й розвиватиме емпатію, самоусвідомлення, комунікативні навички, здатність до самоконтролю і ефективної взаємодії в групі.

Казкотерапевтичний вплив здійснюється з використанням різного матеріалу, як фольклору, так і авторських казок. Якщо відповідно до навчальної, виховної і розвивальної мети складно підібрати готовий казковий

матеріал, то його краще створити самостійно, враховуючи усі наявні проблеми, які необхідно вирішувати. Методи роботи потрібно добирати також відповідно до особливостей класного колективу, їхніх потреб, вподобань та цінностей.

Опираючись на головні дидактичні цілі, дібрано найоптимальніше поєднання навчального матеріалу з уроків «Української мови та читання» за програмою Р. Шияна і О. Савченко та чотирьох технік терапії казкою (за Юнгом), уникаючи небажаного нагромадження видів діяльності, що тільки стомлює дітей:

1. Наївний та інтуїтивний підхід з використанням казки

Особливість методу полягає у тому, що педагог не робить ніяких спроб для того, щоб пояснити чи інтерпретувати казку, а тільки зачитує її.

Головне завдання вчителя – створити при читанні або розповіді атмосферу прийняття та емоційної близькості.

Хід роботи:

I. Створення атмосфери загадковості і казки. Рекомендується розпочати урок із тематичних загадок чи діалогу-налаштування, які допоможуть дітям відчувати безпеку, цікавість і мотивацію до навчальної діяльності.

II. Етап обговорення практичного застосування набутого досвіду, який допоможе краще зрозуміти зміст казки.

III. Прочитання казки.

IV. Бесіда за змістом казки. Важливо, що вчитель ініціює контекст обговорення тільки, якщо учні самі не задають тон обговоренню. Це може бути проведення паралелей з казки до реальних ситуацій, обговорення поведінки героїв, найяскравіших ситуацій, дискусія чи просто розмова. Головне - це природня ініціатива учнів.

V. Узагальнення – висловлення висновку та пошук моралі, яку несе казковий матеріал, учнями.

2. Інтерпретація символів і мотивів у казках.

Метод полягає в опрацюванні змісту казки у групах або індивідуально з подальшим висловленням першого враження стосовно прочитаного, асоціацій, які виникли в ході знайомства із матеріалом.

Завдання вчителя – дати можливість учням обговорити прочитане в групах, виразити емоції зручним способом за допомогою арт-технік, а потім зібрати враження учнів.

I. Створення атмосфери – рекомендується розпочати урок із гри, яка вимагає групової взаємодії. Поділ учнів на групи.

II. Актуалізація опорних знань. Використання завдань з практичним застосуванням набутого досвіду, наприклад – проблемні ситуації, які налаштовують на краще сприйняття казкового матеріалу.

III. Прочитання казки вчителем. Читання має бути виразним, емоційним, передавати зміст сюжетів у повному обсязі.

IV. Обговорення учнями питань в групах, заданих вчителем, та озвучення відповідей лідерами груп. На цьому етапі підійдуть завдання: «Асоціативний куш», створення майнд-карт, або техніки фішбоун.

V. Узагальнення прочитаного. Пропонуємо учням висловити власні судження, враження, асоціації. Особливу увагу приділяємо їхнім емоціям та креативній формі їх вираження.

3. Використання казки як виду терапії грою.

Суть методу – розділити казку на ролі і драматизувати її.

Цінність уроків мовно-літературного циклу в тому, що розділивши ролі відповідно до особливостей учнів, цим самим, створюються умови для перенесення емоцій дітей, на персонажа. Важливо, це сприяє глибокому самовираженню учнів, що призведе до «очищення» і релаксації.

Завдання вчителя на уроках «Українська мова та читання» - скерувати творчий процес учнів у правильному руслі, надати рекомендації, щодо структури казки, слідкувати за дотриманням вимог, проте не обмежувати учнів у їхньому виборі. Отже, дані методи є дуже ефективні і можуть використовуватись для роботи з різноманітним казковим матеріалом, вони дозволяють педагогу краще зрозуміти емоційний стан класного колективу та його проблеми, а також почути, шляхи їх вирішення запропоновані учнями.

Список використаних джерел

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>. (Дата звернення: 11.02.2022).

2. Семеніхіна О. Про формування у майбутнього вчителя умінь унаочнювати навчальний матеріал засобами комп'ютерної візуалізації / О. В. Семеніхіна, М. Г. Друшляк, Д. С. Безуглий. *Використання інноваційних технологій в процесі підготовки фахівців : II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція*, 28–29 березня 2017 року. Вінниця, 2017.

3. Скляр С. Нетрадиційні уроки з української мови для 5-11 класів. К: Торсінг, 2014. 224 с.

4. Торчинський М. М. Проблемні питання української мови: електронний конспект лекцій. Хмельницький, 2014. 334 с.

5. Устиченко О. Р., Гудошник О. В. Скринкастинг як інструмент комп'ютерно-опосередкованих комунікацій. URL: https://www.researchgate.net/publication/342530071_Skrinkasting_ak_instrument_komp'uterno-oposeredkovanih_komunikacij/link/5ef9f7e6a6fdcc4ca43a4383/download (Дата звернення: 16.02.2022).

Referenses

1. *Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly*. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (accessed 11 February 2022). (in Ukraine)

2. Semenikhina, O. (2017). Pro formuvannia u maibutnoho vchytelia umin unaochniuvaty navchalnyi material zasobamy kompiuternoї vizualizatsii / O. V. Semenikhina, M. H. Drushliak, D. S. Bezuhlyi. *Vykorystannia innovatsiinykh*

tehnolohii v protsesi pidhotovky fakhivtsiv: II Mizhnarodna naukovo-praktychna internet-konferentsiia, 28–29 bereznia 2017 roku. Vinnytsia. (in Ukraine)

3. Skliar, S. (2014). *Netradytsiini uroky z ukrainskoi movy dlia 5-11 klasiv*. K: Torsinh. (in Ukraine)

4. Torchynskyi, M. M. (2014). *Problemni pytannia ukrainskoi movy: elektronnyi konspekt lektsii*. Khmelnytskyi. (in Ukraine)

5. Ustychenko, O. R., Hudoshnyk, O. V. *Skrynkastynh yak instrument kompiuterno-oposeredkovanykh komunikatsii*. Available at: https://www.researchgate.net/publication/342530071_Skrinkasting_ak_instrument_kompiuterno-oposeredkovanih_komunikacij/link/5ef9f7e6a6fdcc4ca43a4383/download (accessed 11 February 2022). (in Ukraine)

Ушневич Соломія,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна

Ushnevych Solomiia,

Candidate of Sciences (comparable to the academic degree of Doctor of Philosophy, Ph.D), Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

Федорук Вікторія,

студентка 2 курсу ПО(ск)-21групи Спеціальності 013 «Початкова освіта» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна

Fedoruk Victoria

2nd year student, software (sk) -21group Specialties 013 «Primary education» Carpathian National Vasyl Stefanyk University, Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ У МОЛОДШІЙ ШКОЛІ

PECULIARITIES OF USING DIDACTICS IN PRIMARY SCHOOL

Annotation. The main principle on which the coordination of the educational process is based is the purposefulness of personality development. Today, to form a new generation of people, radically new changes are needed in the education of the modern younger generation. There is a need to create new courses that can ensure at the appropriate level the child's need for normal learning of the required material, which is constantly adjusted.

Keywords: junior school children, primary school, clarity, didactics, teachers.

Варто сказати, що у принципах навчання занотовано багаторічний досвід організації та реалізації навчання та виховання, скоригований науковими дослідженнями і передовим педагогічним досвідом. Будь-який учитель має усвідомлювати, що необхідно навчальний процес будувати ефективно - це значить цілісно й у взаємозв'язку застосовувати педагогічні закономірності, принципи і дидактичні правила, які виправдали себе на практиці, творчо використовувати їх під час розв'язання нових завдань у сучасних умовах.

У цих самих принципах виражаються основи навчального процесу, саме тому вони носять обов'язковий характер і необхідно втілювати їх в життя комплексно. За допомогою дидактичних правил реалізації принципів навчання теорія та практика створюють симбіоз, правила безпосередньо впливають із принципів, вони часто відбивають новий досвід. Педагогічні дослідження свідчать, що молоді вчителі часто не вміють практично втілювати вимоги принципів, тому нижче не лише розкривається суть принципів, а й наводяться правила їх реалізації.

Мета наукової розвідки – проаналізувати реалізацію основних дидактичних принципів на уроках мовно-літературного циклу; розглянути можливості реалізації коміксів на уроках «Українська мова та читання» в інтегрованому курсі.

Важливо, що потенціал дидактики зумовлений його специфічною наочністю. В першу чергу, зосереджуємо свою увагу на можливості використання **коміксів**. До певних плюсів відновимо:

- Місткість інформаційного матеріалу;
- Образність та посиленість її пред'явлення;
- Реальність ладнати поступлення інформації;
- Точність мови та драматизація оповідних сюжетів;
- Жанр ігор;
- Багаточисельність повторень окремих тих чи інших кадрів;
- Полегшення сприйняття інформації;
- Творче та правильне засвоєння поданого матеріалу.

У сучасній педагогіці є велика кількість напрямів застосування коміксів у навчальному процесі. Серед них можемо виділити наступні:

- комікс з елементами автобіографії – дає можливість початківцям поділитись головними фактами з власного життя та власними вподобаннями;
- покращення запасу слів. Такого роду комікси можливо застосовувати для того, щоб закріпити та ввести нові слова в розмову;
- покращення роботи в групах. Молодші школярі мають можливість самостійно створити комікси як самостійно, так і в колективі;
- покращення мовленнєвих навичок. У науковій У ході створення певних реплік чи діалогів героїв коміксу початківці покращують мовні структури

Якщо полічити кількість усіх принципів, які висвітлені в сучасній науковій літературі їх є більше ніж 300. Педагогові під час здійснення підготовки до

уроку необхідно орієнтуватися на класичні дидактичні принципи. До таких належать: свідомість, наочність, систематичність, міцність, доступність, науковість навчання, а також зв'язок теорії з практикою. Саме тому нижче в таблиці 1.1 ми чітко їх охарактеризуємо [7, с. 50].

Зважаючи на психологічні особливості молодших школярів, їхню потребу в наслідуванні поведінки вчителя, особливої значущості набуває слово педагога як потужний метод і засіб навчання. Виконуючи інформаційну, виховну, розвивальну функції, слово вчителя виявляється у визначеному темпі мовлення, силі голосу, ритмомелодиці мовленого. Мовлення вчителя має бути розміреним і виразним, із підвищенням сили голосу під час уведення нових понять і правил, відповідати орфоепічним нормам. Зв'язний виклад учителя забезпечує засвоєння матеріалу учнями на рівні сприйняття. Основна його функція - інформаційна, що передбачає передачу молодшим школярам навчальної інформації, організацію її осмислення і запам'ятовування.

Водночас, зв'язний виклад мовленого матеріалу впливає на пізнавальну діяльність учнів, активізує мовлення і мислення молодших школярів. Основними прийомами активізації пізнавальної діяльності учнів під час зв'язного викладу матеріалу можуть бути:

- практичні вправи за завданням учителя;
- формулювання самостійних висновків;
- доповнення розповіді вчителя;
- систематизація викладених фактів;
- використання відповідної наочності, ТЗН.

Характер організації матеріалу у процесі зв'язного викладу вчителя може бути описово-розповідним і проблемним. Проблемний виклад навчального матеріалу сприяє підвищенню пізнавальної активності учнів, свідомому опануванню знань.

Навчально-методичний комплект. До навчально-методичного комплекту входять ті засоби навчання, які спеціально створені або пристосовані для розв'язання навчальних завдань предмета. Це підручники, навчальні посібники та дидактичні матеріали для учнів: таблиці, картини, роздавальний та демонстраційний матеріал, методичні посібники для вчителя.

Отож, проаналізувавши все вищезазначене, можемо сказати, що самі правила об'єднують принципи. Вони на пряму залежать від чітких методик самого викладання та представлення матеріалу, а їх застосування – від компетентності, порядності та ерудиції вчителя, рівнів розумового та емоційного розвитку учнів, використовуваних засобів навчання. Тому дослідження питання реалізації коміксів у навчальній діяльності молодших школярів є особливо доцільним і потрібним на сучасному етапі інтеграції галузей.

Список використаних джерел

1. Аузіна М.О., Возна А.М. Інноваційні процеси в освіті : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Львів: Золотий лев, 2017. 103 с.

2. Кадемія М. Ю., Шахіна І. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі : навчальний посібник. Київ: ТОВ «Планер», 2019. 220 с.
3. Кіндрат І. Використання інтелект-карт у плануванні та організації освітнього процесу. *Нова педагогічна думка*. 2020. № 4. С. 153-156.
4. Мокін Б. І., Мокін О. Б. Методологія та організація наукових досліджень. Київ: ВНТУ, 2014. 180 с.
5. Семеніхіна О. Про формування у майбутнього вчителя умінь унаочнювати навчальний матеріал засобами комп'ютерної візуалізації. *Використання інноваційних технологій в процесі підготовки фахівців : II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція, 28–29 березня 2017 року*. Вінниця, 2017.
6. Чайка В. М. Основи дидактики: навч. посіб.. Київ: Академвидав, 2019. 240 с.
7. Юсипчук С.В. Нова методика уроку. *Початкова школа*, 2015. № №1. С. 59 - 60.

Referenses

1. Auzina , M. O., Vozna, A.M. (2017). *Innovatsiini protsesy v osviti : navch. posib. dlia stud. VNZ*. Lviv: Zoloty lev. (in Ukraine)
2. Kademiiia, M. Yu., Shakhina, I. Yu.(2019). *Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v navchalnomu protsesi : navchalnyi posibnyk*. Kyiv: TOV «Planer». (in Ukraine)
3. Kindrat, I. (2020). *Vykorystannia intelekt-kart u planuvanni ta orhanizatsii osvitnoho protsesu. Nova pedahohichna dumka*, 4, 153-156. (in Ukraine)
4. Mokin, B. I., Mokin, O. B. (2014). *Metodolohiia ta orhanizatsiia naukovykh doslidzhen*. Kyiv: VNTU.
5. Semenikhina, O. (2017). *Pro formuvannia u maibutnoho vchytelia umin unaochniuvaty navchalnyi material zasobamy kompiuternoї vizualizatsii. Vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii v protsesi pidhotovky fakhivtsiv: II Mizhnarodna nauково-praktychna internet-konferentsiia*, 28–29 bereznia 2017 roku. Vinnytsia. (in Ukraine)
6. Chaika, V. M. (2019). *Osnovy dydaktyky: navch. posib.. Kyiv: Akademvydav*. (in Ukraine)
7. Iusypchuk, S.V. (2015). *Nova metodyka uroku. Pochatkova shkola*, 1, 59 - 60. (in Ukraine)

**СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТЬОГО
СЕРЕДОВИЩА ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ**

Бай Ігор,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових
методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Bai Ihor,
*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of
Professional Methods and Technologies of Primary Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

**ОБРАЗОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ОСОБИСТІСНОГО
РОЗВИТКУ УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

**ARTISTIC ACTIVITY AS A MEANS OF PERSONAL DEVELOPMENT
OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS**

Annotation. The article deals with the problem of diversity of the content of education, the organizational forms of studies, pedagogical, training methods at the Fine Arts lessons. The problems of teaching quality and the ways of improvement of pupils' artistic activity are exposed in this article.

Keywords: Drawing, descriptive activity, creation, image.

Реформування в державі і відповідно – в системі сучасної освіти України потребує підготовки фахівців, педагогів-практиків, здатних до формування й виховання гармонійної особистості, її творчого та культурного розвитку. Задовольнити цей суспільний запит покликаний зокрема й учитель початкової ланки освіти, який здатний якісно виконувати свої педагогічні функції. Для цього він повинен володіти, в тому числі, і належним професіоналізмом у вимірах художньо-творчої компетентності.

Теорія і методика образотворчої діяльності дітей молодшого шкільного віку, образотворче мистецтво в цілому торкаються в першу чергу емоційнопочуттєвої сфери особистості, поглиблюють знання, інтенсифікують візуальний і сенсорний досвід школярів, формують загальну та естетичну культуру учнів, сприяють розвиткові здатності аналізувати, синтезувати, узагальнювати, порівнювати, абстрагувати тощо. У формуванні творчої особистості молодшого школяра слід звертати увагу на комплексний вплив, який здійснюють на особистість сімейне середовище, спадковість, найближче оточення дитини – родина, друзі, однокласники. Адже кожна дитина володіє

значним арсеналом задатків, розвиток і формування яких залежить від соціальної структури оточення учня, від умов виховання і навчання, зусиль батьків, бажань самого школяра.

Організація розвитку образотворчої діяльності дітей на мистецькій основі, якнайширше використання мистецтвознавчої інформації в процесі викладання різних навчальних дисциплін створює можливості для гармонізації емоційних і логічних компонентів діяльності учнів, реалізації у повній мірі їхнього творчого потенціалу. Г.Сухорукова з цього приводу зазначає: «Оволодіння художнім досвідом, сконцентрованим у творах мистецтва, сприяє соціалізації дитини, збагаченню її художньої практики та осмисленню краси в усіх її формах, допомагає пізнати себе і гармонізувати стосунки із соціумом. Однак найціннішим є те, що мистецтво формує культуру людських почуттів, розвиває і збагачує їхню палітру в особистому досвіді самої дитини, є засобом духовного спілкування з однолітками й дорослими, встановлення взаємодії в соціокультурному та природному середовищі» [2; 7].

Проблема естетичного виховання особистості, творчого розвитку школяра не є новою, вона має глибокі історичні корені, займає належне місце в сучасній педагогічній науці. На необхідності створення системи мистецької освіти й виховання учнівської молоді вказували як видатні педагоги, науковці минулого (К.Ушинський, Г.Кершенштейнер, А.Бакушинський, Л.Виготський), так і сучасні вчені (О.Гайдамака, Н.Голота, Л.Любарська, Л.Масол, Г.Сухорукова, Л.Янцур та інші). Р. Арнхейм, І. Бех, Л. Виготський, Т. Шпікалова довели, що молодший шкільний вік є періодом найбільш інтенсивного становлення гармонійної, креативної особистості, а образотворче мистецтво – унікальний навчальний предмет, який надає учням безліч можливостей для творчої самореалізації, розвитку образно-асоціативного мислення, уяви, фантазії, естетичного сприйняття тощо.

Образотворча діяльність дітей, образотворче мистецтво в цілому є важливою ланкою навчально-виховного процесу в початковій школі. Основою викладання образотворчого мистецтва є прищеплення дітям молодшого шкільного віку елементарних графічних й живописних здібностей, формування відповідних образотворчих та зображувальних умінь і навичок, надання теоретичних відомостей з історії образотворчого мистецтва. Неабиякого значення у зв'язку з цим набуває приведення обсягу і складності змісту занять з образотворчого мистецтва у відповідність до вікових можливостей дітей, врахування та відображення у змісті освіти природних, соціокультурних особливостей конкретного регіону нашої країни.

Не менш значущим є й узгодження зусиль педагогів, батьків та колективу класу в створенні ситуації успіху довкола зображувальної діяльності молодших школярів, що є важливою складовою особистісно-орієнтованого навчання. К.Ушинський вважав, що бажання навчатися з'являється у дітей лише тоді, коли є натхнення, яке народжується від наявності успіхів в оволодінні знаннями: “Розумова праця учня, успіхи й невдачі в навчанні – це його духовне

життя, його внутрішній світ, ігнорування якого може призвести до сумних результатів» [3, с.150].

Успішне навчання дітей у школі в значній мірі залежить від позиції батьків, які повинні мати реалістичні уявлення про вікові можливості своїх дітей, підтримувати їх і вірити в майбутні успіхи. Батьки мають допомагати дітям розвивати впевненість у власних силах, заохочувати їх до виконання посильних завдань у школі і вдома. І, щонайважливіше - батьки повинні постійно спілкуватись із дітьми, дослухатись до їхньої думки, регулярно розмовляти із ними, підтримувати інтерес до пізнання, до творчості, подавати їм у цьому приклад.

Безперечно, що своєчасний і об'єктивний позитивний відгук, похвала творчих здобутків учня, емоційно виголошені щирі слова підтримки при цілком можливих невдачах сприятимуть художньо-естетичному розвитку дитини, прагненню школярів знову і знову самостійно творити, втілювати свої почуття, думки, мрії в різноманітних художніх техніках і матеріалах; формуватимуть здатність бачити, відчувати красу як у мистецтві, так і в інших її проявах – у природі, побуті, стосунках між людьми, в родині тощо. Об'єктивний аналіз процесу занять дитини образотворчістю та його результатів допоможе і вчителям і батькам глибше пізнати внутрішній світ школяра, його почуття, інтереси, можливості, потреби. Вміння «читати» дитячі малюнки, спілкуватися з дитиною на їхній основі допоможе досягти діалогу, порозуміння й поліпшення стосунків у сімейному колі [2, с.360].

Серед інших видів мистецтв саме образотворче мистецтво справляє на людину чи не найефективнішу дію, оскільки завдяки своїй універсальності плідно розвиває її емоційно-чуттєву сферу, сприяє розвитку образного мислення, асоціативної пам'яті, художньої уяви, поглиблює знання, інтенсифікує візуальний і сенсорний досвід, формує загальну та естетичну культуру тощо.

Формування у дітей потреби до зображувальної діяльності передбачає наявність таких фундаментальних для художнього розвитку якостей, як відчуття краси та гармонії, здатність емоційно відгукуватися на різноманітні прояви естетичного у навколишньому світі; вміння підмічати прекрасне у спостережуваних явищах та усвідомлювати їх.

«Мистецтво бачити» не дається людині від народження, його слід постійно розвивати та вдосконалювати. Спільне перебування дітей, учителів та батьків серед різноманітної та дивовижної природи дозволяє учням накопичувати життєві враження, помічати та осмислювати існуючі закономірності, милуватись, уявляти, мислити, фантазувати. Кожний компонент естетичного виховання – естетичне сприйняття, естетичне почуття, оцінка, судження, смаки, ідеали, потреби, увесь творчий потенціал – визначається діяльністю особистості й спричиняє суттєві зміни в переконаннях, поведінці, перетворює її в суб'єкт естетичної діяльності, сприяє комплексному розвитку її творчих здібностей [1; 120].

Образотворча діяльність дозволяє дітям відчутти і зрозуміти себе, вільно висловлювати свої думки і відчуття, бути собою, звільняючись від негативних емоцій і переживань. Вміння бачити в навколишній дійсності різноманітність форм, кольору, відчувати прекрасне в різноманітних його проявах, сприяє розвитку мистецьких здібностей, формуванню естетичного смаку.

На нашу думку, окрім звичних для навчальних закладів видів зображувальної діяльності слід у більшому обсязі впроваджувати й нетрадиційні художні техніки, нові види робіт з незвичними художніми матеріалами. Дітей молодшого шкільного віку повинні зацікавити роботи у техніках акватипії, графографії, набризку, декупажу, штампування підручними засобами, імітації мозаїки, вітражу, аплікації з різноманітних природних матеріалів тощо. Використання цих художніх технік на заняттях з образотворчого мистецтва дає певні переваги при опрацюванні основних питань кольорознавства, композиції, перспективи; розвиває дрібну моторику м'язів рук, координацію рухів, окомір; удосконалює відчуття характеру силуетної форми; допомагає виховувати охайність, працелюбність, дисциплінованість, наполегливість у роботі.

Застосування різних художніх технік допоможе налагодити ефективну комунікативну взаємодію з учнями під час спільної художньо-творчої діяльності, сприятиме більш глибокому пізнанню внутрішнього світу кожної дитини, допоможе відчутти неповторність, індивідуальність, визначити потреби та інтереси молодшого школяра, діагностувати його емоційний та психічний стан, сприяти успішній соціалізації особистості.

Становлення творчої, активної особистості – важливе завдання сьогодення. Враховуючи сучасні тенденції розвитку мистецької освіти, актуальним залишається подальший пошук ефективних засобів впливу на формування художньо-творчої активності молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва. Образотворче мистецтво є специфічною і досконалою моделлю цілісного духовного впливу на особистість, сприяє розвитку образного мислення, емоційно-чуттєвої сфери, надбанню універсального людського досвіду. Співпраця сім'ї та школи, жива, творча атмосфера навчальних закладів, продумана система стимулюючих факторів розвитку, в тому числі й урізноманітнення змісту освіти в значній мірі сприятимуть формуванню гармонійної, духовно здорової особистості, здатної до нестереотипного асоціативно-творчого мислення, культури почуттів та поведінки.

Список використаних джерел

1. Обертас Т. С. Розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами образотворчого мистецтва. *Таврійський вісник освіти*. 2014. № 1(2). С. 120-125. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2014_1%282%29__22 (Дата звернення: 27.04.2022).

2. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному

закладі. Підручник. / За заг. ред. Г.В.Сухорукової. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.

3. Ушинський К. Д. Избранные педагогические сочинения. М.: Педагогика, 1974. 569 с.

Referenses

1. Obertas, T. S. (2014). Rozvytok tvorchykh zdibnostei molodshykh shkoliariv zasobamy obrazotvorchoho mystetstva. *Tavriiskyi visnyk osvity*, (2), 120-125. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2014_1%282%29_22 (accessed 27 April 2022). (in Ukrainian)

2. Sukhorukova, G., Dronova, O., Golota, N. and Yantsur, L. (2010). Fine arts with teaching methods in preschool education. Textbook. Edited by G. Sukhorukova. Kyiv: Slovo Publishing House. (in Ukrainian)

3. Ushynskiy, K. D. (1974). Yzbrannye pedahohycheskye sochyneniya. M.: Pedahohika. (in Russian)

Бей Ирина,

доктор філософії, викладач Івано-Франківського фахового коледжу
відділення дошкільної освіти

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна

Bei Iryna,

*Doctor of Philosophy, lecturer of Ivano-Frankivsk Professional College
Department of Preschool Education*

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗДО ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

FORMING COMMUNICATIVE AND SPEECH COMPETENCE OF FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTION BY MEANS OF INNOVATIVE EDUCATION

Annotation. The problems of forming communicative and speech competence of future educators of preschool educational institution by means of innovative education are analyzed. Readiness for innovative activity is considered as a complex of educators' qualities aimed at the development of their own pedagogical activity.

Keywords: communicative and speech competence, future educators, innovative education.

Актуальність теми дослідження зумовлена сучасними тенденціями в освіті. Сьогодні заклад вищої освіти має забезпечити формування і розвиток інтелектуальної, творчої, ініціативної особистості, здатної працювати в принципово нових умовах та сприяти розвитку суспільства.

Одним із пріоритетних напрямів модернізації освіти в Україні визнано компетентнісний підхід, який набуває важливого значення, оскільки сприяє переміщенню акцентів з процесу накопичення нормативних знань у площину формування й розвитку в майбутніх фахівців здатності практично діяти та творчо застосовувати отриманий досвід в різних життєвих ситуаціях.

Теоретичні засади компетентнісного підходу в системі вищої освіти досліджували такі вчені як О. Акулова, В. Байденко, І. Бех, Н. Бібік, В. Болотов, В. Бондар, А. Вербицький, М. Головань, В. Луговий, О. Овчарук, М. Степко, А. Хуторський та ін.

Науковці стверджують, що важливою та невід'ємною складовою професійної компетентності будь-якого фахівця вважається комунікативна компетентність, яка виступає провідним чинником ефективного спілкування та багато в чому визначає успішність і конкурентоспроможність особистості в будь-якій галузі діяльності.

Різноманітні підходи до визначення цього феномена свідчать про його складність та недостатню дослідженість. Одні вчені розглядають комунікативну компетентність як інтегровану мету навчання, інші – як компонент мовленнєвої або іншомовної компетентності [4]. Третя група науковців переконана, що комунікативна компетентність визначає здатність особистості здійснювати спілкування як складну багатокомпонентну діяльність, на характер якої впливають різноманітні чинники [5].

Як стверджує М. Радченко, з огляду на вищезазначене виникає необхідність розглядати комунікативну компетентність в якості багатофункціональної та ієрархічно побудованої системи, яка формується в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців у закладі вищої освіти та є засобом педагогічної діяльності в різних умовах [6].

Отже, послуговуючись науковими поглядами дослідників, сутність комунікативної компетентності розглядаємо як здібність та готовність вступати в різного роду (вербальні та невербальні, усні та письмові) контакти для рішення комунікативних завдань (передачі інформації, ведення перемовин, встановлення та підтримування контактів).

Результати аналізу наукових джерел з порушеної проблеми надали можливість для висновку про те, що важливим засобом формування комунікативної компетентності майбутніх вихователів виступає інноваційна діяльність як передумова їхньої якісної підготовки до шкільного навчання та соціалізації в умовах сучасного глобалізованого суспільства.

На думку О. Антрощенко, упровадження інноваційних процесів у дошкільну освіту – провідна тенденція її оновлення. Сучасному закладу дошкільної освіти потрібен компетентний вихователь-новатор, який готовий до інноваційної діяльності, здатний нетрадиційно виконувати освітні завдання,

досягати очікуваних від суспільства результатів у розвитку особистості дитини дошкільного віку, усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не тільки на професійному, але й на особистісному рівнях, є толерантним, психологічно грамотним, креативним. Ідеться насамперед про вихователя зі сформованою інноваційною компетентністю [1].

У контексті педагогічного процесу «інновація» – це введення нового до цілей, змісту, методів і форм навчання й виховання, організація спільної діяльності вчителя та учня. Як стверджує І. Дичківська, педагогічна інновація – це нововведення до педагогічної діяльності, зміни в змісті й технології навчання та виховання, що мають на меті підвищення ефективності [3, с. 18].

У педагогічних дослідженнях зазначається, що готовність до інноваційної педагогічної діяльності не є вродженою якістю особистості, а являє собою результат підготовки в закладі вищої освіти. До прикладу, О. Косенчук зазначає, що сучасну підготовку майбутніх фахівців дошкільної освіти доцільно досліджувати як багатофакторну структуру, основне завдання якої полягає в набутті кожним студентом особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності. Дослідниця вважає, що оновлення змісту освітньої підготовки майбутніх вихователів із педагогічних дисциплін дає змогу використовувати багатий і надзвичайно цінний виховний досвід на основі ознайомлення студентів з альтернативними виховними системами та педагогічними інноваціями [5, с. 73].

У свою чергу О. Бартків стверджує, що готовність до інноваційної педагогічної діяльності – особливий особистісний стан, який прогнозує наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії [2, с. 53].

Ефективність формування готовності педагога до інноваційної діяльності, на думку В. Уриського, визначає спрямованість педагогічних працівників на інноваційний підхід до навчання й виховання; орієнтація методичних структур на окреслення індивідуальної траєкторії підготовки педагога-новатора; вироблення на цій основі нетрадиційних форм і методів методичної роботи; зростання педагогічної майстерності вчителів, вихователів і керівників закладів освіти [7, с. 16].

Отже, інноваційна діяльність майбутніх вихователів ЗДО – це основа професійної спрямованості, що вирізняється теоретичною й практичною готовністю до сприйняття та використання інновацій у професійній діяльності. Якість інноваційної діяльності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти залежить від рівня їхньої готовності до такого виду діяльності.

Готовність до інноваційної діяльності розглядаємо як сукупність якостей вихователів, спрямованих на розвиток власної педагогічної діяльності, які засвідчують здатність виявляти актуальні проблеми освіти й виховання дітей дошкільного віку, знаходити та реалізовувати ефективні способи їхнього вирішення.

Список використаних джерел

1. Антрощенко О. Інноваційна компетентність майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти: теоретичні та методичні площини. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021 р., № 75, Т. 1. С. 50-54
2. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С. 52-58.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : підручник. 2-ге вид., доп. Київ : Академвидав, 2012. 352 с.
4. Коновальчук І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти на засадах компетентнісного підходу: теоретичний аналіз. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Серія: Педагогіка та психологія. 2015. Вип. 764. С. 65-72.
5. Косенчук О. Формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі фахової підготовки. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2019. Вип. 1. С. 71-77.
6. Радченко М. Шляхи формування інноваційної компетентності студентів. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка, Психологія. 2017. № 11. С. 112-116.
7. Урусський В. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності : методичний посібник. Тернопіль : ТОКІППО, 2005. 96 с.

References

1. Antroshchenko, O. (2021). Innovatsiina kompetentnist maibutnikh vykhovateliv zakladu doshkilnoi osvity: teoretychni ta metodychni ploschyny [Innovative competence of future educators of preschool educational institution: theoretical and methodical planes]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 75 (Volume 1), 50-54. (in Ukrainian)
2. Bartkiv, O. (2010). Hotovnist pedahoha do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti [Teacher's readiness for innovative professional activity]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, 1, 52-58. (in Ukrainian)
3. Dychkivska, I. (2012). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii : pidruchnyk [Innovative pedagogical technologies : textbook]. Kyiv : Akademydav. (in Ukrainian)
4. Konovalchuk, I. (2015). Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv doshkilnoi osvity na zasadakh kompetentnisnoho pidkhodu: teoretychnyi analiz [Training future specialists of preschool education on the basis of competence approach: theoretical analysis]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu*, 764, 65-72. (in Ukrainian)
5. Kosenchuk, O. (2019). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity v protsesi fakhovoi pidhotovky [Forming professional competence of future educators of preschool educational institutions in the process of professional training]. *Psykhologo-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly*, 1, 71-77. (in Ukrainian)

6. Radchenko, M. (2017). Shliakhy formuvannia innovatsiinoi kompetentnosti studentiv [Ways of forming students' innovative competence]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu*, 11, 112 – 116. (in Ukrainian)

7. Uruskyi, V. (2005). Formuvannia hotovnosti vchyteliv do innovatsiinoi diialnosti : metodychnyi posibnyk [Forming teachers' readiness for innovative activity: methodical manual]. Ternopil : TOKIPPO. (in Ukrainian)

Березан Валентина,

доктор педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Україна

Berezan Valentyna,

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Special Education and Social Work, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

ІНТЕГРАЦІЯ ЦИФРОВИХ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС СТУДЕНТІВ СОЦІОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

INTEGRATION OF DIGITAL MOBILE TECHNOLOGIES INTO THE EDUCATIONAL PROCESS OF SOCIONOMIC SPECIALTY STUDENTS

Annotation. The article reveals the problem of using and integrating digital mobile technologies – BOYD-technologies – in the educational process of students of socionomic specialties, and their special relevance in recent years in connection with social challenges of society (pandemic, martial law).

Key words: students, socionomic specialties, digital technologies, BOYD-technologies.

Деструктивні процеси в сучасному світі, а саме: екологічні катастрофи, стихійні лиха, пандемії, військові конфлікти, призводять до значних змін у професійній діяльності фахівців соціономічних спеціальностей, орієнтують на використання сучасних цифрових технологій у своїй роботі, іноді докорінно змінюючи характер їхньої праці. Такі зміни все більше ускладнюють професійну діяльність фахівців соціономічних спеціальностей і вимагають від них постійного оновлення своїх знань і професійного зростання.

Сучасна освіта, яка має бути джерелом соціального прогресу, фундаментом розвитку культури, націлена на розширення можливостей, що надаються молоді, яка буде жити і працювати в умовах динамічно змішаного соціуму. Освітні системи сьогодні орієнтуються на розвиток інтелектуального потенціалу студентів, з точки зору, не тільки засвоєння предмета, але й

обробки, адаптації та використання існуючої інформації, генерування нових ідей. Зростаюча значущість інтелектуальної праці, що базується на використанні інформаційних ресурсів, які з кожним роком, а то і місяцем, кількісно збільшуються та урізноманітнюються, вимагає від сучасної людини, незалежно від її професії та особливостей діяльності, умінь працювати з електронними засобами пошуку, обробки, збереження та передавання інформації.

Наслідком цих процесів є широке проникнення цифрових та вебтехнологій у різні сфери освітньої діяльності, які часто трактуються як засіб, що сприяє підвищенню якості освіти, відповідної сучасним соціальним вимогам.

Тому однією із важливих видів компетентності студентів соціономічних спеціальностей, яка досягається у результаті вищої освіти, стає інформаційно-комунікаційна компетентність майбутнього фахівця, яка передбачає здатність встановлювати контакти з людьми (колегами, учнями, батьками, клієнтами, невідомими співрозмовниками тощо), уміння самостійно шукати, вибирати, аналізувати, організовувати, представляти, передавати інформацію, проєктувати об'єкти і процеси, відповідно реалізовувати свої плани, у тому числі і за допомогою нових інформаційних технологій.

Оскільки інформаційно-комунікаційна компетентність має універсальний характер і відбувається у трьох середовищах, що інтегруються між собою (інформаційний обмін між людьми в середовищі і безпосередній взаємодії; інформаційний обмін за допомогою паперових та аналогових носіїв; інформаційний обмін за допомогою цифрових технологій), то й формування інформаційно-комунікаційної компетентності студентів соціономічних спеціальностей відбувається у трьох середовищах, що інтегруються між собою:

- 1) інформаційний обмін між людьми в середовищі безпосередньої взаємодії;
- 2) інформаційний обмін за допомогою паперових та аналогових носіїв;
- 3) інформаційний обмін за допомогою цифрових технологій.

У контексті складних викликів сучасного світу, що відбулися в нашій країні (пандемія, воєнний стан) підготовка фахівців соціономічних спеціальностей (соціальних педагогів, соціальних працівників, корекційних педагогів, вчителів-логопедів, психологів тощо) відбувається більшою мірою за допомогою цифрових технологій. Таким чином, саме життя змушує викладачів вищої школи модернізувати освітнє середовище закладу вищої освіти такими технологіями, що можуть забезпечити безперервний освітній процес. А саме, використовуються три основні види інформаційно-комунікаційних технологій, які найчастіше називають цифровими:

– комп'ютерні, або інформаційні, технології, засновані на роботі з текстовими та графічними редакторами (редагування тексту, комп'ютерна верстка, книжкова ілюстрація тощо), електронними таблицями та базами даних. Фактично вони є основою, першою сходинкою для використання мультимедійних та телекомунікаційних технологій [4];

– мультимедійні технології (або технології мультимедіа) – це поєднання спеціальних апаратних засобів і програмного забезпечення, що дозволяє на якісно новому рівні сприймати, переробляти і надавати різноманітну інформацію: текстову, графічну, звукову, анімаційну, телевізійну тощо [4];

– телекомунікаційні технології (або мережні чи Інтернет-технології) – це технології передачі й одержання інформації за допомогою локальних (Інтранет) та глобальних (Інтернет) комп’ютерних мереж [2].

Слово «цифровий» (англ. «digital») походить від латинського *digitus* – палець – і відноситься до одного із найдавніших інструментів для лічби. Коли інформація зберігається, передається або пересилається у цифровому форматі, вона перетворюється на числа – на найбазовішому машинному рівні як «нулі та одиниці». У цьому контексті до цифрових відносять технологію, яка базується на використанні мікропроцесорів, тобто комп’ютерів і додатків, які залежать від інтернету, а також інших пристроїв, такі як відеокамери, мобільні пристрої (телефони і персональні цифрові помічники (PDA – personal-digital assistants) [5].

В останні роки використання мобільних пристроїв (смартфони, планшети, ноутбуки) не тільки отримало поширення, але досягло максимального рівня, особливо серед молодого покоління. Сучасна людина не може уявити свого життя без подібних пристроїв і використовує їх щодня. Але деякі середні та вищі заклади освіти вважають за краще уникати мобільних пристроїв, накладають заборони й обмеження. Однак, їхнє використання може бути у нагоді не тільки в побутовій сфері життя, а й в академічній, навчальній. Останні два роки нашого життя стали підтвердженням педагогічного потенціалу використання різноманітних пристроїв в організації дистанційного навчання в закладах вищої освіти.

BYOD – від англійського *Bring Your Own Device* – підхід, який є частиною мобільного навчання (*mobile learning* або *m-learning*) порівняно недавно привернув до себе увагу вітчизняних методистів і теоретиків в галузі освіти. Прийшовши зі сфери бізнесу як альтернативний спосіб організації робочого простору і раціоналізації ресурсів компаній, BYOD-технологія поступово вбудовується в освітнє середовище зарубіжних і вітчизняних освітніх установ. Разом з цим, залишаються відкритими питання, пов’язані як з визначенням даного виду діяльності, так і методики його використання.

Почнемо з проблеми перекладу абревіатури BOYD на українську мову. Як відносно нове поняття (як концепція в ІТ-політиці BYOD вперше сформувався в 2009 році в корпорації Intel, сам термін використовується з 2005 року, коли з’явилася робота Рафаеля Баллагаса «BOYD: Bring Your Own Device», де він пролунав уперше [3]) термін поки не знайшов свій однозначний україномовний еквівалент. Через його відсутність немає і точного розуміння даного явища в галузі освіти. Так, в небагатьох роботах вітчизняних авторів з питань використання BOYD його називають BOYD-технологією, BOYD-системою, BOYD-моделлю, BOYD-тенденцією або BOYD-концепцією. Проведений нами аналіз варіантів перекладу з англійської на українську в онлайн сервісах

(google-перекладач) дозволяє констатувати повну відсутність однаковості в перекладі. В якості запропонованих варіантів перекладу знаходимо: феномен «принесених із собою пристроїв»; концепція використання власних пристроїв; явище, відоме як BOYD (принесіть свій власний пристрій) і т. п.

Ми вважаємо, що з точки зору організації освітнього процесу BOYD близький до поняття методичного прийому, оскільки мобільні пристрої, принесені студентами з собою на заняття, виступають засобом досягнення певної мети в предметній галузі. Однак зі змістовної точки зору BOYD може і повинен виступати в якості технології або концепції за умови масовості і системності його використання, так само як гнучкості проектування занять на його основі і дидактичної доцільності. З технологічної точки зору BOYD передбачає використання персональних мобільних пристроїв (смартфонів, планшетів, ноутбуків, нетбуків, ультрабуків) студентами та викладачами для доступу до загальномережних і спеціалізованих ресурсів освітньої установи.

Як вказує Д. А. Іванченко, успішність використання BOYD обумовлена низкою передумов [1, с. 200]. У стислому вигляді виділимо найбільш значимі:

- високий рівень і динаміка поширення мобільних пристроїв в студентському і викладацькому середовищі;
- істотний когнітивний потенціал аудиторії, гнучко реагує на зміни в практиці організації освітнього процесу;
- легкість перетворення навчальних матеріалів в медіа-контент та їх інтеграції в інфраструктуру освітнього простору.

Ще зовсім нещодавно BOYD був одним із способів зробити заняття для студентів соціономічних спеціальностей сучасними і нестандартними за допомогою девайсів, від яких не можуть відірватися сучасні студенти. А деякі вчителі-практики закликали «перетворити своїх «ворогів» на «друзів» і кращих помічників [3]. Але вже сьогодні це повноцінні засоби організації вимушеної соціальними обставинами дистанційної освіти студентів.

У практиці використання BOYD виступають авторські курси або окремі модулі, розроблені викладачами, які зазвичай вивішуються на сайті університету або особистому сайті викладача, а також незалежні сайти, які дають можливість моментально отримати інформацію із проблем дисципліни, яка вивчається (онлайн та офлайн).

Принципи використання BOYD-технології в рамках вивчення курсів соціальної роботи гранично прості: студенти і викладач в будь-який час і в будь-якій точці мають доступ до курсу / модулю з будь-якого мобільного пристрою. Гнучкість і висока ступінь адаптивності ресурсів дозволяє реалізовувати індивідуалізацію освітнього процесу. Індивідуальні особливості мобільних додатків і пристроїв сприяє диференціації навчання, оскільки кожний студент знає технічні характеристики особистого мобільного пристрою і може варіювати налаштування звуку, зображення, спосіб доступу до навчального матеріалу.

Безсумнівно, використання BOYD є перспективним напрямком дослідження, оскільки в першу чергу забезпечує гнучкість і мобільність

освітнього процесу, дозволяє оптимізувати фінансові витрати на забезпечення освітнього процесу навчально-методичною та навчальною літературою, сприяє ефективному використанню нових освітніх технологій у практиці підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей.

Таким чином, цифровізація вищої освіти сприяє підвищенню її якості, адже сьогодні спостерігається тенденція збільшення кількості віртуальних освітніх платформ, цифрових інструментів та електронних ресурсів для навчання онлайн та офлайн (особливо в умовах сучасних соціальних викликів). Це істотно полегшує організацію та доступ до освітнього процесу студентів і викладачів. У цих вимушених умовах цифрові технології дають змогу студентам розвивати свої здібності й таланти, здобувати професію, комунікувати з однодумцями тощо. Завдяки цифровим технологіям вони долають соціально-психологічні бар'єри у навчанні, отримують доступ до різноманітних дидактичних матеріалів у доступному прийнятному форматі, а також мають можливість демонструвати свої навчальні досягнення, не дивлячись на сучасні життєві перешкоди.

Список використаних джерел

1. Березан В. І. Інформаційно-комунікаційна компетентність фахівців соціономічних спеціальностей: монографія. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2020. 357 с.
2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав. 2004. 352 с.
3. Озолиньш К. М. Використання технології Bring Your Own Device (BYOD) на уроках інформатики. *Всеосвіта*. 2018. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-tehnologii-bring-you-own-device-byod-na-urokah-informatiki-3779.html> (Дата звернення: 25.05.2022).
4. Тихонова Т. В. Інформаційно-комунікаційні технології професійної діяльності педагога: сутність поняття. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки*. 2011. Т. 1. Вип. 33. С. 101–105.
5. Cope B., Kalantzis M. *New Media, New Learning. Multiliteracies in Motion: Current Theory and Practice* / eds. D. R. Cole, D. L. Pullen. Abingdon: Routledge, 2009. P. 87–104. URL: <http://dx.doi.org/10.13140/2.1.4769.3440> (Дата звернення: 25.05.2022).

References

1. Berezan, V. I. (2020). *Informatsiino-komunikatsiina kompetentnist fakhivtsiv sotsionomichnykh spetsialnostei [Information and communication competence of specialists in socionomic specialties]*. Poltava: Vydavnytstvo PP «Astraiia». (in Ukrainian)
2. Dychkivska, I. M. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]*. Kyiv: Akademvydav. (in Ukrainian)

3. Ozolynsh, K. M. (2018). Vykorystannia tekhnolohii Bring Your Own Device (BYOD) na urokakh informatyky [Using Bring Your Own Device (BYOD) technology in computer science lessons]. *Vseosvita*. Retrieved from: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-tehnologii-bring-you-own-device-byod-na-urokah-informatiki-3779.html> (accessed 25 May 2022). (in Ukrainian)
4. Tykhonova, T. V. (2011). Informatiino-komunikatsiini tekhnolohii profesiinoi diialnosti pedahoha: sutnist poniattia [Information and communication technologies of professional activity of a teacher: the essence of the concept]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seriia: Pedahohichni nauky*, T. 1, 33, 101–105. (in Ukrainian).
5. Cope, B., Kalantzis, M. (2009). New Media, New Learning. In D. R. Cole, & D. L. Pullen (Eds.), *Multiliteracies in Motion: Current Theory and Practice* (pp. 87–104). Abingdon: Routledge. Available at: <http://dx.doi.org/10.13140/2.1.4769.3440> (accessed 25 May 2022). (in Ukrainian) (In English)

Березовська Людмила,
доктор педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
Україна,
Berezovska Liudmyla,
Doctor of pedagogical sciences, docent Department of Theory and Methods of Preschool Education Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, Ukraine

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

GAME TECHNOLOGIES AS A MEANS OF FORMING THE READINESS OF FUTURE EDUCATORS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY

Annotation. The article substantiates the expediency of using game technologies in the process of forming the readiness of future educators for professional activities in higher education institutions.

Keywords: game, game technologies, situation simulation, professional training, educators.

У сучасних умовах система освіти України спрямована на оптимізацію професійної підготовки майбутніх фахівців та впровадження інноваційних технологій в освітній процес. Перед закладами вищої освіти стоїть завдання підготовки конкурентноздатних фахівців, готових працювати в нестабільних

умовах сьогодення, реагувати на соціально-економічні та політичні виклики. Це стосується і майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (далі ЗДО), успіх роботи яких залежить від ефективної взаємодії з дітьми, батьками, педагогічним колективом, їх вміння працювати у команді, встановлювати і підтримувати ділові взаємини з представниками різних установ та відомств, планувати й організовувати роботу з дітьми, використовувати доцільні методичні прийоми та техніки, підвищувати професійну компетентність. Підвищення вимог до фахової підготовки майбутніх вихователів вимагає й оновлення змісту професійної освіти, добору сучасних методів, засобів і технологій навчання. Дієвими технологіями у процесі підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти є впровадження ігрових технологій.

Проблема використання ігрових технологій в освітньому процесі знайшла відображення у наукових працях І. Дичківської, О. Дубасенюк, Н. Кічук, О. Комар, М. Марко, О. Пометун, Г. Селевко, С. Сисоєвої, М. Чепіль та ін.

Ігрові технології у вищій школі відносять до професійно зорієнтованих педагогічних технологій. У контексті дослідження важливим є з'ясування сутності поняття «освітньо-ігрові технології». Для цього розкриємо зміст понять «гра» та «ігрова технологія».

У словникових джерелах «гра» пояснюється як дія за значенням грати, гратися; заняття дітей [4, с. 473]; вид непродуктивної діяльності, мотив якої полягає не в її результатах, а самому процесі». В «Енциклопедії освіти» зазначено, що гра – це вид креативної діяльності людини, у процесі якої в уявній формі відтворюються способи дій з предметами, стосунки між людьми, норми соціального життя та культурні надбання людства, які характеризують історично досягнутий рівень розвитку суспільства [1, с. 138]. Таким чином, гра – це діяльність в спеціально створених, наближених до реальної ситуації умов, спрямована на відтворення і засвоєння суспільного досвіду, закріплення способів практичних дій.

Феномен «ігрова технологія» Н. Мачинська розглядає як систему чітких дій, спрямованих на формування, розвиток, розширення, узагальнення знань у процесі навчання. Суголосні з позицією вченої у тому, що використання педагогічно-спрямованих ігор в освітньому процесі сприяє позитивній мотивації до навчання, стимулює допитливість студентів у процесі вирішення професійних завдань, формує практичні навички необхідні для майбутньої професійної діяльності [3, с. 20]. М. Марко розглядає ігрову технологію як сукупність методів, прийомів і засобів організації освітнього процесу з використанням різних дидактичних ігор відповідно до мети, окреслених завдань, спрогнозованих результатів, що характеризуються активною пізнавальною та виховною спрямованістю [2, с. 40]. Дослідниця Г. Топчій визначає ігрові технології як сукупність педагогічних ігор, підпорядкованих визначеній меті, які гарантують отримання позитивного результату – професійного саморозвитку майбутнього педагога [5]. Таким чином, основною метою ігрових технологій у процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО є створення професійно спрямованих ситуацій, у ході яких студенти

оволодівають практичними навичками взаємодії з дітьми, що становить основу їх професійної діяльності. Важливою особливістю змодельованих ігрових ситуацій є те, що їх можна неодноразово повторити, закріпити та вдосконалити у процесі поетапного відпрацювання дій. Вони є засобом навчання, основний зміст і призначення яких полягає у тому, щоб навчити діяти майбутніх вихователів у реальних ситуаціях. Будь-яка ігрова технологія має свої особливості, завдання і мету, знання яких допомагає педагогові організувати процес навчання, створити позитивний настрій, невимушену атмосферу. Використання ігрових технологій дає змогу через програвання професійно спрямованих ситуацій вирішувати різноманітні завдання, коригувати та виправляти недоліки, набувати практичні навички, самовдосконалюватися у професії. Моделювання професійно спрямованих ситуацій у процесі практичної підготовки здобувачів спеціальності 012 Дошкільна освіта спрямоване на: усвідомлене ставлення до майбутньої професії (ціннісні орієнтації, функціональні обов'язки, готовність до виконання професійних завдань, відповідальність, емпатія, толерантність, гуманність; професійна компетентність, що включає засвоєння усього комплексу спеціальних знань, умінь, професійних дій (вміння аналізувати змодельовану ситуацію, конструювати та аналізувати її, здійснювати рефлексію та самооцінювання); професійна спрямованість (пошук ефективних засобів комунікації, володіння сучасними технологіями і техніками спілкування, використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі).

Дієвість засвоєння здобувачами освітнього процесу теоретичного матеріалу, результат гри та виконання завдань залежать від мети і завдання, підбраного матеріалу, змісту професійних ситуацій під час вирішення різних проблем, позитивної спрямованості на навчання. З моделюванням професійної діяльності пов'язані ділові та рольові ігри, аналіз педагогічних ситуацій, метод проектів тощо [3, с. 18].

Використовуючи принципи рольової гри, викладач має можливість заглибити студентів у їхню майбутню професію і, моделюючи професійні ситуації, розвивати навички професійної компетентності, збагачувати словник фаховою термінологією.

Наводимо приклад участі здобувачів третього року навчання спеціальності 012 Дошкільна освіта у діловій грі «Я зможу досягти успіху». Мета: усвідомлення студентами мотивації щодо можливих перешкод на шляху до професійної мети. Процедура виконання. Студентам пропонувалося розподілитися на групи, обрати картку з проблемою, обговорити її, визначити шляхи та способи подолання. Після заповнення учасники по чергово зачитували можливі труднощі, розглядали варіанти рішень на шляху до мети, обговорювали їх, визначали способи подолання, запобігання невдач та розвиток умінь, які необхідно розвинути в процесі навчання. Завершувалася ділова гра вправою «Мікрофон». Учасникам гри пропонувалося продовжити речення: «Я можу працювати вихователем, тому що ...», «Я досягну успіху в професійній діяльності оскільки, ...», «Рівень професійної компетентності вихователя

залежить від ...». Використання зазначених форм роботи сприяло створенню оптимальних умов для засвоєння студентами теоретичного матеріалу, активізації мислення, розвитку мовлення, творчих здібностей, формулювання навичок роботи в команді, набуття досвіду самопрезантації.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Акад. пед. наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
2. Марко М. Формування готовності майбутніх учителів початкових класів до застосування навчально-ігрових технологій у професійній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Мукачево. 2018. 272 с.
3. Мачинська Н. І. Впровадження ігрових технологій навчання у практику підготовки майбутніх магістрів. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія: Педагогіка. 2011. Т. 158 Вип. 146. С. 18-22. URL :http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchduped_2011_158_146_5
4. Новий тлумачний словник української мови : у 3 т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. Київ : «Аконіт», 2006. Т. 1. 926 с.
5. Топчій Г. С. Ігрові педагогічні технології як умова професійного саморозвитку майбутнього вчителя: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Х., 2011. 20 с.

References

1. *Entsyklopediya osvity* [Encyclopedia of Education] (2008). / Akad. ped. nauk Ukrayiny ; holov. red. V. H. Kremen'. K. : Yurinkom Inter. (in Ukrainian)
2. Marko, M. (2018). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv do zastosuvannia navchalno-ihrovykh tekhnolohii u profesiinii diialnosti*. PhD thesis abstract. [Formation of the readiness of future elementary school teachers to use teaching and play technologies in professional activity. Cand. Diss]. Mukachevo. (in Ukrainian)
3. Machynska, N. I. (2011). Vprovadzhennia ihrovykh tekhnolohii navchannia u praktyku pidhotovky maibutnikh mahistriv [Introduction of game training technologies into the practice of preparing future masters]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «KyievoMohylianska akademiia»*. Seria: Pedagogika, 158 (Vyp. 146), 18–22. (in Ukrainian)
4. Novyi tлумachnyi slovnyk ukrainskoi movy [New explanatory dictionary of the Ukrainian language] : u 3 t. (2006). / uklad. V. Yaremenko, O. Slipushko. Kyiv : «Akonit», T. 1. (in Ukrainian)
5. Topchii, H. S. (2011) *Ihrovi pedagogichni tekhnolohii yak umova profesiinoho samorozvytku maibutnoho vchytelia* [Game pedagogical technologies as a condition of professional self-development of the future teacher]: PhD thesis abstract Kharkiv. (in Ukrainian)

Близнюк Тетяна,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Blyznyuk Tetyana,
*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Department of Pedagogy of
Primary Education Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ І НАВИЧОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

DIGITAL INSTRUMENTS EVALUATION OF KNOWLEDGE, KILLS AND SKILLS FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Annotation. In this exploration – analysis of the educational electronic platform Kahoot! it is a tool for interactive interaction and assessment of students. Kahoot should be used for tests and independent work, quick surveys, discussions, and collective discussions, for traditional or formative assessment and reflection.

Keywords: Kahoot!, digital instrument, evaluation, educational electronic platform.

Спосіб і темп життя сучасної людини зовсім не схожі на життєдіяльність її попередників, тому що їй необхідно вміти знаходити, аналізувати, виокремлювати, передавати, отримувати та оперувати великою кількістю інформації, яку вона отримує щодня різноманітними шляхами: через суспільство, соцмережі та інші інтернет-ресурси, які останнім часом стали основною платформою для спілкування та джерелом отримання і передавання інформації. Цифрові технології або цифрові засоби, які включають новітні гаджети, стали потужною силою та необхідним інструментарієм сучасного покоління.

Актуальні дослідження та наукові здобутки вітчизняних та зарубіжних вчених стверджують, що цифрові технології є знаряддям для освітньої діяльності, яка передбачає зміни можливостей пізнання та навіть появу нових форм мислення, без них учень не зможе повноцінно реалізувати себе у житті. Таким чином, стає очевидним, що сформувати таку особистість, можливо тільки за умови створення новітнього освітнього середовища, яке буде інноваційним та інформаційно-цифровим. Формування цифрової компетентності учнів початкової школи є однією з пріоритетних проблем для вирішення і важливим у цьому процесі є особистість вчителя, який повинен бути лідером змін та обізнаним у інформаційно-цифровому просторі.

Пріоритетним є використання цифрових інструментів для оцінювання знань, вмінь і навичок здобувачів освіти.

У цій розвідці – аналіз освітньої електронної платформи Kahoot! – інструменту інтерактивної взаємодії та оцінювання школярів.

Проблема використання цифрових інструментів в освітньому процесі неодноразова ставала об'єктом наукового й методичного аналізу. В. Биков, Т.Близнюк, О. Будник, Ю. Горбань, О. Дзябенко, М. Котик, О. Кучерук, О.Муковіз, К. Осадча, О.Скаченко та інші науковці й освітяни-практики, висвітлювали різні аспекти використання інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових інструментів з метою підвищення ефективності освітнього процесу, формування компетентностей здобувачів освіти, організації самостійного навчання та оцінювання.

Ефективність використання Kahoot! у навчанні та діяльності бібліотеки висвітлюють у статті Ю. Горбань та О. Скаченко. Науковці зауважують, що «сервіс Kahoot! має необхідну функціональну палітру засобів для створення сучасних навчальних тестів, інтерактивних ігор, опитувань та вікторин. Використання інструменту сприяє налагодженню комунікації та співпраці у студентській групі, допомагає урізноманітнити форми навчання, стимулює розвиток критичного мислення» [2, с. 77].

Kahoot – це безкоштовна освітня платформа, за допомогою якої можна проводити інтерактивні заняття та перевірку знань студентів/учнів за допомогою онлайн-тестування. Ресурс Kahoot інтегрує гру у навчальний процес. Сервіс Kahoot підходить для вивчення будь-якої дисципліни з навчального плану для студентів спеціальності «Початкова освіта» і будь-якого предмета школярами. Цей інструмент повен переваг – він яскравий, соціальний, досить простий та цікавий для користувача.

Цифрова платформа Kahoot! була розроблена у 2013 року як інструмент для швидкого створення всього інтерактивного: вікторин, опитувань і обговорень, тощо. Контент, створений на платформі онлайн-сервісу, має своєрідну назву «кахути», які позначають створений навчальний контент. У власноруч розроблені міні-ігри можна вставляти тематичні відео та зображення, а процес створення нової вправи займає декілька хвилин. Таким чином, значною мірою скорочується час для підготовки до уроку.

Ще однією перевагою даного сервісу є система готових ігор, тестувань розроблених іншими користувачами інструменту. Гра-тестування розпочинається, коли студенти чи учні вводять на своїх цифрових пристроях (планшеті, смартфоні, десктопі, ноутбуці) згенерований системою код та власне ім'я. Онлайн-сервіс Kahoot! працює в браузері та доступний для всіх пристроїв, які можна підключити до мережі Internet. Система не потребує встановлення додатків на телефони – вона адаптована до мобільних пристроїв.

Важливо, що результати тестувань зберігаються у вигляді списку в таблиці MS Excel і педагог має можливість проводити детальний моніторинг результатів досягнень учнів.

Онлайн-сервіс Kahoot! дієвий інструмент для створення навчальних ігор, вікторин, обговорень та опитувань. Інтерактивні навчальні ігри складаються з низки запитань із кількома варіантами відповідей. Такі ігрові форми роботи можуть бути використані у навчальному процесі з метою перевірки знань учнів (формувальне оцінювання), а також для підготовки аудиторії до підсумкового контролю знань чи для введення елементу командної діяльності на занятті. Kahoot! дає змогу легко та швидко перевірити знання студентів чи школярів з теми і значно скорочує час, затрачений педагогом на підготовку до заняття [1, с. 18]. Крім того, сервіс може бути корисним керівнику та педагогічному колективу навчального закладу для різних форм наукової, методичної та організаційної роботи.

Участь в іграх, створених за допомогою сервісу, сприяє організації спілкування та співпраці у колективі, підвищує рівень обізнаності в інформаційно-комунікаційних технологіях, стимулює критичне мислення цільової аудиторії.

Отже, Kahoot доцільно використовувати задля проведення контрольних та самостійних робіт, швидких опитувань, дискусій та колективних обговорень, з метою традиційного чи формувального оцінювання та рефлексії. Для використання Kahoot в освітній діяльності важливо розуміти, яке завдання педагог ставить перед аудиторією створюючи вікторину, і, виходячи з цього, потрібно скласти навчальні запитання.

Список використаних джерел

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання. Навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2021. 66 с.
2. Горбань Ю., Скаченко О. Досвід використання цифрового інструменту навчання Kahoot! у діяльності бібліотеки університету. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 2020, (5), 66–79. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.5.2020.205730>

References

1. Blyznyuk, T. (2021). *Tsyfrovi instrumenty dlia onlain i oflain navchannia*. Navchalnyi posibnyk. Ivano-Frankivsk. (in Ukrainian).
2. Gorban, Yu., Skachenko, O. (2020). Dosvid vykorystannia tsyfrovoho instrumentu navchannia Kahoot! u diialnosti biblioteky universytetu. *Ukrainskyi zhurnal z bibliotekoznavstva ta informatsiinykh nauk*, (5), 66–79. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.5.2020.205730> (in Ukrainian).

Даниско Оксана,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії й методики фізичного виховання, адаптивної та масової фізичної культури Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка,
Україна

Danyisko Oksana,
Candidate of Pedagogic Sciences (Ph. D) Department of Theory and Methodology of Physical Education, Adaptive and Mass Physical Culture V. G. Korolenko National Pedagogical University,
Ukraine

ХАРАКТЕРИСТИКА SAMR-ТЕХНОЛОГІЇ ТА РІВНІВ ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

CHARACTERISTICS OF THE SAMR-TECHNOLOGY AND LEVELS OF USE TO IMPROVE BLENDED LEARNING IN HIGHER EDUCATION

Annotation. The paper describes the SAMR innovation model as a conceptual tool to help educators introduce technology into higher education and strengthen online learning in a variety of academic disciplines.

Keywords: technology, innovation, blended learning, online learning

Сучасна вища освіта є складною системою, що в контексті реформування актуалізує різні погляди та рівні аналізу й розуміння її контексту, динаміки, особливостей взаємодії суб'єктів освітнього процесу в умовах упровадження технологічних інновацій.

Одним з новітніх освітніх рішень є змішане навчання, що забезпечує ефективне поєднання традиційного навчання в класі (віч-на-віч) із онлайн-діяльністю викладачів та студентів завдяки використанню інформаційно-комунікаційних технологій. У найширшому сенсі змішане навчання можна визначити або концептуалізувати як широкий спектр технологій/медіа, інтегрованих зі звичайними заняттями в аудиторії. У сучасній освітній практиці термін «змішане навчання» все частіше використовується для опису гібридної дидактичної моделі, способу електронної освітньої взаємодії, що поєднує традиційні методи контактного викладання в аудиторії та самостійного навчання здобувачів освіти. Два базові елементи (онлайн-навчання та консультування віч-на-віч) є критичними для визначення дефініції «змішане навчання». Відтак замішене навчання також розуміється як інноваційна технологія, завдяки якій освітній процес виходить за межі університетської аудиторії та сприяє кращому доступу до освітніх ресурсів. Зокрема, науковці [1, 4] наголошують, що використання цифрових інструментів або платформ з можливостями машинного інтелекту можуть покращити автоматизовані процеси змішаних режимів навчання та викладання по-перше, шляхом надання

доступу більшій кількості слухачів та залученню їх до самостійного навчання; по-друге, завдяки забезпеченню можливостей вибору здобувачам освіти індивідуальної освітньої траєкторії.

Попри те, що змішане навчання стало традиційною практикою закладів вищої освіти як вимушена модель професійної підготовки фахівців у добу пандемії COVID19, створення ефективного змішаного освітнього середовища передбачає вдумливий та методично обґрунтований вибір і використання інноваційних та традиційних підходів, методів та технологій.

Здійснити такий вибір допоможе технологія SAMR – спектр, що характеризує чотири різні ступеня інтеграції технологій у процесі дистанційного та змішаного навчання. Модель SAMR була запропонована науковцем Рубеном Пуентедурою в 2010 році як потужний концептуальний інструмент допомоги педагогам з метою уніфікації методики персоналізованого онлайн-викладання різних академічних дисциплін [2].

Перші літери абрєвіатури позначають шаблі технологізації освітнього процесу в порядку їх складності: S – заміна (Substitution), A – доповнення (Augmentation), M – модифікація (Modification) та R – перетворення (Redefinition) (Рис. 1).

	R	Технологія використовується як проста заміна традиційних засобів без функціональних змін
	M	Технологія використовується як проста заміна з функціональним покращенням
	A	Технології дозволяють змінювати завдання (за рівнями складності, способами рішення тощо)
S		Технології дозволяють створювати нові завдання та освітні продукти

Рис. 1. Шаблі реалізації технологій в освітньому процесі (за Р. Пуентедурою)

Заміна та доповнення вважаються стратегіями покращення, а модифікація і перетворення – трансформації освітньої практики [2]. Так, у межах перших двох рівнів моделі SAMR заміни та доповнення використання технологій забезпечують збагачення та урізноманітнення носіїв інформації та інструментів навчання для виконання завдань. У межах рівнів модифікації та перетворення технології використовуються для створення нових освітніх продуктів (Рис. 2).

На практиці реалізації означених стратегій передбачає послідовне використання технологій в освітньому процесі. Так, перший рівень («заміна») означає заміну традиційних видів діяльності та матеріалів на цифрові, наприклад, очні лекції в класі – на відеоконференцію в сервісі Zoom або зошити з друкованою основою на електронні документи. Відтак використання технологій на цьому рівні змінює не зміст навчального матеріалу, а способи його надання. Це також можуть бути власні навчальні відео, конвертовані у

PDF-формати лекції, довідники, завдання до семінарів чи самостійної роботи, розміщені у відкритому для здобувачів освіти середовищі і які студенти можуть переглядати у зручний час та у власному темпі.

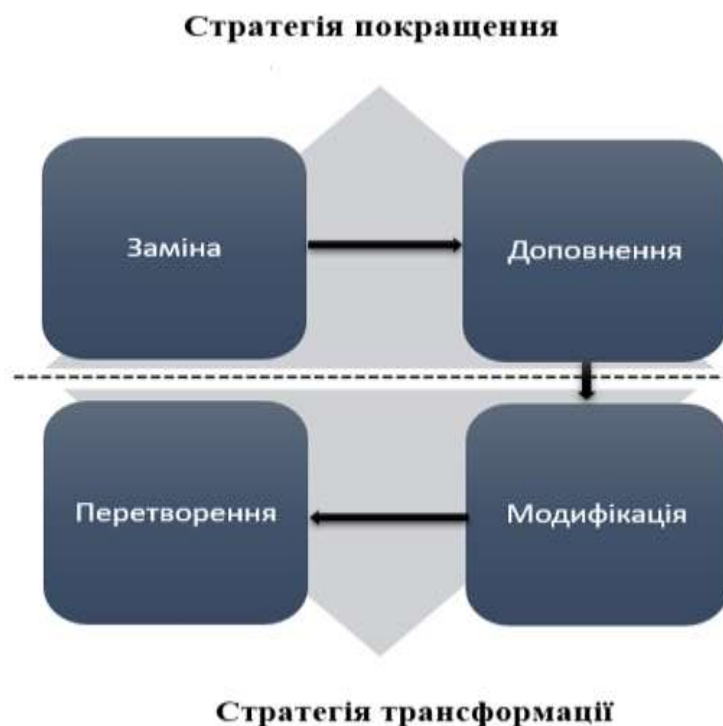

Рис. 2. Спрямованість рівнів технологізації моделі SAMR в освітній практиці

Другий рівень («доповнення») передбачає можливість використання інтерактивних цифрових сервісів та елементів, що забезпечують миттєву взаємодію суб'єктів освітнього процесу в електронному середовищі. Відтак на другому рівні зміст залишається незмінним, але тепер суб'єкти освітнього процесу можуть скористатися перевагами цифрових інтерактивних інструментів для покращення заняття, а саме використовувати коментарі, гіперпосилання або мультимедіа. Наприклад, студенти можуть створювати цифрові портфоліо, мультимедійні презентації, що дозволяють продемонструвати індивідуальне та творче розуміння теми. Викладач, своєю чергою, може використовувати онлайн-тестування та опитування з елементами гейміфікації, створювати віртуальні дошки оголошень, де можна публікувати запитання, інтернет-посилання, зображення та відео, а також оцінювати і обговорювати їх. На рівні «модифікації» технології використовується для **розробки інтерактивних та динамічних завдань**, що виходять за межі традиційної аудиторії за рахунок застосування систем управління навчанням – таких, як Google Workpiece, Moodle або Canvas тощо. Йдеться про логістичну систему організації навчального процесу в онлайн-середовищі, що передбачає відстеження відвідування, тривалості перебування та видів активностей у віртуальному класі, автоматизації розкладу та оцінювання. Саме в таких середовищах студенти можуть спільно працювати з документами чи виконувати групові проекти, що забезпечує обмін знаннями. На цьому рівні

загальні завдання в класі та комп'ютерні технології існують не як самоціль, а як інструменти підтримки студентоцентрованого навчання. Технологічно модифіковані завдання також дозволяють студентам **створювати креативні та інноваційні цифрові продукти: підкасти, відеопрезентації, мультимедійні довідники, інфорграфіку, віртуальні бібліотеки на певну тему, до яких отримують доступ інші учасники.** На рівні «перетворення» навчання кардинально змінюється, оскільки уможлиблює таку організацію занять, що раніше була недоступною в межах традиційної аудиторії. Наприклад, за допомогою онлайн- екскурсій чи подорожей студенти можуть відвідати віддалені міста чи об'єкти, можуть запросити на заняття відомого професіонала в галузі, залучити справжню аудиторію у віртуальний клас, а також об'єднувати віддалені класи для обговорень та вирішення професійнозначущих проблем, створювати власні сайти та блоги для публічного використання, моделювати об'єкти у віртуальних лабораторіях тощо.

Погоджуємося з думкою Р. Пуентедури про те, що так само, як і таксономія Б. Блума, технологія SAMR демонструє рух послідовних спектрів, що сприяють формуванню мисленнєвих операцій вищого порядку. Два перших рівні покращення SAMR (дескриптори «заміна», «доповнення») пов'язані з трьома вміннями нижнього порядку (знання, розуміння, застосування), тоді як два вищі рівні трансформації SAMR (дескриптори «модифікація», «перетворення») пов'язані з вміннями вищого порядку (аналіз, синтез, оцінювання) [3]

Таким чином, оскільки викладачі вищої школи в умовах цифрофізації все активніше відходять від традиційної моделі навчання і використовують технологічні інструменти в освітньому процесі, особливої ваги набувають питання вибору та інтеграції пристроїв та цифрових ресурсів для покращення навчання та професійної підготовки фахівців. SAMR-технологія спрямовує освітян на цьому шляху, адже технології можна використовувати багатьма способами: від простої заміни до більш творчої й складної трансформації навчального досвіду здобувачів.

Список використаних джерел

1. Haßler B., Major L., Warwick P., Watson S., Hennessy S., Nicholl B. Perspectives on Technology, Resources and Learning: Productive Classroom Practices, Effective Teacher Professional Development. Faculty of Education, University of Cambridge, 2016. P. 9-11.
2. Puentedura R. SAMR: A Contextualized Introduction. 2014. URL: <http://hippasus.com/rrpweblog/archives/2014/01/15/SAMRABriefContextualizedIntroduction.pdf> (Last accessed: 25.04.2022)
3. Puentedura R. AMR and Bloom's Taxonomy: Assembling the Puzzle : website. URL: <https://www.common sense.org/education/articles/samr-and-blooms-taxonomy-assembling-the-puzzle> (Last accessed: 02.04.2022).

4. Terada Y. A Powerful Model for Understanding Good Tech Integration. 2020. URL: <https://www.edutopia.org/article/powerful-model-understanding-good-tech-integration> (accessed: 11.04.2022).

References

1. Haßler B., Major L., Warwick P., Watson S., Hennessy S., Nicholl B. (2016). Perspectives on Technology, Resources and Learning: Productive Classroom Practices, Effective Teacher Professional Development. Faculty of Education, University of Cambridge. P. 9-11 (in English).

2. Puentedura, R. (2014). SAMR: A Contextualized Introduction. URL: <http://hippasus.com/rrpweblog/archives/2014/01/15/SAMRABriefContextualizedIntroduction.pdf> (accessed: 11.04.2022). (in English).

5. Puentedura, R. (2014). AMR and Bloom's Taxonomy: Assembling the Puzzle : website. Available at: <https://www.common sense.org/education/articles/samr-and-blooms-taxonomy-assembling-the-puzzle> (accessed: 11.04.2022). (in English).

3. Terada, Y. A. (2020). Powerful Model for Understanding Good Tech Integration. 2020. URL: <https://www.edutopia.org/article/powerful-model-understanding-good-tech-integration> (accessed: 11.04.2022). (in English).

Замрозевич-Шадріна Світлана,
доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна

Svitlana Zamrozevych-Shadrina,
Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Professional Methods and Technologies of Primary Education Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

PECULIARITIES OF USING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN PREPARATIONS FOR FUTURE TEACHERS

Abstract. Aspects of the problem of using information and communication technologies in education are considered. Attention is drawn to the fact that the development of modern society is impossible without the informatization of the educational environment.

Key words: information and communication technologies, future teachers, educational process, education, higher educational institutions.

Сучасне суспільство не може розвиватися без інформатизації в середовищі освіти. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищому навчальному закладі створює потребу у зміні змісту, методів і форм підготовки майбутнього педагога. Такій реалізації сприяють різні освітні програмні засоби, інформаційно-пошукові системи, різноманітні можливості комп'ютерної техніки.

Знання, навички і вміння, які стосуються роботи з апаратно-програмними засобами, які спрямовані на освітню діяльність мають засвоюватись у короткі навчальні терміни. Це вимагає підбору нових підходів і внутрішніх потреб для інтенсифікації навчального процесу з допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, що мали б в основі особистісно-орієнтовані концепції підготовки майбутніх педагогів [1; 2; 3; 5]. Тому велике значення мають завдання, що стосуються формування змісту навчальних комп'ютерних курсів відповідно до фахової спрямованості навчального процесу, оновлення сучасних технологій навчання, які б не тільки підвищували теоретичну та практичну підготовку майбутніх фахівців, а й розширювали методологічну орієнтацію навчального процесу на підвищення особистісного потенціалу кожного молодого педагога.

Проблеми, пов'язані з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в процесі навчання висвітлювали в своїх працях А. Верлань, Ю.Дорошенко, А. Єршов, М. Жалдак, В. Лапінський, Ю.Рамський, О.Співаковський, Ю.Триус, М.Шут.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що в педагогічній науці зосереджений значний досвід використання інформаційно-комунікаційних технологій під час навчання студентів, який необхідно систематизувати та узагальнити.

Підготовка педагогів у вищому навчальному закладі, використовуючи інформаційно-комунікаційних технології, вимагає вирішення деяких проблем, зокрема: організаційних, психолого-педагогічних, навчально-методичних, навчально-технічних тощо. Використання та застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання потребує створення умов, які б сприяли розробці, апробації, поєднання з традиційними технологіями викладання.

На наш погляд, негайного вирішення потребують проблеми, пов'язані з підготовкою науково-методичного забезпечення для розв'язання завдань, пов'язаних із інформатизацією процесу навчання та виховання; готовністю викладачів використовувати в навчально-виховному процесі сучасні засоби інформаційно-комунікаційних технологій і навчально-пізнавальної діяльності; науково-методичним і матеріально-технічним оснащенням вищих навчальних закладів; якісною підготовкою методик щодо застосування сучасних навчально-інформаційних технологій при вивченні всіх дисциплін.

Важливим є вирішення наступних проблем:

- виокремити мету створення і використання навчально-методичних посібників, які були б комп'ютерно-орієнтовані під час навчального процесу у вищому навчальному закладі;
- підготувати методичні прийоми, поєднавши групові, колективні та індивідуальні форми комп'ютерно-орієнтованого навчання;
- розробити способи застосування засобів навчання, які сприяли б підвищенню активності навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів, розвитку в них ініціативності та самостійності;
- поєднати навчання і традиційні методи навчальної діяльності та розробити методичні рекомендації щодо їх використання; які б сприяли ефективному навчанню та його управлінню;
- визначити правильне педагогічно доцільне та обґрунтоване співвідношення комп'ютерно-орієнтованих і традиційних форм навчання;
- на всіх щаблях навчального процесу необхідно сформулювати та перевірити психолого-педагогічні вимоги до освітніх програмних засобів;
- орієнтуючись на інформаційно-комунікаційні технології розробити якісні та ефективні форми управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів.

Застосування інформаційно-комунікаційних технологій дасть можливість студентам реалізувати науково-дослідну роботу та спрямує їх на практичну діяльність. Використання комп'ютерної техніки в навчальному процесі спонукатиме студентів до самостійної роботи на кожному занятті, сприятиме створенню позитивних комунікативних умов для розвитку їх творчих нахилів і здібностей, значно підвищить їхню мотиваційно-пізнавальну активність, розширить індивідуалізацію та диференціацію навчально-виховного процесу, інтегрує знання, вміння та навички певних навчальних дисциплін, сприятиме поглибленню міжпредметних зв'язків, організації систематичного та послідовного контролю, дасть можливість уникати суб'єктивізму при оцінюванні рівнів навчальних досягнень, а також сприятиме організації неперервності у вивченні та засвоєнні навчальної інформації [2; 4].

Під час проходження навчальної практики сучасні комп'ютерні технології використовують як додатковий засіб поряд із іншими засобами навчання, що значно активізує навчальний процес. Педагоги повинні знати, що для підсилення результативності процесу навчання доцільно застосовувати технічні засоби як комплексний самостійний засіб.

У застосуванні комп'ютерних технологій значними недоліками є численні матеріальні витрати вищих навчальних закладів на забезпечення комп'ютерами та зниження спілкування майбутнього фахівця з педагогами. Тому необхідно продумано використовувати сучасні комп'ютерні технології у навчанні, що сприятиме ефективнішому засвоєнню знань. Студенти будуть засвоювати знання значно гірше, якщо відбудеться механічна передача підручників чи посібників на електронні носії. Викладачі, готуючись до проведення занять із використанням інформаційних технологій повинні чітко спланувати та завчасно

передбачити навчальні результати, спроектувати різні ситуації, шляхи розвитку майбутніх педагогів та оволодіти певними ІКТ.

Отже, застосування програмних педагогічних засобів допоможе покращити якість засвоєння студентами знань, інтенсифікувати навчальний процес, зробить його змістовнішим і значно цікавішим, створить особистісно орієнтований, диференційований та інтерактивний підхід у навчанні.

Список використаних джерел

1. Гончарук Т. О. Психологічні чинники використання сучасних інформаційних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів. *Інноваційні технології в освіті: матеріали VIII міжнародної науково-практичної конференції 15–17 вересня 2011 г.* / ред. совет: Дзоз В.А., 26 Красникова О.В., Глузман А.В. и др. Симферополь-Ялта, 2011. Т. 1. С. 65–67.

2. Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб самостійної роботи студентів. *Наукові записки Вінницького держ. пед. ун-ту імені Михайла Коцюбинського*: зб. наук. пр. Вінниця : ПП «Едельвейс і Ко», 2008. Вип. 23. С. 188–193.

3. Коваль О. М. Соціально-педагогічні можливості нових інформаційних технологій. *Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.: Сучасні педагогічні інновації у підготовці і післядипломній освіті педагогічних працівників*. Черкаси, 2000. С. 85–88.

4. Кусій М. І. До питання про визначення поняття “нові інноваційні педагогічні технології” в сучасній педагогічній науці. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : зб. н. пр. / Редкол.: І. А. Зязюн (гол.), Н.Г. Ничкало, Р.С. Гуревич та ін. Київ; Вінниця. Вип. 21. 2009. С. 153–158.

5. Синчишина О. А. Соціально-педагогічні аспекти супроводу навчального процесу з використанням сучасних інформаційних технологій. *Зб. наук. пр.: Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми* / [Редкол. : І.А. Зязюн (голова) та ін.]. Київ; Вінниця, 2012. Вип. 33. С. 491–497.

References

1. Honcharuk, T. O. Psykholohichni chynnyky vykorystannia suchasnykh informatsiinykh tekhnolohii v protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnykh vchyteliv. [Psychological factors of using modern information technologies in the process of professional training of future teachers]. *Ynnovatsyonnye tekhnolohyy v obrazovanuu: materyaly VIII mezhdunarodnoi nauchno-praktycheskoi konferentsyy 15–17 sentiabria 2011 h.* / red. совет: Dzoz V.A., 26 Krasnykova O.V., Hluzman A.V. y dr. Symferopol-Yalta, 2011. T. 1. S. 65–67. (in Ukrainian)

2. Kademiia, M. Iu. (2008) Informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii yak zasib samostiinoi roboty studentiv. [Information and communication technologies as a means of independent work of students]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzh. ped.*

un-tu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho: zb. nauk. pr. Vinnytsia : PP «Edelveis i Ko». Vyp. 23. S. 188–193. (in Ukrainian)

3.Koval, O. M. (2000) Sotsialno-pedahohichni mozhyvosti novykh informatsiinykh tekhnolohii. [Socio-pedagogical opportunities of new information technologies]. *Materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.: Suchasni pedahohichni innovatsii u pidhotovtsi i pisliadyplomnii osviti pedahohichnykh pratsivnykiv*. Cherkasy. S. 85–88. (in Ukrainian).

4.Kusii, M. I. (2009). Do pytannia pro vyznachennia poniattia “novi innovatsiini pedahohichni tekhnolohii” v suchasni pedahohichni nauksi. [On the question of defining the concept of "new innovative pedagogical technologies" in modern pedagogical science]. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy* : zb. n. pr. / Redkol.: I.A. Ziaziun (hol.), N.H. Nychkalo, R.S. Hurevych ta in. Kyiv; Vinnytsia. Vyp. 21. S. 153–158. (in Ukrainian).

5.Synchyshyna, O.A. (2012) Sotsialno-pedahohichni aspekty suprovodu navchalnoho protsesu z vykorystanniam suchasnykh informatsiinykh tekhnolohii. [Socio-pedagogical aspects of support of the educational process with the use of modern information technologies]. *Zb. nauk. pr.: Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv : metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy* / [Redkol. : I.A. Ziaziun (holova) ta in.]. Kyiv; Vinnytsia. Vyp. 33. S. 491–497. (in Ukrainian).

Ільченко Олена,

доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Україна

Ichenko Olena,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of General Pedagogy and Andragogy, Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

ЄДНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ – ПРОВІДНИЙ ПРИНЦИП ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

UNITY OF PEDAGOGICAL THEORY AND PRACTICE – THE LEADING PRINCIPLE OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Annotation. It is noted that unity of theory and practice is one of the guiding principles in terms of organizing the educational process within the New Ukrainian School. In this context, the article underlines the value of high-quality teachers'

training courses, namely by offering recommendations for increasing their effectiveness.

Keywords: the principle of unity of theory and practice, pedagogical theory and practice, educational process, future teacher, pedagogical experience.

Сьогодні, в умовах Нової української школи, принцип зв'язку теорії і практики є одним із провідних в організації освітнього процесу, адже мета школи – сформувати в учнів «ядро знань, на яке будуть накладатись уміння цими знаннями користуватися, а також цінності та навички, що знадобляться випускникам української школи у професійному та приватному житті» [3]. А тому серед компетентностей, які мають набути учні школи: вільне володіння державною мовою; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; навчання впродовж життя; культурна компетентність; підприємливість та фінансова грамотність й ін. [3]. Тож сьогодні, крім універсального комбінованого уроку і класно-урочної системи, все більшої актуальності набувають методи / системи / технології самореалізації учнів такі як: перевернутий клас, метод проєктів, кейс-метод, віннетка-план, дальтон-план та ін. Аналіз цих освітніх систем, умов та інструментарію їх ефективного впровадження в сучасній школі потребує окремого наукового дослідження.

Отже, зв'язок педагогічної теорії і практики – факт незаперечний. Історичні й сучасні освітні практики переконують та підтверджують його доцільність і необхідність. «Педагогічна енциклопедія» (за ред. І. Каірова, Ф. Петрова, 1966 р.) діалектичний зв'язок теорії і практики визначає наступним чином: «по-перше, теоретичне і практичне навчання ніколи не повинні замикатися в свої, особливі рамки; й, по-друге, теоретичне навчання має бути організовано таким чином, аби його процес і результати, за можливості, ставили перед учнями актуальні проблеми практичного характеру. Розв'язання практичних задач, у свою чергу, має не лише ставити за мету конкретизацію теоретичних знань, але й створювати потребу здобуття нових знань, визначати нові пізнавальні цілі, формувати пізнавальне ставлення до дійсності» [4, с. 540].

Реалії сьогодення в Україні переконують, що в сучасних умовах, поки що, не досягнуто належного рівня єдності теорії і практики у підготовці вчителя: терміни багатьох видів практик скорочені, пропедевтична педагогічна практика, як один із найважливіших і визначальних видів практики студентів, у багатьох університетах відсутня, через брак коштів не завжди проводиться практика в школах сільської місцевості тощо. Водночас, Закон України «Про освіту» (2017 р.) наголошує і акцентує на тому, що метою сучасної освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству,

збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [2]. Реалізація цієї мети вимагає оновлення головних завдань професійно-педагогічної підготовки здобувача вищої освіти і, зокрема, вчителя. Ці зміни стосуються нових освітніх стандартів, кваліфікаційних моделей і методичних систем професійної підготовки фахівців за рівнями «бакалавр» і «магістр».

Враховуючи багатий і потужний досвід Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка щодо підготовки педагогічних кадрів і, зокрема, досвід кафедри загальної педагогіки та андрагогіки, пропонуємо наступні рекомендації щодо посилення ефективності цієї роботи.

У площині підвищення професійного і загальнокультурного рівня та педагогічної майстерності викладача закладу вищої освіти:

1. Вдосконалення професійної спрямованості викладання педагогіки та інших дисциплін через обов'язкове знання викладачем освітньої програми тих предметних спеціальностей, на яких він викладає навчальну дисципліну (мета, основний фокус освітньої програми, її орієнтація, особливості і унікальність, сфера працевлаштування випускників, загальні і фахові компетентності, програмні результати навчання, передреквізити і постреквізити освітніх компонентів відповідно до дисципліни, яку викладає, або практик, які проводить).

2. Оновлення і вдосконалення змісту програм і навчально-методичного забезпечення педагогіки та інших дисциплін через уведення нових тем і змістових модулів; оновлення і корегування змісту програм і методичних матеріалів виробничих практик, враховуючи актуальні проблеми освіти і виховання, сучасні тенденції і прогнози розвитку освітньої політики тощо.

3. Робота викладача над формуванням стійких мотивів студентів до навчання, які, за належних педагогічно доцільних умов, трансформуються у їх внутрішню потребу працювати в школі. Зосередження зусиль викладачів на посиленні мотиваційної готовності студентів до професійної педагогічної діяльності в сфері освіти.

4. Постійне прагнення викладача до підвищення професійного і загальнокультурного рівня, педагогічної майстерності, до саморозвитку і самовдосконалення, безперервної освіти упродовж життя. Формування усвідомлення необхідності знання практики шкільного життя і тенденцій розвитку шкільної освіти.

У площині розроблення нових та перегляду / оновлення діючих освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів і магістрів:

1. Збільшення кількості кредитів на вивчення навчальних дисциплін: «Педагогіка», «Методика виховної роботи», «Педагогіка старшої і вищої школи». Прагнення до збереження сталості годин, відведених на опанування освітніх компонентів.

2. Уведення до переліку освітніх компонентів освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів спеціальності 014 Середня освіта навчальних дисциплін: «Підготовка до роботи в літніх оздоровчих таборах», «Історія педагогіки», «Персоналії в історії української педагогіки»; в системі підготовки магістрів спеціальності 014 Середня освіта – «Проблеми світової сучасної педагогіки», «Менеджмент в освіті», як обов'язкових освітніх компонентів.

3. Збільшення кількості кредитів на виробничу педагогічну практику (літня). Збільшення кількості кредитів на виробничу педагогічну практику, зокрема на модуль «Виховна робота» (в системі підготовки бакалаврів і магістрів) з метою посилення виховної складової педагогічного процесу.

4. Уведення до освітньо-професійних програм підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня зі спеціальності 014 Середня освіта на всіх факультетах, як обов'язкового освітнього компоненту, навчальної (пропедевтичної) педагогічної практики у школах.

5. Врахування в освітніх програмах інтересів стейкхолдерів щодо удосконалення і покращення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, активне залучення стейкхолдерів до роботи в методичних комісіях з оновлення діючих та розроблення нових освітніх програм.

6. Врахування в освітніх програмах підготовки майбутніх учителів вимог і завдань Нової української школи, дотримання відповідності освітніх програм сучасним вимогам ринку праці тощо.

У площині удосконалення механізмів забезпечення надання якісних освітніх послуг:

1. Урізноманітнення та впровадження нових шляхів і форм забезпечення єдності, балансу, оптимального співвіднесення теорії і практики у професійній педагогічній підготовці майбутнього вчителя.

2. Продовження і зміцнення традицій кафедр Університету проведення науково-практичних конференцій (семінари, круглі столи, конгреси тощо) із залученням авторитетних учених-теоретиків і освітян-практиків, які б піднімали актуальні питання забезпечення якості вищої педагогічної освіти і, зокрема, єдності теорії і практики у підготовці здобувачів вищої освіти.

3. Зміцнення зв'язків кафедр методик із кафедрами педагогіки та психології Університету. (Цю пропозицію свого часу висувала А. М. Бойко [1, с. 8], вважаємо її доцільною і корисною до застосування і в умовах сьогодення, з урахування особливостей сучасних реалій освітнього процесу).

4. Відповідність стандартів вищої освіти України професійним стандартам, зокрема, професійним стандартам вчителя закладу загальної середньої освіти.

5. Удосконалення роботи Університету в системі «стейкхолдер-університет», «стейкхолдер-факультет», «стейкхолдер-освітня програма».

6. Подальше систематичне проведення Університетом моніторингових заходів («Якість освіти очима студентів бакалаврату», «Якість освіти очима студентів магістратури», «Якість освіти очима науково-педагогічних працівників (викладачів)», «Якість освіти очима роботодавців (зовнішніх

стейкхолдерів)», їх урізноманітнення та впровадження нових форм анкетування і опитування.

7. Розширення в діяльності Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка системи зв'язків із виробництвом – з відділами освіти, школами, системою профтехосвіти та ін. Збереження Університету як важливого осередку, що координує, інтегрує і скеровує взаємодію цих структур.

Список використаних джерел

1. Бойко А. М. Шляхи забезпечення єдності теорії і практики у підготовці вчителя. *Педагогічні науки* : зб. наук. пр. Полт. держ. пед. ун-ту ім. В. Г. Короленка. Полтава, 2002. С. 8.
2. Закон України «Про освіту» (2017). Освіта. UA. URL: <http://osvita.ua/legislation/law/2231> (Дата звернення: 1. 05. 2022).
3. Нова українська школа. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (Дата звернення: 1. 05. 2022).
4. Педагогическая энциклопедия / Глав. ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров. Т. 3. Москва : Советская энциклопедия, 1966. С. 540.

References

1. Boiko, A. M. (2002). Shliakhy zabezpechennia yednosti teorii i praktyky u pidhotovtsi vchytelia [Ways to ensure the unity of theory and practice in teacher training]. *Pedahohichni nauky: zb. nauk. pr. Polt. derzh. ped. un-tu im. V. H. Korolenka*, 8 (in Ukrainian)
2. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»]. (2017). *Osvita. UA*. Retrieved from: <http://osvita.ua/legislation/law/2231> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)
3. *Nova ukrainska shkola* [New Ukrainian school]. (2016). Available: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)
4. Kairov, I. A., & Petrov, F. N. (Eds.). (1966). *Pedagogicheskaja jenciklopedija* [Pedagogical encyclopedia] (T. 3). Moskva: Sovetskajajenciklopedija. (in Russian)

Качак Тетяна,
доктор філологічних наук, професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна

Kachak Tetiana,
Doctor of Philological Sciences, Professor of Department of Professional Methods and Technologies of Primary Education and Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОГО СЕРВІСУ LEARNINGAPPS У ЛІТЕРАТУРНІЙ ОСВІТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

USE OF LEARNINGAPPS DIGITAL SERVICE IN LANGUAGE AND LITERARY EDUCATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Annotation. The article highlights the peculiarities of using the LearningApp service in the process of teaching the discipline «Children's Literature and Methods of Teaching Literary Reading».

Keywords: digital service, children's literature, literary education.

Якісна освіта майбутніх учителів початкової – запорука ефективного й результативного освітнього процесу в Новій українській школі. Сьогодні наше суспільство в умовах воєнного стану все ж намагається реалізовувати розпочаті освітні реформи. Використовуючи дистанційний формат навчання, педагоги взаємодіють із здобувачами освіти завдяки інформаційним технологіям, у підготовці й проведенні занять активно використовують цифрові інструменти.

Мета розвідки – висвітлити особливості використання сервісу LearningApp у процесі викладання дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» для студентів спеціальності «Початкова освіта».

Увага до цифрових інструментів як засобів організації та проведення занять у закладах освіти усіх рівнів, реалізації змісту й завдань освітніх галузей значно зросла з вимушеним переходом на дистанційну форму під час пандемії 2020-2021 року. Науковці й педагоги-практики Ю. Биков, Т. Близнюк, О.Будник, С. Гарна, Л. Лавриненко, О. Муковіз та ін. аналізують використання різних інструментів в освітньому процесі в умовах дистанційного навчання.

Однак, недостатньо висвітленим залишається питання використання конкретних цифрових інструментів у предметно-методичній підготовці майбутніх учителів початкової школи. Окремих аспектів проблеми торкаються у дослідженнях Н. Богданець-Білоskalенко, В. Вітюк, Т.Качак, Л. Нежива, С.Паламар, О. Фенцик, К. Чепуренко, які висвітлюють досвід організації

літературної освіти студентів спеціальності «Початкова освіта» в українських ЗВО на сучасному етапі, частково аналізують використання інноваційних (зокрема й комп'ютерних) технологій.

Зокрема Л. Нежива та С. Паламар пропонують перелік завдань для студентів, серед яких ті, що вимагають використання ІКТ. Згадують і про інтелектуальні ігрові завдання для молодших школярів, розроблені за допомогою ресурсу LearningApps [2, с. 137 - 138].

LearningApps – онлайн-сервіс, який дозволяє створювати інтерактивні вправи, ігри, завдання. Це можуть бути як індивідуальні, так і колективні, групові, парні завдання чи інтерактивні модулі для навчання. Виконувати їх можна на комп'ютері, планшеті, інтерактивній дошці чи смартфоні. Вправи у LearningApp можна використовувати як навчальний контент під час занять чи пропонувати здобувачам освіти для самостійної роботи.

Сервіс LearningApps є додатком Web 2.0 для підтримки освітніх процесів у навчальних закладах різних типів. Його називають конструктором, який призначений для розробки, зберігання інтерактивних завдань з різних предметних дисциплін, за допомогою яких здобувачі освіти можуть перевірити і закріпити свої знання в ігровій формі, що сприяє формуванню їх пізнавального інтересу. Майбутні учителі опановують цей ресурс найперше для того, щоб закріпити власні знання з дисципліни, а по-друге – щоб навчитися створювати інтерактивні завдання у сервісі для своїх майбутніх учнів.

Перевагами ресурсу є те, що він доступний українською мовою, безкоштовний, має зручний інтерфейс і вже містить велику кількість завдань різних типів з різних предметів. Вправи можна зберігати на комп'ютер і потім завантажувати на інші платформи, наприклад Moodle або використовувати на комп'ютері без доступу до інтернету. Їх можна редагувати, використовувати шаблони, поширювати за допомогою покликань чи QR-кодів. Після кожного завдання можна записати повідомлення, що робить вправи чи завдання зручними для використання під час веб-квестів. У сервісі LearningApps можна створити класи і призначати завдання студентам чи учням, використовуючи власні колекції вправ, ігор чи зберігаючи ті, які пропонують інші користувачі.

У процесі вивчення дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» використовуємо різні типи вправ і завдань, створених за допомогою цифрових інструментів ресурсу LearningApps.

«Знайти пару» і «Класифікація» – типи завдань, які особливо актуальні при вивченні літературознавчих понять чи узагальненні знань про творчість письменників певного періоду чи певної національної літератури. Одним із найпростіших завдань у цій категорії є утворення пар: письменник – твір, письменник – портрет, твір – ілюстрація, твір – цитата, твір – герой тощо. Поєднання тексту, картинки, аудіо- та відеоматеріалу робить завдання яскравим, добре візуалізованим, що сприяє запам'ятовуванню матеріалу.

«Числово пряму» використовуємо під час вивчення біографії письменників чи відтворення хронології подій у творі. Прикладом такої вправи може бути

завдання, зміст якого полягає у правильному відтворенні історії виникнення і створення книги. Рис. 1

Рисунок 1. Завдання «Історія книги», створене за допомогою цифрових інструментів сервісу LearningApps

Вправи типу «Просте упорядкування» теж підходять для аналізу сюжету творів, відновленню причиново-наслідкових з'язків та розгляду композиції.

«Вільна текстова відповідь» є тією вправою, яку можна використовувати як письмову роботу. Студенти мають дати відповідь на питання чи вписати фрагменти тексту, яких не вистачає. Подібною до цього типу вправ є вправа «Заповни пропуски». У ній можливе виконання завдання у тестовому режимі, коли є запропоновані варіанти відповідей і треба обрати правильний.

До завдань-ігор належить «Вікторина», «Перший мільйон», «Скачки». Ці типи завдань часто використовуємо під час узагальнення вивченої теми, творчості письменника.

Сервіс дозволяє створювати кросворди. Для цього потрібно у спеціальний шаблон вписати запитання і відповіді, правильно пронумерувавши їх. Можна додати тло чи ілюстрацію, а система відтворить графічно це завдання. Прикладом такої роботи є кросворд для закріплення знань про фольклорні жанри. Рис. 2.

У процесі вивчення дисципліни «Дитяча література та методика навчання літературного читання» студентам пропонуємо різні завдання. Наприклад, для самостійної роботи – написання есе, створення інтерактивних плакатів, ментальних карт, лепбуків, відеовідгуків, буктрейлерів на основі вивчення національних літератур для дітей; розроблення конспектів уроків з літературного читання, підбір вправ для формування читацької компетентності молодшого школяра, підготовка рекомендаційних плакатів та проєктів з промоції дитячого читання, створення електронних інтерактивних вправ для учнів з використанням конструктора LearningApps тощо [1, с.152]. Ці вправи

вони апробовують на практичних заняттях, а пізніше використовують під час проходження педагогічної практики у початковій школі.

Рисунок 2. Кросворд, створений у сервісі LearningApps

Під час виконання вправ різного типу, створених у сервісі LearningApps, у студентів поглиблюється аналітичне, критичне, асоціативне, логічне, творче мислення. Вони краще запам'ятовують навчальний матеріал і вчаться методично правильно організовувати роботу з художнім твором на уроках читання в початковій школі, проводити промоцію дитячого читання в позаурочний час, ефективно використовуючи можливості ІКТ.

Отже, використання цифрового сервісу LearningApps у процесі реалізації змісту й завдань літературної освіти майбутніх педагогів є необхідним компонентом системи їхньої фахової підготовки. Медіаконтент цього ресурсу дозволяє цікаво й ефективно організовувати роботу над художніми текстами, проводити аналіз на рівні сюжету, композиції, образів, мови. Доцільними є ігрові вправи для узагальнення вивченого, класифікації та систематизації матеріалу.

Перспективним є дослідження функціональних можливостей кожного типу завдань для формування літературної компетентності студентів спеціальності «Початкова освіта».

Список використаних джерел

1. Качак Т. Б. Цифрові інструменти літературної освіти майбутніх учителів початкової школи в умовах дистанційного навчання. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2021, Том 86, № 6. С. 129 – 142.

2. Нежива Л., Паламар С. Інноваційні технології в літературній освіті майбутніх учителів початкової школи. *Освітологічний дискурс*. 2020, № 4 (31), с. 129 – 142.

References

1. Kachak, T. B. (2021). Tsyfrovi instrumenty literaturnoi osvity maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly v umovakh dystantsiinoho navchannia. [Digital Instruments of Literary Education of Future Primary School Teachers in the Conditions of Distance Learning]. *Information Technologies and Learning Tools*, 86(6), 144–169. <https://doi.org/10.33407/itlt.v86i6.4079>(in Ukrainian).

2. Nezhyva, L., Palamar, S. (2020). Innovative technologies in the literary education of future primary school teachers. *Educational discourse*, 4 (31), 129 –142, 2020 (in Ukrainian).

Олександра Качмар,

*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Oleksandra Kachmar,

*Doctor of Philosophical Sciences, Professor of the Department
of Professional Methods and Primary Education Technologies
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

ВІДНОВЛЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН ТЕХНІКАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

RECOVERY OF MENTAL HEALTH OF TEACHERS OF ART DISCIPLINES BY TECHNIQUES OF ART THERAPY

Annotation. Art therapy, music therapy are designed to help those who have faced difficulties, these are methods of psychotherapy that are used through artistic images, music, acting skills to come to a resource state. Music therapy has effective techniques that have proven to be effective in improving mental health and regulating mood in various life situations.

Key words: mental health, music therapy, teachers of art disciplines, creation.

Важливою складовою психологічного здоров'я особистості є наявність сенсу життя, який досліджували І. Дубровіна, А. Маслоу, В. Франкл, та міжособистісних стосунків, які як критерій психічного та психологічного здоров'я розглядали А. Адлер, Б. Братусь, Е. Фромм.

Психічне здоров'я – це, по-перше, відсутність прямих психічних порушень; по-друге, – певний запас сил людини, завдяки яким вона може подолати неочікувані стреси; по-третє, – це стан рівноваги між людиною та навколишнім середовищем, гармонії між нею і суспільством [1]. Саме тому, вивчення особливостей та дієвих механізмів збереження психічного здоров'я, а

особливо в надскладних умовах сьогодення, є важливим завданням для вчителів мистецьких дисциплін.

Існує велика кількість методів і технік, які допоможуть відновити та зберегти баланс психічного здоров'я. Одними із таких методів психологічної саморегуляції (лат. *regulare* – впорядковувати) є музикотерапія та арт-терапія. Одна із технік, яка допоможе зменшити вигорання:

Дихання. Увімкніть спокійну розслаблюючу музику (бажано інструментальну композицію, щоб текст Вас не відволікав). Сядьте зручно, заплющте очі. Зробіть глибокий вдих (через ніс) та повільний видих (через рот). Повторіть кілька разів. Згадайте, які позитивні емоції Ви відчували, коли розпочали роботу (можна згадати кілька радісних моментів, пов'язаних з цією роботою). Відстежте, як ці емоції знову наповнюють Вас, де вони відкликаються. Запам'ятайте це почуття.

Релаксація. Візьміть аркуш паперу та намалюйте це почуття. Де воно тепер відгукується? В голові? Грудях? Ногах? В душі? На що воно схоже? Що хоче сказати вам? Запросіть почуття частіше відвідувати Вас, коли працюєте.

Візуалізація. Спробуйте зрозуміти, з якими запахами, квітами, смаком асоціюється Ваша робота? Виберіть найприємніші та сфокусуйтеся на них. Зверніться до своєї роботи (посади): подякуйте їй за все, що вона дала Вам [3].

Музикотерапія використовується як немедикаментозний метод контролю тривожності завдяки її впливу на нервову систему. В науковій літературі є багато визначень цього поняття. Одні вчені вважають, що музикотерапія є допоміжним засобом психотерапії, а інші визначають її як; засіб реабілітації, профілактики, підвищення резервних можливостей організму людини; засіб оптимізації творчої та педагогічно-виховної роботи; найновішу психотехніку, що здатна забезпечити ефективне функціонування людини в суспільстві, гармонізувати її життя.

Термін «музикотерапія», який найчастіше використовується у літературі, греко-латинського походження і в перекладі означає «зцілення музикою». Музикотерапія – метод, що використовує музику як засіб корекції, як провідний фактор впливу (прослуховування музичних творів, індивідуальні та групові заняття музикою).

Позитивний ефект впливу на здоров'я від прослуховування музики виражається зниженням психофізіологічного напруження, особливо коли музика людині відома і подобається. Прослуховування музики можна вважати засобом зниження стресу в повсякденному житті, особливо, якщо її слухають з метою релаксації. Слухання відомої та улюбленої музики допомагає зменшити тягар хвороб і зміцнює імунну систему, долаючи стрес. Одне дослідження показало, що 2-тижневі втручання з прослуховуванням музики можуть зменшити стрес, тривожність і покращити якість сну. Музикотерапія також може зменшити стрес у матері та покращити здоров'я батьків і дітей, а терапія живою музикою вивчалася як стратегія оптимізації середовища госпіталізації.

Музикотерапія має дієві техніки, які щодня підтверджують свою ефективність, серед них: рухові та ритмічні вправи, які спрямовані на

взаємодію правої та лівої півкуль головного мозку, вміння співвідносити власні дії з діями членів групи, різні види дихальних практик для зняття негативних емоційних переживань., спів вокалізів, спрямованих на розвиток навичок концентрації уваги та зосередження на власному внутрішньому світі, оздоровчі медитації для досягнення глибокого спокою в якому вмикаються механізми саморегуляції тощо.

Метод арт-терапії є інструментом переходу і трансформації несвідомого у сферу свідомого шляхом відображення у процесі роботи з арт-матеріалом підсвідомих процесів гніву, болю, страждань та невисловлених емоцій, які так чи інакше впливають на життя особистості. Це хороший інструмент для психолога як діагностика стану особистості, зокрема емоційного.

Методика, яка стрімко почала розвиватися і давати ефективні результати при лікуванні психологічних розладів засобами мистецтва отримала назву арт-терапії. Психокорекційні завдання арт-терапії полягають у лікувальному застосуванні творчості клієнта, що передбачає взаємодію між автором художньої роботи, самою роботою та фахівцем. Що ж стосується психотерапевтичної роботи з емоційними станами, то це пролонговане в часі емоційне переживання, багатовимірне явище, яке створює певний емоційний фон у повсякденному житті людини, тому впродовж декількох сесій, застосовуючи техніки арт-терапії, можна успішно пропрацювати негативні та застрягаючі емоційні, дискомфортні стани.

Арт-терапія є доволі гнучким методом, який можна і потрібно використовувати в роботі з різною віковою категорією осіб, варто враховувати особливості конкретної групи людей, загальні тенденції розвитку на даному етапі, а також індивідуальні якості і схильності людини.

Музикотерапія має підкасти, серед них важливе місце посідає терапія музикою. Мозок музиканта відізняється від мозку звичайної людини, у тих хто грає на музичних інструментах є складні нейронні зв'язки, під час гри задіяні майже всі ділянки головного мозку. Тому найпростіший спосіб розвинути головний мозок – займатися музикою. У різних станах ми покладаємося на допомогу медиків, забуваючи, що володіємо могутньою силою – психічною енергією, силою творчої уяви, яка у вібраціях з певною музикою стає тими ефективними ліками для подолання будь-якої хвороби [2].

Висновок. Отже, формування власного ідеального образу вчителя, наповненого новими естетичними переживаннями – спокоєм, любов'ю, радістю, високою самооцінкою можливе завдяки арттерапевтичним технікам і методикам, які сприятимуть вмінню швидко приймати рішення в складних ситуаціях, розібратися у внутрішньому «Я», глибоко аналізувати свої вчинки та життя в цілому.

Список використаних джерел

1. Візнюк І. Д. Музикотерапія як метод оздоровлення. *Блоги*. URL: bsmu.edu.ua .*Super User*.08/04/2015 (Дата звернення 01. 05. 2022).

2. Каменщук Т., Романовська Д. Сучасні технології підтримки психічного здоров'я здобувачів освіти в умовах пандемії. *Збірник наукових праць ЛОГОΣ*. 2021. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-14.05.2021.v2.37> (Дата звернення 01.05.2022).

3. Строгаль Т. Мистецька арт-терапія з Тетяною Строгаль: техніки музичної терапії. *Тренінг «Світ моїх емоцій. Життєлюб»*. 2021. URL: <https://www.facebook.com/groups/217676009566694/about/> (Дата звернення 01.05.2022).

References

1. Vizniuk, I. D. Muzykoterapiia yak metod ozdorovlennia. *Blohy*. Available at: bsmu.edu.ua .Super User.08/04/2015 (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

2. Kamenshchuk, T., Romanovska, D. (2021). Suchasni tekhnolohii pidtrymky psykhychnoho zdorovia zdobuvachiv osvity v umovakh pandemii. *Zbirnyk naukovykh prats LОНОΣ*. Retrieved from: <https://doi.org/10.36074/logos-14.05.2021.v2.37> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

3. Strohal, T. (2021). Mystetska art-terapiia z Tetianoiu Strohal: tekhniky muzychnoi terapii. *Treninh «Svit moikh emotsii. Zhyttieliub»*. Available at: <https://www.facebook.com/groups/217676009566694/about/> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

Кирста Наталія,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна

Kyrsta Natalia,

Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Department of Theory and Methods of Nursery and Special Education and Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

FORMATION OF EFFECTIVE EMOTIONAL SELF-REGULATION OF FUTURE TEACHERS IN THE CONDITIONS OF MODERN EDUCATIONAL SPACE

Annotation. The article presents theoretical and practical research on the formation of emotional self-regulation of future teachers. The structure of the

function, types, levels and mechanisms of emotional self-regulation are determined. Effective methods of emotional self-regulation are described.

Keywords: emotional self-regulation, levels, methods, emotional reflection, stimulation.

Сучасна освітня практика визначає пріоритетом інтелектуальне освоєння професійно значущих компетентностей, приділяючи менше уваги розвитку особистісних якостей, необхідних для ефективного здійснення педагогічної діяльності. Відповідна тенденція формує у майбутніх спеціалістів певні уявлення щодо психологічного портрета педагога, який володіє професійними знаннями, але емоційно холодний, невиразний, консервативний, формальний. Проте, емоції домінують у його спілкуванні та діяльності, виступають неодмінним супутником життя. Відсутність емоційної культури педагога нерідко стає причиною конфліктів між педагогом і дитиною, незадоволеності власною професійною діяльністю. Відповідно емоційна культура педагога є запорукою становлення позитивних відносин у системі «педагог – вихованець».

Питання становлення емоційної саморегуляції розкривають дослідження С. Болтівця, М. Боришевського, Б. Друзя, Б. Зейгарник, О. Кокуна, С. Коробко, Т. Кружевої, С. Максименка, В. Моляко, Н. Наумчика, Г. Никифорова, М. Смульсон, Ю. Серьогіна, Р. Хмелюк, О. Чебикіна. У процесі педагогічної взаємодії педагог та вихованці обмінюються не тільки значущою для них інформацією, а й своїми думками, почуттями і переживаннями, важливим елементом яких виступають емоції.

Вітчизняний психолог Л. Спірін характеризує емоційну саморегуляцію як важливий елемент особистості людини. Під емоційною саморегуляцією вчений розуміє сформованість вольових зусиль елементарних для індивіда, його адекватного сприйняття, тих подій, які відбуваються у приватному житті та довкіллі [3, с.162].

Емоційна саморегуляція – керування особистістю своїми емоціями в процесі здійснення нею діяльності чи в процесі спілкування з іншими особистостями. Це здатність швидко відновлювати власний фізичний і душевний спокій, пристосовуватися до умов навколишнього середовища. Вміння поводитися з власними почуттями, переборювати свої негативні емоції та керувати їх інтенсивністю, силою їх вираження [2, с.109].

Сучасні дослідники стверджують, що існує понад тридцять видів та рівнів емоційної саморегуляції: соціальна, спонукальна, емоційна, гнучка, мотиваційна, виконавча, довільна та мимовільна, жорстка, свідома та несвідома, пізнавальна, психологічна, біологічна. За результатами дослідження визначаємо такі рівні емоційної саморегуляції: соціально-психологічний, який проявляється в керуванні й регулюванні взаємодії особистості зі світом; особистісний – керування особистістю своєю поведінкою; рівень розвитку психічних процесів – проявляється в керуванні власною діяльністю; рівень сформованості психічних станів – вдосконалення емоцій; рівень керування та

регулювання емоційних станів [2, с.112]. Діюча складова емоційної саморегуляції проявляється за допомогою наступних елементів: визначення мети та умов виконання діяльності, формування послідовності виконавських дій, добір системи критеріїв оцінювання діяльності, опрацювання інформації про результати діяльності. Для досягнення мети в емоційній саморегуляції педагогу важливо дотримуватися виконання означених завдань: зменшення стресових ситуацій або їх подолання; зняття емоційної напруги або зменшення її ступеня; збільшення або наповнення власних ресурсів. Якісна емоційна саморегуляція майбутніх вихователів включає низку психологічних та педагогічних умов: розуміння педагогом важливості взаємодії з вихованцями; формування емпатійного розуміння їх емоційних станів; засвоєння вихователем спеціальних психологічних та педагогічних способів регуляції; можливість розвитку емоційної взаємодії з іншими.

І. Єрмакова виділила наступні функції емоційної саморегуляції майбутніх педагогів у процесі освітньої діяльності: емоціогенну (покращення настрою, стимулювання інтересу до освітнього процесу); діагностичну (дослідження та відкриття власних внутрішніх резервів, можливість самопізнання та бажання самовираження); релаксаційну (зменшення та зняття тривожності, інтелектуальної та фізичної напруги, накопичення резервів та відновлення внутрішніх сил) [3, с.163].

За визначенням М. Боришевського механізми емоційної саморегуляції базуються на таких структурних компонентах: самооцінці, що є результатом певних розумових операцій, в якій обов'язково присутній емоційний компонент; формуванні образу «Я» як результаті самопізнання; психологічному утворенні, що регулює основну функцію саморегуляції [1, с.25].

Ефективність методів емоційної саморегуляції педагога, за дослідженнями О. Чебикіна, зростає, якщо вони дозволяють йому, залежно від емоційної ситуації та індивідуальних особливостей переживання, користуватись як окремими способами саморегуляції, так і використовувати їх у комплексі. Вчений рекомендує таку систему методів: метод жестових та психомоторних дій; методи, засновані на вольових зусиллях, самонавіюванні, ідеомоторні тренування; метод дихальних вправ, метод мімічних дій; аутогенне тренування [4, с.144]. В процесі різних видів діяльності та умов, за допомогою яких вона здійснюється, емоційна саморегуляція коригується різними методами: релаксації, кінезіології, медитації, йоги, аутогенного тренування, візуалізації ресурсних станів, антистресового дихання.

Започатковане нами дослідження відкриває можливості для пошуку нових напрямів розвитку ефективної емоційної взаємодії майбутніх педагогів з вихованцями. В процесі дослідження було визначено їх зорієнтованість щодо формування емоційної культури, зокрема, емоційної саморегуляції. Майбутнім педагогам для виконання їхніх професійних обов'язків потрібні не тільки теоретичні знання, а й певні особистісні якості. Відповідно гостро постає

необхідність навчити майбутніх вихователів певних способів емоційної саморегуляції, ознайомити з ефективними техніками самоконтролю.

Формування емоційної культури ми бачимо як процес динамічний, що включає запровадження певної системи педагогічних засобів. Як основні розглядаємо емоційну рефлексію (самоспостереження, самоаналіз, способи реагування) та емоційне стимулювання.

Отже, вміння керувати своїми емоційними станами, почуттями – одне з найважливіших завдань у професійній підготовці майбутнього педагога, оскільки його позитивне, комфортне спілкування з дітьми можливе за відповідного рівня розвитку вміння грамотно демонструвати вихованцям свої думки, почуття, переживання та розуміти їх внутрішній світ.

Список використаних джерел

1. Боришевський М. Й. Саморегуляція оцінної діяльності вчителя як вид психічної активності. К: Дніпро, 2001. 74 с.
2. Гаврилькевич В. К. Емоційна саморегуляція: систематизація базових понять на підставі їх семантико-етимологічного аналізу. *Актуальні проблеми психології : збірник наукових праць. Інститут психології імені Г. С. Костюка АПН України*; за ред. академіка С. Д. Максименка. Т. X, част. 5. К. : Главник, 2008. 608 с.
3. Цілинко І. О. Теоретичний аналіз емоційної саморегуляції особистості. Молодий вчений. 2015. № 8(1). С. 161-164.
4. Чебикін О. Я. Проблема емоційної стійкості: монографія. Одеса, 1995. 196 с.

References

1. Boryshevskiy, M. Y. (2001). *Samoreguljatsiia otsinnoi diialnosti vchytelia yak byd psyhichnoi aktyvnosti* [Self-regulation of teacher evaluation activity as a type of mental activity]. Kyiv: Dnipro (in Ukrainian)
2. Havrylkevych, V. K. (2008). *Emotsiina samoreguljatsiia: systematyzatsiia bazovykh poniat na pidstavi yikh semantyko- etymologichnogo analizu. Aktualni problem psykhologii: zbirnyk naukovykh prats. Inatyut psykhologii imeni G. S. Kostiuka APN Ukrainy; za red. Akademika S. D. Maksymenka. T. X, chast.* [Emotional self-regulation: systematization of basic concepts on the basis of their semantic and etymological analysis]. Kyiv: Glavnuk. (in Ukrainian)
3. Tsilynko, I. O. (2015). *Teoretychnyi analiz emotsiinoi samoreguljatsii osobystosti.* [Theoretical analysis of emotional self-regulation of personality]. *Molodyi vchenyi*, 8(1), 161-164. (in Ukrainian).
4. Chebykin, O. Ya. (1995). *Problema emotsiinoi stiikosti: monografiia* [The problem of emotional stability: a monograph.]. Odesa. (in Ukrainian).

Комар Ірина,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Україна

Komar Iryna,
Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.)
Department of Social Pedagogy and Social Work
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

СУЧАСНІ ОНЛАЙН-СЕРВІСИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

MODERN ONLINE SERVICES IN THE TRAINING OF A SPECIALIST SOCIAL SPHERE

Annotation. The article is devoted to the review of modern online services that have become relevant in distance learning languages. Training a specialist in the social sphere involves a set of measures for the formation of a harmoniously developed personality, a specialist who has theoretical knowledge and practical skills, responds quickly to today's challenges, is resilient, ready for continuous professional growth. Outlined educational online platforms are an important factor in addressing these issues.

Keywords: Education, social work, service, online learning, distance learning, specialist training.

Підготовка фахівця соціальної сфери передбачає комплекс заходів з формування гармонійно розвиненої особистості, фахівця, який володіє теоретичними знаннями та практичними вміннями, швидко реагує на виклики сьогодення, відзначається стресостійкістю, готовністю до постійного професійного зростання. Останні роки принесли багато змін у системі освіти. Зокрема, перехід від традиційного навчання до навчання на базі комп'ютерних технологій. Набула особливої актуальності дистанційна форма навчання з властивими їй техніками роботи.

Проблемам розвитку дистанційної освіти присвячені дослідження зарубіжних науковців. Зокрема Р. Деллінг, Д. Кіган, М. Сімонсон, М. Мур, М. Томпсон [1] та ін. вивчали значення та суть такого способу навчання, його основні характеристики, результативність. Серед вітчизняних науковців питаннями застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі займаються А. Андреев, М. Загірняк, В. Кухаренко, А. Хуторський, І. Козубовська, О. Рибалко, В. Осадчий та інші.

Соціальна робота – динамічний фах, що має постійно оновлюваний репертуар концептуалізацій та технік. Зумовлено це як внутрішнім розвитком професії, так і суспільнополітичними змінами, що формують нові очікування

від соціальної роботи як суспільного інституту [3, 171]. Відповідно до цього формуються і вимоги до особи фахівця соціальної сфери, підготовка якого сьогодні відбувається в умовах дистанційного, онлайн та/чи змішаного навчання.

Характерними рисами дистанційного навчання є нова роль викладача, зміни у підході до традиційних форм викладання, можливість залучення великої аудиторії студентів, економічність, гнучкість та ін. Така організація освітнього процесу передбачає інший підхід до навчання, який базується на самостійній роботі здобувача освіти. Самостійність пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення інформації, самоорганізація і самоконтроль є основними аспектами роботи [2].

До сучасних засобів навчання належать цифрові освітні ресурси, тобто інформаційні джерела, що містять графічну, текстову, фото-, відео- та іншу інформацію, представлену в цифровому вигляді й спрямовану на реалізацію цілей і завдань сучасної освіти. Вміння застосовувати їх, оперувати та обирати найоптимальніші в роботі чи навчанні залежить від сформованих цифрових навичок людини.

Вагомим чинником формування таких навичок громадян є проєкт Президента України, реалізований Міністерством цифрової трансформації, Платформа «Дія. Цифрова освіта», де користувачі можуть пройти Національне тестування на рівень цифрової грамотності. У розпал пандемії коронавірусу на сайті був створений освітній серіал «Карантин: онлайн-сервіси для вчителів». Він мав на меті надавати оперативні відповіді на світовий виклик, зумовлений поширенням коронавірусу. Оглядовий освітній серіал розроблений і створений за 72 години та містить 6 відеороликів за участі педагогів та експертів, які користуються різними сервісами дистанційного навчання.

Змінювати і розвивати освіту в Україні – мета неприбуткової громадської спілки «Освіторія». Її цифрова платформа допомагає освітянам навчатись, підвищувати професійну майстерність. Окрім цього, «Освіторія» створює інноваційні школи та програми, надає доступ до якісної освіти малозабезпеченим верствам населення. Одним з напрямків роботи цієї освітньої платформи є школа тренерів «Нової української школи» (НУШ) – партнерський проєкт з Міністерством освіти і науки України, що працює за сприяння Міжнародного фонду. Серед функцій та послуг – Тренінговий центр (хаб Освіторія), який проводить тренінги і курси для педагогів. Окремим напрямом роботи є підготовка актуальних новин про освіту та своєчасне інформування користувачів (Освіторія Медіа).

Prometheus – це освітній проєкт, де зібрані лекції і завдання від українських університетів. На сайті є набір курсів, які дозволяють як студентам, так і викладачам шляхом неформальної освіти здобувати додаткові знання з різних галузей науки. Зокрема, для комплексної підготовки майбутнього фахівця соціальної сфери, розуміння ним суті та специфіки соціальної роботи, її етичних аспектів, формування управлінських умінь та навичок Prometheus пропонує такі курси: «Соціальна робота з людьми, які мають хронічні

захворювання», «Захист прав людей з інвалідністю», «Соціальний менеджмент» та ін.

Велике значення для формування гармонійно розвиненої особистості, яка стане успішним фахівцем у галузі соціальної роботи є курси для особистісного розвитку: «Як ефективно спланувати та провести діалог» (Модуль 1, 2,3), «Медіаграмотність: практичні навички», «Цифрові комунікації», «Наука повсякденного мислення» та ін.

Розробники платформи Prometheus та автори курсів не залишили поза увагою ті зміни в освіті, які стали актуальними та потребують детального вивчення в умовах збройної агресії росії проти України. Для майбутніх соціальних працівників особливо актуальними є розуміння механізмів соціально-психологічної допомоги особам, постраждалим від війни. Для цього актуальними та корисними стануть курси: «Психологія людей під час війни: як жити і працювати в нових реаліях», «Психологія стресу та способи боротьби з ним».

Широкий спектр курсів цієї ж тематики пропонує Національна освітня платформа «Всеосвіта». Зокрема, найновішими є розробки: «Формування стресостійкості», «Психологічні техніки самопомоги в умовах війни», «Супровід дитини в умовах вимушеного переселення. Прийоми та методи первинної й короткотривалої психолого-педагогічної допомоги», «Онлайн-заняття для дітей дошкільного віку у воєнний час», «Педагогічні аспекти супроводу дітей у бомбосховищах та укриттях» та ін.

Для майбутніх соціальних працівників актуальним є вебінари, де можна доповнити свої знання щодо роботи з віктимними категоріями дітей та дорослих. Зокрема, «Всеосвіта» пропонує заходи, які можна переглянути і під час трансляції онлайн, і в записі за темами: «Стресостійкість та інформаційна безпека підлітків і дорослих при ескалації», «Стигматизація осіб з психічними розладами в освітньому середовищі: способи запобігання та подолання», «Використання арттерапевтичних технологій у роботі із дитячими страхами», «Реалізація інклюзії в закладі освіти. ІПР (створення, моніторинг динаміки розвитку учня з ООП)» та ін. За бажанням слухачі отримують сертифікат учасника та матеріали вебінару.

Новинками педагогічних технік та методик роботи з різними категоріями осіб діляться автори вебінарів онлайн-платформи «На Урок». Серед найновіших тем є такі: «Креативний підхід у роботі з дітьми з ООП в мовах війни», «Використання технологій віртуальної та доповненої реальності (VR/AR) в освітньому процесі», «Застосування інтегральних ігор в освітньому процесі», «Telegram-канал – сучасна та ефективна альтернатива блогу вчителя». Слухачі вебінарів та учасники онлайн конференцій мають змогу здобути нові знання, набути практичних навичок та отримати сертифікати. Сайт постійно доповнюється актуальними всеукраїнськими онлайн-курсами, олімпіадами, вебінарами, конференціями та надає можливість підвищення кваліфікації для освітян.

EdEra – український проект, який представляє собою сайт з онлайн-курсами у форматі МВОК (масових відкритих онлайн-курсів). Проект включає в себе інтерактивні лекції, конспекти занять, іспити та домашні завдання, спілкування з іншими користувачами і педагогами. На сайті EdEra до послуг користувачів є Сервіс інтерактивної освітньої літератури EdEra Books, де онлайн-книги складаються з ілюстрованих текстів з інтегрованими відео та тестами для перевірки здобутих знань. Такий метод дозволяє користувачам поєднати різні методи сприйняття інформації і підвищити ефективність навчання. Для новин та огляду сучасних освітніх тенденцій EdEra пропонує блог. Не менш важливим є рубрика «Вакансії», у якій автори проекту запрошують у свою команду ініціативних та ідейних людей.

Для студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника функціонує платформа дистанційного навчання d-learn.pnu.edu.ua, створена Центром дистанційного навчання та контролю знань (ЦДНКЗ). Кожен здобувач освіти має доступ до лекційного матеріалу, розробок семінарських, практичних чи лабораторних занять, додаткових матеріалів усіх дисциплін впродовж кожного семестру в будь-який зручний час. Платформа дозволяє провести оцінювання знань студентів шляхом тестування з курсу як поточного, так і підсумкового. Вона покликана сприяти якісній організації освітнього процесу в ПНУ.

Можливість спілкування у форматі онлайн, зокрема, проведення дистанційних занять, відеолекцій, вебінарів, конференцій, профорієнтаційних зустрічей та ін. надають такі сервіси, як Cisco Webex Meeting, Zoom, Google Meet та ін. Усі ці платформи сприяють ефективній взаємодії викладача зі студентською аудиторією. Вони мають додаткові функції для презентації навчального матеріалу, можливість спілкування учасників онлайн-конференції у чаті та запис зустрічі для подальшого використання.

Отже, характерною рисою сучасної освіти є її гнучкість, яка реалізується шляхом впровадження технологій дистанційного навчання. Широкий спектр для здобувача освіти надають сучасні онлайн-сервіси, до яких належать освітні платформи, проекти, сайти, застосунки та ін. Це важлива частина неформальної освіти, яка є ґрунтовним доповненням до базової підготовки майбутнього сучасного фахівця соціальної сфери.

Список використаних джерел

1. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.). URL: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf (Дата звернення: 01. 05. 2022).
2. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності. *Освітній портал*. URL : <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/> (Дата звернення: 01. 05. 2022).
3. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

4. Що таке дистанційна освіта: як вона працює? URL: <http://www.vsemisto.info/osvita/2355-sho-take-vysha-osvita-jakvona-prazjuje>. (Дата звернення: 01/ 05/ 2022).

References

1. *Dystantsiine navchannia yak suchasna osvitnia tekhnolohiia: materialy mizhvuzivskoho vebinaru* (2017). Retrieved from: http://www.vtei.com.ua/images/VN/31_03.pdf (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)
2. *Dystantsiina osvita v suchasni osvitni diialnosti. Osvitnii portal*. Retrieved from: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html/> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)
3. Semyhina T. (2020). *Suchasna sotsialna robota*. Kyiv: Akademiia pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu. (in Ukrainian)
4. *Shcho take dystantsiina osvita: yak vona pratsiuie?* Retrieved from: <http://www.vsemisto.info/osvita/2355-sho-take-vysha-osvita-jakvona-prazjuje> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

Котломанітова Галина,

*к. пед. наук, доцент кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи
Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка,
Україна*

Kotlomanitova Galyna,

*Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.), Department of Special Education
and Social Work of Poltava National Pedagogical
University named after V.G. Korolenko,
Ukraine*

ПРИКЛАДНІ МЕТОДИКИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

APPLIED METHODS OF SOCIO-PEDAGOGICAL WORK IN INCLUSIVE EDUCATION

Annotation:The author proves the expediency of introducing applied in socio-pedagogical work with participants in the inclusive educational process.Characterizes different types of applied methods.Explains the use of methodological approaches.

Keywords:applied methods, socio-pedagogical work, social inclusion, inclusive education, education.

Сучасна система вітчизняної освіти вибудовується на європейських стандартах, зокрема щодо забезпечення інклюзивного навчання здобувачам із

особливими освітніми потребами. Запроваджувана практика в українському освітньому просторі актуалізує пошуки необхідного інструментарію задля оптимізації соціальної інклюзії вказаної цільової групи. Можливість навчатися дітям з інвалідністю у загальноосвітніх закладах разом із нормотиповими дітьми означається як позитивними, так і проблемними аспектами. Серед останніх – проблеми соціальної адаптації, соціальної інтеграції в освітнє середовище. Ці питання завше були у фокусі уваги педагогічної науки й практики соціальної роботи. Багато науковців фокусували свою увагу на дослідженнях у цьому аспекті: О. Безпалько, В. Ільїн, І. Іванова, Г. Лактіонова, Є. Мартинов, О. Молчан, О. Полякова, О. Рассказова, Т. Самсонов, Є. Тарасенко, В. Тесленко, С. Харченко та ін. Однак, на часі новітні підходи, інноваційні педагогічні рішення. Відтак, маємо метою цієї наукової розвідки – означити прикладні методиками соціально-педагогічної роботи з учасниками освітніх закладів з інклюзивним навчанням.

У соціальній роботі під прикладними методиками розуміють різноманітні технології, форми, методи, нагальні у практичному використанні з конкретною цільовою групою. Їх мета варіюється залежно від наявної проблематики у соціальної групи, зумовлюється передбачуваним напрямком соціально-педагогічної діяльності: соціально-діагностичного, соціально-профілактичного, соціально-реабілітаційного, соціально-терапевтичного. Загальною метою соціально-педагогічної роботи з учасниками освітнього інклюзивного простору є сприяння їхній успішній соціалізації, а завданнями – створення безконфліктного, безбар'єрного середовища, налагодження комунікативної взаємодії, емпатійного спілкування, розвиток індивідуального творчого потенціалу, самовираження, самоствердження й самореалізація кожної особистості.

Зазначимо, в інклюзивному освітньому просторі наявні дві групи учасників навчального процесу – діти з особливими освітніми потребами і нормотипові діти. Їх спільне перебування, спільна діяльність в закладі освіти позначаються на результатах соціальної адаптованості, соціальної інклюзії перших та на ціннісно-поведінковому конструкті других. Тому, на наш погляд, більш доцільним є використання групових форм соціально-педагогічної роботи, які б сприяли налагодженню дружніх взаємин, комунікативної взаємодії, позитивного ставлення один до одного.

Існує великий арсенал прикладних методик. В інклюзивному освітньому просторі їх вибір має ґрунтуватися на загальнопедагогічних принципах комплексності, варіативності, природовідповідності, урахування вікових та індивідуальних особливостей учнів, диференційованого підходу. Виділимо найбільш доцільні прикладні методиками.

Одна із оптимальних – ігротерапія, ігрові технології. Ігрова діяльність є природньою для дитячого середовища. За твердженням науковців, гра – поліфункціональне явище, засіб організації навчання й виховання, спосіб активізації психофізичних функцій, адаптації до життя. Погоджуємося із Войцях Т. В. (2014), що гра як інтерактивний метод педагогічної

взаємодії володіє значущим соціалізуючим потенціалом: «Соціально-педагогічна цінність гри полягає в тому, що вона сприяє формуванню життєво важливих цінностей, вмій, навичок та компетенцій, дозволяє на особистісному рівні усвідомити загрози різних соціальних «хвороб», важливість їх попередження та/чи подолання» (3, с. 4). Серед різноманіття ігрових технологій в умовах інклюзивного середовища слід використовувати соціально-комунікативні ігри: на знайомство, на розвиток діалогічного спілкування, командної взаємодії. Руханки, музично-рухливі ігри, окрім іншого, покращують психологічну атмосферу, насичують позитивними емоціями, сприяють спільній ритмічній та музично-імпровізаційній діяльності. Немаловажно вдаватися й до сюжетно-рольових, театралізованих ігор, інсценівок, ігор-драматизацій. Занурення в ту чи іншу роль дозволяє дитині «перевтілитися», продемонструвати себе, виявити свої акторські здібності. Неабияким потенціалом володіють і просвітницько-профілактичні ігри. Їх змістове наповнення, пізнавальна та етична інформація, завуальована в ігровій формі, умовах та правилах, недирективно сприяє формуванню ціннісних орієнтацій, корекції поведінкових відхилень.

До прикладних методик відносять і арт-терапію. Соціалізуючий, розвивальний, профілактичний, корекційний потенціал арт-терапії відзначають багато науковців і практиків. Арт-терапію ще називають терапією творчості, експресивною терапією (4, с. 7). Вознесенська О., Мова Л. (2007) стверджують, що цінність процесу й результату творчості особистості – у її впливі на почуття та поведінку, саме «в творчості людина як залишається собою, так і відчуває себе представником соціальної групи» (2, с. 38). Різноманітні арт-терапевтичні технології педагогічно оптимальні для усіх учасників інклюзивного освітнього середовища. Вони створюють додаткові можливості як для внутрішньоособистісної, так і зовнішньої комунікації, є інструментом самовираження й самопізнання, способом гармонізації різних сторін внутрішнього світу людини. Сьогодні наявні різні арт-терапевтичні методики: ізотерапія, музикотерапія, танцювальна терапія, казко-, лялькотерапія, пісочна терапія, фото-, мульттерапія та ін. З означеною цільовою групою можна вдаватися і до пасивних, і до активних, і до змішаних форм арт-терапевтичної діяльності.

Астремська І.В. (2017) серед інших прикладних методик соціальної роботи виділяє тілесну терапію, дихальну гімнастику, психогімнастику. Для дітей з особливими освітніми потребами такі методики мають здоров'язбережувальний вміст. Сприяння розвитку фізичних і психічних функцій немаловажні загалом, тим більшої ефективності й результативності можна досягнути при використанні їх у груповій формі роботи. Психогімнастичні вправи й етюди, методики когнітивної терапії навчають виражати свої почуття, переживання, ставлення до себе та до інших, розуміти почуття інших, керувати й демонструвати свої емоції. Ці техніки доцільні для регуляції емоційного стану, зняття психічного напруження, подолання

тривожності, розвитку рефлексії, емпатії, оволодіння навичками емоційної та поведінкової саморегуляції (1, с. 127-132).

Загалом, для досягнення прогнозованого результату фахівцю, який працює з дітьми в умовах освітнього інклюзивного простору, слід вдаватися до пошуку різноманітних прикладних методик, інноваційних підходів, адекватних ситуації, об'єктивним та суб'єктивним чинникам. Головним є організація соціально-педагогічної роботи на тому рівні, який би відповідав критеріям ефективності та максимальної результативності.

Список використаних джерел

1. Астремська І. В. Прикладні методики та основи супервізії в соціальній роботі. Миколаїв : ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 396 с.
2. Вознесенська О., Мова Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога: Використання арт-технологій в освіті. Київ : Шкільний світ, 2007. 120 с.
3. Войцях Т. В. Ігрові технології як інструмент профілактичної роботи спеціалістів психологічної служби закладів освіти : навчально-методичний посібник. Черкаси : Черкаський ОІПОПП, 2014. 92 с.
4. Докторович М., Рурик Г., Хозраткулова І. Арт-терапія в діяльності психолога та соціального педагога. Київ : Редакції загальнопедагогічних газет, 2014. 104 с.

References

1. Astremska, I. V. (2017). *Prykladni metodyky ta osnovy supervizii v sotsialnii roboti [Applied methodics and basics of supervision in social work]*. Mykolaiv: Vydvo ChNU im. Petra Mohyly. (In Ukrainian)
2. Voznesenska, O., Mova, L. (2007). *Art-terapiia v roboti praktychnoho psykholoha: vykorystannia art-tekhnologii v osviti [Art therapy in the work of a practical psychologist: the use of art technology in education]*. Kyiv: Shkilnyi svit (in Ukrainian)
3. Doktorovych, M., Ruryk, H., Khozratkulova, I. (2014). *Art-terapiia v diialnostipsykholoha ta sotsialnohopedahoha [Art therapy in the activities of a psychologist and social pedagogue]*. Kyiv: Red. Zahalnopeidahohichnykh hazet. (in Ukrainian)
4. Voitsiakh, T. V. (Comp.) (2014). *Ihrovitekhnologii yak instrument profilaktychnoi roboty spetsialistiv psykholohichnoisluzhbyzkladivosvity [Game technologies as a tool for preventive work of specialists of the psychological service of educational institutions]*. Cherkasy: Cherkaskyi OIPOP. (In Ukrainian)

Кучерак Ірина,
*кандидат педагогічних наук, доцентка кафедри методики професійної
освіти та соціально-гуманітарних дисциплін
БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України,
Україна*

Kucheraк Iryna,
*Candidate of Pedagogic Sciences (PhD), Associate Professor of the
Professional Education Methods, Social and Humanitarian Disciplines Department,
BilaTserkva Institute of Continuous Professional Education
SIHE «University of Education Management»
NAPS of Ukraine,
Ukraine*

МОДЕЛЮВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Annotation. The article deals with the issue of the model in an inclusive educational environment in the context-free forming of the education system. The article focuses on the need to implement the integrated solution and improve the competence of teachers in the field of inclusion.

Keywords: inclusive educational environment, inclusion, education reform.

Одним із найбільш значимих завдань сьогодення, вирішення якого потребує негайних, кардинальних і швидких рішень, – кардинальна перебудова системи освіти, зважаючи на потреби суспільства в оновленні інструментів та технологій навчання. Реалізація означеного передбачає розуміння освіти як особливого середовища, в якому забезпечуються найбільш оптимальні умови для реалізації потенціалу кожної особистості незалежно від наявних порушень психофізичного розвитку чи нормотиповості. Однак досягнення такого завдання, незважаючи на оновлення нормативно-правової бази, методичного забезпечення, все щевимагає змін, зокрема, у плані підготовки майбутніх фахівців до взаємодії у нових умовах інклюзивного навчання.

Створення інклюзивного освітнього середовища – складне завдання, яке потребує не лише удосконалення нормативно-правового забезпечення, але й підготовки висококваліфікованих педагогічних працівників, оновлення матеріально-технічної бази освітніх закладів, належної фінансової підтримки. Проте, зважаючи на аналіз наукової літератури та практики впровадження інклюзії в практику освітніх закладів, доводиться констатувати наявність цілої низки проблем, пов'язаних із впровадженням означених новацій.

Вирішення цього питання неможливе без попередніх, продуманих, узгоджених і планованих дій, спрямованих на досягнення конкретних очікуваних результатів. Саме тому вкрай важливо забезпечувати моделювання інклюзивного освітнього середовища, враховуючи особливості реформування закладів освіти I рівня в рамках впровадження Нової української школи.

Окремі аспекти проблеми інклюзії висвітлено в працях українських науковців В. Гладуша, О. Ільїної, А. Колупаєвої, Г. Давиденко, О. Мартинової, М. Шаповала, А. Шевцова та ін., соціальні, психологічні та педагогічні аспекти проблеми – у працях зарубіжних дослідників Ф. Амстронга, Б. Барбера, Ф. Кросбі А. Ходкінсона, О. Ярської-Смирнової.

Аналіз наукової літератури засвідчує пильну увагу наукової спільноти до порушеної проблеми. Однак, зважаючи на складні обставини, в яких перебуває Україна (це не лише ситуація пандемії, але й воєнний стан), дане питання потребує додаткового розгляду. Означене зумовлює актуальність порушеної проблеми та вибір теми дослідження.

У нормативно-правових документах інклюзивне освітнє середовище розглядають як складову забезпечення системи якості та сукупність умов для навчання і розвитку здобувачів освіти, враховуючи їхні потреби та можливості [1], та гарантію безпечності і нешкідливості умов навчання[2]. Натомість не приділяється належної уваги школі як провайдера персонального розвитку, інституції, що забезпечує втілення індивідуальної освітньої траєкторії здобувача освіти. Реалізація такого завдання потребує висококваліфікованого людського потенціалу. Відтак, постає потреба у формуванні готовності майбутніх фахівців до моделювання інклюзивного освітнього простору.

Впровадження такого завдання пов'язана із цілою низкою складнощів. Адже моделювання будь-яких процесів, а особливо, освітніх - це завжди складно. Окрім того, результати інтегрування нових технологій та методик в освітній процес є завжди відтермінованими у часі, а прогнозування перебігу освітніх процесів та результатів досліджень неодмінно супроводжується потребами у розв'язку нетипових завдань[3;4].

Варто зазначити, що інклюзивне освітнє середовище – це не лише людський капітал, а й простір, оформлений відповідно вимог універсального дизайну, забезпечений відсутністю бар'єрів для вільного пересування. Тому для його організації важливим є фінансово-економічне, нормативно-правове, матеріально-технічне та організаційно-методичне забезпечення.

Якими є сучасні вимоги до моделювання інклюзивного освітнього середовища в умовах Нової української школи? Насамперед, це забезпечення гнучкості та мобільності, динамічності та готовності до змін за необхідності, а також оснащення необхідними ресурсами для втілення індивідуальних освітніх траєкторій.

Впровадження моделі інклюзивного освітнього середовища в умовах Нової української школи потребує комплексних, продуманих рішень та залучення цілої низки висококваліфікованих педагогічних працівників.

Алгоритм створення моделі інклюзивного освітнього середовища в умовах Нової української школи – це декілька важливих послідовних кроків: від детального вивчення нормативно-правової бази, що регламентує організацію інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти та концептуальні засади впровадження Нової української школи до забезпечення фізичного та

навчального-простору, в якому кожна дитина із особливими потребами буде мати можливість реалізації свого природного потенціалу.

Ситуація ускладнюється тим, що більшість педагогів до цього часу не мали досвіду роботи в умовах Нової української школи та інклюзивного навчання. Це створює додаткові перепони, які можна подолати завдяки системному навчанню та формуванню певних умінь і навичок.

Не менш вагомим є створення розумного середовища, що відповідає принципам універсального дизайну, і є зручним для кожної дитини, незважаючи на особливості психофізичного розвитку та наявності тих чи інших порушень.

Ситуація ускладнюється тим, що більшість педагогів до цього часу не мали досвіду роботи в умовах Нової української школи та інклюзивного навчання. Це створює додаткові перепони, які можна подолати завдяки системному навчанню та формуванню певних умінь і навичок[5].

Не менш вагомим є створення розумного простору, що відповідає принципам універсального дизайну, і є зручним для кожної дитини, незважаючи на особливості психофізичного розвитку та наявності тих чи інших порушень.

Означена публікація не вичерпує усіх аспектів досліджуваної тематики. Подальші наукові розвідки вбачаємо у розробленні навчального курсу для фахівців, що працюють в умовах інклюзії у ЗЗСО та ЗДО.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту»: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Дата звернення: 05.05.2022).
2. Розпорядження Кабінету міністрів України від 23.12.2020 «Про затвердження плану заходів з реалізації Національної стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі на 2021 рік»: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1668-2020-p#Text> (Дата звернення: 05.05.2022).
3. Цимбалару А. Освітній простір: сутність, структура і механізм створення. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 1. С. 41-50. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/715281/1/Освітній%20простір.%20Сутність%20Структура%20і%20механізми%20створення.pdf> (Дата звернення: 05.05.2022).
4. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: Монографія. К. «Самміт-Книга», 2009. 272 с.
5. Кучерак І. В., Петрушак О.М. Інтегровані заняття у системі інклюзивного навчання: досвід, реалії та перспективи. *Вісник Глухівського національного Педагогічного університету імені О. Довженка*. 2021. Вип. 3(47). С. 121- 127.

References

1. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»*: veb-sait. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (accessed 5 May 2022) (in Ukrainian)

2. Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy vid 23.12.2020 «Pro zatverdzhenniaplanu zakhodiv z realizatsii Natsionalnoi stratehii rozbudovy bezpechnoho i zdorovoho osvithnoho seredovyshcha u novii ukrainskii shkoli na 2021 rik»: veb-sait. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1668-2020-r#Text> (accessed 5 May 2022) (in Ukrainian)

3. Tsymbalaru, A. (2016). Osvitnii prostir: sutnist, struktura i mekhanizmy stvorennia. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 1, 41-50. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/715281/1/Osvitnii%20prostir.%20Sutnist%2C%20struktura%20i%20mekhanizmy%20stvorennia.pdf> (accessed 5 May 2022) (in Ukrainian)

4. Kolupaieva, A. A. (2009). *Inklyuzyvna osvita: realii ta perspektyvy*: Monohrafiia. K.«Sammit-Knyha».(in Ukrainian)

5. Kucherak, I. V., Petrushak, O. M. (2021). Intehrovani zaniattia u systemi inklyuzyvnoho navchannia: dosvid, realii ta perspektyvy. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho Pedahohichnoho universytetu imeni O. Dovzhenka*, 3(47), 121- 127. (in Ukrainian)

Лемко Галина,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна

Lemko Halyna,
Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.),
Associate Professor of the Department of Social Pedagogy and Social Work
and Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЄКТУ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

FEATURES OF THE SOCIAL PROJECT AS AN INNOVATIVE TECHNOLOGY

Annotation. The article reveals the features of the social project as an innovative technology, determines the direction of project activities, describes the conditions of success of the social project and highlights the competencies formed by socionic specialists in preparing the project.

Keywords: design, social project, innovative technology.

Сучасна ситуація в Україні характеризується низкою тенденцій, які суттєво впливають на соціальну сферу. Вирішенню складних соціально-економічних проблем і одночасного розвитку українського суспільства служить проектування як інноваційна технологія.

Вивченням проблеми соціального проектування займалися такі науковці: В. Курбатов, Г. Нагорна, Д. Пузіков, Л. Тюптя, В. Шкуро, О. Яременко та інші. У контексті нашого дослідження певний науковий інтерес становлять праці, присвячені сутнісній характеристиці «соціального проекту» (О. Антонова, О. Безпалько, Т. Бутченко, А. Конончук, В. Луков та інші).

Альтернативою традиційним методом навчання може бути метод проектів. Цей метод не можна назвати принципово новим, адже істинна інновація в галузі педагогіки – явище надзвичайно рідкісне. Як правило, це розгляд на новому витку педагогічних, соціальних, культурних досягнень, давно забутих педагогічних істин, які використовувалися в інших умовах.

В «Енциклопедії для фахівців соціальної сфери» зазначено, що проект використовують для позначення інноваційної діяльності, спрямованої на перетворення соціальної дійсності в контексті соціальної проблематики – на соціально-культурне середовище (створення сприятливого соціокультурного простору та оптимізація умов саморозвитку особистості, соціальної групи, території загалом); сфери життєдіяльності особистості (освітня, дозвіллева, навчальна, виробнича, спортивна, інформаційна тощо); спосіб життя (підтримка окремих видів і напрямів діяльності особистості, які сприяють зростанню якісних показників життя) [2, с. 508].

З позиції педагогічної науки, основним елементом застосування соціального проектування є соціальний проект, що має тенденцію до жорсткого структурування інформації, алгоритмізації дій і передбачуваності результатів [4].

Проблема готовності особистості, і насамперед, до активних дій в соціальному середовищі визначається багатьма факторами, в тому числі наявністю професійних знань і досвіду успішної реалізації конкретних проектів, що спрямовано на:

- соціально-культурне середовище (створення сприятливого соціокультурного простору та оптимізація умов саморозвитку особистості; соціальної групи, території загалом);
- спосіб життя (підтримка окремих видів і напрямів діяльності особистості, які сприяють зростанню якісних показників життя);
- сфери життєдіяльності особистості (освітня, дозвіллева, навчальна, виробнича, спортивна, інформаційна тощо) [1].

Є значна кількість соціальних проблем, які об'єктивно різняться за рівнем, масштабом та іншими параметрами, проте одну й ту саму проблему різні групи населення вважають такою, що потребує негайного вирішення, або такою, вирішення якої можна відкласти. Соціальний проект передбачає досягнення поставленої мети й зміну суспільної ситуації, тому користувачами результатів соціального проекту є не тільки споживачі майбутніх соціальних послуг, а й усі учасники проекту. Для соціальних проектів надзвичайно важливими є конкретизація та реалістичність прогнозованих у результаті реалізації проекту результатів. Якщо ймовірність досягнення визначених проектних цілей або отримання результатів низька, то такий проект не є цінним

для суспільства і, відповідно, не буде мати підтримки з боку його цільової групи. Важливим є те, що у процесі розробки та реалізації соціальних проєктів варто враховувати принцип соціальної суб'єктності, відповідно до якого кожна особа має виступати в проєкті як активний діяч і творець соціальної реальності. Соціальне проєктування передбачає самостійне суспільне виробництво на благо і турботу про себе та інших людей.

На думку Ю. Скороди, в основу соціального проєктування мають бути закладені такі параметри, як багатofакторність, багатовекторність розвитку та протиріччя соціального об'єкта, неможливість його описання за допомогою термінів будь-якої соціальної теорії, наявність суб'єктивних складників, які визначають відношення того, що має бути, та того, що є, в розвитку соціального об'єкта, суб'єктивні фактори формування соціального очікування, соціального прогнозу та проєктування, чинники, які визначають різноманітні критерії оцінки зрілості розвитку соціального об'єкта [6].

Науковець А. Конончук представляє два різновиди проєктів, а саме: як самостійний варіант вирішення локальної проблеми конкретної цільової групи певного соціального середовища і як складову частину програми соціально-економічного розвитку, що визначає цілі та завдання соціальної сфери, які мають бути досягнуті в запланований період, шляхи та засоби їх реалізації [3].

Умовами успішності соціального проєкту можна вважати такі:

- добровільність участі в проєкті;
- чіткий розподіл обов'язків між його учасниками;
- врахування особистісних інтересів, якостей, умінь членів проєктної команди;
- чітка позиція координаторів проєкту;
- оптимальний розподіл часу роботи над проєктом;
- підтримка проєкту керівництвом соціальної установи;
- зацікавленість у результатах проєктної діяльності соціальних установ і органів влади.

Використання такого методу як проєкт дає можливість всім учасникам навчально-виховного процесу набути саме практичного досвіду, який базується як на знаннях, так і перевірці теоретичних знань в повсякденній діяльності.

Участь в проєктній роботі допомагає сформувати навички активного громадянина демократичного суспільства. Готуючи проєкт фахівці соціально-економічного профілю формують та розвивають наступні компетентності:

- саморозвитку й самоосвіти (виділення головного, узагальнення власних знань, організація самоосвітньої діяльності, визначення перспективи діяльності, залучення та збагачення власного досвіду);
- інформаційну (використання різних джерел інформації, аналіз інформації, розуміння та усвідомлення інформації, вміння переробляти інформацію для отримання певного продукту, вміння користуватися новими інформаційними технологіями);
- продуктивної діяльності (активізація творчих здібностей, вміння побачити та сформулювати проблему);

- полікультурну (повага до чужої праці, формування загальнолюдських цінностей, забезпечення розширення кругозору та підвищення культурного рівня учнів, вплив освітнього середовища на розвиток учнів);
- комунікативну (обговорення проблеми, формування власної точки зору, вміння доводити власну позицію, розвиток культури мовлення, вміння презентувати свій продукт, адекватне ставлення до критики);
- соціальну (забезпечення співробітництва, здійснення роботи в команді, усвідомлення власного внеску у спільну роботу, формування адекватної оцінки і самооцінки, вміння використовувати власний досвід) [5].

Отож, практичне використання проектних технологій доводить те, що поєднання у проектній діяльності знань, практичних умінь і навичок; набуття життєтворчих компетенцій допомагають зробити рішучі кроки у вирішенні тих нагальних соціальних проблем які існують на сьогоднішній день в суспільстві, з чим кожного дня матимуть справу фахівці соціономічного профілю.

Якщо фахівець оволодіє роботою над проектом, можна сподіватися, що він виявиться більш пристосованим до використання своїх професійних якостей на практиці, зуміє планувати власну діяльність, орієнтуватися в різноманітних джерелах інформації та життєвих ситуаціях, спільно працювати з різними людьми, тобто адаптуватися до мінливих умов.

Список використаних джерел

1. Безпалько О. В. Соціальне проектування. Навчальний посібник. К., 2010. 127 с.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 535 с.
3. Конончук А. Проектні технології у професійній підготовці майбутніх фахівців. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки.* 2017. Вип. 144. С. 53–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2017_144_15 (Дата звернення: 05.05.2022).
4. Корнеєв В. Комунікаційні технології як засоби проектування соціальної дійсності. *Наукові записки Інституту журналістики.* 2014. Том 56. С. 176–181.
5. Романовська Л. Специфіка соціального проектування у професійній діяльності соціальних працівників. *Інноваційна педагогіка.* Випуск 21. Т. 3. 2020. С.97-100.
6. Скорода Ю. В. Проектний менеджмент в контексті реалізації регіональних соціальних проектів в Україні: специфіка та перспективи (з досвіду реалізації фестивалю етнічної культури «Галас-2008» у Рівненській області). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія».* 2010. Вип. 2. С. 133 – 140. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nznuoaksk_2010_2_18.pdf (Дата звернення: 05.05.2022).

References

1. Bezpalko, O. V. (2010). *Sotsialne proektuvannya*. Navchalniy posibnik [Social design. Tutorial]. Kyiv. (in Ukrainian)
2. Zvierieva, I. D. (2012). *Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery* [Encyclopaedia for professionals of the social sphere]. Kyiv, Simferopol: Universum. (in Ukrainian)
3. Kononchuk, A.I. (2017). Proektni tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv [Design technologies in the training of future professionals]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii : Pedahohichni nauky*, 144, 53–56. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2017_144_15. (accessed 5 May 2022) (in Ukrainian)
4. Kornieiev, V. M. (2014). Komunikatsiini tekhnolohii yak zasoby proektuvannya sotsialnoi diisnosti [Communication technologies as a means of designing social reality]. *Naukovi zapysky Instytutu zhurnalistyky*, 56, 176–181. (in Ukrainian)
5. Romanovska, L.I. (2020). Spetsyfika sotsialnoho proektuvannya u profesiinii diialnosti sotsialnykh pratsivnykiv [The specifics of social design in the professional activities of social workers]. *Innovatsiina pedahohika*, 21, T. 3, 97-100. (in Ukrainian)
6. Skoroda, Yu.V. (2010). Proektnyi menedzhment v konteksti realizatsii rehionalnykh sotsialnykh proektiv v Ukraini: spetsyfika ta perspektyvy (z dosvidu realizatsii festyvaliu etnichnoi kultury «Halas-2008» u Rivnenskkii oblasti) [Project management in the context of the implementation of regional social projects in Ukraine: specifics and prospects (from the experience of the festival of ethnic culture "Galas-2008" in Rivne region)]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»* Retrieved from: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nznuoaksk_2010_2_18.pdf (accessed 5 May 2022) (in Ukrainian)

Литвин Наталія,
*кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу
Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу,
Україна*

Lytvyn Nataliia,
*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor
of the Department of Philology, Interpreting and Translation
of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
Ukraine*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ У КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

USE OF DIGITAL TOOLS IN THE CONTEXT OF LANGUAGE TRAINING OF STUDENTS OF TECHNICAL SPECIALTIES

Annotation. In the article, the author analyzes the work with such online tools as Classtime, Canva, Mentimeter, Learning Apps, Glogster and zoom platform service in the process of professional language support of IFNTUOG students

Keywords: distance learning, educational platforms, digital tools, academic text, content content of the discipline

Пандемія COVID-19 внесла суттєві зміни у процес фахової підготовки студентів у вищих навчальних закладах України, зокрема в Івано-Франківській національній технічній університет нафти і газу. В університеті функціонує офлайн, онлайн, а також змішана форма навчання. Як відомо, важливе значення у процесі дистанційної освіти відіграють онлайн-ресурси, які дають змогу студентам, віддаленим від викладача та навчальних засобів, комунікувати та співпрацювати. Цілеспрямована інтерактивна робота викладача та студентів здійснюється за допомогою різноманітних освітніх платформ та найбільш поширених цифрових інструментів.

Сьогодні в Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу мовна підготовка студентів здійснюється на заняттях з «Основ академічного письма». Впровадження цієї дисципліни у навчальні плани університету відбулося з метою сприяння академічній доброчесності студентів та викладачів. Окрім того, в навчальному закладі розроблено Положенням про академічну доброчесність працівників та здобувачів вищої освіти ІФНТУНГ (URL:<https://nung.edu.ua/sites/default/files/2021>).

«Основи академічного письма» – це нова дисципліна, безпосередньо пов'язана з «Українською мовою (за професійним спрямуванням)», яку вивчають студенти першого курсу навчання всіх напрямів підготовки ІФНТУНГ. Мета дисципліни – формування у студентів навичок академічної культури та академічної грамотності, необхідних для успішного провадження

науково-дослідницької та науково-навчальної роботи в університеті. Дисципліна складається з двох змістових модулів: «Формування академічної культури студента. Оформлення академічного тексту» та «Створення та редагування академічного тексту». Відповідно, заняття з «Основ академічного письма» передбачають роботу з різними видами професійно орієнтованих наукових текстів, зміст яких стосується технічних спеціальностей. А це робота зі створення, скорочення, виправлення, перекладу, цитування академічного тексту.

Як показує досвід, робота з текстом в умовах дистанційного навчання та вибір відповідних цифрових інструментів залежить насамперед від специфіки змістового наповнення дисципліни. Зміст курсу «Основи академічного письма» розкривають за допомогою лекційного матеріалу, практичних, самостійних, тестових завдань, написання есе, виступу з науковим повідомленням та ін., які студенти виконують у ході онлайн-занять. Сучасному поколінню здобувачів вищої освіти подобається працювати з різноманітними цифровими інструментами, створюючи власні плакати, презентації, ментальні карти. В умовах сучасного екстреного дистанційного навчання можна використовувати близько 10-15 найпоширеніших онлайн-інструментів, які полегшать роботу викладача та мотивують студентів до активнішої взаємодії.

Лекційний матеріал з «Основ академічного письма» можна транслювати за допомогою платформ Zoom, Google Classroom, Glogster та ін.

Найбільш популярною та доступною для викладачів та студентів є безкоштовна версія Zoom. Сервіс цієї платформи містить всі необхідні інструменти для роботи з академічним текстом в дистанційному форматі. Так, для лекційного курсу важливою є демонстрація доповідача на повний екран, а також спільна робота на інтерактивній дошці, де можна робити записи для великої аудиторії. Необхідною також є функція одночасного поширення екранів різними учасниками, приватний та груповий чат, запис екрану та ін.

Лекційні мультимедійні презентації з «Основ академічного письма» також можна демонструвати на платформі Zoom. Розробку та підготовку таких презентацій здійснюють за допомогою програм PowerPoint та YouTube, залучаючи графічну, анімаційну, відео- і звукову інформацію. Також лекційні презентації можна наповнити різноманітними ресурсами, які студенти можуть сканувати через QR-коди та ін.

Ще один важливий онлайн-інструмент, який можна використати для візуалізації лекційного матеріалу є Canva. Цей інструмент дозволяє також працювати з онлайн-дошкою, на якій викладач може демонструвати приклади, а студенти робити певні записи. До речі, за допомогою вказаного інструмента візуалізації можна використовувати багатосторінкові шаблони та видозмінювати їх за допомогою бібліотеки графічних елементів.

Як показує практичний досвід роботи, зміст дисципліни «Основи академічного письма» розкривають не тільки за допомогою лекційного матеріалу, а насамперед за допомогою практичних та тестових завдань, які студенти можуть виконувати як на онлайн-заняттях, так і самостійно.

Найбільш доступним та зручним інструментом для тестування та опитування в аудиторії, а також для самостійної роботи є Classtime. Викладачеві потрібно створити групу питань у формі тестів, додати їх до сесії та надіслати своїм студентам. Ресурс дає змогу завантажувати велику кількість питань, додаючи фрагмент тексту, зображення, відео з YouTube та ні. Сервіс сесії Classtime дозволяє показувати питання та варіанти відповідей в різному порядку для кожного студента, також дозволяє увімкнути покроковий спосіб вирішення питань. Важливою функцією сервісу є обмеження в часі та дозвіл на одну правильну відповідь.

Можливості іншого сервісу для опитування Mentimeter можна використовувати безпосередньо у роботі з різними видами професійно орієнтованих текстів, враховуючи змістовий рівень (про що йдеться), власне мовний, рівень контексту та вихід за його межі. Цей сервіс дозволяє створювати опитування, вікторину, побудову асоціативного куща, хмарини слів та ін. Mentimeter відображає результати опитування в режимі реального часу, що дозволяє взаємодіяти студентам та викладачеві на онлайн-заняттях.

За допомогою платформи Glogster можна створювати презентації, комбінувати текст, зображення, відео та аудіо для побудови веб-плаката. Функції Glogster дозволяють відкрити плакат (прирівнюється до повноцінної презентації), текст, тлумачення терміна та ін. Використовуючи веб-плакати можна організувати словникову роботу, з'ясування дефініції терміна, побудову синтагматичного рядка та ін.

Роботу з науково-технічним текстом в онлайн-форматі можна здійснювати за допомогою інструмента інтерактивних вправ LearningApps. Цей сервіс дозволяє обирати із запропонованого переліку вже готові вправи або використовуючи режим створення вправи, запропонувати власне завдання. Наприклад, з поданого тексту викидаємо технічні терміни, а студенти повинні покласти їх на місця пропуску у відповідні речення [2].

Отже, використання можливостей різноманітних цифрових інструментів у контексті мовної підготовки студентів технічних спеціальностей полегшує роботу викладачів-філологів та мотивує здобувачів вищої освіти до активної співпраці під час дистанційного навчання. Сучасним студентам цікаво працювати з онлайн-сервісами відповідних цифрових інструментів, створювати власні презентації та проекти. Поєднання інтерактиву та цифрових онлайн-ресурсів дає позитивні результати у процесі фахової мовної підготовки студентів в технічному ВОЗ.

Список використаних джерел

1. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстренне дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В. В. Бондаренка. Харків: Вид.-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.

2. Литвин Н.Б., Венгринюк А.А. Використання цифрових інструментів у контексті вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)»: практичний досвід (Івано-Франківський національний

технічний університет нафти і газу). XXIV
*International Scientific and Practical Conference «About the problems of practice,
science and ways to solve them»*. May 04-07, 2021, Milan, Italy. P. 208-210

References

1. Kukharenko, V.M., Bondarenko, V.V. (2020). *Ekstrenne dystantsiine navchannia v Ukraini: Monohrafiia / Za red. V.M. Kukharenka, V. V. Bondarenka*. Kharkiv: Vyd.-vo KP «Miska drukarnia». (in Ukrainian)
2. Lytvyn, N. B., Venhryniuk, A. A. (2021). *Vykorystannia tsyfrovyykh instrumentiv u konteksti vyvchennia dystsypliny «Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam)»: praktychnyi dosvid (Ivano-Frankivskyyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet nafty i hazu)*. XXIV *International Scientific and Practical Conference «About the problems of practice, science and ways to solve them»*. May 04 – 07, 208 – 210. Milan, Italy. (in Ukrainian)

Метко Андрій,

*викладач вищої категорії циклової комісії загальнотехнічних дисциплін
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний
коледж імені Маркіяна Шашкевича»
Україна*

Metko Andrii,

*teacher Brody Professional Pedagogical
College named after Markiiian Shashkevych,
Ukraine*

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗФПО

CREATIVE ABILITIES DEVELOPMENT OF EDUCATORS DURING THE STUDY OF GENERAL TECHNICAL DISCIPLINES IN THE PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Annotation. The publication analyzes the process and features of the development of creative abilities of students during the study of general technical disciplines. Various approaches to the interpretation of the concepts of "creativity" and "creative abilities" are analyzed. The ways of developing the creative abilities of the professional pre-higher education institutions students in general technical classes are being clarified.

Key words: creativity, creative abilities, educational process, education applicants, professional pre-higher education institutions, educational technologies.

На сучасному етапі розвитку суспільства стає все більш очевидним, що ефективність сучасного соціуму базується не просто на знаннях, а на

інтелектуальних здібностях, креативності та творчості людей. Зростають вимоги до таких якостей особистості, як відкритість новому досвіду, вміння знаходити рішення у нестандартних ситуаціях, творче ставлення до дійсності, критичне мислення. Швидкий розвиток науково-технічного прогресу призводить до удосконалення креативної та творчої особистості: сучасності потрібна розумна та компетентна людина, яка вміє аналізувати інформацію та використовувати свої вміння для креативного розв'язку проблем.

Саме тому в центрі уваги сучасного закладу освіти є турбота про розвиток і формування творчої, всебічно розвиненої особистості. Це викликає необхідність створення певної системи навчання та розвитку творчо обдарованої молоді.

Виявлення творчо обдарованої молоді та розвиток їхніх здібностей є складним щодо практичної реалізації, тому що поняття «творчості» є неоднозначним у розумінні, її критерії не визначені на достатньому рівні через унікальність творчих проявів, адже саме вони та їх суцільна прихованість найчастіше (наприклад, коли йдеться про прояви інтуїції, підсвідомого) не дають можливості застосування під час діагностики лише «звичайних» тестів чи аналізу продуктів діяльності та виховати відповідно до індивідуальних особливостей не легко.

Вивчення і розвиток здібностей, які лежать в основі процесу оволодіння знаннями є одним із основоположних напрямів підвищення ефективності навчання у ЗФПО. Досліджуючи засоби оптимізації розумового розвитку здобувачів освіти, потрібно приділяти більше уваги створенню умов для своєчасного виявлення і розвитку їхніх здібностей, творчого потенціалу особистості, а також формування творчого ставлення до світу і себе.

Загальнотехнічні дисципліни, як сфера розвитку особистості, на перший погляд, передбачають безумовну наявність творчих здібностей у здобувачів освіти. Проте реальність розкриває абсолютно іншу ситуацію. Вітчизняні та іноземні учені, педагоги, психологи і соціологи єдині у висновку, що постійно слабшає інтерес здобувачів освіти до процесу навчання в цілому, і до загальнотехнічних дисциплін зокрема. Хоча ринок праці відкриває абсолютно протилежні перспективи. Перед викладачами ЗФПО стоїть завдання пошуку засобів і способів подолання цього негативного процесу. Вважаємо, що вирішенню цих проблем сприяє збільшення кількості нетрадиційних та інтерактивних форм роботи, які сприяють розвитку творчих здібностей студентської молоді. Такі заняття підвищують у здобувачів освіти мотивацію, активність, бажання до самоосвіти краще засвоєння пропонованого матеріалу, активізують розумову діяльність студентів.

На певному рівні сформованості здібностей до тієї чи іншої діяльності виникають і починають розвиватися творчі здібності. Саме якісний стрибок від розвитку здібностей до розвитку обдарованості – учені пов'язують зі становленням творчо обдарованої особистості.

Творчість – це процес створення нового, що об'єктивно здійснюється у природі або людині. Продуктами творчості є відкриття, винаходи, нові художні

образи, твори. Водночас творчість – це здатність людини створювати з наявного матеріалу дійсності на основі пізнання закономірностей об'єктивного світу нову реальність, що задовольняє різноманітні суспільні та особистісні потреби. Суспільство загалом і кожен член його зокрема є при цьому суб'єктами творчої діяльності. На думку академіка В. Вернадського, саме завдяки своїй продуктивній праці та творчій думці людство здійснило перехід від біосфери до ноосфери («ноос» з грец. – «розум»).

Сучасні наукові дослідження наголошують, що творчі здібності можна не лише розвивати, але й формувати. Вважаємо, що під час вивчення загальнотехнічних дисциплін такий процес є дуже ефективним. Адже, коли від здобувачів освіти вимагають творчості, але не вчать її, то студенти доволі часто вдаються до підробки, імітування творчого процесу. Краще не вимагати одразу творчості, а формувати її, навчати її.

Реалізація принципів формування творчих здібностей здобувачів освіти ЗФПО неможлива без врахування і застосування на практиці досягнень вітчизняної та зарубіжної науки, зокрема і психолого-педагогічних досліджень у царині механізму творчості.

Розвиток творчих здібностей здобувачів освіти і вплив на процес творчого саморозвитку має відбуватися в атмосфері психологічного комфорту, довіри до викладача, з яким можна обговорити свої проблеми і негаразди, виявити змогу духовного і інтелектуального зростання. Виявляючи добре, шанобливе ставлення до здобувачів освіти, ми формуємо в них прагнення до самоосвіти, самовиховання, самовизначення через самопізнання.

Процес розвитку і формування творчих здібностей здобувачів освіти під час вивчення загальнотехнічних дисциплін потребує постійного вдосконалення, для цього ефективними є такі освітні технології: новітні інформаційні технології; особистісно орієнтована технологія; технологія формування творчої особистості; проектна технологія; метод аналізу ситуацій (case-study); портфоліо-технологія.

Опора на активне впровадження інформаційно-комунікативних технологій, мультимедійних технологій, комп'ютерної техніки – забезпечує формування навичок роботи з інформацією, дослідницьких навичок, умінь приймати оптимальне рішення; розвиває комунікативні здібності та дозволяє дати здобувачам освіти стільки інформації, скільки вони потребують.

Проектна технологія під час вивчення загальнотехнічних дисциплін є однією з найбільш дієвих у напрямку розвитку творчих здібностей здобувачів освіти у ЗФПО. Вона є практикою особистісно орієнтованого трудового навчання в процесі навчально-трудої діяльності студента, на основі його вільного вибору та з урахуванням інтересів. У свідомості студента це має такий вигляд: «Все, що я пізнаю, я знаю для чого мені це потрібно і де я можу ці знання застосувати». Для викладача – це прагнення знайти розумний баланс між академічними і прагматичними знаннями, вміннями й навичками.

В основі проектно-технології лежить розвиток пізнавальних навичок студентів, унікальності і самобутності кожного із них, їх творчого мислення,

пізнавальної самостійності, наполегливості, творчості, спрямованості на кінцевий результат, уміння самостійно конструювати свої знання та орієнтуватись у інформаційному просторі, що дозволяє кожному студенту будувати свою освітню траєкторію. Проектне навчання орієнтоване на самостійну навчально-трудова діяльність студентів – індивідуальну, парну або групову, яку студенти виконують протягом визначеного часу.

Проектна технологія передбачає використання викладачем загальнотехнічних дисциплін сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів.

Таким чином, суть проектно-технології – стимулювання інтересу здобувачів освіти ЗФПО до певних проблем, що передбачає володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, що передбачає вирішення однієї чи кількох проблем, показ, практичне застосування надбаних знань від теорії до практики, гармонійно поєднуючи академічні знання з прагматичними.

Метою проектно-технологічної діяльності студентів на заняттях загальнотехнічних дисциплін ЗФПО є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід творчої проектно-технологічної діяльності студента; розроблення ними проекту (продукту чи послуги), що розглядається нами як самостійно розроблений і виготовлений студентом від ідеї до її втілення, володіє суб'єктивною чи об'єктивною новизною і має особистісну чи соціальну значимість, в результаті чого на кожному етапі створення виробу творча активна діяльність студентів вимагає від них використання набутих знань, умінь і навичок.

Мотивами проектно-технологічної діяльності є соціальна й особистісна потреба в матеріальних і духовних цінностях. Розрізняють такі мотиви проектно-технологічної діяльності: пізнавальні, матеріальні, соціально-професійні, художньо-естетичні, духовні. Проектна технологія створює умови для творчої самореалізації студентів, підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей. Студенти набувають досвіду розв'язання проблем майбутнього самостійного життя, які вони проектують у навчанні.

Отже, підсумовуючи варто зазначити, що загальнотехнічні дисципліни – це сукупність особливих навчальних предметів, які вимагають засвоєння здобувачами освіти великої кількості різнобічних умінь та навичок, без яких неможливе подальше формування, вдосконалення алгоритмів дій та їх творче застосування

Формування творчих здібностей здобувачів освіти під час вивчення загальнотехнічних дисциплін неодмінно передбачає впровадження у практику закладів фахової передвищої освіти гуманістичних принципів, коли у центрі перебуває особистість студента з його потребами, інтересами і можливостями, а викладач з набором педагогічних методів, форм, технологій виконує функцію порадирика, консультанта, аби не допустити згубної дії зовнішніх чинників на психологічний розвиток.

Процес розвитку творчих здібностей здобувачів освіти вимагає зваженого

підходу до задоволення їхніх інтересів щодо змісту освіти. Помилковим і таким, що суперечить інтересам розвитку творчих здібностей здобувачів освіти на заняттях із загальнотехнічних дисциплін, є механічне розширення програмного матеріалу, введення нових навчальних предметів, які є спрощеним варіантом навчальних дисциплін ЗФПО.

Тому, для розвитку творчої активності, творчих здібностей майбутнього фахівця необхідно оновлювати не лише зміст навчальних програм з усіх дисциплін, а й методики їх викладання; наполегливо впроваджувати в навчальний процес дискусійну форму проведення практичних занять; проводити творчі конкурси студентських робіт. Потребує розв'язання й проблема творчої професійної діяльності викладача як організатора педагогічного процесу. Творчий потенціал викладача повинен включати не тільки нестандартний, пошуковий та інноваційний підхід до організації та здійснення педагогічного процесу, а й постійне його вдосконалення та збагачення. Рівень розвитку творчого потенціалу в кожного педагога свій.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт базової середньої освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (Дата звернення: 05.05.2022).
2. Давиденко А. Науково-дослідницька діяльність учнів – членів Малої академії наук України : Посібн. для вчителів та учнів / А. Давиденко. Чернігів: РВВЧОППО, 2001. 38 с.
3. Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень : Колективна монографія / За ред. В. Моляко, О. Музики. Житомир : Рута, 2006. 320 с.
4. Клименко В. Психологічна підтримка творчості учня. *Психолог.* 2002. № 46–47.
5. Коберник О.М., Бялик О.В. Інноваційні технології навчання та виховання: навчальний посібник. Умань : ПП Жовтий, 2010. 210 с.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Заг. Ред. О.В. Овчарук. Київ : “К.І.С. “, 2004. 112 с.
7. Психологія: Навчальний посібник для здобувачів освіти ВНЗ / За ред. О.В. Винославської. Київ : ИНКОС, 2005. 352 с.
8. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів *Вісник Львівського університету.* 2005. Вип. 20. С. 112–118.
9. Рагозіна В. Теоретичний аспект проблеми творчих здібностей. *Творчість, духовність, гуманізм в просторі освіти : Збірник доповідей науково-практичної конференції.* Вінниця: «Універсум-Вінниця», 1998. С. 127–132.
10. Сафарян С. Психолого-педагогічні особливості формування творчих здібностей школярів. *ОД.* 2013. Вип. 2, С. 13-25.
11. Станіславська Г.П. Розвиток творчих здібностей школярів. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2007. 64 с.

References

1. *Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity.* (2020). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (accessed 5 May 2022). (in Ukrainian)
2. Davydenko, A. (2001). *Naukovo-doslidnytska diialnist uchniv – chleniv Maloi akademii nauk Ukrainy* : Posibn. dlia vchyteliv ta uchniv. Chernihiv: RVVChOIPPO.
3. *Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist : teoriia, metodyka, rezultaty doslidzhen* : Kolektyvna monohrafiia (2006). / Za red. V. Moliako, O. Muzyky. Zhytomyr : Ruta.
4. Klymenko, V. (2002). Psykholohichna pidtrymka tvorchoosti uchnia. *Psykholoh*, 46–47.
5. Kobernyk, O. M., Bialyk, O. V. (2010). *Innovatsiini tekhnolohii navchannia ta vykhovannia: navchalnyi posibnyk*. Uman : PP Zhovtyi.
6. *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovy dosvid ta ukraïnski perspektyvy: Biblioteka z osvितnoi polityky* (2004). / Zah. Red. O.V. Ovcharuk. Kyiv : “K.I.S. “.
7. *Psykholohiia: Navchalnyi posibnyk dlia zdobuvachiv osvity VNZ* (2005) / Za red. O.V. Vynoslavskoi. Kyiv : YNKOS.
8. Ravliuk, T. (2005). Diahnostyka ta rannie vyjavlennia tvorchykh zdibnostei uchniv. *Visnyk Lvivskoho universytetu*, 20, 112–118.
9. Rahozina, V. (1998). Teoretychnyi aspekt problemy tvorchykh zdibnostei. *Tvorchist, dukhovnist, humanizm v prostori osvity* : Zbirnyk dopovidei naukovo-praktychnoi konferentsii. Vinnytsia: «Universum-Vinnytsia», 127–132.
10. Safarian, S. (2013). Psykholoho-pedahohichni osoblyvosti formuvannia tvorchykh zdibnostei shkolariv. *OD*, 2, 13-25.
11. Stanislavska, H. P. (2007). *Rozvytok tvorchykh zdibnostei shkolariv*. Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan.

Паршук Світлана,
*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського,
Україна*

Parshuk Svitlana,
*PhD, Associate Professor of
Primary Education Department
Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University,
Ukraine*

Стасюк Вікторія,
*магістрантка спеціальності 013 Початкова освіта
Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського,
Україна*

Stasiuk Viktoria,
*undergraduate specialty 013 Primary education
Mykolaiv V.O. Sukhomlynskyi National University, Ukraine*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

FORMATION OF CREATIVE PERSONALITY IN RECIPIENTS OF PRIMARY EDUCATION BY MEANS OF GAME TECHNOLOGIES

Annotation: the article is devoted to one of the central problems that remains relevant and debatable today – the opportunity to form and develop a creative personality, skills, creative thinking, creative style of primary school students.

Keywords: creativity, creative activity, game technologies, self-actualization, heuristics, creativity.

Навчання починається з пізнання, пізнання зі здивування. Іноді примітивне здивування породжує геніальне відкриття. Не випадково доречна мудра істина: «все геніальне – просте». Дитяча потреба в грі, дослідницькому пошуку і творчій діяльності обумовлена біологічно. Орієнтація освітнього процесу початкової школи на розвиток пізнавальних і дослідницьких здібностей – це одвічний гуманістичний принцип, адже з точки зору гуманістичної психології кожна людина є унікальною, неповторною, оригінальною, здатною до самоактуалізації, розвитку власних творчих здібностей.

Так, одним із концептуальних положень грецької системи виховання передбачалося, що творча особистість здатна самовіддано служити своїй державі, народові [1, с. 6]. Це одне із дещо абстрактних завдань Спартанської системи виховання, суть якої полягає в інтелектуально-творчому розвитку дитини. У сучасній термінології цей процес зводиться до мистецтва лаконічно і чітко висловлювати свою думку, практичної спрямованості розуму, здатності

швидко схоплювати сутність речей і явищ, вдаючись до винахідливості, творчості [1, с. 7]. Дещо відрізнялись від грецьких концептуальні засади інтелектуально-творчих здібностей людини у давніх римлян. Творчість особистості вбачалась у естетичному світосприйманні та розбудові на цій основі суспільно-корисних і ціннісних відносин [1, с. 8].

Творчість сприяє розвитку спостережливості, легкості комбінування інформації, готовності до вольового напруження, чутливості до виявлення проблем. Творчість означає особливий розумовий склад та особливу якість розумових процесів. Важливе значення в процесі творчості у будь-якій сфері діяльності має інтуїція, уява, неусвідомлювані компоненти розумової активності.

Слушні думки з цього приводу висловив свого часу В. Сухомлинський: «Дитина мислить образами. Це означає, що, слухаючи розповідь вчителя про подорож краплинки води, вона має у своїй уяві й сріблясті хвилі ранішнього туману, і темну хмару, і гуркіт грому, і весняний дощ. Що яскравіше в її уявленні ці картинки, то глибше осмислює вона закономірності природи» [2, с. 137].

На жаль, у більшості випускників загальноосвітніх шкіл не розвинуте творче мислення, вони слабо підготовлені до узагальнення, аналізу й систематизації отриманої інформації, перетворення її в гнучкі системи, придатні для застосування в різних життєвих ситуаціях. На вістрі цих проблем відбувся перехід до навчання в Новій українській школі, яка дарує кожному учневі радість пізнання, потребу в нових враженнях і бажання творити. Центром концепції Нової української школи є формування творчої особистості, збереження цінності дитинства, де прислухаються до думки учнів, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами [3].

У проєкті Концептуальних засад реформування середньої освіти «Нова українська школа» зазначено, що школа має бути в авангарді суспільних змін, а випускник нової української школи – це цілісна особистість, усебічно розвинена, здатна до творчості й критичного мислення зі сформованим гуманістичним світоглядом. Саме тому формування всебічно розвиненої особистості, здатної до творчості, є одним з першочергових завдань сучасної початкової освіти. Звідси постає проблема формування творчої особистості у здобувачів початкової освіти засобами ігрових технологій, адже в роботі з учнями молодшого шкільного віку надається перевага ігровим методикам пізнання світу. У дітей молодшого шкільного віку ефект гри ґрунтується на мимовільному запам'ятовуванні. Гра є тією самою діяльністю, яка створює емоційно стимульовальну зацікавленість і сприяє мимовільному запам'ятовуванню.

Граючись, дитина створює у своїй уяві певні «продукти», реалізує бажаний задум. Вона відчувається вільно й не скута досвідом, знаннями, критикою, оцінками, елементами обов'язку, які не дозволяють їй вільно розпоряджатися предметами, матеріалами тощо. Через такий ігровий тренінг творчості

проходить кожна дитина, і він їй необхідний, бо саме в ігровій діяльності дитина навчається бачити нестандартні способи використання тих чи інших предметів. Адже гра дитини – це не простий спогад про пережите, а творча переробка вражень, комбінування їх і побудова з них нової дійсності, що відповідає потребам самої дитини. Так, В. Сухомлинський був твердо переконаний, що «без гри немає й не може бути повноцінного розумового розвитку» [2, с. 116].

Сутність поняття «ігрові технології» полягає в тому, що вони є складником педагогічної технології. Поряд із терміном «педагогічна технологія» у педагогіці також використовуються такі поняття, як «технологія навчання» й «освітня технологія». При цьому чіткого розмежування між ними поки не встановлено. Зокрема В. Бондар зазначає, що, «теорія і практика застосування ігрових технологій в освітньому процесі розглядається як в особистих методиках навчання, так і в дидактиці в вишах...» та формує систему ігрових методів для навчання (кейс-метод як метод аналізу конкретних педагогічних ситуацій, метод інциденту, імітаційні вправи, метод розігрування ролей, метод «мозкової атаки», рішення ситуаційних завдань, ігрове проектування, навчальні ділові ігри) [4, с. 22].

Аналізуючи напрямки використання рольової гри О. Пометун зазначає, що «завдяки грі розкривається «ставлення до конкретної життєвої ситуації, набуття досвіду шляхом гри, навчання через досвід та почуття. Рольова гра може також використовуватися для отримання конкретних навичок, наприклад, безпечної поведінки в певній ситуації тощо» [5, с. 62].

Таким чином, ігрову технологію можна розглядати як системний засіб організації навчання, спрямований на оптимальну побудову освітнього процесу та реалізацію його завдань. Ігрові технології ґрунтуються на особистісно орієнтованому та діяльнісному підходах, що забезпечує школяреві позицію суб'єкта власного учіння, інтенсифікацію пізнавальної діяльності, генералізацію знань і вмінь учнів з метою їх використання в нестандартних умовах.

Ігрові технології широко використовуємо на уроках літературного читання. Найбільший вплив на розвиток уяви, творчих здібностей учнів має евристичний метод «якби...». Наприклад: «Якби я став (стала) калиною, дубом, вербою, явором і т. д. ...», «Якби зараз настало літо, я б...», «Якби я умів (уміла) чаклувати, то...» і т. ін. Користуючись прийомом «Створи вірш на основі рими», розвиваємо мовлення дітей, творчі здібності. Виконання ігрової вправи «Відгадай риму» навчає дітей добирати риму, розвиває їх кмітливість.

Також ми пропонуємо учням три слова з віддалених асоціативних галузей, записавши їх на дошці. Завдання учнів – якомога швидше написати найбільшу кількість осмислених речень так, щоб у кожне речення входили ці три слова в будь-якій послідовності.

Пізнавально-дослідницька діяльність дає можливість формувати творчі стратегії й містить у собі елементи методики творчого тренінгу «КАРУС», розробленої академіком В. Моляко. «КАРУС»/ аббревіатура від слів

Комбінування – Аналогізування – Реконструювання – Універсальний підхід – Ситуативна поведінка (спроби розв'язувати завдання як заманеться) [6, с. 77].

Сама процедура навчання поділяється на такі складові. Спочатку, незалежно від того, чи використовується вся система в цілому, чи лише якийсь її фрагмент, учневі пропонується розв'язати кілька спеціально підібраних завдань без будь-яких попередніх умов та інструкцій, тобто він виконує дослідницьке завдання так, як би він це робив без спеціального навчання. Тут важливо з'ясувати, як розв'язує та чи розв'язує взагалі учень творчі задачі, а також – які застосовує прийоми, підходи, способи. При цьому доцільно користуватися якимось варіантом спеціального записника (творчий паспорт, індивідуальний щоденник та ін.), аби можна було без помилок реєструвати всі особливості розв'язань, виконаних кожним конкретним учнем, особливо якщо йдеться про тренінг, навчання, довгострокову працю з дитиною.

На другій стадії учням пропонується нова серія завдань, схожих на попередні, але вже більш складних. У кожному конкретному випадку потрібно визначати, яку саме послідовність необхідно вибрати серед запропонованих стратегій і прийомів.

Досвід роботи багатьох опитаних нами вчителів-практиків засвідчив, що підвищити ефективність навчання можна, якщо організувати роботу учнів у малих групах; якщо використовувати такі педагогічні прийоми: моделювання ситуації за заданим алгоритмом, як «естафета», побудова «гірлянди асоціації», відтворення «логічного ланцюжка», «розв'язання ситуацій», «усне малювання», читання тексту з метою пошуку помилок.

Засвоюючи перелічені шляхи розвитку творчих здібностей необхідно пам'ятати, що здібна дитина сама собі допоможе, якщо вчитель підтримає її творчість. Тому, відповідно, і вчитель має бути творчим, щоб навчальний процес був цікавим, різнобічним, результативним. Процес творчості посилюється в умовах відсутності критики, оцінювання, елементу обов'язку, стресових ситуацій. Творчо обдарована дитина сама собі допоможе, якщо вчитель підтримає її творчість. Тому вчитель повинен не тільки сам мати високий рівень розвитку інтелекту, креативності, постійно теоретично вдосконалюватись, а й створювати творчу атмосферу спілкування в колективі з умовою пошуку однодумців.

Список використаних джерел

1. Якименко С. І. Інтегрована особистісно-орієнтована технологія – продуктивна технологія наступності дошкільної та початкової освіти: навч.-метод. посіб. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2016. 302 с.
2. Сухомлинський В. О. Роль переконань у формуванні духовного обличчя особистості. Вибр. твори: У 5-ти т. Т. 2. С. 3 – 123.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. Bibik N. M. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Бондар В. Конкурентоздатність педагога як складова його професійної компетентності. *Початкова школа*. 2008. №7. С. 22-23.

5. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібн. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

6. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки: Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Зворотний зв'язок. Ідеальність: посібник для вчителів. Луганськ: Навчальна книга, Янтар, 2004. 189 с.

References

1. Yakimenko, S. I. (2016) *Intehrovana osobystisno-oriyentovana tekhnolohiya – produktyvna tekhnolohiya nastupnosti doshkil'noyi ta pochatkovoyi osvity* [Integrated personality-oriented technology - productive technology of continuity of preschool and primary education] Kyiv: Vydavnychyu Dim «Slovo». (in Ukrainian)

2. Sukhomlinsky, V. O. Rol' perekonan' u formuvanni dukhovnoho oblychchya osobystosti. *Vibr. tvori: U 5-ti t. T.2. S. 3 – 123.* (in Ukrainian)

3. *Nova ukrayins'ka shkola: poradnyk dlya vchytelya 2017).* / za zah. red. Bibik N. M. Kyiv: TOV «Vydavnychyu dim «Pleyady». (in Ukrainian)

4. Bondar, V. (2008) Konkurentozdatnist' pedahoha yak skladova yoho profesiynoyi kompetentnosti [Competitiveness of a teacher as a component of his professional competence] *Pochatkova shkola, 7, 22-23.* (in Ukrainian)

5. Pometun, O. I. (2004) *Suchasnyy urok. Interaktyvni tekhnolohiyi navchannya* [A modern lesson. Interactive learning technologies] Kyiv : A.S.K. (in Ukrainian)

6. Гін, А. О. (2004) *Pryyomy pedahohichnoyi tekhniky: Vil'nyy vybir. Vidkrytist'. Diyal'nist'. Zvorotnyy zv'yazok. Ideal'nist': posibnyk dlya vchyteliv.* Luhans'k. (in Ukrainian)

Петухова Любов,
*доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології
дошкільної та початкової освіти, декан педагогічного факультету
Херсонського державного університету,
Україна*

Petukhova Liubov,
*Doctor of Pedagogic Sciences, Professor of the Department of Pedagogy and
Psychology of Preschool and Early Education,
Dean of the Pedagogical Faculty of the Kherson State University,
Ukraine*

Воляннюк Анастасія,
*аспірантка 3 року навчання спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки,
викладач кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти
Херсонського державного університету,*

Volianiuk Anastasiia,
*postgraduate student of the 3rd year of specialty 011 Education, pedagogical
sciences, Lecturer of the Department of Theory and Methods of Preschool and
Primary Education, Kherson State University,
Ukraine*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТАЛОЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

PECULIARITIES OF DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE MOTIVATION OF PRIMARY SCHOOL PUPILS IN THE CONDITIONS OF MODERNIZATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Annotation. The article examines the connection between sustainable motivation with the modernization of the educational environment and reform in the field of education, highlights the elements of modernization of the educational environment of primary school in accordance with the implemented Concept of the New Ukrainian School.

Keywords: constant motivation, primary school pupil, modern educational environment, modernization.

Сучасні реалії життя в Україні впливають на освітній процес на всіх етапах її здобуття, що спричинило суттєві зміни у процесі осучаснення та реформування освіти, на стрімке масове підвищення кваліфікації педагогів, зокрема в сфері застосування ІКТ та цифровізації освітнього простору. До таких чинників змін належать запровадження дистанційного та змішаного навчання через світову пандемію Covid-19, а також перепони у здійсненні

ефективного освітнього процесу через повномасштабну війну російських загарбників на території України та, як наслідок, нерівномірний доступ учнів до освітніх послуг.

В Законі про освіту зазначено, що «метою повної загальної середньої освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності» [3]. Дана мета вимагає відповідного осучаснення освітнього простору та підготовки фахівців освіти, зокрема початкової школи до здійснення ефективного та цілеспрямованого освітнього процесу з врахуванням навчальних мотивів учнів.

Модернізація освітнього середовища початкової школи в Україні реалізована впровадженням Концепції Нової української школи, що супроводжується реформуванням всіх етапів шкільної освіти, починаючи саме з ланки початкової освіти [6].

В Концепції Нової української школи враховані чинники, що забезпечують якість початкової ланки загальної середньої освіти. Серед них обов'язковими визначено осучаснення та оздоровлення освітнього середовища, виховання і розвитку учнів початкової школи та ін. Зазначимо, що саме осучаснення та оздоровлення освітнього середовища є складовими процесу модернізації, оскільки модернізацією є «зміни, вдосконалення відповідно до сучасних вимог» [1]. Розвиток учнів початкової школи та їх залучення в освітній процес, в свою чергу, неможливий без мотивації, адже мотивація забезпечує процес спонукання особистості до дії, зокрема у провідному типі діяльності молодшого шкільного віку – навчальній діяльності [2, с.243].

Під час навчання в початковій школі для здобувачів важливим є формування такого психологічного механізму, який у майбутньому дозволить здійснювати навчальну діяльність, задовольняти пізнавальні потреби для самореалізації та саморозвитку. Саме таким механізмом є стала мотивація до навчальної діяльності [2, с.241].

Для здобувачів початкової школи визначають наступні мотиви навчальної діяльності:

- власне пізнавальні мотиви (оволодіння новими знаннями);
- широкі пізнавальні мотиви (орієнтація на оволодіння закономірностями та явищами);
- навчально-пізнавальні мотиви (засвоєння прийомів здобувати знання);
- мотиви самоосвіти (отримання додаткових знань самостійно);
- широкі соціальні мотиви (соціальне значення, відповідальність та почуття обов'язку);
- вузькі соціальні мотиви (позиція в певному колективі, суспільна думка);
- мотиви соціальної співпраці (взаємодія з іншими членами колективу або суспільства)[5, с.27].

Відповідно до вказаної вище класифікації в нормі провідними в молодшому шкільному віці для дитини є пізнавальні та соціальні мотиви. Слід зазначити, що реалізація в освітньому процесі сучасного, зокрема інформаційного та цифровізованого середовища, є основою інструментарію для спонукання пізнавальних мотивів, а інтерактивні методи роботи в навчальний та позаурочний час спонукають до реалізації соціальних мотивів різного типу. Тобто, осучаснений освітній простір є підґрунтям для розвитку сталої мотивації здобувача початкової освіти.

Водночас, Концепцією Нової української школи визначено складові, необхідні для якісної організації освітнього процесу. Зокрема, до них належать «умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; сучасне освітнє середовище, яке забезпечує необхідні умови, засоби технології для навчання всіх учасників освітнього процесу» [4].

Зазначимо, що стала мотивація здобувачів початкової школи неможлива без вмотивованості педагога, який має теоретичні знання щодо особливостей мотивації дітей молодшого шкільного віку та враховує їх при виборі методів навчання для ефективного розвитку мотивації, формування позитивних мотивів. Сучасне освітнє середовище, в свою чергу, сприяє реалізації ефективного освітнього процесу відповідними засобами та інструментами.

У плануванні, розробці та впровадженні сучасного освітнього середовища за Концепцією Нової української школи має бути спрямування на «розвиток дитини і мотивації її до навчання» [4].

У формулі НУШ також зазначено, що «наскрізне застосування інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі та управлінні закладами освіти і системою освіти має стати інструментом забезпечення успіху нової української школи; запровадження ІКТ в освітній галузі має перейти від одноразових проєктів у системний процес, який охоплює всі види діяльності» [4]. Зауважимо, що дана вимога була дотримана та реалізована пришвидшеним темпом, оскільки всі учасники освітнього процесу (вчителі, учні, батьки та ін.) через пандемію COVID-19 були вимушені пристосуватись до дистанційного та змішаного форматів навчання, зокрема опанувати інструменти ІКТ для синхронної та асинхронної взаємодії, для різних видів індивідуальної та групової роботи. Під час воєнної агресії з 24 лютого 2022 року та до сьогодні невизначена кількість учасників освітнього процесу не має достатнього доступу до Інтернет-мережі, а відповідно і до розміщених освітніх матеріалів, інструментів відеозв'язку. Ці проблеми роблять доступ до освіти нерівномірним та створюють ряд супровідних труднощів для отримання якісної освіти.

Модернізація освітнього середовища має сприяти створенню умов для «включення в учнів механізмів компетентностей – здатностей діяти в конкретних умовах і мотивів досягти результату» [4]. Отже, освітній простір обов'язково має бути націлений на розвиток сталої мотивації та постійну підтримку пізнавальних і соціальних мотивів.

Отже, модернізація освітнього середовища початкової школи в Україні реалізована впровадженням реформи Нової української школи, в Концепції якої важливими елементами є постійний процес осучаснення освітнього простору, вмотивований професійний педагог та наголос на необхідності розвитку сталої мотивації до навчання у здобувача освіти. Сучасне освітнє середовище, сприяє реалізації ефективного освітнього процесу відповідними засобами та інструментами. Розвиток сталої мотивації, яка є рушієм у навчальній діяльності, є особливо важливим саме в молодшому шкільному віці, на початкових етапах здобуття освіти. Тому це обов'язково має бути передбачено умовами освітнього процесу, що є підґрунтям для розвитку сталої мотивації здобувача початкової освіти. Модернізація освітнього середовища дозволяє ефективно пристосувати його до вимог, що постійно змінюються. Однак, виникає потреба досліджень способів підвищення мотивації в сучасних умовах внаслідок тривалих карантинних обмежень та нерівномірного доступу в українських школярів та вчителів до Інтернет-мережі, а відповідно і до розміщених освітніх матеріалів, інструментів відеозв'язку.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / укл. О. О. Єрошенко. Донецьк.: ТОВ «Глорія Трейд», 2012. 864 с.
2. Волянчук А.С. Мотивація як фактор підвищення навчальної успішності молодших школярів. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2020. с.241-245.
3. Закон України «Про освіту». *Освіта в Україні. Нормативна база. Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Дата звернення: 27.02.2022).
4. Концепція Нової української школи. URL: <https://nus.org.ua/about/> (Дата звернення: 26.02.2022).
5. Овсянецька Л. П. Мотиваційна основа творчості. *Філософія, соціологія, психологія* : зб. наук. праць. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2007. Вип. 12. Ч. II. С. 23-30.
6. Онопрієнко, О. В. Концепція Нової української школи як ідейна основа модернізації освітнього середовища. 2017. с.21-23.
7. Савченко О. Я. Якість початкової освіти: сутність і чинники впливу. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2011. Вип. 1.33. С. 9 – 15.

References

1. *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [A great explanatory dictionary of modern Ukrainian] (2012). / uкл. О. О. Yeroshenko. Donetsk.: TOV «HloriiaTreid». (in Ukrainian)
2. Volianiuk, A. S. (2020) Motyvatsiia yak factor pidvyshchennia navchalnoi uspishnosti molodshykh shkoliariv [Motivation as a factor in improving the academic performance of primary school pupils] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, 241-245. (in Ukrainian).

3. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [Law of Ukraine «On Education»] (2017). *Osvita v Ukraini. Normatyvnabaza. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, 38-39, st.380. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (accessed 27 February 2022). (in Ukrainian)
4. *Kontsepsiia Novoi ukrainskoi shkoly* [The concept of the New Ukrainian School] URL: <https://nus.org.ua/about/>(data zvernennia: 26.02.2022). [in Ukrainian].
5. Ovsianetska, L. P. (2007). Motyvatsiina osnova tvorchosti [Motivational basis of creativity]. *Filosofiiia, sotsiologiia, psykholohiia :zb. nauk. prats.* Ivano-Frankivsk : VDV TsIT, 12, II, 23-30. (in Ukrainian)
6. Onopriienko, O. V. (2017). Kontsepsiia Novoi ukrainskoi shkoly yak ideina osnova modernizatsii osvitnoho seredovishcha [The concept of the New Ukrainian school as an ideological basis for the modernization of the educational environment]. pp. 21-23. (in Ukrainian)
7. Savchenko, O. Ya. (2011). Yakist pochatkovoï osvity: sutnist I chynnyky vplyvu [The quality of primary education: the essence and factors of influence] *Naukovyi visnyk Mykolaiivskoho derzhavnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Seriia : Pedagogichni nauky*, 1. 33, 9 – 15. (in Ukrainian)

Петухова Любов,

доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, декан педагогічного факультету Херсонського державного університету, Україна

PetukhovaLiubov,

Doctor of Pedagogic Sciences, Professor of the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool and Early Education, Dean of the Pedagogical Faculty of the Kherson State University, Ukraine

Чепурна Світлана,

аспірантка 3 року навчання спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, викладач кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, Україна

ChepurnaSvetlana

Postgraduate student of the 3rd year of specialty 011 Education, pedagogical sciences, lecturer at the Department of Pedagogy and Psychology of Preschool and Primary Education, Kherson State University, Ukraine

ЕЛЕКТРОННЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ЗАСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

ELECTRONIC INFORMATION AND EDUCATIONAL ENVIRONMENT AS A MEANS OF ORGANIZING THE PRACTICAL TRAINING OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER

Annotation. The article is devoted to the study of the organization of practical training of future primary school teachers in a remote format. The authors investigate the phenomenon of electronic information and the educational environment. The didactic possibilities of the modular object-oriented dynamic learning environment (Moodle) for the organization of pedagogical practice are determined.

Keywords: electronic information and educational environment, practical training of future primary school teachers, pedagogical practice, Moodle.

Сучасне століття характеризується стрімкими змінами усіх галузей суспільного життя, відбувається зміна ринку праці, відкриваються нові можливості отримання та обробки інформації. Поява квантових комп'ютерів, штучного інтелекту, технологій блокчейн (blockchain) актуалізують процес трансформації запитів у професійній сфері. Поєднання або ж злиття цифрових, фізичних та біологічних технологій сприятиме удосконаленню людської праці

та когнітивної діяльності, відповідно, необхідно розвивати освітні моделі пристосовані до нових умов.

Процеси модернізації освітнього середовища, сучасні соціально-економічні, культурно-історичні та технологічні виклики суспільства стимулюють представників наукової спільноти до пошуку та впровадження ефективних освітніх технологій, які супроводжуються інформаційно-комунікаційною взаємодією між учасниками освітнього процесу та сприяють удосконаленню професійних компетентностей майбутніх учителів початкової школи.

Важливою та невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх педагогів поряд з теоретичною є її практична складова, яка реалізується в результаті проходження педагогічних практик. В сучасних соціально-економічних умовах перед багатьма педагогами, методистами та керівниками практик постала потреба переорієнтувати програми практик та уможливити проходження педагогічної практики у віддаленому або дистанційному режимі. Відповідно, виникає потреба у створенні електронного інформаційно-освітнього середовища (ЕІОС), яке забезпечуватиме педагогічний супровід здобувача вищої освіти протягом всього періоду проходження педагогічної практики.

Наукові розвідки останніх років стверджують, що проблема розробки та запровадження ЕІОС у закладах вищої освіти не є новою. Так, В. Бик, М. Россовицька, А. Стрюк, М. Шишкіна у своїх наукових доробках займалися дослідженням теоретико-методичних основ моделювання освітнього середовища сучасних педагогічних систем, приділяли велику увагу специфіці хмарних освітніх технологій. Сучасний науковець Н. Гунько визначав педагогічні можливості електронного інформаційно-освітнього середовища. Питання теоретико-методологічних засад розробки дистанційних освітніх середовищ розглядав у своїх працях А. Яновський.

Дослідження психолого-педагогічної літератури, щодо визначення феномену електронного інформаційно-освітнього середовища дає змогу стверджувати, що не має єдиного підходу до тлумачення цієї дефініції. Сучасні науковці розглядають досліджуване поняття, керуючись різноманітними підходами, які не суперечать один одному.

А. Яновський вважає, що інформаційно-освітнє середовище – це «поєднання новітніх інформаційних технологій та сучасних педагогічних здобутків, що повинно призвести до максимального ефекту відносно освітнього процесу» [4, с. 310].

У працях І. Мовчана поняття електронних інформаційно-освітніх технологій трактується як система умов, що реалізується на підставі використання інформаційних та комунікаційних педагогічних технологій, спрямованих на здійснення освітньої діяльності у закладах вищої освіти, що сприяє формуванню та удосконаленню професійних компетентностей майбутніх педагогів [3, с. 55].

Л. Карташова дає наступне тлумачення досліджуваного нами поняття: «цілеспрямовано побудована інноваційна педагогічна система в освітній діяльності, створена на основі сучасних педагогічних, інформаційно-комунікаційних та дистанційних технологій, методів й інтеграції комп'ютерно-орієнтованих засобів з інформаційно-ресурсним забезпеченням, призначена для адаптації сучасного освітнього процесу до умов інформаційного суспільства» [1].

Аналіз наукових педагогічних джерел дав змогу вивчити досвід дистанційної організації педагогічної практики закладами вищої освіти, розглянути теоретичні основи методики дистанційного навчання, визначити різноманітний інструментарій для організації педагогічної практики в дистанційному форматі.

Найбільш популярними є системи управління освітнім процесом (LMS – learning management systems) – програмні продукти або інформаційно-комунікаційні технології, які використовуються для планування та організації освітнього процесу.

Відомий дослідник С. Граф [5, с. 163] наголошував, що LMS можна назвати середовищем, яке розроблено спеціально для викладачів закладів вищої освіти, завдяки якому вони створюють умови для навчання, наповнюють його контентом та керують електронними курсами.

Серед таких систем особливо популярним є середовище Moodle [6; 2], яке створює можливості не тільки організувати та забезпечити процес навчання дистанційно, але й створювати електронні навчальні матеріали для забезпечення різноманітних освітніх компонент. Педагогічна практика здобувачів вищої освіти не є винятком, оскільки також має навчально-методичне забезпечення та супровідні матеріали і різноманітні завдання, які практиканти можуть виконувати віддалено самостійно або за консультації групового керівника практики.

Поняття «Moodle» – це аббревіатура словосполучення «Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment», що з перекладу українською означає «модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище». Таке середовище являє собою спектр взаємопов'язаних матеріальних, комунікаційних та соціальних умов, що забезпечують процеси навчання та викладання.

Середовище Moodle структурує деякі умови організації педагогічної практики у дистанційному форматі:

- педагогічну онлайн-комунікацію практиканта та групового керівника практики у віддаленому режимі;
- ефективну організацію дистанційної практичної підготовки здобувачів вищої освіти;
- інформаційно-методичне забезпечення педагогічної практики;
- матеріально-технічну базу.

Необмежені можливості інформаційних технологій сприяють активному цілеспрямованому комунікаційному взаємозв'язку здобувачів освіти та

методистів, комп'ютерними засобами навчання, внаслідок яких у здобувачів формуються практичні вміння, досвід діяльності та поведінки, компетенції, а також особисті якості для майбутньої професійної діяльності.

Створення web-інструментарію для педагогічних практик у середовищі Moodle дає можливість практикантові отримати електронний доступ до програми практики, супровідної документації, зразків оформлення та заповнення щоденника практики, завантажити результати виконання програмових завдань, взяти участь у різноманітних опитуваннях, тестах, виконати творчі завдання та ін., в залежності від поставлених вимог програми практики. Керівник практики, в свою чергу, матиме можливість об'єктивного незалежного оцінювання результатів виконання програмових завдань практики та здійснюватиме контроль якості виконання завдань практикантом.

Отже, розробка та запровадження електронного інформаційно-освітнього середовища створюватиме нові дидактичні можливості як для практикантів так й для керівників педагогічною практикою, а саме:

- доступ до нормативно-правової, розпорядчої та інформаційної бази з педагогічних практик, зручний як для здобувачів освіти, так й для керівників практики;
- засоби мультимедіа для представлення інформації;
- виконання програмових, творчих й індивідуальних завдань та перевірки своїх знань засобами ІКТ;
- дистанційний спосіб комунікації між практикантом та керівником практики;
- унікальну систему інформаційно-комунікаційної підтримки практиканта;
- забезпечення об'єктивного незалежного оцінювання результатів виконання програмових завдань практики;
- організація накопичувальної системи оцінювання програмових результатів навчання;
- мотивація здобувачів до майбутньої професійної діяльності.

Проведене педагогічне дослідження не вичерпує порушеної проблеми. З метою ефективної організації практичної підготовки майбутніх учителів початкової школи у дистанційному форматі важливо розробити та запровадити в освітньому процесі закладу вищої освіти «Web-інструментарій для практичної підготовки майбутнього вчителя початкової школи» на базі електронного інформаційно-освітнього середовища Moodle.

Список використаних джерел

1. Інформаційно-освітнє середовище професійно-технічних навчальних закладів: посібник / Л. А. Карташова, В. В. Юрженко, А. Г. Гуралюк, Л. В. Липська, Л. С. Гуменна, А. Б. Зуєва, І. М. Шупік, М. Л. Росток, В. Л. Шевченко/за наук. ред. Лузана П. Г. Київ: ІІТО НАПН, 2017. 124 с.
2. Михайлова Н.В. Электронная обучающая среда Moodle как средство организации асинхронной самостоятельной работы студентов вуза: автореф.

дис. на соискание уч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 Общая педагогика, история педагогики и образования. Оренбург, 2012. 23 с.

3. Мовчан І. М. Інформаційно-освітнє середовище закладу освіти. *Електротехнічні системи та комплекси*. 2015. № 3(28). С. 55–58.

4. Яновський А. Інформаційно-освітнє середовище в умовах дистанційного навчання. *Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка»*. 2019. Том 4, No 30, с. 310-315.

5. Graf, S. An Evaluation of Open Source E-Learning Platforms Stressing Adaptation Issues. *Proceedings of the 5th International Conference on Advanced Learning Technologies*. IEEE Press, 2005. pp. 163-165

6. Moodle. URL:<https://moodle.org/>. (Дата звернення: 25.04.2022).

References

1. Informatsiino-osvitnie seredovishche profesiino-tekhnichnykh navchalnykh zakladiv: posibnyk [Information and educational environment of vocational schools: a guide] (2017). / L. A. Kartashova, V. V. Yurzhenko, A. H. Huraliuk, L. V. Lypska, L. S. Humenna, A. B. Zuieva, I. M. Shupik, M. L. Rostoka, V. L. Shevchenko / zanauk. red. Luzana P. H. Kyiv: IPTO NAPN. (in Ukrainian)

2. Mihajlova, N. V. (2012). Elektronnaya obuchayushchaya sreda Moodle kak sredstvo organizatsii asinhronnoj samostoyatel'noj raboty studentov vuza [Moodle e-learning environment as a means of organizing asynchronous independent work of university students]. PhD thesis abstract. Orenburg. (in Russian)

3. Movchan, I. M. (2015). Informatsiino-osvitnie seredovishche zakladu osvity. *Elektrotekhnichni systemy ta kompleksy* [Information and educational environment of the educational institution. Electrical systems and complexes], 3(28), 55–58. (in Ukrainian)

4. Ianovskyi, A.(2019). Informatsiino-osvitnie seredovishche v umovakh dystantsiinoho navchannia [Information and educational environment in the conditions of distance learning]. *Naukovyizbirnyk «Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka»*, T.4, 30, 310-315. (in Ukrainian)

5. Graf, S. (2005). An Evaluation of Open Source E-Learning Platforms Stressing Adaptation Issues. *Proceedings of the 5th International Conference on Advanced Learning Technologies*. IEEE Press, 163-165. (in English)

6. Moodle. Available at:<https://moodle.org/>. (accessed 25 April 2022).

Романишин Руслана,
*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Ruslana Romanyshyn,
*Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of
Professional Methods and Technologies of Primary Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

Ільницька Тетяна,
*студентка I курсу ОР магістр педагогічного факультету
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Plnytska Tatiana,
*1st year student of the Faculty of Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИКОРИСТАННЯ КРАСЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ

FORMATION OF MATHEMATICAL CULTURE OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THE PROCESS OF USING LOCAL HISTORY MATERIAL

Annotation. The ways of shaping the mathematical culture of the students of the pochatkovo school are presented with the help of the local knowledge material. The tasks of the local knowledge material may satisfy the low didactic vimog.

Keywords. Elementary school students, mathematical culture, local lore material, mathematical competence.

В умовах розвитку українського суспільства та змін, які відбуваються у сучасній освіті стає актуальною проблемою формування особистості, здатної на високому рівні оволодіти своєю професією, ефективно працювати за своєю спеціальністю на рівні європейських вимог, готовою до постійного професійного росту. Необхідними умовами вирішення цієї проблеми є формування у спеціаліста загальнолюдської культури, однієї зі складових якої є математичною культурою [1].

Математика є невід'ємною і важливою складовою частиною людської культури, джерелом пізнання навколишнього світу, базою науково-технічного прогресу і важливим компонентом розвитку особистості. У цій ситуації

навчання математики орієнтується не тільки на навчання математиці, а на освіту за допомогою математики. Орієнтир з класичної математичної освіти змінюється в сторону прикладних можливостей математики. Необхідність в математичній і прив'язаній до неї інформаційній освіті спостерігається у всіх царинах професійної діяльності. Це виникає необхідність реалізації тези «математика для всіх», яка лежить в основі формування математичної культури особистості [3].

Особливістю навчання математики у початковій школі є те, що вона будується на системі доцільних завдань: кожне нове поняття засвоюється під час вирішення тієї чи іншої текстової задачі. Тому їх обсяг займає істотну частину матеріалу шкільних підручників.

Тому як один із засобів формування елементів математичної культури молодших школярів можна розглядати текстові задачі. Засвоєння нових знань буде ефективнішим, якщо зміст завдань відображатимуть регіональні особливості [4].

Зокрема, наявність у тексті завдання пізнавального матеріалу, що містить конкретну життєву ситуацію слід вважати обов'язковим дидактичним принципом навчання. Відсутність їх у тексті завдання негативно позначиться розумінні ролі математики у пізнанні навколишньої дійсності, розвитку вміння застосовувати знання практично і здійснювати взаємозв'язок з життям.

Мислення, кругозір, культура, інтереси дітей, які мешкають у місті частково відрізняються від відповідних якостей однолітків, що мешкають у сільській місцевості. Хоча здібності до сприйняття того чи іншого матеріалу однакові, якщо виходити з накопиченого ними життєвого досвіду. Один і той самий приклад або завдання, на основі якого пояснюється те чи інше поняття може сприйматися дитиною неоднаково, оскільки реальний зміст тексту завдання може бути близьким до умов одного з них, але менш близьким до умов іншого. Звідси і різний рівень сприйняття та засвоєння однієї й тієї ж теми, передбаченої програмою та підручником. Саме тому слід звернути особливу увагу на принцип краєзнавства у процесі навчання математики [3].

Отже, процес формування елементів математичної культури молодших школярів має залежати від регіональних особливостей: враховувати культуру населення, економічні та географічні умови. Проблема врахування особливостей регіонів освіти стає актуальною і тому навчально-виховний процес школи неможливо будувати без урахування специфіки найближчого соціокультурного середовища.

Для того, щоб математична культура випускника школи була сформована на досить високому рівні, цілеспрямована робота з її формування повинна починатися з перших уроків математики у початковій школі.

При вирішенні цієї проблеми необхідно отримати відповіді на такі питання: які характеристики низького рівня математичної культури і що характеризує вищий її рівень, яка структура математичної культури, які умови та засоби необхідні для успішного розвитку математичної культури учнів, якими можуть бути засоби для розвитку математичної культури.

Загалом математична культура молодшого школяра визначається як взаємозв'язок понять «культура», «математична культура», «математична мова» та цілей математичної освіти у початковій школі.

Так висновки психологів засвідчили, що найефективніше засвоєння знань учнів відбувається у процесі власної діяльності і якщо зміст освіти сприяє мотивації. Цей зміст має бути спрямований на вирішення проблем науково-теоретичного пізнання явищ та об'єктів навколишнього світу, на оволодіння методами такого пізнання.

Роботи педагогів Й. Песталоцці, Я.-А. Каменського, К. Д. Ушинського присвячені принципам навчання, які базуються на краєзнавчому принципі. Оскільки традиційні підходи до навчання математики у повному обсязі не забезпечують необхідний рівень оволодіння математичною культурою учнів, який визначається сучасними потребами суспільства.

Сьогодні необхідно використовувати нові дидактичні прийоми, засоби, що сприяють формуванню математичної культури та відповідають наступним обов'язковим вимогам:

- можливість застосування з молодшого шкільного віку;
- відповідність віковим, психолого-педагогічним особливостям молодшого шкільного віку;
- автономність, тобто врахування специфіки процесу навчання у тій чи іншій місцевості.

Засобом реалізації цих вимог у процесі навчання математиці молодших школярів є використання краєзнавчого матеріалу і завдань краєзнавчого змісту.

Одним із основних засобів реалізації краєзнавчого принципу виступають задачі краєзнавчого змісту. Під *задачами краєзнавчого змісту* ми розуміємо такі математичні задачі, зміст яких описує краєзнавчу ситуацію (географічну, історичну, економічну, екологічну і т.д.) за допомогою відповідних числових даних. Такі задачі сприяють реалізації основних розвиваючих цілей навчання математики: підвищенню рівня мотивації навчальної діяльності, реалізації діяльнісного підходу до навчання, соціалізації особистості школяра, розширення світогляду.

Задачі краєзнавчого змісту можуть служити ефективним засобом формування елементів математичної культури за умови відповідності наступним основним вимогам:

- задачі краєзнавчого змісту складено відповідно до програми шкільного курсу математики;
- задачі краєзнавчого змісту адекватні завданням до кожної теми шкільного курсу математики;
- за складністю завдання краєзнавчого змісту не перевищують задачі, передбачені шкільною програмою;
- задачі краєзнавчого змісту повинні відображати сучасний стан суспільства: показувати застосування математичних знань в умовах даної місцевості, закладати основи професійної мотивації, формувати пізнавальний інтерес учнів;

– зміст завдань та їх вирішення має розширювати відомості про навколишній світ, історію та географію свого краю, культуру та традиції, екологічні проблеми та стан середовища, про виробництво та професії регіону;

– до умов задач краєзнавчого змісту не повинно входити велика кількість спеціальних термінів (історичних, географічних, економічних, екологічних тощо), вони повинні відповідати віковим психолого-педагогічним особливостям школярів;

– задачі краєзнавчого змісту повинні сприяти гуманітаризації навчання математики [6].

Отже формування математичної культури в учнів початкової школи доцільно здійснювати з використанням краєзнавчого матеріалу з врахуванням всіх перерахованих вимог.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. Прийняття від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (Дата звернення: 01.05.2022).

2. Закон України Про освіту. Прийняття від 05.09.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (Дата звернення: 01.05.2022).

3. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (Дата звернення: 01.05.2022).

4. Сучасний урок: теорія і практика моделювання: навч. посібник. К.: ТОВ «Праймдрук», 2011. 352 с.

5. Шкільова Г.М. Організація дослідницької діяльності молодших школярів на уроках математики. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014 р., Вип. 36 (89). С. 535-541.

6. Якимів Н.А. Проектно-дослідницька діяльність молодших школярів. *Дослідницька робота школярів*. 2003 . № 1. С. 48-51.

References

1. *Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity* (2018). Pryiniattia vid 21 liutoho 2018 r. № 87. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

2. *Zakon Ukrainy Pro osvitu* (2017). Pryiniattia vid 05.09.2017. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

3. *Kontseptsiia Novoi ukrainskoi shkoly*. Available at: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

4. *Suchasnyi urok: teoriia i praktyka modeliuвання: navch. posibnyk* (2011). K.: TOV «Praidruk». (in Ukrainian)

5. Shkilova, H. M (2014). Orhanizatsiia doslidnytskoi diialnosti molodshykh shkoliariv na urokakh matematyky. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, 36 (89), 535-541. (in Ukrainian)

6. Iakymiv, N. A (2003). Proektno-doslidnytska diialnist molodshykh shkoliariv. *Doslidnytska robota shkoliariv*, 1, 48-51. (in Ukrainian)

Романишин Руслана,

*доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри фахових методик і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Ruslana Romanyshyn,

*Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of
Professional Methods and Technologies of Primary Education,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

Чорней Богдана,

*студентка I курсу ОР магістр педагогічного факультету
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Chorney Bogdana,

*1st year student of the Faculty of Education, Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University, Ukraine*

ВИКОРИСТАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВІВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

USING AN INDIVIDUAL APPROACH TO TEACHING PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN THE PROCESS OF STUDYING MATHEMATICS

Annotation. The issue of using an individual approach to learning in primary school practice is considered. The correspondence between individual and differentiated approaches is established. The necessity of taking into account the individual characteristics of students in the learning process in all its forms and methods is shown.

Keywords. Elementary school students, individual approach, differentiated approach, knowledge, skills, abilities.

Проблема індивідуального підходу в освіті тісно пов'язана з питанням диференціації навчання. Диференціація навчання є варіантом індивідуалізації, способом реалізації індивідуального підходу до учнів. Під індивідуалізацією

слід розуміти організацію процесу навчання на основі урахування індивідуальних особливостей учнів. Відмінність диференціації від індивідуалізації полягає в тому, що врахування індивідуальних особливостей учнів здійснюється в такій формі, де учні групуються на основі будь-яких особливостей для окремого навчання в умовах класу.

Суть принципу індивідуального підходу полягає в адаптації (приспосовуванні) навчання до змісту і рівня знань, умінь та навичок кожного учня або до характерних його особливостей процесу засвоєння, чи окремих рис особистості. У філософській та психолого-педагогічній літературі можна зустріти багато різних тлумачень терміну «індивідуалізація». Наприклад: «індивід», «індивідуальність», «індивідуальний підхід», «індивідуалізований підхід», «індивідуалізація навчання». А також, існують різні підходи щодо визначення поняття «індивідуалізація навчання». Зміст цього поняття у багатьох авторів змінюється в залежності від цілей та засобів навчання.

У «Енциклопедії освіти» індивідуалізація розглядається як «...організація навчального процесу, за якого вибір способів, засобів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень розвитку їх здібностей до навчання» [3].

У дослідженнях В. Крутецького, М. Ляховицьких, С. Ніколаєвої індивідуалізація навчання трактується як максимальне наближення процесу навчання до оптимальної моделі, коли кожен учень працює у зручному для нього темпі, манері, що відповідають його загальній підготовці, здібностям, обсягу оперативної пам'яті, рисам характеру та емоційному стану.

У сучасній психолого-педагогічній літературі спостерігається велике розмаїття формулювання означення поняття індивідуалізації:

1) організація навчального процесу, під час якого вибір способів, прийомів і методів навчання враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень їх розвитку, здібностей до навчання [1];

2) навчання, яке орієнтується на індивідуально-психологічні особливості учня, будується з урахуванням цих особливостей [5];

3) одна із особливостей гуманності способу життя. Характерною її ознакою є те, що орієнтація способів і темпів навчання будується з урахуванням індивідуальних відмінностей учнів, рівня розвитку навчальності й темпів руху вперед у навчанні [3];

4) це дидактичне положення, одна з двох взаємозв'язаних сторін колективного характеру навчання і врахування індивідуальних особливостей учнів. Індивідуальний підхід до школярів у навчанні передбачає, при безумовній єдиності основного змісту загальної освіти, відбір елементів навчального матеріалу, методів навчання, наочних і технічних його засобів, розумне поєднання загальнокласних, групових і індивідуальних форм його організації з урахуванням особливостей кожного учня з метою оптимального впливу на всебічний гармонійний розвиток його особистості [4];

5) це здійснення принципу індивідуального підходу, врахування індивідуальних особливостей учнів у процесі навчання в усіх його формах і методах незалежно від того, які особливості і якою мірою вони враховуються.

За визначенням вченого І. Унт, індивідуалізація – врахування в процесі навчання індивідуальних особливостей учнів у всіх його формах і методах, незалежно від того, які особливості і в якій мірі враховуються.

Індивідуальний підхід трактується як педагогічний принцип, де повинні враховуватися індивідуальні особливості кожного учасника навчально-виховного процесу [9]. Сутність принципу індивідуального навчання полягає у вивченні і врахуванні в навчальному процесі індивідуальних і вікових особливостей кожного учня з метою максимального розвитку позитивних і подолання негативних індивідуальних особливостей, забезпеченні на цій основі підвищення якості його навчальної роботи, всебічного розвитку (В. Лозова).

Поняття «індивідуалізація» навчання, що склалося в даний час, розглядається всіма науковцями і як необхідна умова, і як ефективний засіб особистісно орієнтованого навчального процесу.

Виходячи з того, що великий вплив на ефективність процесу навчання мають індивідуальні особливості в розумінні таких компонентів пізнавальної діяльності, як сприймання, увага, пам'ять, мислення, а також спеціальні здібності, в загальному розумінні поняття «індивідуалізація навчання» розглядається, як пристосування навчальних впливів до індивідуально-психологічних особливостей кожного учня, з одного боку й створення сприятливих умов для розвитку спеціальних здібностей і можливостей учнів, з другого.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми диференціації та індивідуалізації дозволяє стверджувати, що незважаючи на єдність дослідників щодо необхідності здійснення процесів диференціації та індивідуалізації навчання, не існує чітких визначень цих понять, а також розмежування їхнього змісту, навіть нерідко відбувається підміна одного іншим. Це також стосується понять «диференційований підхід» та «індивідуальний підхід».

Диференційований підхід до учнів у навчальному процесі ми розглядаємо як «особливий підхід учителя до різних груп учнів або окремих учнів, що полягає в організації навчальної роботи різної за змістом, ступенем складності, методами і прийомами» (А. Кірсанов). Диференціацію навчання ми розуміємо як «врахування індивідуальних особливостей учнів у тій формі, коли учні групуються на основі певних особливостей, для окремого навчання» (І. Унт).

Таким чином, індивідуалізація розглядається нами в широкому та вузькому значеннях, а диференціація навчання як один із видів індивідуалізації [9].

У дослідженні «диференціація» й «індивідуалізація» розглядаються як принципи навчання, а процеси, в основу яких вони покладаються, як педагогічні технології навчання. Встановлено, що зовнішня диференціація не виключає внутрішньої, оскільки абсолютної гомогенності у такій великій групі, як клас, досягти неможливо. Доведено ідентичність понять «диференційоване навчання» і «диференційований підхід до навчання» [9].

Проте існують певні суперечки щодо даного питання. А тому, тлумачення базових понять проблеми дослідження зумовила необхідність їх конкретизації.

Найбільш точний зміст цього поняття в кожному конкретному випадку залежить від того, які цілі і засоби маються на увазі, коли говорять про диференціацію.

Індивідуалізація навчання – це система засобів, яка сприяє усвідомленню учнем своїх сильних і слабких можливостей навчання, полягає підтримці і розвитку самобутності з метою самостійного вибору власних смислів навчання, у такий спосіб сприяючи розвиткові самосвідомості, самостійності й відповідальності [4].

Зважаючи на смисл поняття «індивідуальний підхід», можна виокремити такі основні позиції:

- ототожнення його з індивідуалізацією навчання;
- принцип навчання антагоністичний принципу колективного характеру навчання;
- окремий аспект індивідуалізації навчання;
- це поняття є ширшим за «диференційований підхід», оскільки виходить за межі навчання [2].

Учені доходять висновку, що, з одного боку, індивідуалізація виступає як мета, а диференціація – як засіб її досягнення; а з іншого, – індивідуалізація розглядається як одна з форм диференціації [6]. А тому, під диференціацією розуміють таку форму індивідуалізації, коли учні, схожі за певними індивідуальними особливостями, об'єднуються в групи для окремого навчання. У педагогічній літературі є два терміни: «зовнішня диференціація» і «внутрішня диференціація». Терміном «зовнішня диференціація» позначають таку організацію навчального процесу, за якої для задоволення різнобічних інтересів, здібностей і нахилів учнів створюються спеціальні диференційовані класи, школи. Під терміном «внутрішня диференціація» розуміють таку організацію навчального процесу, за якої розвиток індивідуальності здійснюється в умовах роботи вчителів у звичайних класах. Внутрішня диференціація здійснюється під час уроків. Необхідність у ній тим більша, чим різномірнішим є склад учнів. Навчання тут узгоджується з можливостями різних груп учнів. Загальна програма розрахована на підвищення рівня всіх школярів [7].

Загалом диференціація навчання є формою реалізації принципу оптимального поєднання фронтальної, групової, індивідуальної роботи з учнями на уроці відповідно до вимог психолого-педагогічної науки, яка визначає своєрідність діяльності різних типологічних груп школярів.

Список використаних джерел:

1. Диференціація як спосіб покращення навчально-виховного процесу учнів початкової школи. URL: <http://www.info-library.com.ua>. (Дата звернення: 01.05.2022).

2. Диференційований підхід до навчання як засіб розвитку індивідуальних здібностей особистості. URL: www.molppo.mk.ua (Дата звернення: 01.05.2022).

3. Енциклопедія освіти. АПН України. К.: Юрінком Інтер, 2008. 2008. 1040 с.
4. Коберник Г.І. Адаптування навчальних завдань як засіб індивідуалізації навчання молодших школярів: теорія та методика. К.: Науковий світ, 2002. 232 с.
5. Коберник Г.І. Індивідуалізація й диференціація навчання в початкових класах: теорія та методика. К.: Науковий світ, 2002. 232 с.
6. Коваль Л. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до моделювання уроків за різними навчальними технологіями. *Початкова школа*. 2005. №11. С. 22-26.
7. Сікорський П.І. Від диференційованого навчання до його диференціації. *Початкова школа*. 2014. № 10. С. 23-28.
8. Соціологічний on-line словник. URL: www.onlinedics.ru. Дата звернення: 01.05.2022).
9. Унт И. Индивидуализация и дифференциация обучения М.: Педагогика, 1990. 192 с.

References

1. *Dyferentsiatsiia yak sposib pokrashchennia navchalno-vykhovnoho protsesu uchniv pochatkovoї shkoly*. Available at: <http://www.info-library.com.ua> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)
2. *Dyferentsiiiovanyi pidkhyd do navchannia yak zasib rozvytku indyvidualnykh zdibnostei osobystosti*. Available at: www.molppo.mk.ua (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)
3. *Entsyklopediia osvity (2008). APN Ukrainy. K.: Yurinkom Inter.* (in Ukrainian)
4. *Kobernyk, H. I. (2002). Adaptuvannia navchalnykh zavdn yak zasib indyvidualizatsii navchannia molodshykh shkoliariv: teoriia ta metodyka. K.: Naukovyi svit.* (in Ukrainian)
5. *Kobernyk, H. I. (2002). Indyvidualizatsiia y dyferentsiatsiia navchannia v pochatkovykh klasakh: teoriia ta metodyka. K.: Naukovyi svit.* (in Ukrainian)
6. *Koval, L. (2005). Pidhotovka maibutnoho vchytelia pochatkovoї shkoly do modeliuvannia urokiv za riznymy navchalnymy tekhnolohiiamy. Pochatkova shkola, 11, 22-26.* (in Ukrainian)
7. *Sikorskyi P.I. (2014). Vid dyferentsiiovanoho navchannia do yoho dyferentsiatsii. Pochatkova shkola, 10, 23-28.* (in Ukrainian)
8. *Sotsiolohichni on-line slovnyk*. Available at: www.onlinedics.ru (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)
9. *Unt, Y. (1990). Yndyvydualyzatsyia y dyfferentsyatsyia obuchenya M.: Pedahohyka.* (in Russian)

Семеновська Лариса,
*доктор педагогічних наук, професор кафедри
загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка,
Україна*

Semenovska Larisa,
*Doctor of Science, professor, General Pedagogy and Andragogy Department,
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University,
Ukraine*

Єрмоленко Олександр,
*аспірант кафедри загальної педагогіки та андрагогіки Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка,
Україна*

Yermolenko Oleksandr,
*aspirant, General Pedagogy and Andragogy Department,
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University,
Ukraine*

НАРАТИВНИЙ ХАРАКТЕР ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ПЕРСОНАЛІЇ ВАСИЛЯ ЛОБУРЦЯ

NARATIVE CHARACTER OF RESEARCH VASILY LOBURETS`S SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL HERITAGE

Annotation. The author reveals the narrative nature of the study Vasily Loburets`s scientific and pedagogical heritage. The method of narrative interview as a universal method of studying historical and pedagogical personalities is substantiated.

Key words: narrative interview, historical and pedagogical personalities, narrative, features, narrator.

Сучасні дослідники нерідко звертаються до персонологічних досліджень, оскільки історико-біографічні студії дають змогу науковцям персоніфікувати історико-педагогічний процес, відтворити його головні етапи, критично оцінити внесок видатних учених, а також здійснити інтерпретацію та спрогнозувати розвиток педагогічних систем.

Історико-біографічне дослідження спрямовується передовсім не на отримання фактів, а на оцінку їх значення для особистості. Аналіз умов, за яких відбувалося формування особистості видатного діяча вищої школи України, вченого та педагога Василя Лобурця (родина, соціальне оточення, місце навчання й роботи, прагнення, захоплення і мрії), дає збагачену глибоким педагогічним змістом інформацію про те, які чинники сприяли становленню видатного таланту, особливих рис науковця. Цей гнучкий в інтерпретованому

значенні складник, а також наративна структура досвіду формують ядро автобіографічного історико-педагогічного дискурсу. Як результат цього пошукового процесу, біографія персоналії не є статистичним утворенням на ґрунті фактів та подій, викладених у хронологічній послідовності, а є результатом перманентного й тривалого процесу набуття нового життєвого досвіду.

Для новітнього історико-педагогічного вчення стратегічне значення має усвідомлення взаємозв'язку між мовою й мисленням, ідеями та діяльністю, досвідом і пам'яттю. Соціальним базисом, що слугує створенню та збереженню індивідуального та колективного знання, є наратив. Наративна біографічна розповідь є інструментом надання значення вчинкам персоналії й подіям її життя завдяки організації окремих складників досвіду в певне оповідне цілісне утворення.

Наратив (англ. – narrative) – історично й культурно обґрунтована інтерпретація певного аспекту світу із тієї чи іншої позиції [1, с. 29]. Наративне інтерв'ю в наш час є одним із універсальних дослідницьких методів у гуманітарних науках. Сучасні вчені застосовують наративне інтерв'ю як особливе джерело інформації, яке почали активно використовувати в наприкінці ХХ століття для отримання інформації етнографічного, фольклорного, лінгвістичного й історичного характеру. Сьогодні наративне інтерв'ю є важливим підґрунтям історико-біографічних студій.

Однією з необхідних передумов застосування цього типу інтерв'ю є інтуїтивне вміння людини в повсякденному житті побудувати розповідь. Така здатність є запорукою того, що конкретні висловлювання відповідатимуть соціально-педагогічному та особистісному контексту, а також стануть зрозумілими для потенційного слухача.

Варто відзначити, що наративне інтерв'ю є якісним методом збору відомостей, який застосовується у разі необхідності усвідомити смисложиттєві причини виникнення і розвитку певних явищ, процесів або вчинків людей, виявити їх динаміку, сутнісні ознаки й досягти їх цілісного розуміння. Наративне інтерв'ю має довільний характер. Це – розповідь про життя людини без втручання дослідника, який лише визначає загальну спрямованість розповіді. Основна мета наративного інтерв'ю – отримання даних про певний досвід людини шляхом постановки низки запитань, що мотивують учасника інтерв'ю до всебічного опису конкретних об'єктів.

Уважаємо, що до специфічних особливостей наративного інтерв'ю доцільно віднести: суб'єктивність оповідача (у ході розповіді вчений отримує інформацію не лише про конкретні вчинки людей, а й про їх прагнення, оцінку власних вчинків тощо); інформаційна унікальність джерела (послідовність і сюжет, за якими оповідач здійснює розповідь, робить це джерело інформації унікальним); інформаційна правдивість – неправдивість (для вченого важливою є не лише відповідність відомостей, отриманих із наративного інтерв'ю, реальним фактам, але й певні відхилення від них, адже саме вони є виразниками бажань та уявлень людини).

Крім цього зауважимо, що свідчення, які після перевірки визнаються неправдивими, потребують окремого історичного пояснення. Однак такі невідповідності реальним фактам є важливі для усвідомлення подій чи явищ дослідником не менше, ніж фактично достовірні оповідання.

Безумовними перевагами застосування наративного інтерв'ю є низка додаткових опцій, які постають перед науковцями, зокрема: отримання глибинної, деталізованої інформації та пояснень оповідача; встановлення емоційного зв'язку дослідника з учасником інтерв'ю, що дозволяє створити довірливу атмосферу, а отже, досліднику – отримати більш «правдиві» відповіді, особливо коли питання торкаються складних тем; постановка уточнюючих запитань і повернення до ключових питань у процесі інтерв'ю, що забезпечує більш глибоке розуміння досліджуваних явищ.

Водночас підкреслимо, що наративне інтерв'ю має низку недоліків, до яких відносимо такі позиції: по-перше, для організації, проведення, розшифрування й аналізу наративного інтерв'ю, потрібно значно більше часу як від дослідника, так і від оповідача (порівняно з іншими типами інтерв'ю); по-друге, наративне інтерв'ю вимагає від ученого високої дослідницької компетентності та досвіду; по-третє, використання цього методу зумовлює потребу щодо більш ретельного добору респондентів [2]. Важливо, щоб дослідник надавав оповідачу можливість розповісти про суб'єктивний досвід, замість того, щоб акцентувати увагу на форматі «запитання – відповідь». При цьому під час вільного викладу в пам'яті респондента асоціативно постають передусім ті епізоди життя й деталі, які мають найбільшу особистісну цінність, що дозволяє вченому виокремити смислоутворюючі складники оповіді.

Оскільки респондент усвідомлює, що час для діалогу з дослідником обмежений, то він висвітлює лише ті події та обставини, що, на його думку, є найбільш вагомими. Так, зі сторони оповідача необхідність відбору інформації виявляється в тенденції повідомляти досліднику найбільш релевантну, з погляду оповідача, інформацію про факти й події, їх наслідки, тобто інформацію, яка чітко відповідає критерію суттєвості.

Респондент має відчувати необхідність щодо логічного закінчення розповіді про конкретні фрагменти життя (доводити елементи розповіді до логічного завершення) й робити зрозумілим їх взаємозв'язок для слухача. Саме тому повідомлення про найбільш важливі події здійснюється в їх цілісному взаємозв'язку, а кожен окремий епізод є завершеним.

Необхідність деталізації – вимога щодо дотримання критерію цілісності й завершеності. Розпочинаючи нову тему чи розповідаючи про певну подію (персоналію, явище, взаємозв'язки між подіями тощо), респондент має відчувати потребу в уточненні та поясненні тих чи інших обставин (часових, просторових або причинових), за яких відбулася ця подія. З огляду на це розповідь про всі події повинна відбуватися в хронологічній послідовності з урахуванням взаємозумовленості між цими подіями та життєвим досвідом оповідача.

Таким чином, нарративне інтерв'ю як інструмент історико-педагогічного студіювання персоналії Василя Лобурця має відповідати таким критеріям, насиченість, деталізація, цілісність і завершеність оповіді. Зауважимо, що у ході нарративного інтерв'ю відсутній зовнішній примус до дії відповідно до певних правил. Причиною виникнення в респондента потреби завершувати й пояснювати елементи своєї розповіді є передовсім власне логіка нарративного жанру, тобто спрямування інтерв'юера на розуміння інформації слухачем. Дотримання вказаних правил є не директивою, а тенденцією. Про це про що свідчить наявність відступів від теми, пропусків, незавершених і незрозумілих фрагментів у розповідях оповідачів. Хоча форма розповідей залежить від конкретних ситуацій, в яких проводиться інтерв'ю, контекстуальні елементи вносять лише поверхневі зміни в структуру власне розповідей. Внутрішній порядок «розповідей-експромтів» є відносно автономним, тобто їх структура не зводиться до обставин, за яких вона будується. Саме тому форма розповідей забезпечує автентичність відтворення життєвого досвіду персоналії. Безумовно, розповідь, порівняно з іншими формами відтворення та інтерпретації суб'єктивного досвіду, має більш рельєфний характер, що забезпечується спеціальною стратегією вченого.

Список використаних джерел

1. Брокмейер И. Нарратив : проблемы и обещания одной альтернативной парадигмы. *Вопросы философии*. 2000. №3. С. 29–42.
2. Грінченко Г. (Авто) біографічне інтерв'ю в усноісторичних дослідженнях : до питання про теорію нарративного аналізу. *Схід / Захід*. 2004. Вип. 11–12. С. 59–76.
3. Сухомлинська О. Історико-педагогічний процес : нові підходи до загальних проблем. Київ, 2003. 67 с.
4. Сухомлинська О. Історико-педагогічний процес в Україні : регіональний вимір. *Шлях освіти*. 2007. №2. С. 42–49.

References

1. Brokmeyer, I. (2000). Narrativ : problemy i obeshchaniya odnoy al'ternativnoy paradigmy. *Voprosy filosofii*. №3. S. 29–42. (in Russian)
2. Hrinchenko, H. (2004). (Avto) biohrafichne interv'iu v usnoistorychnykh doslidzhenniakh : do pytannia pro teoriuu naratyvnoho analizu. *Skhid / Zakhid*,. 11–12, 59–76. (in Ukrainian)
3. Sukhomlynska, O. (2003). Istoryko-pedahohichni protses : novi pidkhody do zahalnykh problem. Kyiv. (in Ukrainian)
4. Sukhomlynska, O. (2007). Istoryko-pedahohichni protses v Ukraini: rehionalnyi vymir. *Shliakh osvity*, 42–49. (in Ukrainian)

Староста Володимир,
*доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки
та педагогіки вищої школи,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
Україна*

Starosta Volodymyr
*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher Education
State University «Uzhhorod National University»,
Ukraine*

ДЕЯКІ УМОВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

SOME CONDITIONS OF DISTANCE LEARNING FOR FUTURE PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION SPECIALISTS

Annotation. The author considers the views of students majoring in «Preschool Education» and «Primary Education» on some conditions of distance learning (technical support of students, the ability to access high-speed Internet).

Keywords: distance learning; online survey; preschool and primary education students.

Вперше в нашій історії відбувся перехід усіх здобувачів освіти на дистанційну форму навчання весною 2020 р. після запровадження карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19). В листі МОН України № 1/9-224 «Щодо окремих питань діяльності закладів освіти під час карантину» від 27.04.20 (http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/73280/) вказано, що під час дистанційного навчання створенню належної мотивації до навчання сприяє чітке визначення на початку курсу та доведення до студентів критеріїв оцінювання залежно від виконаної студентом навчальної роботи, а також, що одним з елементів системи внутрішнього забезпечення якості є вивчення очікувань, потреб і рівня задоволеності студентів стосовно програми дисципліни, наявних навчальних ресурсів та отриманої від викладача підтримки.

Важливого значення набуває наявність належних умов для реалізації самого дистанційного навчання. У даному повідомленні спробуємо розглянути погляди студентів спеціальностей «Дошкільна освіта» та «Початкова освіта» на прикладі Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет» (далі УжНУ) до деяких умов дистанційного навчання.

Згідно Наказу МОН України «Положення про дистанційне навчання» (25.04.2013 № 466), під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів

пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

В [2] нами розглянуто використання різних засобів дистанційного навчання в УжНУ під час запровадження карантину в Україні: Е-ресурси бібліотек, платформи дистанційного навчання (Moodle, Google Classroom, Zoom тощо), Е-пошта, соціальні мережі (YouTube, Facebook тощо), месенджери (Viber тощо), персональні сайти викладачів тощо.

Рис. 1. Відповіді студентів (у %) на питання анкети: «Під час дистанційного навчання в умовах карантину мене повністю задовольняє: якість Інтернет зв'язку вдома; якість власного технічного забезпечення (смартфон, планшет, ноутбук тощо)».

Примітка: Відповідь за п'ятибальною шкалою: 1 (категорично НЕ погоджуюсь); 2 (скоріше НЕ погоджуюсь); 3(і ТАК, і НІ), 4(скоріше погоджуюсь), 5(повністю погоджуюсь).

(Ресурс: власне дослідження)

Серед умов дистанційного навчання розглянемо технічну забезпеченість студентів (смартфони, планшети, ноутбуки тощо), а також можливість доступу до високошвидкісного Інтернету. Анонімне онлайн опитування студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» та 013 «Початкова освіта» проводили з використанням Google Forms спільно з аспірантами та магістрантами під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін. Долучені респонденти: 28, 87 та 103 студенти відповідно у 2020, 2021 та 2022 р.

Опрацьовані результати анкетування студентів наведено на рис. 1, а на рис. 2 наведено для наочності відповіді за п'ятибальною шкалою, аби побачити динаміку зміни середніх балів.

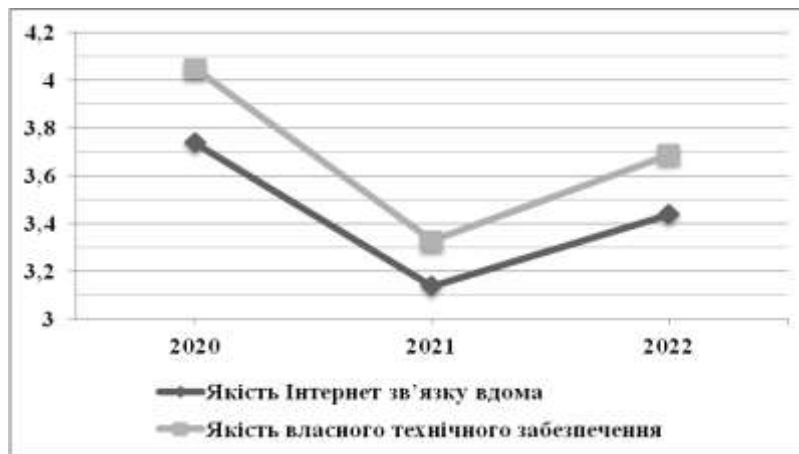

Рис. 2. Відповіді студентів на питання анкети за п'ятибальною шкалою (вісь ординат – середні значення в балах; вісь абсцис – роки опитування).

(Ресурс: власне дослідження)

Звернемо увагу на виявлені проблеми щодо умов дистанційного навчання (разом відповіді «категорично НЕ погоджуюсь» та «скоріше НЕ погоджуюсь»), оскільки вони досить відрізняються між собою за чисельними значеннями, а саме: 21,1 (2020), 36,5 (2021), 23,3% (2022) студентів незадоволені Інтернет зв'язком вдома, а 36,3 (2020), 31,1 (2021), 16,5% (2022) незадоволені власним технічним забезпеченням (смартфон, планшет, ноутбук тощо). Середні бали узагальнюють та віддзеркалюють зазначені дані. Найкращі показники 2020 р. можливо зумовлені, що значна частина студентів перебували на початку карантину в гуртожитках, де досить добрі умови Інтернет зв'язку, а в наступні роки навчались переважно вдома. Спостерігаємо позитивну тенденцію покращення технічного забезпечення в поточному році (рис. 1), що вплинуло і на покращення відповідних середніх балів (рис. 2). Водночас, з нашого погляду, для досить значної частини студентів умови дистанційного навчання не можна вважати комфортними. Як наслідок, викладачам закладів вищої освіти бажано враховувати такі аспекти і використовувати деякі можливості модернізації освітнього середовища з використанням сучасних інформаційних технологій для нейтралізації зазначених негативних чинників. Наприклад, нами в процесі вивчення курсів «Основи педагогічних досліджень», «Методологія наукових досліджень» та інших навчальних дисциплін для студентів спеціальностей «Дошкільна освіта», «Початкова освіта» використовували систему електронного навчання УжНУ Moodle. Це давало можливість розширити часові інтервали під час виконання завдань, враховувати побажання студентів для вибору чи зміни термінів виконання завдань. Використовували також повторне комп'ютерно орієнтоване тестування результатів навчання під час самостійних та модульних контрольних робіт тощо [3]. Проведене дослідження показує, що така практика сприяє покращенню успішності та комфортності дистанційного навчання для студентів. Водночас, зазначені підходи реалізації дистанційного навчання важливі у контексті професійної підготовки студентів, оскільки вони зможуть реалізувати їх в умовах майбутньої педагогічної діяльності.

Висновок. Дистанційне навчання надзвичайно важливе і поширене в сучасних умовах. Проте таке навчання має як переваги, так і недоліки. Ретельне вивчення наявних проблем, у даному випадку умов дистанційного навчання (технічна забезпеченість студентів, можливість доступу до високошвидкісного Інтернету), уможлиблює їх часткове вирішення шляхом модернізації освітнього середовища з використанням сучасних інформаційних технологій, а це сприяє покращенню якості підготовки сучасних фахівців.

Список використаних джерел

1. Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 25. 04. 2013 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13>. (Дата звернення: 01. 05. 2022).

2. Староста В. І. Використання комп'ютерно орієнтованих засобів дистанційного навчання у вищій школі (в умовах карантину 2020 р. в Україні). *Неперервна освіта нового сторіччя: досягнення та перспективи: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Запоріжжя, 12-18 травня 2020 р.). Ел. зб. наукових праць Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти. Запоріжжя, 2020. №3 (40)/2020. ISSN 2223-4551. URL: https://drive.google.com/file/d/1DtVaVZ0aZIEBa8f9l8MV2-w0igAkGs_2/view. (Дата звернення: 01. 05. 2022).

3. Староста В. І. Повторне комп'ютерно орієнтоване тестування результатів навчання студентів та аспірантів в Moodle. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2021. Вип. 1(48). С. 391-395. DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.391-395.

References

1. *Polozhennja pro dystancijne navchannja: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 25.04.2013 № 466* [Regulations on distance learning: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated 25.04.2013]. Available: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian).

2. Starosta, V.I. (2020). *Vykorystannia kompiuterno oriientovanykh zasobiv dystantsiinoho navchannia u vyshchii shkoli (v umovakh karantynu 2020 r. v Ukraini)* [Use of computer-oriented distance learning tools in higher education (in the conditions of quarantine in 2020 in Ukraine)]. *El. collection of scientific works of Zaporizhzhya. Insitute of Postgraduate Education*, 3 (40). Retrieved from: https://drive.google.com/file/d/1DtVaVZ0aZIEBa8f9l8MV2-w0igAkGs_2/view (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian).

3. Starosta, V. (2021). *Povtorne komp'juterno orijentovane testuvannja rezuljtativ navchannja studentiv ta aspirantiv v Moodle* [Computer-oriented re-testing of students and postgraduate students study results in Moodle]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: «Pedagogy. Social Work»*, 1(48), 391-395. DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.391-395 (in Ukrainian)

Ушневич Соломія,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна

Ushnevych Solomiia,
Candidate of Sciences (comparable to the academic degree of Doctor of Philosophy, Ph.D), Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

FORMATION OF INCLUSIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS BY MEANS OF INCLUSIVE LITERATURE

Annotation. Theses reveal the issues of formation of inclusive competence using inclusive literature; checking the readiness of future teachers to work in an inclusive classroom while studying special courses in the relevant field.

Key words: inclusive education, inclusive competence, updated reading circle, primary school, junior schoolchildren.

Сучасна українська школа, спираючись на досвід європейської інклюзивної освіти, останні роки активно впроваджує інклюзивні форми навчання в систему національних загальноосвітніх закладів. Відтак, на цьому шляху постає ряд проблем, які потребують науково-професійного обговорення. На сьогоднішній день гостро стоїть питання формування інклюзивної готовності майбутніх учителів початкової школи та педагогічні умови інклюзивної підготовки майбутніх фахівців до здійснення професійної діяльності.

Інклюзивна компетентність трактується як рівень знань і вмінь, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання. Звичайно, дидактична модель інклюзивної готовності студентів педагогічних спеціальностей складається з відповідних академічних, професійних і соціально-особистісних компетентностей. Важливою складовою є методичне забезпечення означеного процесу та його компоненти - характеристики й форми організації освітнього процесу. В рамках нашого дослідження основна увага зосереджена на

змісті інклюзивної готовності, тобто педагогічних засобах, методах і технологіях.

Маємо на меті - проаналізувати формування інклюзивної компетентності засобами інклюзивної літератури; продемонструвати сучасні українські художні тексти на інклюзивну тематику, які можна пропонувати для оновленого кола читання; перевірити готовність майбутніх учителів до роботи в інклюзивному класі під час вивчення спецкурсів відповідного спрямування.

На сучасному етапі розвитку освіти дітей з ООП пріоритетного значення набуває створення інклюзивного навчально-розвивального середовища. У такому середовищі всі діти перебувають разом у системі масової освіти за загальноосвітніми навчальними програмами, що пристосовані до потреб такої дитини [6]. Для того, щоб надавати якісні педагогічні послуги треба готувати фахівців з орієнтацією на інклюзивні запити суспільства.

Звертаємо увагу на те, що цікавий вектор дослідження інклюзивних проблем реалізовується в Київському університеті імені Бориса Грінченка під керівництвом пані Олени Осмолівської. Вона є авторкою курсу «Інклюзивна література в сучасному книговиданні» на якому студенти мають змогу вивчати досвід українських та закордонних видавництв, які займаються випуском інклюзивної літератури. Дисципліна є вибірковою, її можна обрати на 2 курсі. Позаяк у студентів формують журналістські навички, вони проводять розслідування: знайомляться з бібліотеками, їхнім асортиментом та оцінюють стан інклюзивних творів у сучасних бібліотеках.

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» також плідно працює в напрямку дослідження інклюзивної освіти. Професори Олена Будник (інклюзивне навчання: соціально-педагогічний контекст), Ольга Деркачова (нонфікшн у просторі інклюзивної дитячої літератури), доценти: Любомира Ілійчук (проблеми впровадження інклюзивної освіти в школах гірських регіонів України), Наталя Матвеева (нормативно-правовий супровід інклюзивного навчання дітей з ООП), Соломія Ушневич (класичний і сучасний дискурси української літератури на інклюзивну тематику) пропонують багатоаспектний погляд на підготовку фахівця початкової освіти. Кожна кафедра чи наукова школа обирає напрям дослідження та аналізу проблем функціонування інклюзивного освітнього середовища. Відтак, народження нових творів на інклюзивну тематику, ознайомлення з ринком інклюзивної літератури у світі та Україні, аналіз текстів авторів-початків, що стали відомими завдяки спецвідзнаці «Тага інклюзія» Міжнародного літературного конкурсу «Коронація слова» призвели до появи посібника «Література та інклюзія» / О. Деркачова, С. Ушневич. – Брустурів : Дискурсус. – 286 с. Співукладачі орієнтувалися на те, що підготовка майбутніх учителів до впровадження інклюзивної освіти дедалі частіше сприймається як життєво важливий компонент навчального процесу.

Вважаємо, що поглибити професійну підготовку студентів у межах обраної спеціальності та освітньої програми можна за допомогою вибіркового курсу (дисциплін). Отож пропонуємо для вивчення спецкурс «Основи формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів (студентів) засобами інклюзивної літератури» (розробник доц. Ушневич С. Е.). У рамках цього курсу представлені такі теми як «Технології навчання дітей в інклюзивному класі на уроках «Українська мова та читання» в інтегрованому курсі», «Класичний та сучасний виміри художніх текстів на інклюзивну тематику», «Наступність та перспективність у формуванні інклюзивної компетентності майбутніх учителів (твори для дітей різної вікової норми)» та інші. Це дозволить студентам

ознайомитися із сучасним рівнем наукових досліджень у сфері інклюзії та розширити знання в рамках професійної підготовки, зосередитися на проблемах в розвитку мовленнєвої діяльності учнів з ООП.

Ми проаналізували дві Хрестоматії сучасної української дитячої літератури для читання в 1, 2 класах / 3, 4 класах (підписана до друку у 2016 року, укладачка Тетяна Стус). Входить до серії «Шкільна бібліотека» Видавництва Старого Лева.

У Хрестоматії для 1, 2-х класів опубліковані твори лише сучасних українських письменників (Ірен Роздобудько, Катерина Бабкіна, Іван Андрусак та інші). Вони спрямовані на цю вікову категорію - розкривають теми дружби, добра та зла, відповідальності за свої вчинки та інші важливі соціальні питання. У Хрестоматії можна знайти один твір на інклюзивну тематику. Це казкове оповідання сучасної української письменниці Ірен Роздобудько «Дикі образи дикобраза» про те, що в лісі жило Невідомо-Хто. Це було незрозуміле створіння, яке відлякувало інших жителів лісу своєю інакшістю.

У Хрестоматії, що містить у собі твори орієнтовані на учнів 3-4-х класів можна знайти вірші, оповідання, уривки повістей сучасних українських письменників, таких як Сашко Дерманський, Катерина Бабкіна, Ірен Роздобудько та інших. Однак, лише один твір стосується інклюзивної тематики. Це частина повісті «Маляка - принцеса драконів», «Мрія Маляки». Маляка – головна героїня, що захоплюється драконами та принцесами. Дівчинка має скарбничку-кота, де вона збирає гроші, аби поїхати на драконячий острів. Хоча насправді Маляка - це Марійка, вона має проблеми із дикцією.

Опираючись на наш посібник з професоркою Ольгою Деркачовою, вважаємо, що в оновлене коло читання варто ввести казки Олени Осмоловської «Сонце в озері твоєму» 2016 р. [4, С.207] та Вікторії Надитко «Пригоди Даші й тіні» 2017 р. [4, С. 218], артбук Ірини Мориквас «Магда і вітер» 2017 р. [4, С. 256], інклюзивне оповідання Оксани Драчковської «Зайчик-нестрибайчик та його смілива мама» 2019 р. [4, С. 193]. Йдеться про тексти прийнятні для розуміння учнями молодших класів. На нашу думку, перспектива у формуванні інклюзивної компетентності майбутніх учителів початкових класів за вибірковими курсами, інтеграцією галузей та дисциплін.

Як відомо, тема професійного навчання викладачів, учителів та студентів – пріоритет для всіх країн-членів Європейської агенції з питань особливих освітніх потреб та інклюзивної освіти (створена в Данії 1996 року). Основний виклик у підготовці вчителів, на думку Антуоли Кефалліноу (проектна менеджерка агенції) – переосмислення інклюзивних компетентностей у межах ширших навчальних умінь і навичок [1]. Тому, здобути додаткові чи розширити існуючі результати навчання в рамках загально-професійних чи фахових компетентностей можна шляхом інтепретаційних практик в межах проблем інклюзивної освіти та пошуку шляхів їхнього вирішення.

Список використаних джерел

1. Головіна О. Нова українська школа. URL: <https://nus.org.ua/articles/profesijna-pidtrymka-vchyteliv-v-inklyuziyi-yevropejskyj-dosvid/> (Дата звернення: 15.05 2022 р.)
2. Деркачова О. Формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів засобами мотиваційної інклюзивної літератури URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/12135> (Дата звернення: 15.05. 2022 р.)
3. Колупаєва А., Таранченко О. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ, 2016. 152 с.
4. Література та інклюзія / О. Деркачова, С. Ушневич. Брустурів : Дискурс, 2020. 286 с.
5. Малишевська І.А. Теоретико-методологічні основи підготовки фахівців психолого-педагогічного профілю до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук: 13.00.03. Київ, 2018. - 35 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2017 року No 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2017-%D0%BF>. (Дата звернення : 16.05. 2022 р.)

References

1. Holovina, O. *Nova ukrainska shkola*. Available at: <https://nus.org.ua/articles/profesijna-pidtrymka-vchyteliv-v-inklyuziyi-yevropejskyj-dosvid/> (accessed: 15 May 2022 r.) (in Ukrainian)
2. Derkachova, O. *Formuvannia inkliuzyvnoi kompetentnosti maibutnikh pedahohiv zasobamy motyvatsiinoi inkliuzyvnoi literatury*. Available at: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/12135> (accessed: 15 May 2022 r.) (in Ukrainian)
3. Kolupaieva, A., Taranchenko, O. (2016). *Inkliuzyvna osvita: vid osnov do praktyky: monohrafiia*. Kyiv. (in Ukrainian)
4. *Literatura ta inkliuziia* (2020). / O. Derkachova, S. Ushnevych. Brusturiv : Dyskursus. (in Ukrainian)
5. Malyshevska, I. A. (2018). *Teoretyko-metodolohichni osnovy pidhotovky fakhivtsiv psykhologo-pedahohichnoho profiliu do roboty v umovakh inkliuzyvnoho osvitnoho seredovishcha: doctoral thesis abstract*. Kyiv. (in Ukrainian)
6. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 9 serpnia 2017 roku No 588 «Pro vnesennia zmin do Poriadku orhanizatsii inkliuzyvnoho navchannia u zahalno osvitnikh navchalnykh zakladakh»* Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2017-%D0%BF>. (accessed: 15 May 2022 r.) (in Ukrainian)

Хімчук Ліліана,
*доктор педагогічних наук, професор кафедри фахових методик
і технологій початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Khimchuk Liliana,
*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of
Professional Methods and Technologies of Primary Education.
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,*

Іванна Семків,
*магістрантка 1 курсу спеціальності «Початкова освіта»
Педагогічного факультету
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Ivanna Semkiv
*1st year undergraduate specialties «Primary education»
of the Faculty of Pedagogy Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

PECULIARITIES OF USING THE DISTANCE FORM OF TEACHING FUTURE PRIMARY TEACHERS

Annotation. The article highlights the role of teachers in the use of distance learning for future primary school teachers, explores the benefits, difficulties and priorities that exist for future primary school teachers and high school teachers to use digital tools in the distance learning process.

Key words: distance learning, primary school teacher, digital learning platforms.

Актуальність Створення демократичного освітнього середовища для підготовки майбутніх учителів початкової школи вимагає удосконалення різних форм навчання в закладах вищої освіти. Актуальність використання дистанційної форми навчання для підготовки майбутніх учителів є беззаперечною, оскільки відповідає сучасним принципам освіти, які сформульовані ЮНЕСКО: «Освіта для всіх» й «Освіта протягом усього життя» і є альтернативою для організації якісного освітнього процесу в кризових соціальних ситуаціях та в умовах воєнного стану.

Основні вимоги та орієнтири для професійної підготовки вчителів початкової ланки освіти окреслені в нормативних документах: Законі України «Про освіту» [3], Законі України «Про вищу освіту» [4], Концепції розвитку

дистанційної освіти в Україні [5], Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті [7], Положенні про дистанційне навчання, затвердженим наказом МОН від 25.04.2013 № 466 (зі змінами) [8].

Висвітлення теоретичних і практичних аспектів даної проблематики знаходимо у роботах Бикова В.Ю. [1], Гуржій А.М. [2], Гапон В.В. [2] та ін.

Особливості застосування дистанційних та інтерактивних технологій навчання представлені у роботах Кудлай, О.І. [6], Хімчук Л.І. [11] та багатьох інших сучасних науковців, які працюють над проблемою підготовки вчителя до педагогічної, професійної діяльності. У даному контексті, вчені розглядають майбутніх учителів, як сучасних представників нового покоління, які є активними користувачами різноманітних соціальних мереж та освітніх платформ, а педагога – як наставника.

Слід зазначити, що у процесі дистанційного навчання роль педагога змінюється. Педагог стає провідником, який «...не передає готову інформацію й знання, а полегшує їх придбання шляхом пошуку, дослідження, виявлення, розв'язання проблем, дії, обговорення. Таким чином, пошукове навчання виходить за рамки поняття проблемного навчання і є збірним терміном для тих видів підготовки, що базуються на використанні активних методів, завдяки яким студенти стають «конструкторами» власних знань. Відтак, головне завдання педагога полягає в тому, щоб знайти «креативні та ефективні способи, які полегшують засвоєння знань шляхом використання зацікавленості студентів соціальними мережами» [9].

Теоретичний аналіз наукових досліджень та нормативних документів свідчить про те, що основними особливостями дистанційного навчання є високий професійний рівень комунікації й співробітництва учасників освітнього процесу, побудованих на принципах відкритого навчання на основі комп'ютерних освітніх програм різного призначення. Дистанційне навчання має ряд переваг:

1. Гнучкість процесу навчання - можливість працювати з будь якої точки не виходячи з дому та навчатися в зручний для себе час у зручному місці.
2. Отримувати структурований матеріал для навчання, представлений в електронній формі.
3. Можливість навчатися без відриву від виробництва.
4. Можливість обмінюватися необхідною кількістю динних з одного кінця світу в інший, вільно комунікувати з іншими користувачами мережі в online режимі й розміщувати інформацію на Інтернет-сайтах, роблячи її доступною для всіх охочих.
5. Створювати інформаційне освітнє середовище для учасників освітнього процесу, одночасно звертатися до багатьох джерел навчальної інформації великої кількості студентів та слухачів.
6. Рівні можливості отримати освіту незалежно від місця проживання, стану здоров'я й соціального статусу.

7. Можливість здобувати знання у навчальних закладах іноземних держав та надавати освітні послуги іноземним громадянам і країнам, що проживають за кордоном.

8. Дистанційна форма навчання змінює роль педагога, робить його наставником-консультантом, який повинен координувати процес учіння студента та постійно удосконалювати ті курси, які він викладає, підвищувати професійну кваліфікацію відповідно до нововведень та інновацій.

9. Підвищення творчого потенціалу студентів, шляхом самоорганізації, прагнення до знань, використання сучасних технологій, вміння самостійно приймати відповідальні рішення.

10. Нові умови для самовираження й набуття професійних навичок, а педагогам дає можливість реалізовувати інтерактивні форми й методи навчання.

Однак, враховуючи всі особливості й позитивні переваги дистанційної форми навчання, слід зауважити, що існують певні труднощі суб'єктивного й об'єктивного характеру.

Дослідження труднощів, які виникають у майбутніх учителів початкових класів в процесі дистанційного навчання, здійснювалося на базі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника на Педагогічному факультеті. В опитуванні взяли участь 40 студентів другого курсу спеціальності «Початкова освіта». Їм було запропоновано опитувальник, який містив такі питання: «Чи виникали у Вас труднощі під час дистанційного навчання?», «Чи проходить Ви додаткові, не передбачені освітньою програмою закладу вищої освіти, навчальні дистанційні онлайн-курси, семінари, що сприяють Вашому професійному становленню?», «Чи є Ви учасником навчальних спільнот у соціальних мережах?», «Які існують перешкоди, що заважають Вам навчатися онлайн?», «Які виклики в процесі навчання постали перед вами в період карантину та війни на території України?», «У який спосіб Вам зручніше навчатися онлайн?»:

- слухати пояснення викладача через відео зв'язок;
- читати самостійно текст лекції в зручний для себе час та обговорювати ключові питання теми через відео зв'язок з викладачем і студентами;
- інше...». (Обґрунтуйте відповідь!).

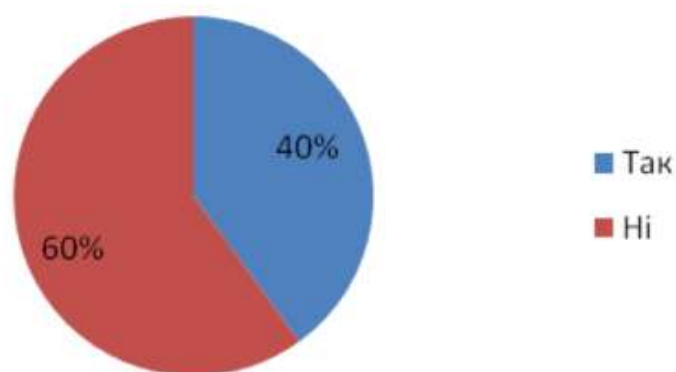
Для кращого розуміння про те, які пріоритети існують у майбутніх учителів початкових класів та педагогів вищої школи щодо використання цифрових інструментів (платформу тощо...) було поставлено питання: «Який інструмент (платформу тощо..) Ви вважаєте найбільш ефективним для Вашого навчання?», «Які інструменти, месенджери, платформи для Вашого навчання найчастіше використовують викладачі?», «Чи є зручною для Вашого навчання дистанційна платформа університету?», «Чи може, на вашу думку, надалі дистанційне навчання стати частиною звичайного процесу? Чи є це ефективно?».

Результати дослідження свідчать, що 95% майбутніх учителів вказали на труднощі технічного характеру, які час від часу виникали впродовж

дистанційного навчання, а саме проблеми з доступом до мережі Інтернет. Однак, ці труднощі є тимчасовим явищем, яке не має значного впливу на якість навчання.

Дистанційне навчання сприяє розвитку самоорганізації, самоосвіти та підвищенню професійного рівня майбутніх учителів початкової школи, про це свідчить проходження 40% майбутніми учителями різноманітних освітніх онлайн курсів та програм, з них 15 % пройшли навчальні курси на освітній платформі Cursera.

Чи доводилося проходити дистанційні курси

Найбільш використовуваними платформами є Zoom, Meet, Classroom та університетська платформа d-learn.pnu.edu.ua. Зокрема, платформа d-learn.pnu.edu.ua дає можливість майбутнім учителям початкової школи переглядати доступні курси, у межах курсу використовувати ресурси та матеріали, проходити тестування. Зміст лекцій можна переглядати у браузері, друкувати, або завантажити й відкрити в іншому редакторі. Система надає викладачу права розробника, в обов'язки якого входить: наповнювати навчальним матеріалом попередньо створені адміністратором безпосередньо в центрі дистанційного навчання або відповідальним модератором на кафедрі курси дисциплін, які за ним закріплені; надавати доступ студентам приєднавши відповідну групу до навчальних курсів, а також від'єднувати, коли студент повністю завершив цикл вивчення їх; у межах курсу наповнювати такі навчальні елементи як лекції, ресурси, словники, завдання, тестування; переглядати, редагувати, та оновлювати матеріали розроблених курсів; здійснювати контроль за вивченням студентами курсу за допомогою тестування.

Розробнику необхідно створити схему тестового контролю, надати доступ відповідним студентам, а також переглядати результати тестування [6].

Про ефективність використання даної дистанційної платформи для навчання студентів свідчить те, що 89% респондентів вказали на бажання читати самостійно текст лекції в зручний для себе час та обговорювати ключові питання теми через відео зв'язок з викладачем і студентами.

Висновки. У результаті дослідження виокремлено особливості, дистанційної форми навчання майбутніх учителів початкових класів:

- можливість створювати віртуальне освітнє середовище на конкретній навчальній платформі;
- можливість удосконалювати навчальні програми за допомогою дистанційних технологій;
- розвивати творчий потенціал учасників освітнього процесу;
- адаптувати процес навчання до освітніх потреб кожного учасника освітнього процесу на основі добору ефективних цифрових інструментів;
- змінювати авторитарний стиль співпраці учасників освітнього процесу на конструктивну педагогічну взаємодію на основі партнерства, взаєморозуміння, взаємного навчання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні контенту освітніх дистанційних платформ.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Дистанційна освіта: актуальність, особливості й принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування. Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології. Київ: Атіка, 2005. С. 77-92.

2. Гурджій А. М., Гапон, В. В. Сучасний стан впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у вищих навчальних закладах України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 4. С. 71 – 75.

3. Закон України «Про освіту». URL: <https://www.rada.gov.ua> (Дада звернення: 01. 05. 2022).

4. Закон України «Про вищу освіту». URL: <https://www.rada.gov.ua>(Дада звернення: 01. 05. 2022).

5. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (затверджено Постановою МОН України 20 грудня 2000 р.) URL: zakon.rada.gov.ua (Дада звернення: 01. 05. 2022).

6. Кудлай О. І. Упровадження системи Moodle в навчальний процес як ефективний засіб вивчення іноземних мов. *Гуманітарний часопис*. 2019. № 2. С. 84 – 93.

7. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. URL: <https://osvita.ua/legislation/other/2827/> (Дада звернення: 01. 05. 2022).

8. Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом МОН від 25.04.2013 № 466 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (Дада звернення: 01. 05. 2022).

9. Godwin-Jones R. Emerging Technologies: Literacies and Technologies Revisited. *Language Learning & Technology*, 2010. № 14(3), С. 2-9. URL: https://en.londonladiesgaelic.co.uk/leji/bitstream/10125/44219/1/14_03_emerging.pdf (Дада звернення: 01. 05. 2022).

10. Центр дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності. URL: d-learn.pnu.edu.ua (Дада звернення: 01. 05. 2022).

11. Хімчук Л. І. Використання педагогічних інтерактивних технологій у навчанні вчителів початкової школи. Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка / [редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, І. Зиморя]. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 31. Том 4.

References

1. Bykov, V.Y. (2005). *Dystantsiyna osvita: aktual'nist', osoblyvosti y pryntsyipy pobudovy, shlyakhy rozvytku ta sfera zastosuvannya. [Distance education: relevance, features and principles of construction, ways of development and scope. Information support of the educational process: innovative tools and technologies].* Informatsiyne zabezpechennya navchal'no-vykhovnoho protsesu: innovatsiyni zasoby i tekhnolohiyi. Kyiv: Atika, 77-92. (in Ukrainian)

2. Hurdzhiy, A. M., Hapon, V. V. (2012). Suchasnyy stan vprovadzhennya informatsiyno-komunikatsiynykh tekhnolohiy u vyshchyykh navchal'nykh zakladakh Ukrainy. [The current state of implementation of information and communication technologies in higher educational institutions of Ukraine]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, 4, 71-75. (in Ukrainian)

3. *Zakon Ukrainy «Pro osvitu»* [Law of Ukraine "On Education"]. Available at: <https://www.rada.gov.ua> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

4. *Zakoni Ukrainy «Pro vyshchu osvitu»*. [Law of Ukraine "On Higher Education"]. URL: <https://www.rada.gov.ua> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

5. *Kontseptsiya rozvytku dystantsiynoyi osvity v Ukraini (zatverdzheno Postanovoyu MON Ukrainy 20 hrudnya 2000 r.)* [The concept of development of distance education in Ukraine (approved by the Resolution of the Ministry of Education and Science of Ukraine on December 20, 2000)]. Available at: zakon.rada.gov.ua (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

6. Kudlay, O. I. (2019). Uprovadzhennya systemy Moodle v navchal'nyy protses yak efektyvnyy zasib vyvchennya inozemnykh mov. [Introduction of the Moodle system into the educational process as an effective means of learning foreign languages] *Humanitarnyy chasopys*, 2, 84-93. (in Ukrainian)

7. *Natsional'na doktryna rozvytku osvity Ukrainy u XXI stolitti* [National doctrine of development of education of Ukraine in the XXI century] Available at: <https://osvita.ua/legislation/other/2827/> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

8. Polozhennya pro dystantsiynе navchannya, zatverdzhene nakazom MON vid 25.04.2013 № 466 [Regulations on distance learning, approved by the order of the Ministry of Education and Science of 25.04.2013 № 466] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text> (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

9. Godwin-Jones, R. (2010). Emerging Technologies: Literacies and Technologies Revisited. *Language Learning & Technology*, 14(3), 2-9. Retrieved from: https://en.londonladiesgaelic.co.uk/leji/bitstream/10125/44219/1/14_03_emerging.pdf (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

10. Tsentr dystantsiynoho navchannya ta monitorynhu osvithnoyi diyal'nosti [*Center for Distance Learning and Monitoring of Educational Activities*]. Available at: d-learn.pnu.edu.ua (accessed 1 May 2022). (in Ukrainian)

11. Khimchuk L. I. (2020). Vykorystannya pedahohichnykh interaktyvnykh tekhnolohiy u navchanni vchyteliv pochatkovoyi shkoly. [The use of pedagogical interactive technologies in the teaching of primary school teachers]. *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk: mizhvuzivs'kyi zbirnyk naukovykh prats' molodykh vchenykh Drohobys'tkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka* / [redaktery-uporyadnyky M. Pantyuk, A. Dushnyu, I. Zymorya]. Drohobych: Vydavnychyu dim «Hel'vetyka», 31, Tom 4. (in Ukrainian)

Шевчук Лариса,

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури Інституту педагогіки НАПН України,
Україна*

Shevchuk Larisa,

*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Senior researcher of the Department
of Teaching National Minority Languages and Foreign Literature of the Institute of
Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Ukraine*

ДО ПИТАННЯ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ З МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН

ON THE ISSUE OF ORGANIZING THE TEACHING OF THE UKRAINIAN LANGUAGE TO STUDENTS OF GRADES 5-6 WITH THE LANGUAGES OF NATIONAL MINORITIES

Annotation. The theses focus teachers' attention on the forms of organization of teaching and learning activities of students of 5-6 grades with languages of national minorities and students' learning activities, their short description is offered.

Keywords: organization of education, teaching of the Ukrainian language, schools with education in the languages of national minorities, teacher training, retraining of teachers.

Реалізація сучасних підходів до підготовки та професійної перепідготовки учителів Нової української школи потребує переосмислення різних аспектів освітнього процесу, зокрема його організації. Вважаємо за доцільне зацентувати увагу педагогів на формах організації навчання та навчальної діяльності учнів 5-6 класів з мовами національних меншин, що, на нашу думку, позитивно вплине на вивчення української мови.

У довідкових виданнях термін «форма» тлумачать як «спосіб організації чого-небудь», «тип», «будова», «зовнішній вияв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом» [2; 4].

Форми організації навчання визначають «яким чином має бути організовано процес навчання, ... зумовлюють, зокрема, часовий і організаційний характер зовнішнього виявлення функцій учителя і учнів у процесі навчання, порядок спілкування (безпосереднє та опосередковане) суб'єктів навчального процесу та ін.» [3, с. 965]. Водночас форму організації навчання вважають зовнішнім вираженням «узгодженої діяльності вчителя та учнів, що здійснюється у встановленому порядку та певному режимі» [1, с. 122].

Без сумніву, для ефективного вивчення української мови у закладах загальної середньої освіти із навчанням мовами національних меншин важливо оптимально використовувати такі форми організації навчання як урок, факультативні заняття, позакласні заходи, так і екскурсії, конкурси, олімпіади, заняття позашкільних навчально-виховних закладів, самопідготовку та ін.

Сучасні науковці по-різному виокремлюють форми навчальної діяльності учнів. Наприклад (за В. Бондарем), це індивідуальна, фронтальна, загальнокласна, групова навчальна діяльність [1].

Вважаємо, що доцільно враховувати, що видове поняття «форма навчальної діяльності учнів» (загальнородове поняття – «форма організації навчання») відображає характер відношень та наявність (або відсутність) взаємодії, що зумовлює індивідуальну та колективну (кооперативну, яка ґрунтується на спільних зусиллях) форми навчальної діяльності. Для забезпечення ефективного навчання української мови як державної учителю слід чітко уявляти способи реалізації форм навчальної діяльності учнів [6]: індивідуальної – в умовах індивідуальної, групової або фронтальної роботи; колективної – групової або фронтальної.

Варто зазначити, що окремі науковці згадують поняття «форма організації навчання» у тлумаченні терміну-словосполучення «групова робота». Наприклад, у довідковому виданні «Педагогічний словник» (за редакцією М. Ярмаченка) про групову роботу сказано: «форма організації навчання в малих групах, (3-7 дітей) на основі співробітництва з чітко розподіленими завданнями для учнів, об'єднаних спільною навчальною метою» [7, 125];

На нашу думку, важливе чітке розрізнення педагогом індивідуально-групової та кооперативно-групової роботи. (Уточнимо, що до групової роботи ми відносимо також роботу учнів у парах.) Основа індивідуально-групової роботи – індивідуальна робота, разом з тим у різній мірі може бути використана й спільна діяльна діяльність. На практиці це виглядає таким чином: наприклад, під час роботи у парі кожен учень самостійно виконує завдання, після чого здійснюється взаємоперевірка. Кооперативно-групова робота ґрунтується суто на спільній діяльності учнів.

Спостерігаються й інші думки вчених щодо розрізнення форм організації навчання та навчальної діяльності учнів. Так, у результаті аналізу науково-

педагогічної літератури виявлено класифікацію групових форм навчання, запропоновану наприкінці ХХ ст. І. Чередовим [7]:

- ланкова форма роботи – передбачає навчальну діяльність учнів у складі постійних груп;
- бригадна – виконання однакових навчальних завдань у тимчасових бригадах;
- кооперативно-групова – працюючи у групах учні виконують частини спільного завдання;
- диференційовано-групова – гомогенні групи з різними навчальними можливостями виконують навчальні завдання різні за складністю.

Описаний підхід до виокремлення форм навчання (хоча, на нашу думку, йдеться про форми навчальної діяльності учнів) дещо надмірно деталізований. Водночас ознайомлення учителів із такою (і подібною) інформацією вважаємо корисним, адже розгляд проблеми з різних сторін та ознайомлення з різними точками зору сприяє глибшому усвідомленню її сутності, творчому пошуку та реалізації продукованих ідей.

Завдяки використанню різних форм організації та навчальної діяльності можливо забезпечити:

- урахування рівня володіння українською мовою кожного учня та, водночас, рівня володіння рідною мовою (для оптимальної опори на засвоєні знання, сформовані уміння й навички);
- ознайомлення з новою навчальною інформацією, її деталізації, закріплення та повторення, перевірки якості вивченого матеріалу, застосування на практиці тощо;
- поглиблення і розширення знань учнів з високим рівнем навчальних досягнень та заповнення прогалів у знаннях, подолання неуспішності учнів з низьким рівнем навчальних досягнень.

Доцільним є чергування різних форм організації навчання і форм навчальної діяльності учнів; поєднання фронтальної та індивідуальної роботи, групової та індивідуальної роботи.

Список використаних джерел

1. Бондар В. І. Дидактика. Київ : Либідь, 2005. 264 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Ірпінь : ВФ «Перун», 2004. 1440 с.
3. Енциклопедія освіти / головн. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер. 2008. 1040 с.
4. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах / уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. Т. 4. Київ : Аконт, 1998. 910 с.
5. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
6. Форми навчання в школі / Ю. І. Мальований та ін.; за ред. Ю. І. Мальованого. Київ : Освіта, 1992. 160 с.

7. Чередов И.М. Формы учебной работы в средней школе. Москва: Просвещение, 1988. 160 с.

References

1. Bondar, V. I. (2005). *Dydaktyka*. Kyiv: Lybid. (in Ukrainian)
2. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* (2004). / uklad. i holov. red. V. T. Busel. Irpin : VF «Perun». (in Ukrainian)
3. *Entsyklopediia osvity* (2008). / holovn. red. V. H. Kremen. Kyiv: Yurinkom Inter. (in Ukrainian)
4. *Novyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy u chotyrokh tomakh* (1998). / uklad. V. V. Yaremenko, O. M. Slipushko. T. 4. Kyiv: Akonit. (in Ukrainian)
5. *Pedahohichniy slovnyk* (2001). / za red. M. D. Yarmachenka. Kyiv: Pedahohichna dumka. (in Ukrainian)
6. *Formy navchannia v shkoli* (1992). / Yu. I. Malovanyi ta in.; za red. Yu. I. Malovanoho. Kyiv: Osvita. (in Ukrainian)
7. Cheredov, Y. M. (1988). *Formy uchebnoi raboty v srednei shkole*. Moskva: Prosveshchenye. (in Russian)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕРЕПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Бабич Галина,
учитель математики Запорізької гімназії № 11,
Україна
Babich Galina,
teacher of mathematics of Zaporizhzhya gymnasium No 11,
Ukraine

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE CONDITIONS OF DIFFERENTIATED TEACHING OF MATHEMATICS AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF INTELLECTUAL ABILITIES OF STUDENTS

Annotation. It was emphasized the creation of such a methodical system of teaching mathematics, which would be based on the use of positive and leveling relatively negative psychological and pedagogical aspects of the personality of students of different categories.

Keywords: educational environment, differentiation, intellectual abilities.

У сучасних умовах, коли гуманізація освіти нерідко трактується як необхідність зниження (часто не виправданого) вимог до математичної підготовки учнів, спостерігається поступове зниження рівня розвитку не тільки математичних здібностей здобувачів нематематичного профілю, але й їх інтелектуального рівня взагалі. Про це зазначали В. Арнольд, М. Башмаков, Ю. Колягін та ін., і про це не слід забувати, посилаючись на «досвід Заходу». Адже ще у 1956 р. на Міжнародній конференції з народної освіти (Женева) стверджувалося, що математика мала в усі часи безсумнівне та практичне значення, відігравала важливу роль у науковому, технічному й економічному розвитку; математична освіта є благо, на яке має право будь-яка людська істота.

У дослідженнях, які вже стали своєю класикою (Р. Арнхейм, Д. Берлайн, Дж. Плфорд), стверджується, що творча діяльність – не тільки для «обраних». Тому є необхідність у використанні систем, що спрямовані на розвиток творчого мислення всіх учнів у процесі навчання математики у класах різних профілів. Різні форми мислення взаємодоповнюють і взаємозбагачують одна одну. Творчість можлива лише за умови органічної єдності, взаємозв'язку, взаємодоповненні мислення і практики. Проте творчість передбачає свободу мислення, але не анархію та хаос. Творча діяльність у процесі навчання

математики неможлива без якісної системи знань і вмінь тих, хто навчає, і тих, хто навчається, без компетентності та професіоналізму вчителя.

Так, які ж є реальні можливості для створення творчого середовища в умовах диференційованого навчання математики в класах різних профілів без перенавантаження учнів і вчителів?

Будемо розглядати *диференційоване навчання математики* як таке, що: 1) враховує, вікові та індивідуальні особливості учнів, їх навчальні досягнення з математики на даному етапі, професійну зорієнтованість, загальний розвиток учнів; 2) реалізується через диференціацію: змісту навчання відповідно до цілей; рівня навчання відповідно до актуальної та потенційної готовності до оволодіння змістовою й операціональною компонентами математики як навчального предмета; стратегій і тактик навчання (що впливає на диференціацію темпу та стилю навчання).

Безсумнівно, у процесі вивчення математики традиційно (та об'єктивно) відбувається спрямованість на розвиток інтелектуальних здібностей учнів, які є необхідною складовою та умовою розвитку творчого мислення. Одна з найскладніших для вирішення проблем – суперечність між домінуванням систематичної роботи з формування алгоритмічного мислення учнів і необхідністю розвивати їх творчі здібності в процесі навчання предмета. Дослідження психологів переконують: розвиток алгоритмічного мислення є перешкодою для розвитку мислення творчого; завдання засвоєння навчального матеріалу нерідко суперечать завданням розвитку творчого мислення.

Під час навчання математики недостатньо враховуються результати досліджень з психології, які могли б інтенсифікувати та справді гуманізувати процес навчання, дозволили б учням підвищити рівень навчальних досягнень без значних фізичних, психологічних, моральних перевантажень, що нерідко спостерігається нині.

Психологія відіграла роль своєрідного стимулу для нововведень у процес навчання. Але психологічні особливості учнів певних категорій частіше декларуються, ніж реально враховуються та використовуються під час створення методичних систем навчання.

Але не можна не відзначити (і пишатися таким!): саме в методиці навчання математики проводилися дослідження щодо цілеспрямованого врахування психолого-педагогічних і методичних основ навчання математики, спрямованого на розвиток особистості (Я. Грудьонов, З. Слєпкань, Л. Фрідман, Н. Тарасенкова).

Важливим завданням є створення такої методичної системи навчання математики, яка б ґрунтувалася на використанні позитивних і нівельованні відносно негативних психолого-педагогічних аспектів особистості учнів різних категорій. Постає проблема розвитку творчого мислення в умовах диференційованого навчання математики без виходу за межі програми з математики, що відповідає певному профілю навчання.

У достатньо великій кількості робіт з проблем диференціації навчання фактично розглядається реалізація саме диференціації рівневої через створення

завдань кількох рівнів складності. Необхідним є справжнє врахування спрямованості на диференційованість навчання математики й у змістовому, й у процесуальному аспектах (тобто, що вивчати і як саме).

У класах математичного профілю часто домінує тенденція перенесення деяких питань «університетської математики» до навчальних програм, спрямованість на розвиток творчої особистості учня іноді підміняється розширенням обсягу його теоретичних знань. Недостатньо використовуються можливості навчання математики з метою розвитку творчої особистості учнів у класах нематематичного профілю.

Аналіз вищезазначених суперечностей окреслює проблему необхідності посилення спрямованості навчання математики учнів у класах різних профілів на формування та розвиток їх інтелектуальних і творчих здібностей, творчого мислення, творчої особистості.

Отже, результативності й ефективності формування творчого мислення сприятиме *постійна апеляція до його якостей в умовах навчання математики*: навчання учнів використовувати нестандартні підходи під час розв'язування стандартних завдань, знаходити шляхи вирішення нестандартних завдань, здійснювати дослідження, самостійно відшукувати проблеми для подальшого розв'язування. Диференційоване навчання математики має забезпечувати як умови для виявлення та врахування індивідуальних особливостей учнів, спрямованості їх інтересів, оптимального розвитку інтелектуальних та творчих здібностей, творчого мислення учнів, так і необхідний рівень математичної підготовки всіх учнів незалежно від профілю їх навчання. Створення ефективної методичної системи розвитку творчого мислення учнів в умовах диференційованого навчання математики має ґрунтуватися на психолого-фізіологічних принципах навчання.

Бальоха Альона,
доктор філософії, старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету, Україна

Balokha Alona,
Ph.D., Senior Lecturer, Department of Theory and Methods of Preschool and Primary Education, Kherson State University, Ukraine

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ЗАСТОСУНКІВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДНИЧОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

USE OF EDUCATIONAL APPLICATIONS IN THE PROCESS OF NATURAL INDUSTRY IN PRIMARY SCHOOL

Annotation. Modern formats of organization of the educational process pose new challenges to educators and its participants. Qualitative implementation of the program content of the natural field synchronously or asynchronously requires the use of additional digital tools. Educational applications contribute to the formation of natural science competence of primary school students and diversify independent knowledge of nature.

Keywords: natural science competence, applicants for primary education, natural sciences, educational application, augmented reality.

Стрімкий розвиток електронних освітніх технологій, зумовлений інформатизацією суспільства, сприяє впровадженню їх в систему освіти у поєднання з традиційними освітніми технологіями. Актуальності набувають технології доповненої реальності як один із компонентів освітньо-інформаційного середовища.

Сьогодні доповнена реальність, також відома як augmented reality (далі AR) має широке застосування у сферах бізнесу, розваг та освіти. Термін «доповнена реальність» був запропонований Т. Коделом, який був співробітником компанії Boeing, у 1992 році [1]. На основі технології доповненої реальності були створені мобільні програмні засоби, призначені для вивчення різних дисциплін (соціально-гуманітарних, фундаментальних та фахових). Такі засоби надавали відомості про навчальні об'єкти та їх характеристику. У ряді проєктів, реалізованих у Північній Америці та Європі, мобільні пристрої використовувалися для візуалізації віртуальних об'єктів доповненої реальності.

За результатами проаналізованих досліджень, можемо визначити, що доповнена реальність – це штучне середовище, створене шляхом об'єднання об'єктів реального світу та даних, згенерованих комп'ютером [1, 4]. Безпосередньо проблема використання AR-технології у навчально-дослідницькій діяльності здобувачів початкової освіти висвітлена в

дослідженнях В. Шаповалова, Є. Шаповалова, А. Атамась, Ж. Білик, І. Мозуль [5].

Відповідно до Законів України «Про освіту» (від 05.09.2017), «Про повну загальну середню освіту» (від 16.01.2020), Державного стандарту початкової освіти (від 21.02.2018) особливої уваги заслуговує природнича освітня галузь, яка передбачає використання сучасних наочних засобів навчання для успішного її опанування здобувачами початкової освіти.

З метою дослідження можливостей цифрових засобів під час опанування природничої галузі, нами були проаналізовані наступні освітні застосунки доповненої реальності, які мають безкоштовний доступ у Google Play.

Сервіс «AR Solar System» розроблений для ознайомлення користувачів з планетою Сонячної системи, що є доречним на уроках реалізації природничої освітньої галузі [6].

В 4 класі розглядається змістова лінія «Природа», відповідно до типової освітньої програми під керівництвом О. Савченко [2,3,6]. Опанування цієї теми передбачає формування у здобувачів початкової освіти уявлень про Всесвіт і Сонячну систему, здатність наводити приклади небесних тіл та їх назви, здатність пояснювати, як рух нашої планети впливає на явища, що відбуваються у неживій і живій природі, здатності розповісти про вплив Сонця і Місяця на нашу планету. Та найбільш цікавим для дітей є моделювання Сонячної системи, змін земної поверхні, обертання Землі. Тому програмою передбачено тему «Моделювання Сонячної системи». Реалізацію даної теми дозволяє забезпечити сервіс «AR Solar System».

З «AR Solar System» можна досліджувати окремі планети чи Сонячну систему загалом, проектуючи їх віртуальне 3D-зображення у реальний простір навколо – серед кімнати, на подвір'ї чи у класі. Щоб обрати для перегляду функцію віртуальної Сонячної системи, виберіть у меню додатку застосунок «Solar System». Для перегляду окремих планет та візуалізації довідкової інформації про кожну з них – натисніть у меню на «Planetarium».

Рухаючи піктограми, що розташовані праворуч від віртуальних моделей, можна змінювати швидкість обертання та масштабувати віртуальні астрономічні моделі космічних об'єктів.

Застосунок «Asthi AR» стане у пригоді на уроках природознавства, під час вивчення теми «Людина та її здоров'я». Він сприяє дослідженню будови тіла, розміщуючи віртуальні моделі на будь-якій зовнішній площині [6].

Функціонал застосунку пропонує всебічно досліджувати віртуальну модель певної системи чи окремого органа людини, спроектувавши їхнє зображення у навколишній простір. Додаток дозволяє змінювати положення та розмір AR-моделі, поєднувати окремі органи в єдиний організм, розглядати під різним кутом, змінюючи положення камери гаджета тощо.

За допомогою «Asthi AR» можна досліджувати серцево-судинну, опорно-рухову та харчову системи. Можна розглядати серце, легені, нирки, мозок та різні групи м'язів, що забезпечує різностороннє та більш детальне вивчення теми здобувачами початкової освіти.

Використання зазначених мобільних Інтернет-пристроїв розширює межі традиційного інформаційно-освітнього середовища ЗЗСО до мобільно орієнтованого – відкритої багатовимірної педагогічної системи, що включає психолого-педагогічні умови, мобільні інформаційно-комунікаційні технології і засоби навчання, забезпечує взаємодію, співпрацю, розвиток особистості вчителів і здобувачів освіти у процесі вирішення освітніх завдань у будь-який час та у будь-якому місці.

Використання засобів доповненої реальності має наступні переваги:

- надає можливість підвищити реалістичність дослідження;
- забезпечує емоційний та пізнавальний досвід, що сприяє залученню здобувачів до систематичного навчання;
- надає коректні відомості про систему у процесі експериментування з нею;
- створює нові способи подання реальних об'єктів у процесі навчання.

Крім того, можливість організації різнопланових завдань з використанням AR-технологій, обговорювати їх, доступ до динамічних засобів наочності, особливо в процесі організації дистанційного навчання – все це сприяє вдосконаленню процесу підготовки здобувачів початкової освіти [4].

Отже, використання освітніх за стосунків, зокрема AR-технологій, в освітньому процесі розкриває нові можливості та розширює горизонти навчання дітей та їх мотивації до дослідження та пізнання нового. Начасі дана проблема має напрацювання та результати, та це лише частина усіх можливих розробок, які у подальшому будуть предметом дослідження педагогів та науковців.

Список використаних джерел

1. ARCore - Google Developer | ARCore | Google Developers. – URL: <https://developers.google.com/ar> (2018). Accessed 25 Oct 2018.
2. Гільберг Т. Г. Я досліджую світ : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 1 / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ: Генеза, 2021. 160 с.
3. Гільберг Т. Г. Я досліджую світ : підруч. для 4 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.) : Ч. 2 / Тетяна Гільберг, Світлана Тарнавська, Ніна Павич. Київ : Генеза, 2021. 160 с.
4. Кучай О. В. Хмарні технології як провідний інструмент інформатизації вищої освіти [Електронний ресурс]. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 7. С. 47–51. URL: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1460/1531>. (Дата звернення: 01. 05.2022).
5. Мозуль І. Впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес на уроках природознавства в початковій школі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип 27. Том 3. С. 258-261.
6. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1-2 та 3-4 класи. Київ : Видавництво «Світоч», 2019. 336 с.

References

1. ARCore - Google Developer | ARCore | Google Developers. – URL: <https://developers.google.com/ar> (2018) (accessed 25 Oct 2018). (in English)
2. Hilberh, T. H. (2021). Ya doslidzhuu svit : pidruch. dlia 4 kl. zakl. zahal. sered. osvity (u 2-kh ch.) : Ch. 1 / Tetiana Hilberh, Svitlana Tarnavska, Nina Pavych. Kyiv : Heneza. (in Ukrainian)
3. Hilberh, T. H. (2021). Ya doslidzhuu svit : pidruch. dlia 4 kl. zakl. zahal. sered. osvity (u 2-kh ch.) : Ch. 2 / Tetiana Hilberh, Svitlana Tarnavska, Nina Pavych. Kyiv : Heneza. (in Ukrainian)
4. Kuchai, O. V. (2017). Khmarni tekhnolohii yak providnyi instrument informatyzatsii vyshchoi osvity. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriiia «Pedahohichni nauky»*, 7, 47–51. Retrieved from: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1460/1531> (accessed 5 May 2022). (in Ukrainian)
5. Mozul, I. (2020). Vprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnyi protses na urokakh pryrodoznavstva v pochatkovii shkoli. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*, , 27, Tom 3, 258-261. (in Ukrainian)
6. *Typovi osvitni prohramy dlia zakl. zahalnoi serednoi osvity: 1-2 ta 3-4 klasy.* (2019). Kyiv : Vydavnytstvo «Svitoch». (in Ukrainian)

Вербещук Світлана,

*кандидат педагогічних наук, викладач кафедри
фахових методик і технологій початкової освіти*

*Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*

Verbeschuk Svetlana,

*Candidate of Pedagogic Sciences (Ph.D.), Department of Professional Methods
and Technologies of Primary Education and
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

ІННОВАЦІЙНІ НАВЧАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ОСНОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES AS A BASIS FOR MODERNIZATION OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

Annotation. The article examines the features of the use of educational technologies in the process of modernization of the New Ukrainian School. It is proved that the application of innovative educational technologies for the modernization of the New Ukrainian School should be based on the following criteria: design of the educational process and educational and methodological resources taking into account innovative educational technologies; gradual development of the educational process of educational and methodological resources;

implementation of effective management of the educational process and pedagogical resources.

Keywords: professional competence, readiness, innovation technologies, readiness of the teacher to apply innovative learning technologies.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Динамічні зміни в суспільстві, які характерні для всіх сфер життя, неможливі без виваженого реформування системи освіти, основними складовими якої є інноваційні процеси. При цьому модернізаційні перетворення мають здійснюватися відповідно до загальноцивілізаційних тенденції розвитку національних освітніх систем.

Стратегічним імперативом сучасної освіти є її переорієнтація від держави до людини, до фундаментальних загальнолюдських цінностей, до демократизації усього виховного процесу і всієї виховно-педагогічної ідеології.

Серед сучасних завдань систем освіти є поєднанням підвищення кваліфікації для молоді, яка вміє створювати і використовувати високі технології, з формуванням міцної моральної патріотичної основи, розвиненої цивілізаційної культури, відповідальності і толерантності. Отже, інноваційна спрямованість змісту освіти є актуальною проблемою. Її застосування передбачає розвиток інноваційного типу людей і конкурентоспроможності навчальних закладів.

Завдяки інтеграції інноваційних технологій у практику освітнього процесу це явище набуло особливого значення в рамках удосконалення та модернізації сформованої системи освіти. В даний час проблема активної інтеграції та широкого застосування інноваційних технологій в освіті є надзвичайно актуальною.

Аналіз досліджень і публікацій. Загальна методологія досліджень, пов'язаних із застосуванням інноваційних технологій навчання, висвітлена у роботах О. Біди, Л. Коваль, Л. Пироженко, О. Пометун та ін.

Питання застосування інноваційних технологій серед зарубіжних науковців активно досліджували З. Гендлей, Е. Мекеро, Г. Моттерем, М. Філіпс, М. Пун, К. Валтер, С. Вайт та ін.

Відаючи належне проведеним науковим розробкам, відзначимо, що питанню підготовки вчителів до застосування інноваційних технологій у процесі освітньої діяльності та надання освітніх послуг приділяється недостатньо уваги, що і зумовлює актуальність цієї теми.

Мета дослідження полягає у здійсненні теоретичного обґрунтування застосування інноваційних навчальних технологій для модернізації Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні освітні технології – це використання сучасної освітньої теорії та сучасної інформаційних технологій через навчальний процес з метою досягнення оптимізації теорії і практики викладання. Природа освітнього технологічного процесу полягає в проведенні комплексу функцій з управління освітніми технологіями, безпекою та науково-дослідницькою роботою в установах, завданням яких є дослідження,

поширення, універсальне використання сучасного освітнього простору для оптимізації навчального процесу, для розвитку викладацьких ресурсів та сприяння реформі викладання, покращення якості та ефективності викладання, а також модернізації викладання. І це має створити хороший оперативний механізм для навчання в майбутньому.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року акцентується увага на підвищенні ефективності освітнього процесу на основі досягнень вітчизняної науки, запровадження педагогічних інновацій та цифрових технологій навчання [1].

У 2017 році стартував Всеукраїнський проект «Нова українська школа», у якому 100 пілотних шкіл в усіх регіонах України розпочали навчання за програмою «Нова українська школа», концепція якої була запропонована суспільству роком раніше. Держава та сучасна школа покликані забезпечити результативну реформу досягнення таких освітніх результатів, які б відповідали цілям розвитку особистості та вимогам сучасного суспільства. Щоб гідно жити, особистість повинна бути компетентною в різних сферах діяльності, що робить її конкурентоспроможною на сучасному ринку праці. Школа має допомогти учням в оволодінні технологіями життєтворчості та створити умови для розкриття потенціалу самопізнання, самооцінки, саморегуляції та самореалізації, інтеграції в соціокультурний простір [2, с. 62].

З посиленням викладання змісту, викладання оновлень ЗМІ, скорочення навчальних годин, підвищення якості навчання, вимог до персоналу, що робить необхідність змін більш очевидними в навчальному процесі, що вимагає від коледжів та університетів професорсько-викладацького складу на основі аналізу потреб у навчанні, пошук найкращого рішення для вирішення проблеми з метою покращення ефективності навчання.

Працівники освітніх технологій повинні знати, як зробити ефективним керівництво вчителів і дотриматись дитиноцентристського підходу у повноцінній грі, як підбирати навчальні медіа на основі відповідного навчального змісту, для підвищення ефективності та результативності передачі інформації між освітою, забезпечення теоретичного керівництва та технічного забезпечення [3, с. 38].

Школа має активно заохочувати викладача до відповідності сучасним труднощам і зосередитися на змісті предметних знань, підготовці відповідних серії освітнього програмного забезпечення, а також надавати технічну підтримку та обслуговування від початку до кінця для. За складну розробку навчальних матеріалів у слайдових матеріалах, проєкційних матеріалах, аудіо-візуальні матеріали, мультимедійна техніка курсу, вчителі мають бути особисто залучені до колективного управління. Кожного разу, коли вони зустрічаються з важливою розробкою програмного забезпечення, необхідно організувати колективне дослідження. Крім того, вони повинні збирати відповідну інформацію та навчальні ресурси з суміжних професійних установ для надання послуг викладачу дисципліни.

У новому навчальному середовищі вчителі хочуть використовувати сучасні навчальні засоби технології, використовувати сучасні технології для досягнення повного використання сучасних освітніх технологій, що мобілізує ентузіазм вчителів до навчання. Керівники освітнього сектору, з одного боку, мають надати можливості викладачам для застосування апаратного середовища, з іншого боку, встановити відповідні стимули. Тільки так можна забезпечити розвиток сучасних освітніх технологій на здоровому шляху [4].

Значення також мають управління навчальним процесом та педагогічними ресурсами. Школа має керувати слайд-проектором, аудіовізуальними засобами, комп'ютерними мультимедіа, комп'ютерною мережею і має планувати, організовувати, координувати та контролювати свій процес.

Школа має скомпонувати усі інноваційні навчальні технології, такі як аудіо-візуальні матеріали, мультимедійні курси, частини продукту, усі вони потребують створення веб-сторінки та створення бібліотеки навчальних ресурсів. Необхідно звертати увагу на цифрову обробку інформації, диск зберігання, мережу передачі, нелінійну організацію інформації, що кінцевому підсумку дозволить зробити серіалізацію навчальних ресурсів.

Нова українська школа не тільки відповідає за розвиток освітніх і технічних закладів, плани та річні плани, проведення роботи з керівництва освітніми технологіями, науково-дослідними радами та демонстрацією навчальної технології вирішує технічні питання, пов'язані з розробкою інновацій в освіті, а й за ефект від використання сучасних освітніх технологій.

Освітній заклад має сприяти оцінці та підтримці навчального процесу та поширенню реалізаційного ефекту навчання, щоб постійно збагачувати навчальні ресурси для вчителів, покращувати навчальні програми, оптимізувати навчальний процес, мета підвищення якості навчання. Слід розробити типові методи оцінки, підсумовуючи досвід, зробити це сильним поштовхом до застосування сучасних навчальних закладів для виконання технічних робіт.

Нова ситуація та завдання надали нового значення сучасній освітній технології і висунули до неї нові вимоги. Тому необхідно ефективно збільшувати інвестиції та далі віддавати перевагу сучасним освітнім технологіям, і створювати якісне середовище для модернізації викладання.

Посилення будівництва об'єктів є обов'язковою умовою розвитку сучасних освітніх технологій. Розробка та застосування сучасних освітніх технологій у навчанні вимагають певного істотного стану. Завдяки постійному розвитку мережевих технологій, комунікації та мультимедійних технологій, мультимедіа сприяє будівництву навчальних аудиторій, відіграючи все більшу роль у сучасному навчанні.

В останні роки в школах комбіноване мультимедійне середовище викладання розвинене, в основному, добре, але існує певний розрив між умовами комп'ютерного мультимедійного навчання та культивуванням таланту до цільового та модернізаційного навчання. Наприклад, вчителям не вистачає комп'ютера, відсутній комп'ютерний мультимедійний демонстраційний клас та

недостатньо класів комп'ютерної мережі. Вони об'єктивно впливають на ентузіазм викладачів, які використовують сучасні освітніх технологій, а також певною мірою гальмують процес модернізації навчання.

Тому, перш за все, забезпечити достатнє обладнання для розвитку навчально-методичних ресурсів вчителів, щоб мобілізувати їх ентузіазм і творчість. По-друге, забезпечити вчителів сучасними навчальними засобами та оновлення конфігурації поступово залежно від фінансової ситуації.

Перший крок, створити більше мультимедійних класів незалежної презентації (зазвичай це мультимедійний комп'ютер, прилад для відображення екрану телевізора та проектор з великим екраном). Другий крок, підключити комп'ютерну мережу мультимедійного класу та мережі школи, формування системи розподілу навчальних ресурсів, яка є більш зручною для вчителів. Третій крок, побудувати інтерактивний мережевий клас і в кінцевому підсумку породити навчання в дисплейній мережі середовища для досягнення мети навчання автономії, взаємодії, обміну.

Підвищення якості персоналу є ключем до відтворення переваг сучасних освітніх технологій. Якщо не поєднується з сучасною освітою ідея, знання та таланти володіють технологіями якісне, сучасне навчальне обладнання може стати лише своєрідною прикрасою, що так називають розвитком сучасних освітніх технологій.

Відсутність знання комп'ютерних мультимедійних технологій, особливо знання мережевих технологій, певною мірою вплине на розвиток сучасних освітніх технологій. Є три рішення. По-перше, активно впроваджувати таланти та збагачувати професійну команду; по-друге, відправити працівників для навчання та розширення професійних знань; по-третє навчання на виробництві для підвищення кваліфікації.

Тільки так можуть вчителі-предметники, використовуючи сучасні освітні технології, керуватися ефективно. Встановлення механізму стимулювання відображає переваги сучасних освітніх технологій.

Застосування сучасних освітніх технологій є системним інноваційним завданням, яке є складним. Звичайно, що збільшується викладацьке навантаження, і потрібно додати вчителям додатковий час на підготовку. Якщо поводитися неправильно, ентузіазм вчителів буде порушено, що вплине на переваги сучасних освітніх технологій.

Тому необхідно розробити відповідний механізм стимулювання, наприклад аудіовізуальні матеріали, мультимедійний курс та інші сучасні освітні ресурси. Розробка та застосування повинні бути включені в навантаження вчителів, які навчають належним чином; на кінець року має бути оцінка навчальної програми, відмінні викладачі, якісні курси також включені як важливі умови, так і видатні підрозділи та особи повинні бути винагороджені; важливі вибрані теми також можна синхронізувати в плані наукового дослідження, якщо необхідна школа може дати необхідні капітальні вкладення; прийняття щорічної оцінки повинні бути організовані, результати ідентифікації

повинні служити важливою основою підвищення рангу до вчителів і професіоналів.

Сучасні освітні технології стрімко формуються, викликаючи теорію навчання та педагогічну практику. Працівникам освітніх технологій доводиться стикатися з цією новою ситуацією, їх раптом оточують сучасні дослідження освітніх технологій, захоплює можливість вирішувати поставлені завдання та сприяти викладанню сучасного високого технічного потенціалу.

Метою сучасних освітніх технологій є досягнення оптимального викладання. У зв'язку з цим ми повинні мати чітке розуміння цього, а не згадувати про сучасні освітні технології для сліпої гонитви за передовою технікою, та й то тільки комп'ютер є основним показником навчальної технології.

Звичайно, з'явилися нові медіа, працівники освітніх технологій витрачають більше сил на дослідження та розвитку, щоб якнайшвидше відігравати користь у навчанні. Однак лише погоня за певного роду медіа чи переваги, це не система, оскільки жодне сучасне викладання не може позбутися видатної історичної спадщини традиційної ефективності навчання.

Для того, щоб оптимізувати навчання необхідно зосередити на цілях навчання, змісті навчання та об'єктах навчання та педагогічному середовищі, ми хочемо побачити, чи сприяє сприятливому поглибленню учнями розуміння викладання; чи сприяє це мобілізації інтересу учнів до навчання; чи допомагає це розширити здатність до знань; чи допомагає це покращити швидкість навчання та заощадити години; чи допомагає вчителям навчати, а учням вчитися; чи є потенціал використання мінімальних інвестицій для максимальної ефективності, а не одностороннього прагнення до диверсифікації, ступінь модернізація.

Оскільки формально традиційні методи навчання значно відстають від реформи викладання і активно сприяють займатися більш мультимедійним викладанням у закладах, а також створення різних дисциплін. Ці властивості різні. Комбінація викладання медіа була оптимізована, щоб позбутися недоліків у навчанні, інтерактивному використанні, до досягти динамічної та статичної, аудіо-візуальної інтеграції та прагнути внести зміни в зміст навчання від абстрактного до інтуїтивного, від жорсткого до яскравого, складно для спрощення.

Сучасна освіта технічного персоналу - вони повинні володіти сучасними комп'ютерними освітніми технологіями, особливо мультимедійними технологіями на основі знань та навичок. А на основі ідей і методів навчання сучасної освіти, і активно розвивати мультимедійні курси, щоб відповідати цілям навчання та навчальному середовищу.

За останні роки розвинулася мережа навчання як нова технологія, яка використовує комп'ютерні технології, мережеві технології, інформаційні технології та мультимедійні технології для системи сучасної навчально-виховної діяльності. Його найбільша особливість – відкритість і транскордонний характер. Це може досягти більш широкого кола обміну

інформаційними ресурсами, а учні цього не роблять, оскільки вони обмежені в часі та просторі.

Мережеве навчання – основний напрямок сьогодення та майбутнього розвитку освітніх технологій. Наразі в закладах використовують більш передові технології для досягнення широкосмугової мережі, повністю підтримують застосування мультимедійної мережі, що забезпечує навчання сучасним потоком інформації магістралі. Це сучасна освіта технологічних працівників у дослідженнях і розробках ще однієї нової теми.

Висновки та перспективи подальших досліджень. За результатами дослідження зроблено висновки, що застосування інноваційних навчальних технологій для модернізації Нової української школи має базуватися на наступних критеріях:

1) проектування навчального процесу та навчально-методичних ресурсів з урахуванням інноваційних навчальних технологій;

2) поступовий розвиток навчального процесу навчально-методичних ресурсів;

3) здійснення ефективного управління навчальним процесом та педагогічними ресурсами;

4) проведення вмотивованої та об'єктивної оцінки навчального процесу та педагогічних ресурсів;

5) повною мірою використати переваги сучасних освітніх технологій і створити навчальне середовище для модернізації викладання;

6) підвищення якості персоналу для відтворення переваг сучасності освітніх технологій;

7) встановлення механізму стимулювання за застосування інноваційних освітніх технологій.

Список використаних джерел

1. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року від 25 червня 2013 р. № 344/2013. *Верховна Рада України. Законодавство.*

2. Пшенична Л. Новий учитель Нової української школи. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2019. № 1 (85). С. 61-83.

3. Ващенко Л. Інноваційне середовище післядипломної педагогічної освіти. *Післядипломна освіта.* 2012. № 1. С. 37-40.

4. Раєвська І. М. Розвиток дослідницьких умінь педагога – один із чинників успішного здійснення освітніх реформ. *Підготовка сучасного педагога дошкільної та початкової освіти в умовах розбудови Нової української школи* : збірник матеріалів Всеукраїнської з міжнародною участю науково-практичної конференції. Херсон: ТОВ «Борисфен-про», 2018.

References

1. *National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the period up to 2021 of June 25, 2013 № 344/2013.* Verkhovna Rada of Ukraine. Legislation (in Ukrainian)

2. Pshenichna, L. (2019) New teacher of the New Ukrainian school. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1 (85), 61-83. (in Ukrainian)

3. Vashchenko, L. (2012). Innovative environment of postgraduate pedagogical education. *Postgraduate education*, 1, 37 – 40. (in Ukrainian)

4. Raievska, I. M. (2018). Development of the teacher's research skills is one of the factors of successful implementation of educational reforms. *Preparation of a modern teacher of preschool and elementary education in conditions of development of New Ukrainian school: a collection of materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference with international participation*. Kherson: Borisfen-pro Ltd. (in Ukrainian)

Воробець Олексій,
*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри педагогіки початкової освіти
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника,
Україна*
Vorobets Oleksii,
*Candidate of Philology Sciences (PhD),
Associate professor of the Department of Pedagogy of Primary Education
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ukraine*

МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІЙ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

MOBILE TECHNOLOGIES AS A MEANS OF FORMING THE CULTURE OF PROFESSIONAL SPEECH FOR FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Annotation. The article analyzes information technologies as components of the formation of the digital competence of future primary school teachers, focuses on practically oriented online resources.

Keywords: digital competence; information technologies; Web-resources; primary school.

Вміння спілкуватися, висловлювати свої думки, дотримуватися правил культури комунікації – якості особистості, які не втрачають актуальності. У сучасному суспільстві комунікативна компетентність стає ключовою серед інших навичок та вмінь майбутніх фахівців, оскільки без спілкування не можливо обійтися у жодній сфері людської діяльності. Саме на комунікативній взаємодії вибудовуються людські стосунки, адже людина повідомляє

інформацію про себе, отримує інформацію про інших, аналізує діяльність у соціумі, реалізовує плани. Спілкування – це найперше складний процес взаємодії людей, основою якого є обмін інформацією, соціалізація і сприйняття та розуміння комунікантів. Суб'єктами спілкування є люди: комунікатор – той, хто передає інформацію, та реципієнт – той, хто її отримує, сприймає. Спілкування – це комунікативна активність, яка опосередкована знаками і для якої характерна власна стратегія реалізації визначених комунікативно-пізнавальних завдань, серед яких виокремлюємо:

- привернути увагу співрозмовника, зорієнтувати його у меті та умовах спілкування, забезпечити розуміння інформації, яку хочемо йому донести;

- переконати співрозмовника, викликати певні емоції (співчуття, розуміння чи підтримати його позицію), тобто у процесі комунікації впливати на інших, апелювати до них, спонукати до зміни поглядів чи поведінки [2, с. 400].

У цьому контексті можемо стверджувати, що самореалізація і самоактуалізація особистості у соціумі безпосередньо залежить від рівня сформованості її комунікативної культури.

У порівнянні з електронним та дистанційним навчанням мобільне надає суб'єкту навчання більшу кількість «ступенів вільності» – вищу інтерактивність, більшу свободу руху, більшу кількість технічних засобів, основними з яких є UMPC – ультрамобільні ПК, Tablet PC – планшетні ПК, надпортативні ноутбуки, PDA (персональні цифрові помічники), аудіопрогравачі для запису та прослуховування лекцій, мультимедійні путівники музеями, мультимедійні ігрові консолі, електронні книжки, мобільні телефони, смартфони та багато інших [4, с. 251-252].

Психологічною основою мобільного навчання є мікронавчання. Чарльз Вебер, розглядаючи «швидке навчання у швидкозмінному середовищі», сформулював концепцію мікронавчання (microlearning), сутність якої полягає у вивченні порівняно невеликої частини навчального матеріалу (що цілком уміщується на екрані КПК чи мобільного телефону) та короткотермінового навчання. Найчастіше цей термін використовується в галузі електронного навчання та суміжних галузях.

Основні характеристики мікронавчання:

- мікронавчальні процеси часто впливають із особливостей роботи з мікроконтентом, розміщеним у середовищі електронного навчання чи таких засобах, як Web-блог або закладки в соціальних мережах;

- процес навчання може тривати від кількох секунд (наприклад, в мобільному навчання) до 15 хвилин або більше;

- мікронавчання також можна розуміти як процес часткової, «короткої» навчальної діяльності, тобто навчання через опрацювання об'єктів мікроконтенту за малий час [3, с.63-64].

Отже, освітній процес ЗВО позначений оновленням методів розвитку мовлення студентів, апробацією нових підходів та засобів формування вмінь спілкуватися, висловлювати власні міркування, вести діалоги. Актуальність теми зумовлена потребою систематизувати цей процес, увиразнити методичні

моделі формування комунікативних вмінь і навичок засобами мобільних технологій, зважаючи на зміст роботи у процесі реалізації мовно-літературної галузі.

Список використаних джерел

1. Білоус В. Мобільні навчальні додатки в сучасній освіті. *Освітологічний дискурс*. 2018. № 1-2 (20-21). С. 353-362.

2. Воробець О. Інформаційні технології у контексті формування цифрової компетентності майбутніх учителів. *Open educational e-environment of modern University, special edition*. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2019. С. 398-404.

3. Лубіна Є. Мобільне навчання у дидактиці вищої школи. *Вісник Львівського університету. Серія: Педагогіка*. 2009. Вип. 25. Ч. 2. С.61-66.

4. Триус Ю. В. Система дистанційного навчання освітньо-наукового порталу університету. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання : [зб. наук. праць]*. №3(10). 2005. С. 250-266.

References

1. Bilous, V. (2018). Mobilni navchalni dodatky v suchasni osviti. *Osvitlohichnyi dyskurs*, № 1-2 (20-21), 353-362. (in Ukrainian)

2. Vorobets, O. (2019). Informatsiini tekhnolohii u konteksti formuvannia tsyfrovoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv. *Open educational e-environment of modern University, special edition*. Kyiv: Kyivskyi universytet im. B. Hrinchenka, 398-404. (in Ukrainian)

3. Lubina, Ye. (2009). Mobilne navchannia u dydaktytsi vyshchoi shkoly. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Pedahohika*, Vyp. 25, Ch. 2, 61-66. (in Ukrainian)

4. Tryus, Yu. V. (2005) Systema dystantsiinoho navchannia osvitno-naukovoho portalu universytetu. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova, Serii 2. Kompiuterno-oriientovani systemy navchannia*, №3(10), 2005. 250-266. (in Ukrainian)

Ілійчук Любомира,
*к. пед. н., доцент, доцент кафедри педагогіки початкової освіти
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника, Україна*

Pliichuk Liubomyra,
*Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.), Associate Professor,
Associate Professor of the Primary Education Pedagogy Department
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine*

РЕАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

IMPLEMENTATION OF STUDENT-CENTERED APPROACH IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Annotation. The article is devoted to the topical issues of analysis of the role of student-centered education in the system of training specialists in higher education institutions. The main ideas of student-centered approach as an approach to the organization of the educational process are analyzed and systematized.

Keywords: student-centeredness, student-centered approach, educational process, educational environment, higher education institutions.

Сучасна парадигма вищої освіти орієнтує діяльність ЗВО на формування висококваліфікованих фахівців, здатних нести відповідальність за власне навчання й брати активну участь у процесі набуття ключових компетентностей, необхідних для подальшої професійної діяльності. Відтак пріоритетного значення набуває імплементація студентоцентрованого підходу у систему професійної підготовки майбутніх учителів, що вимагає розуміння сутності студентоцентрованого освітнього середовища, пошуку нових векторів взаємодії у системі «студент – викладач» та шляхів впровадження студентоцентризму як інноваційного підходу до організації освітнього процесу у ЗВО.

Студентоцентризм відповідає вимогам і запитам сучасного суспільства, яке потребує компетентних фахівців й ініціативних, творчих особистостей. Визначальною рисою студентоцентризму є прагнення реалізувати такий підхід, згідно якого цілісність внутрішнього світу людини забезпечила б взаємозв'язок особистості і суспільства. Студентоцентризм характеризує насамперед суб'єкта в освіті, орієнтує на становлення індивідуальності здобувача вищої освіти, формування його цілісної особистості. Ідеї студентоцентризму є підґрунтям проектування освітнього середовища, зорієнтованого на саморозвиток, самореалізацію і самоорганізацію особистості у професійній діяльності, творчості та інших видах діяльності.

Студентоцентризм є складним, багатоплановим явищем і процесом. Означений феномен визначений такими ключовими характеристиками: по-перше – це активна реакція освітянського середовища на мінливі потреби ринку праці; по-друге – це модель розвитку освіти, за якої студент з об'єкта перетворюється на суб'єкт освітньої діяльності, тобто на активного учасника освітнього процесу; по-третє – це врахування індивідуальних якостей і здібностей студентів, формування індивідуальної освітньої траєкторії, а відтак, індивідуального профілю компетенцій; по-четверте – це новий рівень відповідальності закладу вищої освіти за створення необхідних умов для досягнення високих результатів навчання і формування професійної компетентності майбутніх фахівців [4, с. 378].

Впровадження студентоцентрованого підходу є одним із ключових трендів розвитку Європейського простору вищої освіти, а його ключові ідеї задекларовані у рамках Болонського процесу. Такий підхід є одним із основних інструментів формування сучасного суспільства через формування майбутніх лідерів, активних і відповідальних громадян. Так, на необхідності запровадження студентоцентрованого підходу наголошено у Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) [5]. У цьому документі студентоцентроване навчання, викладання і оцінювання передбачає такі заходи та процедури:

1) формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти (забезпечення можливості вибору видів, форм, темпу здобуття освіти та освітніх компонентів; застосування дидактичних систем із урахуванням специфіки освітньої програми та індивідуального спрямування студента; заохочення здобувачів до активного навчання, формування відповідальності за вибір освітніх траєкторій і результати навчання);

2) формування системи участі студентів у процесах забезпечення якості освіти, розробці та моніторингу освітніх програм (створення чітких, прозорих і зрозумілих для здобувачів процедур і критеріїв оцінювання результатів навчання; розроблення порядку попереднього ознайомлення студентів з методами та критеріями оцінювання; забезпечення дієвої системи розгляду звернень здобувачів щодо якості надання освітніх послуг, зокрема якості викладання, навчання, оцінювання, ресурсного забезпечення).

3) моніторинг задоволеності здобувачів вищої освіти якістю надання освітніх послуг (якість освітніх програм, організація освітнього процесу, кадрове і матеріальне забезпечення тощо) [5].

Входження України у Болонський процес, реформування вищої освіти в країні зумовлює потребу у реалізації студентоцентрованого підходу, побудованого на рівноправному партнерстві учасників освітнього процесу і зорієнтованого на формування компетентного, конкурентоспроможного фахівця. Про це йдеться у Законі України «Про вищу освіту», який окреслює предметне поле студентоцентризму як такого підходу до організації освітнього процесу, який передбачає заохочення студентів до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу; створення освітнього середовища,

орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах партнерства і взаємної поваги між учасниками освітнього процесу [3].

Імплементация студентоцентризму у заклади вищої освіти спонукає до перегляду сутності взаємозв'язків у системі «студент – викладач» і оновлення освітніх функцій суб'єктів цієї системи, рівня активності й відповідальності, векторів їхньої взаємодії. У цьому контексті здобувач вищої освіти стає активним, відповідальним, самостійним, професійно умотивованим суб'єктом навчання; викладач виконує функції мотиватора, керівника, організатора, систематизатора, консультанта, інтелектуального ресурсу, помічника; взаємодія студента і викладача здійснюється у площині ефективної партнерської освітньої діяльності, взаємної відповідальності за результати навчання, взаємоповаги, постійного моніторингу якості навчання і викладання [1, с. 31].

На сьогодні ідеї студентоцентризму активно впроваджуються в освітню діяльність закладів вищої освіти. Зауважимо, що для їх успішної імплементації і формулювання конкретних пропозицій для подальшого застосування нагальним питанням залишається розроблення певних критеріїв ефективності студентоцентрованої моделі у сучасних ЗВО. До таких кількісних і якісних інструментів, які характеризують успішність імплементації студентоцентризму в освітню діяльність ЗВО віднесемо: наявність широкого поля можливостей у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії студентів; забезпечення активної участі здобувачів у формуванні змісту освіти; доступність навчання за сучасними інтерактивними технологіями; ресурсна підтримка створення студентоцентрованого освітнього середовища; стимулювання академічної мобільності здобувачів вищої освіти та її організаційно-фінансове забезпечення; заохочення студентів до наукової роботи та внутрішньої потреби у дослідницькому пошуку; заохочення соціальної активності студентства, їх участі в управлінні ЗВО, моніторингу і оцінюванні якості вищої освіти [2].

Отже, ключовою метою модернізації освіти в Україні є підвищення якості вищої освіти, забезпечення ринку праці висококваліфікованими фахівцями. Це актуалізує питання формування сучасного освітнього середовища у ЗВО на засадах студентоцентризму, коли здобувач вищої освіти є активним суб'єктом освітнього процесу. Студентоцентрований підхід у вищій освіті є важливим інструментом реалізації цілей Болонського процесу і за своєю сутністю є компетентнісним.

Список використаних джерел

1. Заблоцька О. С., Ніколаєва І. М. Студентоцентризм як тренд сучасної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 194. С. 29–33.
2. Моніторинг інтеграції української системи вищої освіти в Європейський простір вищої освіти та наукового дослідження: моніторингове дослідження: аналітичний звіт / за заг. ред. Т. В. Фінікова, О. І. Шарова. Київ: Таксон, 2014. 144 с.

3. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 20.04.2022)

4. Сосницька Н., Глікман Н. Студентоцентризований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки*. 2017. Вип. 1. С. 377–381.

5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Kyiv: CS Ltd., 2015. 32 p. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (дата звернення: 20.04.2022)

References

1. Zablotska, O. S., & Nikolaieva, I. M. (2021). Studentotsentryzm yak trend suchasnoi osvity [Student-centeredness as a trend of modern education]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedagogichni nauky*, 194, 29–33 (in Ukrainian).

2. Finikova, T. V., & Sharova, O. I. (Ed.) (2014). *Monitorynh intehratsii ukrainskoi systemy vyshchoi osvity v Yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity ta naukovoho doslidzhennia: monitorynhove doslidzhennia: analitychnyi zvit* [Monitoring the integration of the Ukrainian higher education system into the European Higher Education Area and research: monitoring study: analytical report]. Kyiv: Takson (in Ukrainian).

3. Law of Ukraine On Higher Education from 01.07.2014, № 1556-VII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (accessed 20 April 2022). (in Ukrainian).

4. Sosnytska, N., & Hlikman, N. (2017). Studentotsentrovanyi pidkhid do profesiinoi osvity v umovakh staloho rozvytku suspilstva [A student-centered approach to professional education in terms of a sustainable community development]. *Naukovyy visnyk L'otnoyi akademiyi. Seriya: Pedagogichni nauky*, 1, 377–381. (in Ukrainian).

5. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG) (2015). Kyiv: CS Ltd. Retrieved from: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (accessed 20 April 2022). (in English)

Петрук Оксана

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти імені О.Я. Савченко
Інституту педагогіки НАПН України,
Україна*

Petruk Oksana,

*Candidate of Pedagogical Sciences, a senior researcher Department of Primary
Education named after Oleksandra Savchenko of the Institute of Pedagogy
of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine,
Ukraine*

ЗВОРОТНІЙ ЗВ'ЯЗОК ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

FEEDBACK AS A COMPONENT OF FORMATIVE EVALUATION

Annotation. The publication considers the essence of the concept of «feedback», analyzes its content in the field of education, as well as the types of feedback between participants in the educational process.

Keywords: feedback, formative assessment, verbal assessment, learning.

Відповідно до методичних рекомендацій МОН України щодо оцінювання результатів навчання у 1-4 класах Нової української школи застосовується формувальне оцінювання, яке здійснюється вербально. У документі зазначено, що вербальну оцінку розуміють як «оцінювальне судження про досягнення», яке може виражатися як усно, так і письмово [4].

Зауважимо, що вербальна / словесна / описова оцінка є каналом зворотного зв'язку між учасниками освітнього процесу. У межах нашого дослідження вважаємо за доцільне розглянути сутність поняття «зворотній зв'язок».

Термін «зворотній зв'язок» є міждисциплінарним, використовується для означення процесів у соціальних, біологічних, технічних, економічних та інших системах, а також у кібернетиці, теорії автоматичного регулювання та управління тощо і загалом розуміється як відгук, відповідна реакція на певну дію. Уперше поняття було введено в науковий обіг у галузі кібернетики і трактувалося як «вплив результату функціонування будь-якої системи на характер її подальшого функціонування». Очевидно, що зворотній зв'язок є важливим елементом діяльності будь-якої системи. Одне з центральних місць він займає й в освіті.

Аналіз змістового наповнення поняття, класифікації моделей та видів зворотного зв'язку, його роль у процесі навчально-пізнавальної діяльності відображені в роботах вітчизняних і зарубіжних психологів та педагогів (П. Анохін, В. Безпалько, С. Занюк, І. Зимня, М. Злочевська, В. Кухаренко, Ю. Машбиць, Н Олійник та ін.). Більшість дослідників наголошують на

важливості організації зворотного зв'язку між суб'єктами учіння та розглядають його як ключовий фактор впливу на якість навчання.

М. Злочевська аналізує поняття поза парадигмою учителецентристської моделі системи навчання і трактує прямий зв'язок як навчальну діяльність учнів (учень діє, вчитель спостерігає), а зворотним вважає інформування учня про його навчання [2, с. 231]. На нашу думку, важливо звернути увагу саме на двовекторність зворотного зв'язку, він має реалізовуватися між усіма суб'єктами учіння: вчителі отримують його від учнів, і навпаки, учні – від учителів. У першому випадку педагоги, отримавши відгук від школярів, мають можливість коригувати процес навчання. У іншому випадку учні, отримавши реакцію від учителя або іншого учасника навчального процесу, вибудовують власну траєкторію навчання.

Дослідники акцентують на змісті відомостей, що подаються у зворотному зв'язку, наголошують на необхідності розлогого інформування школяра про його навчання. Так, С. Занюк вважає, що відгук лише про успішне або неуспішне виконання завдання є недостатніми для розвитку у здобувача освіти почуття власної компетентності, впевненості у власних можливостях. Натомість відомості про те, які саме навички учня покращились і як це допоможе йому в майбутньому – дуже важливі [1, с. 81]. З огляду на це варто зазначити, що педагог має бути максимально тактовним, надаючи розгорнутий відгук, щоб спонукати учня до подальшого поступу, а не демотивувати.

Залежно від того, яка інформація надається здобувачеві освіти, розрізняють ретроспективний, перспективний, інтроспективний зворотний зв'язок. Ретроспективний зворотний зв'язок (погляд назад) відображає, як просунувся учень у своєму навчанні, чого вдалося досягти, порівнює його сьогоденні знання із навчальними цілями. Перспективний зворотний зв'язок (погляд вперед) демонструє, що є подальшою метою, окреслює розумні, реальні, складні, але досяжні цілі й завдання. Інтроспективний зворотний зв'язок (погляд у себе) здійснюється, коли вчитель допомагає учню з'ясувати, що він власне думає про своє навчання, на скільки він змінився, як оцінює свій прогрес, у якому напрямку планує рухатися далі. Цей різновид зворотного зв'язку, на наш погляд, межує з рефлексією, що проявляється в усвідомленні здобувачем освіти власної діяльності щодо розв'язання навчальних завдань. Поділяємо думку Ю. Машбиця про те, що рефлексивний механізм навчальної діяльності відіграє в навчанні не меншу роль, ніж механізм зворотного зв'язку [3, с. 122], адже є передумовою формування в учнів здатності до самоконтролю й самооцінювання.

З огляду на стрімке впровадження технологій дистанційного навчання вбачаємо доволі важливою й перспективною для окремого розлогого висвітлення проблему реалізації зворотного зв'язку між суб'єктами учіння опосередкованого через електронні засоби навчання в інформаційно-комп'ютерному навчальному середовищі.

Аналіз науково-методичної літератури та досвіду роботи вчителів-практиків дає змогу зробити висновок, що ефективне функціонування

зворотного зв'язку між суб'єктами учіння є вагомим фактором перетворення традиційного оцінювання у формувальне, а також сприяє реалізації принципово нового підходу до навчання учнів через становлення творчих, активних, ініціативних та соціально-відповідальних особистостей, формування у них здатності до самоосвіти й саморозвитку, задоволення їхніх пізнавальних і духовних потреб.

Список використаних джерел

1. Занюк С. Психология мотивации. Киев, 2001. 352 с.
2. Злочевська М. Зворотний зв'язок у навчальних курсах на платформах МВОК. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету*. 2017. № 3. С. 230-237. URL: http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/49/1/%D0%97%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_2017_%D0%9A%D0%A3%D0%91%D0%93.pdf (дата звернення 15.05.22).
3. Педагогічна психологія: навч. посібник / за ред. Л.М. Проколієнко, Д.Ф. Ніколенко. Київ, 1991. 183 с.
4. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН від 13.07.2021 № 813. URL: <https://imzo.gov.ua/2021/07/15/nakaz-mon-vid-13-07-2021-813-pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsiy-shchodo-otsiniuvannia-rezul-tativ-navchannia-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/> (дата звернення 15.05.22).

References

1. Zanyuk, S. (2001) *Psihologiya motivacii* [Psychology of motivation]. Kiev. 352 p. (in Russian)
2. Zlochevska, M. (2017) *Zvorotniy zvyazok u navchalnykh kursakh na platformakh MVOK. Vidkrite osvityne e-seredovishe suchasnoho universitetu* [Feedback on IOC training courses. Open educational e-environment of a modern university]. № 3. P. 230-237. Retrieved from: http://repository.khpa.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/49/1/%D0%97%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_2017_%D0%9A%D0%A3%D0%91%D0%93.pdf (accessed 15 May 2022). (in Ukrainian)
3. *Pedahohichna psykhologhiia: navch. posibnyk* (1991) [Pedagogical psychology: textbook. manual] / L.M. Prokoliienko, D.F. Nikolenko. Kiyiv. 183 p. (in Ukrainian)
4. *Pro zatverdzhennia metodychnykh rekomendatsii shchodo otsiniuvannia rezultativ navchannia uchniv 1-4 klasiv zakladiv zagalnoyi serednoyi osvity : Nakaz MON vid 13.07.2021 № 813* [About the statement of methodical recommendations concerning estimation of results of training of pupils of 1-4 classes of establishments of general secondary education: the Order of MES from 13.07.2021 № 813].

Available at: <https://imzo.gov.ua/2021/07/15/nakaz-mon-vid-13-07-2021-813-pro-zatverdzhennia-metodychnykh-rekomendatsiy-shchodo-otsiniuvannia-rezul-tativ-navchannia-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/> (accessed 15 May 2022). (in Ukrainian)

Сущенко Лариса

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти
Запорізького національного університету,
Україна*

Sushchenko Larysa

*Doctor of Pedagogy Sciences, Professor,
Head of the Department of Pre-school and Primary School Education,
Zaporizhzhia National University,
Ukraine*

ВЕКТОРИ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОЦЕСУ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ПЕДАГОГА

VECTORS OF THE CONTINUOUS PROCESS OF SELF- IMPROVEMENT OF TEACHER

Annotation. Based on theoretical analysis, it is established: the strategy of personal and professional self-improvement of teachers should be aimed at qualitatively new, higher level of solving professional problems, high professional achievements.

Keywords: continuous education, a teacher, professional self-improvement, self-development.

Зміст освіти XXI століття, за загальним визнанням, полягає в тому, щоб зростити людину з особистим суверенітетом, вільну й творчу, здатну безупинно самовизначатися не тільки й не стільки за цілями діяльності, скільки за загальнолюдськими цінностями, «спрямовану бути», самоздійснитися в повноті своєї людської сутності. Тільки така людина зможе за велінням своєї душі включатися в соціальну співтворчість, сутнісно впливати на суспільне відродження, усвідомлено його прогнозувати й здійснювати.

Щоб освіта стала справді людиноперетворюючою, вона має за змістом й організацією бути звернена до «внутрішніх сфер» людини, викликаючи в неї неспокійне самоусвідомлення, «особистісний подив» власною складністю й суперечливістю й відповідальне самоперетворення, «переродження самої себе». Але для цього людині важливо розуміти й сприймати себе, визначати перспективи свого самопросування в розвитку, бачити й використовувати власні інтелектуальні, емоційні, духовно-моральні резерви, засоби

самоактивізації й самовідновлення. Інакше кажучи, сьогодні особливо актуалізувалися системні знання в сфері самоздійснення, самоперетворення, самовдосконалення людини.

Особистий професійний розвиток учителя здійснюється протягом усієї його педагогічної діяльності в умовах органічної єдності впливу двох найважливіших факторів: професійної післядипломної перепідготовки за державними стандартами і програмами та самостійного безперервного й цілеспрямованого самовдосконалення.

Формально ці фактори не тотожні і не схожі один на одного. Але коли розглядати їх у ракурсі професійно-педагогічного потенціалу, або професійної майстерності, вони виглядають як єдине ціле. Лише за умови перенесення особистості вчителя в центр системи професійного самовдосконалення можливо досягнути сутності їхніх системоутворюючих зв'язків.

Для системи післядипломної освіти основним є принцип безперервності, який є стратегічним орієнтиром суспільного прогресу. Безперервність освіти є не тільки провідним фактором соціально-економічного розвитку суспільства, але і важливою умовою розвитку особистості, її творчого потенціалу. Значимість безперервної освіти підкреслюється тим, що концепція її схвалена ЮНЕСКО, Міжнародною організацією праці, Радою Європи. В Україні принцип безперервності освіти покладений в основу Національної доктрини.

Донедавна функція післядипломної освіти в основному зводилася до підвищення кваліфікації. Пріоритет віддавався базовій вищій освіті, яка здобула ознаки фундаментальності. Така система освіти функціонально задовольняла суспільство, оскільки забезпечувала підвищення кваліфікаційного рівня педагогічних кадрів. Однак при цьому не враховувалися два істотні фактори, які визначають тенденції розвитку сучасної освіти: необхідність модернізації та реформування освіти і потреби професійного зростання особистості. Сучасні концепції післядипломної освіти ґрунтуються на визнанні пріоритетності особистості в процесі розвитку професіоналізму.

Особливо важливими в цьому ракурсі є наукові праці, які становлять основні теоретичні положення дослідження: філософські концепції саморозвитку особистості (В. Афанасьєв, І. Блауберг, Т. Десятов, В. Кремень, І. Кон, К. Корсак, В. Лутай, Г. Філіпчук, С. Франк, Е. Юдін); культурологічний підхід до розвитку особистості як суб'єкта культури (С. Батишев, М. Бахтін, В. Біблер, Є. Бондаревська, В. Гриньова, Л. Коган, Л. Круглова, Л. Сохань); психолого-педагогічні концептуальні положення саморозвитку вчителя (К. Абульханова-Славська, К. Артамонова, Р. Бернс, І. Бех, Г. Балл, Є. Барбіна, Б. Вульфів, Н. Гузій, І. Зязюн, Н. Кічук, Г. Костюк, А. Кочетов, Н. Кузьміна, Г. Кучерявий, В. Лозова, Ю. Мальований, А. Маслоу, О. Пехота, К. Роджерс, С. Рубінштейн, Л. Рувинський, С. Сисоєва, Н. Тарасевич, В. Франкл); питання стимулювання професійної діяльності педагога (А. Алексюк, К. Волкова, В. Ільїна, П. Каптерєв, І. Лернер, В. Лозова, В. Маслов, В. Шуман); особливості безперервної освіти та підвищення кваліфікації вчителів (О. Галус, С. Крисюк,

В. Маслов, В. Олійник, Н. Протасова, В. Пуцов, М. Романенко, В. Семиченко, Т. Сорочан, Т. Сущенко).

Полеми глибокого й надзвичайно важливого для професійного самовдосконалення є непорушно встановлений для себе наказ глибоко відчувати свій зв'язок з оточуючим соціумом, рідною землею, мати свою, науково обґрунтовану педагогічну й психологічну концепцію і, саме той інструментарій, який до душі вчителю, що дає можливість здійснювати педагогічну діяльність не навпомацки, а легко й усвідомлено. Тому кожний педагог має самостійно працювати над власною проблемою, бути готовим поставити педагогічний експеримент, систематизувати думки і методики, осмислювати їх і аналізувати, спрямовувати зусилля на використання кожного предмета з ціллю всебічного розвитку особистості в умовах творчої самореалізації, створюючи самому собі умови для творчості і натхнення в дослідницьких пошуках нових зв'язків, використовуючи мудро і вдало новітні наукові знахідки і створюючи власні.

Отже, щоб професійна діяльність приносила радість не тільки учням, а й самому вчителю, йому потрібно багато працювати над методичним арсеналом. Працювати так, щоб діти навчались у нього «не від сих – до сих», а невимушено, залюбки. Не бідкались, а бавилися з таблицями, картами, м'ячем, паперовими ляльками, кольоровим папером тощо. Розвитку методичного професіоналізму сприяють налагодження зовнішніх зв'язків з різними науково-методичними, позашкільними, культурноосвітніми закладами, засобами масової інформації, «селекція» масової інформації, прискіпливий її вибір, відповідальність за рівень своєї освіти і професіоналізм.

**МОДЕРНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
19-20 травня
Івано-Франківськ
2022

Упорядниця
Тетяна Качак, доктор філологічних наук, професор

Рецензент

Підписано до друку 14. 06.2022 р.